

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SURİYELİ SIĞINMACILARIN KENTE ENTEGRASYONUNDA
KAMU KURUMLARI VE STK'LARIN ROLÜ:
ADİYAMAN ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Doç. Dr. Murat SEZİK

HAZIRLAYAN
Erkan BAKIR

MALATYA-2021

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SURİYELİ SIĞINMACILARIN KENTE ENTEGRASYONUNDA
KAMU KURUMLARI VE STK'LARIN ROLÜ:
ADİYAMAN ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
Erkan BAKIR

DANIŞMAN
Doç. Dr. Murat SEZİK

MALATYA-2021

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SURİYELİ SIĞINMACILARIN KENTE ENTEGRASYONUNDA
KAMU KURUMLARI VE STK’LARIN ROLÜ:
ADIYAMAN ÖRNEĞİ

DANIŞMAN
DOÇ. DR. MURAT SEZİK

HAZIRLAYAN
ERKAN BAKIR

Jürimiz, ... tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda bu yüksek lisans/ doktora tezi (oybirliği /oyçokluğu) ile başarılı bulunarak Anabilim, ... Bilim dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyelerinin Unvan Ad Soyadı imzası

1.
2.
3.

İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun tarih ve sayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ONUR SÖZÜ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “SURIYELİ SIĞINMACILARIN KENTE ENTEGRASYONUNDA KAMU KURUMLARI VE STK’LARIN ROLÜ: ADIYAMAN ÖRNEĞİ” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek herhangi bir yardıma başvurulmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlanmış olduğum bütün kaynakların hem metin içerisinde hem de kaynakçada yöntemine uygun bir şekilde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

...../...../2021

Erkan BAKIR

ÖNSÖZ

Yüksek lisans tezi olarak hazırlanan bu çalışmada, Suriyeli sığınmacıların kente entegrasyonunda kamu kurumları ve STK'ların rolü Adıyaman örneğinde incelenmiştir.

Çalışma beş bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde giriş yapılarak tezin amacı, kapsamı, sınırlılıkları ve yöntemi hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde göç ve entegrasyon ile ilgili olarak kavramsal tanımlar yapılmış, göç çeşitleri türlerine ve nedenlerine göre işlenmiştir. Üçüncü bölümde Türkiye'de sığınmacılara yönelik uygulanan yasal düzenlemeler ve politikalar aktarılmıştır. Dördüncü bölümde çalışmamızın temelini oluşturan Adıyaman örneği üzerinden, Suriyelilerin karşılaştığı sorunlar ve bu sorunlara kamu kurumları ile STK'ların getirdiği çözümler hakkında yapılan yüz yüz görüşmeler neticesinde ortaya çıkan sonuçlar işlenmiştir. Beşinci ve son bölümde ise yapılan tüm görüşmeler ve değerlendirmeler sonucunda, Suriyelilerin Adıyaman'a uyumlarının hangi aşamada olduğu ve bu uyumda kamu kurumları ile STK'ların rolünün etkinliği gösterilmeye çalışılmıştır.

Bu meşakkatli ve uzun yolda benden desteğini esirgemeyen, tezin tüm aşamalarında yönlendirmeleri ve önerileriyle çalışmamı bu noktaya getirmemi sağlayan değerli danışmanım Doç. Dr. Murat SEZİK hocama ve beni asla yalnız bırakmayan kıymetli aileme teşekkür ederim.

Erkan BAKIR

Malatya, 2021

ÖZET

SURİYELİ Sığınmacıların Kente Entegrasyonunda Kamu Kurumları ve STK'ların Rolü: Adıyaman Örneği

(Yüksek Lisans Tezi)

Erkan BAKIR

İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temmuz 2021

Danışman: Doç. Dr. Murat SEZİK

Suriye iç savaşının patlak verdiği 2011 yılından bu yana Türkiye, sınır kapılarını açarak, Suriyeli sığınmacıları kabul etmek suretiyle insani bir duruşu tercih etmiştir. Ancak bu durum beraberinde bir dizi problem getirmiştir. Ülkeye gelen Suriyeli sığınmacılar başlarda kriz merkezlerinde, çadır ya da konteyner kentlerde tutulmuş, zaman içerisinde başta sınır kentleri ve metropoller olmak üzere ülkenin dört bir yanındaki kentsel alanlara dağılmışlardır. Yaşamlarını idame ettirmek üzere kentsel alanlara yerleşen bu insanların çeşitli ihtiyaçlarının karşılanması, olası risklerin yönetilmesi, toplumsal yaşama katılmaları önemli bir problemdir. Başta merkezi yönetim olmak üzere kamu yönetimi içerisinde yer alan çeşitli kurum ve kuruluşlar Suriyeli sığınmacıların kente ve topluma entegrasyonunu sağlayarak bu krizin etkilerini azaltmak için çeşitli tedbirler almış, çeşitli stratejiler izlemiştir.

Bu çalışmada Suriyeli sığınmacıların kente entegrasyonunda kamu kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının rolü Adıyaman ili örneğinde araştırılmıştır. Araştırmada, sığınmacıların kentsel uyumu amacıyla uygulanan politikalar ve geliştirilen stratejiler ortaya konmuş, bu konuda kamu kurumları ve sivil toplum örgütlerinin ağırlığı tespit edilmiş, Adıyaman özelinde bu konuda inisiyatif alan STK'lar belirlenerek, yaptıkları çalışmalar ve sonuçlar değerlendirilmiştir.

Çalışmada nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Adıyaman'da bulunan Suriyelilerin yaşadıkları sorunların tespiti için Suriyeliler ile mülakatlar gerçekleştirilmiş, ortaya çıkan sorunlara kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının ürettikleri çözümler yine mülakatlar ile tespit edilmeye çalışılmıştır. Ortaya çıkan sonuçlar teorik çerçevede değerlendirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Göç, Entegrasyon, Kentsel Entegrasyon, Suriyeli sığınmacılar

ABSTRACT

THE ROLE OF PUBLIC INSTITUTIONS AND NGOs IN THE URBAN INTEGRATION OF SYRIAN REFUGEES: THE CASE OF ADIYAMAN

(Master Thesis)

Erkan BAKIR

İnönü University, Institute of Social Sciences, July 2021

Supervisor: Associate Prof. Dr Murat SEZİK

Since 2011, when the Syrian civil war broke out, Turkey has preferred a humanitarian stance by opening its border gates and accepting Syrian refugees. However, this situation brought with it a number of problems. The Syrian refugees who came to the country were initially kept in crisis centers, tents or container cities, and in time they dispersed to urban areas all over the country, especially border cities and metropolises. It is an important problem to meet the various needs of these people, who have settled in urban areas to continue their lives, to manage possible risks and to participate in social life. Various institutions and organizations within the public administration, especially the central government, have taken various measures and followed various strategies to reduce the effects of this crisis by ensuring the integration of Syrian refugees into the city and society.

In this study, the role of public institutions and non-governmental organizations in the integration of Syrian refugees to the city was investigated in the case of Adıyaman province. In the research, the policies implemented and the strategies developed for the urban integration of the Syrian refugees were revealed, the role of public institutions and non-governmental organizations in this regard was determined, the NGOs that took the initiative in this regard in Adıyaman were determined, and their studies and results were evaluated.

Qualitative research methods were used in the study. Interviews were conducted with Syrians in order to determine the problems experienced by Syrians in Adıyaman. The solutions produced by public institutions and non-governmental organizations to the problems experienced were tried to be determined through interviews. The results were evaluated in the theoretical framework.

Keywords: Migration, Integration, Urban Integration, Syrian Refugees

İÇİNDEKİLER

ONUR SÖZÜ.....	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET	v
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ	x
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xi
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı.....	4
1.2. Araştırmanın Hipotezleri ve Yöntemi.....	4
1.3. Bilgi Derleme ve İşleme Araçları	5
1.4. Kavram Tanımları	5
1.5. Araştırmanın Sunuş Sırası.....	9
2. GÖÇ VE ENTEGRASYON.....	11
2.1. Göç Olgusu ve Göç Çeşitleri.....	14
2.1.1. Göç Olgusu	14
2.2.1. Türlerine Göre Göçler.....	16
2.2.1.1. Gönüllü Göçler	16
2.2.1.2. Zorunlu Göçler.....	17
2.2.2. Nedenlerine Göre Göçler	19
2.2.2.1. Ekonomik Nedenli Göçler	20
2.2.2.2. Güvenlik ve Siyasi Nedenli Göçler	21
2.2.2.3. İklim ve Doğal Olaylar Nedenli Göçler	23
2.3. Göç ve Sonrasında Yaşanan Sorunlar.....	24
2.3.1. Barınma ve Beslenme Sorunları	27

2.3.2.	Sağlık ve Eğitim Sorunları.....	29
2.3.3.	Ekonomik ve Sosyal Sorunlar.....	31
2.4.	Göç ve Çok Kültürlülük.....	34
2.5.	Entegrasyon ve Uyum Kavramları.....	36
2.6.	Suriyeli Göçü ve Suriyeli Sığınmacıların Entegrasyon Sorunu.....	39
3.	TÜRKİYE’NİN SİĞINMACILARA YÖNELİK GERÇEKLEŞTİRDİĞİ YASAL DÜZENLEMELER VE ENTEGRASYON KONUSUNDA UYGULADIĞI POLİTİKALAR	43
3.1.	Kamu Politikaları Bağlamında Entegrasyon Politikaları	47
3.2.	Türkiye’de Entegrasyon Politikaları ve Yasal Düzenlemeler	51
3.2.1.	Entegrasyon İçin Çıkarılan Kanunlar ve Uluslararası Sözleşmeler.....	54
3.2.2.	Çalışma İzinleri.....	60
3.3.	Sığınmacılar için Geliştirilen Uyum Programları.....	62
3.3.1.	Barınma Hizmetleri.....	68
3.3.2.	Ekonomik ve Sosyal Hizmetler	70
3.3.3.	Sağlık Hizmetleri	73
3.3.4.	Eğitim Hizmetleri	75
3.3.5.	Vatandaşlık Hizmetleri	79
3.3.6.	Diğer Hizmetler	81
4.	ADİYAMAN’DA SURİYELİ SİĞINMACILAR	83
4.1.	Adıyaman’daki Suriyelilerin Genel Durumu	85
4.2.	Suriyeli Sığınmacıların Adıyaman Kentine Entegrasyonunda Yaşadıkları Sorunlar	87
4.2.1.	Barınma Sorunları.....	88
4.2.2.	Ekonomik ve Sosyal Sorunlar.....	92
4.2.3.	Sağlık Sorunları	96
4.2.4.	Eğitim Sorunları.....	98

4.2.5.	Psikolojik ve Sosyal Dışlanma Sorunları.....	101
4.2.6.	Toplumsal Kabul ve Uyuma İlişkin Sorunlar	104
4.3.	Adıyaman’da İkamet Eden Suriyelilerin Karşılaştıkları Sorunların Çözümünde Kamu Kurumları ve STK’ların Rolü	110
4.3.1.	Barınma Sorunlarına Yönelik Çalışmalar.....	113
4.3.2.	Ekonomik ve Sosyal Sorunlara Yönelik Çalışmalar.....	115
4.3.3.	Eğitim Sorunlarına Yönelik Çalışmalar.....	118
4.3.4.	Psikolojik ve Sosyal Dışlanma Sorunlarına Yönelik Çalışmalar.....	120
4.3.5.	Toplumsal Kabul ve Uyuma İlişkin Sorunlara Yönelik Çalışmalar	124
5.	SONUÇ	132
KAYNAKÇA.....		1
EKLER		12

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Sayısı	44
Tablo 2: GİGM tarafından uygulamaya alınıp bitirilen projeler	64
Tablo 3: GİGM tarafından uygulamaya alınıp devam eden projeler	65
Tablo 4: Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı	67
Tablo 5: Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Geçici Barınma Merkezlerine Göre Dağılımı	69

KISALTMALAR LİSTESİ

AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
ASHB	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
AİHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
BM	Birleşmiş Milletler
BMMYK	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
GBM	Geçici Barınma Merkezi
GİGM	Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
GKY	Geçici Koruma Yönetmeliği
HUGO	Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi
İGAMDER	İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi
İHH	İnsani Yardım Vakfı
İOM	Uluslararası Göç Örgütü
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
SUY	Sosyal Uyum Yardımı
SYDV	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı
ŞEY	Şartlı Eğitim Yardımı
TDK	Türk Dil Kurumu
UNFPA	Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu
YUKK	Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

SURİYELİ SIĞINMACILARIN KENTE ENTEGRASYONUNDA KAMU KURUMLARI VE STK’LARIN ROLÜ: ADIYAMAN ÖRNEĞİ

1. GİRİŞ

Göç olgusu, insan yaşamının görülmesiyle beraber ortaya çıktığı düşünülen ve her dönemde farklı özellikler içeren bir gerçekliktir. Göç hareketinin yaşandığı her dönemin bir öncekinden veya aynı dönemde değişik bölgelerdeki göç hareketlerinden farklı olması gerek göç sebeplerinin farklılığı gerekse göç edilen yerin farklılığı sebebiyle değişkenlik gösterebilmektedir. Ancak bilinen en önemli durum, göçün sadece göç eden kişileri değil, hem terkedilen “eski” mekanı hem de göç edilen “yeni” mekanı etkileme özelliği olduğudur. Bu sebeple göç hareketleri ile ilgili yapılan her değerlendirme farklılık gösterebilmektedir.

Suriye’de iç savaşın başladığı 2011 yılından sonra yoğun göç akınına maruz kalan Türkiye’ye yıllar içerisinde gelen Suriyeli sığınmacı sayısı milyonlar ile ifade edilmektedir. Göç literatüründe göç alan ülkeler, başka ülkelere göç için kullanılan transit ülke ve asıl göç edilen hedef ülke olarak sınıflandırılmaktadır (Çiçekli, 2009:18). Yaşadıkları, ürettikleri ve tükettikleri ülkelerinden, sosyal çevrelerinden ve kültürlerinden ayrılarak bir başka ülkeye göç etmek zorunda kalan Suriyeli göçmenlerin bazıları, Türkiye’yi geçiş için transit ülke olarak kullanıp Avrupa ülkelerine iltica etme niyetinde olsalar da çok büyük bir kısmı için Türkiye, hedef ülke konumundadır. Bu insanların birçoğu Suriye krizi çözülene kadar, muhtemelen bir kısmı ise kriz çözüldükten sonra bile Türkiye’de kalmaya devam edeceklerdir.

Nisan 2011 itibariyle ülkeye giriş yapan Suriyeliler için uygulanan açık kapı politikası çerçevesinde kritik eşik olarak 100.000 kişinin gelmesi ifade edilmiş ancak bu sayı beklenenden daha büyük bir kitleye ulaşarak farklı politikalar üretilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır (Orhan & Gündoğar, 2015:12). Bu yoğun sığınmacı akını, gelenler için insani bir ihtiyaç ve kaçınılmaz bir zorunluluk olsa da onları kabul edip etmemek Türkiye için bir tercih meselesidir. Suriye’de protestoların çatışmaya ve sonrasında da iç savaşa dönüştüğü 2011 yılından bu yana Türkiye, sınır kapılarını açarak, Suriyeli sığınmacıları kabul etmek suretiyle insani bir duruşu tercih etmiştir.

Ancak bu durum beraberinde bir dizi problem getirmiştir. Ülkeye gelen Suriyeli sığınmacılar başlarda kriz merkezlerinde, çadır ya da konteyner kentlerde tutulmuş, zaman içerisinde başta sınıra yakın kentler ve metropoller olmak üzere ülkenin dört bir yanındaki kentsel alanlara dağılmışlardır. 3 Şubat 2021 tarihi itibarıyla geçici barınma merkezlerinde kalan Suriyelilerin sayısı 59 bin 877 kişi iken, geçici barınma merkezleri dışında yaşayan Suriyelilerin sayısı 3 milyon 559 bin 41 kişi olarak açıklanmıştır. Toplamda ise ülkemizde barınan ve kayıt altına alınmış Suriyeli sayısı 3 milyon 618 bin 918'dir (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2021). Görüldüğü üzere 3 milyon 559 bin 41 kişi ile Suriyelilerin %98,35'i şehirlerde yaşamaktadır. Bu kadar yüksek sayıda insanın dahil olduğu kentlerde bir takım sorunlar yaşanması kaçınılmazdır. Bunların başında da uyum ve entegrasyon sorunu gelmektedir.

Bu çalışmada Suriyeli sığınmacıların kente entegrasyonunda kamu kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının rolü Adıyaman ili örneğinde araştırılmıştır. Adıyaman ili Şanlıurfa, Gaziantep, Kilis, Hatay gibi sınır kentleri kadar yoğun olmamakla birlikte sınıra yakın olması nedeniyle önemli bir Suriyeli nüfus barındırmaktadır. Gerek sınır kentlerinden daha içlere gitmeyi tercih eden, gerekse 2012 yılı Eylül ayında Adıyaman'da kurulan ve 2018 yılı Eylül ayında kapatılan çadırkentten ayrılmak suretiyle şehre yerleşen çok sayıda Suriyeli, Adıyaman'da yaşamaktadır. 2021 yılı Ocak ayı itibarıyla Adıyaman'da yaşayan Suriyeli sayısı 22 bin 219 kişi ile nüfusun % 3,55'ine karşılık gelmektedir (Mülteciler Derneği, 2021).

Yaşamlarını idame ettirmek üzere kentsel alanlara yerleşen bu insanların çeşitli ihtiyaçlarının karşılanması, olası risklerin yönetilmesi, toplumsal yaşama katılımlarının sağlanması önemli bir problemdir (Çevik, 2017:185). Bir araştırmaya göre Suriyelilerin uyum sorunlarının başında ekonomik ve sosyo-kültürel uyum sorunları gelmektedir (Yıldırım alp, İslamoğlu, & İyem, 2017:107). Bunun dışında kent yönetimi ve göç ile ilgili daha genel sorunlardan söz etmek mümkündür (Es & Ateş, 2004:229). Kentlere yerleşen Suriyelilerin sorunlarının başında ise temel ihtiyaçların karşılanması ve ikamet sorunu gelmektedir. Bunun dışında istihdam, eğitim, güvenlik ve sosyal sorunlar önem arz etmektedir. Başta merkezi yönetim olmak üzere kamu yönetimi içerisinde yer alan çeşitli kurum ve kuruluşlar Suriyeli sığınmacıların kente ve topluma entegrasyonunu sağlayarak bu krizin etkilerini azaltmak için çeşitli tedbirler almış, çeşitli stratejiler izlemiştir. İlk başlarda Geçici Barınma Merkezleri başta olmak üzere faaliyete alınan

sosyal uyum programları, meslek edindirme kursları, rehabilite çalışmaları, psiko-sosyal destek mekanizmaları, sağlık hizmetleri, dil kursları vb. etkinlikler, Suriyelilerin entegrasyonu konusunda kamu kurumlarının başlıca çalışmaları olarak değerlendirilebilir.

Kamu kurumlarının yanı sıra birçok sivil toplum örgütü de Suriyeli sığınmacıların temel ihtiyaçlarını karşılamak ve uyum sorunlarını gidermek amacıyla çeşitli faaliyetlerde bulunmuştur. Sivil toplum kuruluşlarının idari merkezlerince alınan kararlar ve buna bağlı olarak yurt genelinde uygulanan projeler kadar, bölgesel anlamda ve kentin yapısına uygun şekilde planlanan ve sadece o kente yönelik olan çalışmalar da mevcuttur. Genel olarak uygulanan projelerde sığınmacı kadın ve kız çocuklarına öncelik verilerek sağlık hizmetlerine erişimlerinin sağlanması, kadınlar ve kız çocukları için güvenli alan, yaşam becerilerini geliştirme merkezleri gibi çeşitli projeler bulunmaktadır. Sığınmacı nüfusunun yoğun olduğu ve daha küçük ölçekte ekonomik güce sahip kentlerde ise bazı sivil toplum kuruluşlarının kente özgü projeler ile faaliyetlerini sürdürdüğü görülmektedir. Adıyaman'da da bu konularda faaliyet gösteren ancak çalışmalar konusunda yeteri kadar aktif oldukları görülmeyen çeşitli sivil toplum kuruluşu vardır. Bu sivil toplum kuruluşlarının çalışmaları bölgeler veya iller arası farklılıklar gösterebilmektedir. Göçmen sağlığı merkezi, çocuk ve aile destek merkezleri, iklim şartlarına göre kış yardımı, ulaşım yardımı, temizlik ve hijyen setleri dağıtımı gibi çalışmalar bölgesel veya kentlere özgü çalışmalar olarak değerlendirilebilir.

Konu nitel araştırma yöntemleri kullanılarak çalışılmıştır. Adıyaman'da bulunan kamu kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarını tespit etmek üzere derinlemesine görüşme tekniği kullanılmış, söz konusu çalışmaların sonuçlarına ilişkin Adıyaman'da yaşayan Suriyeliler ile mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Ancak Koronavirüs salgını, yapılması planlanan görüşmeleri olumsuz etkilemiş, hatta bazı görüşmelerin gerçekleşmemesine neden olmuştur. Buna bağlı olarak görüşülmek istenen kişi veya kurumların sayısının, istenilen seviyeye ulaşmaması nedeniyle çalışma planlanandan daha az sayıda örneklem üzerinden tamamlanmıştır.

1.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı

Bu çalışmada Türkiye'nin önemli sosyal problemlerinden olan Suriyeli sığınmacılar sorununun kent ve kentlileşme üzerindeki etkisi ve Suriyeli sığınmacıların kente entegrasyonu konuları Adıyaman örneği üzerinden incelenmektedir. Özellikle uyum ve entegrasyon sürecinde kamu kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının rolü araştırılmaktadır. Çalışmada, sığınmacıların kentsel entegrasyonu amacıyla uygulanan politikaların ve geliştirilen stratejilerin ortaya konması, bu konuda kamu kurumlarının ve sivil toplum örgütlerinin ağırlığının tespit edilmesi, Adıyaman özelinde bu konuda inisiyatif alan sivil toplum kuruluşları belirlenerek, yaptıkları çalışmaların ve sonuçlarının değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Çalışmada nitel araştırma yöntemleri kullanılarak merkezi idarenin tasarrufları çıkarılan kanun, yönetmelik, genelgeler üzerinden tespit edilmeye çalışılmaktadır. Çalışmada Adıyaman'da bulunan kamu kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarını tespit etmek üzere derinlemesine görüşme tekniği kullanılmak suretiyle, Adıyaman'da ikamet eden Suriyeli sığınmacılara yönelik olarak uygulanan entegrasyon politikalarının yansımaları ve sonuçlarının ortaya konulması amaçlanmaktadır.

1.2. Araştırmanın Hipotezleri ve Yöntemi

Suriyeli sığınmacıların kente entegrasyonunda kamu kurumları ve STK'ların rolünün Adıyaman örneği üzerinden araştırıldığı bu çalışmada nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Araştırmanın hipotezleri kamu kurumlarının ve STK'ların sığınmacıların entegrasyon ve uyum sürecine katkılarına ilişkindir.

Hipotez 1: Adıyaman'daki kamu kurumlarının Suriyeli sığınmacıların entegrasyonuna önemli bir katkısı olmuştur.

Türkiye'nin göç politikalarını belirleyen aktör olarak merkezi idareye yani Hükumete bağlı kamu kurum ve kuruluşları, belirlenen politikalar çerçevesinde göçün idaresinden ve göç ile ortaya çıkan sorunların çözümünden sorumludur. Bu yönüyle kamu kurum ve kuruluşları, sığınmacıların kente entegrasyonunu etkileyecek kararların alınmasından ve uygulanmasından sorumlu oldukları için Suriyeli sığınmacıların entegrasyonunda önemli bir rol oynamaktadır.

Hipotez 2: Adıyaman'daki STK'ların Suriyeli sığınmacıların entegrasyonuna önemli bir katkısı olmuştur.

Sivil toplum kuruluşları kamu yararını da gözeten aktörler olarak çeşitli toplumsal sorunların çözümünde inisiyatif alırlar. Suriyeli sığınmacılar sorunu da çeşitli boyutları olan ve farklı konularda katkı sunulabilecek bir sorundur. Ulusal ve yerel STK'lar Suriyeli sığınmacıların çeşitli ihtiyaçlarının karşılanmasında ve toplumsal entegrasyonunda önemli bir rol oynarlar.

1.3. Bilgi Derleme ve İşleme Araçları

Çalışmada Merkezi idarenin tasarrufları çıkarılan kanun, yönetmelik, genelgeler üzerinden tespit edilmeye çalışılmıştır. Adıyaman'da bulunan kamu kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarını tespit etmek üzere derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Söz konusu çalışmaların sonuçlarına ilişkin Adıyaman'da yaşayan Suriyeliler ile mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Mülakatlarda yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.

Çalışmanın daha geniş bir örneklem ile gerçekleştirilmesi planlanmıştır. Ancak bu çalışma süresince dünya genelinde, çok ciddi sonuçları olan Koronavirüs salgını sebebiyle yapılması planlanan görüşmeler, gerekli tedbirler alınmasına rağmen kişi veya kurumların bazılarının görüşmek istememeleri sebebiyle istenildiği şekilde gerçekleştirilememiştir. Görüşme yapılan Sığınmacılardan gelen yanıtlar genel itibarıyla farklılık arz etmeyip, birbirine yakın cevaplar verilmeye başlanınca görüşme 15 kişi ile sınırlı tutulmuştur. Bu sebeple çalışma, istenilen seviyeye ulaşamamış ve mevcut görüşmeler üzerinden tamamlanmıştır.

1.4. Kavram Tanımları

Bu başlık altında araştırmada kullanılan anahtar kavramlar tanımlanmaktadır. Bu kavramlar şunlardır:

Göç: Göç, yaşam şartlarını daha iyi sürdürebilmek için veya mevcut durumlar sonucunda hayatını kaybetme olasılığına karşı hayatta kalabilme adına yapılan yer değiştirme zorunluluğudur. Göç, Türk Dil Kurumuna göre: “Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2021).

İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığınca hazırlanan Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri sözlüğünde ise göç: “Bir grubun uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmesi” şeklinde ifade edilmektedir (AFAD, 2014:78).

Göç Terimleri sözlüğünde ise “Bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçerek veya bir Devlet içinde yer değiştirmesi. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir” denilmektedir (IOM, 2013:35).

Özer, (2004:11)’de göçü, coğrafi mekan değişikliği yaparken, aslında sosyal, ekonomik, siyasi, demografik ve kültürel anlamda toplumsal yapıyı da dönüştüren bir nüfus hareketi olarak görmektedir.

Sığınmacı: Genel olarak uluslararası göç ile yer değiştirenler için mülteci, göçmen ve sığınmacı statüleri kullanılmaktadır. Sığınmacı ve mülteci statüleri aslında birbirine yakın kavramlardır. Arada hukuksal anlamda farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıkları belirleyen ise yasal mevzuatlardır.

Sığınmacı kavramı, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığınca hazırlanan Açıklamalı Afet Terimleri sözlüğünde; “Ülkesinde ırk, din, sosyal konum, siyasi düşünce ya da ulusal kimliği nedeniyle kendisini baskı altında hissederek devletine güvenini kaybetmiş olan ve bu nedenle mülteci olarak uluslararası koruma arayan ancak statüleri henüz resmi olarak tanınmamış kişi” şeklinde tanımlanmaktadır (AFAD, 2014:133,134).

Bir başka tanımda ise, ülkesinde gördüğü zulüm veya hayati tehlike gibi durumlar sebebiyle, ülkesinden ayrılan ve başka bir ülkede gerekli belgeler ile mültecilik başvurusunda bulunarak hayatını güvence altına almak isteyen ancak başvurusu henüz sonuçlanmamış kişi diye tarif edilmektedir (IOM, 2013:74).

Etnik kimliği, ırkı, dini, siyasi düşünceleri veya ülkesince kabul görmeyen toplumsal gruplara üyeliği gibi sebeplerle ülkesinde can güvenliği olmadığını düşünerek ayrılan ve başka bir ülke himayesinde hayatını güvence altına almak isteyen ve mülteci başvurusunda bulunan yabancı olarak da tanımlanmaktadır (Ay, Braucke, Tokcan, Öztürk, & Alp, 2005:8).

Mülteci: Kendi ülkesinden kaçarak başka bir ülkeye can güvenliği gibi sebeplerle sığınma talebinde bulunan ve bu talebi olumlu sonuçlanan kişiler mülteci statüsünde bulunmaktadır. Mülteci kavramı, Açıklamalı Afet Yönetimi Terimler

sözlüğünde (AFAD, 2014:116); “Uluslararası hukuka göre vatandaşı olduğu ülke dışında olan ve “ırkı, dini tabiiyeti, belirli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncesi nedeniyle zulme uğrayacağından ötürü haklı sebeplerle korktuğu” için vatandaşı olduğu ülkeye dönemeyen veya dönmek istemeyen kişi, sığınmacı” olarak tanımlanmaktadır.

Göç Terimleri sözlüğünde ise “ırkı, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti ve siyasi görüşleri yüzünden haklı bir zulüm korkusu nedeniyle vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve söz konusu korku yüzünden, ilgili ülkenin korumasından yararlanmak istemeyen kişi” şeklinde ifade edilmektedir (IOM, 2013:65.)

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Yasasının 61. Maddesinde mülteci:

“Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir”

şeklinde tanımlanmaktadır.

Göçmen: Göçmen kelimesi genel olarak ülkesinden göç etmiş ve başka bir ülkede yaşayan bireyler için kullanılmaktadır. Bu kavramı mülteci kavramı ile karıştıranlar veya aynı anlamda kullananlar da olabilmektedir. Hatta göçmen kelimesinin mültecileri de içine alan daha kapsayıcı bir anlamda kullanıldığı görülmektedir.

Açıklamalı Afet Yönetimi Terimler sözlüğünde göçmenin tanımı, “Mülteci tanımı ile ilgisi olmayan, tamamen ekonomik sebeplerle veya hayatını maddi yönden iyileştirme amacıyla menşei ülkesini terk eden kişi” (AFAD, 2014:79) şeklinde yapılmaktadır.

Bazı kaynaklarda ise göçmenlerin durumunun gönüllülük esasına dayalı olmadığı, onların da mecburi bir sebep sonucu göç ettikleri belirtilmektedir. Göç eden bireyin kendisini göçmen olarak görmesi için: yurt içinde genelde devlet politikası veya devlet zoruyla göç etmesi, yurt dışında ise yine kendince haklı sebeplerle göç etmek zorunda kalmış olması gerektiği söylenmektedir (Usanmaz, 2009:65).

Bu anlamda göçmen meselesinin de temelinde zor veya cebir olduğu, yapılan göçlerin aslında gönüllü göçler olmadığı ifade edilmektedir. Aslında göç türleri için farklı anlamlar ifade edilse de her göçün temelinde bir zorlama sebep bulunduğu dile getirilmektedir (Buz, 2004:25).

Göç Terimleri Sözlüğünde ise, kişilerin göç etme süreçlerinde aldıkları kararları dış etkenlerin etkisi olmadan kendi hür iradeleriyle aldıkları ve yeni yerleşim alanı olarak seçtikleri yerlerin kişisel uygunluk olarak daha fazla artı yönleri bulunduğu için bu yönde karar aldıkları ifade edilmektedir (IOM, 2013:37).

Yukarıdaki tanımlara bakıldığında göçmenlerin, göç eden diğer bireylere kıyasla durumları farklılıklar göstermektedir. Sığınmacı veya mülteciler genelde zorunlu sebeplerle, bazen planlı bazen de Suriyeliler gibi hayatlarını kurtarabilmek adına plansız bir şekilde göç etmek durumunda kalanlar olarak tanımlanabilir. Ama göçmenler bulundukları yeri genel olarak gönüllü bir şekilde terk eden, daha iyi gelecek daha refaha erişmiş toplumlar içinde kendi geleceklerini de aynı şekilde devam ettirebilmek için kendi bölgelerine veya ülkelerine oranla daha iyi konumda bulunan ülkelere göç eden kişilerdir. Dolayısıyla mültecilik ve sığınmacılık zorunlu sebeplere dayanırken, göçmenlik için gönüllülük esasına dayalıdır diyebiliriz.

Geçici Koruma: Kendi ülkelerindeki şiddet veya çatışma ortamından kaçarak başka ülkelere sığınan kişilere, kendileri ile ilgili statü belirlenene kadar veya statü belirtilmeyecek durumda olanlar için mevcut durumlar düzelene kadar veya başvuruları sonuçlanana kadar sağlanan koruma şekline geçici koruma diyebiliriz.

Geçici koruma, olağan dışı büyük grupların kısa süre içerisinde kitleler halinde sınırlara geldiği zamanlarda, mülteci statülerini belirlemede zorlanan devletlerin, kimseyi mağdur etmemek üzere başvurduğu ve sürecin geçici olduğu bir uluslararası koruma yoludur (Ağır & Sezik, 2015:104).

Geçici koruma statüsü ilk başlarda genel olarak Avrupa devletleri tarafından uygulamaya konulmuştur. Yugoslavya'da 1990'lı yıllar içerisinde yaşanan çatışmalardan kaçan ve çeşitli Avrupa ülkelerine sığınan insanları korumak üzere uygulamaya konulan bu yöntem, temel yaşam haklarından mahrum kalacak olan ve devam eden çatışmalardan kaçarak öncelikli olarak hayatlarını kurtarmak isteyen kişilere tanınan geçici bir hak olarak görülmektedir. Ülkelerinden kaçarak başka ülke sınırlarına gelen kişilere bireysel statü belirlemesi işlemlerine bakılmadan acil durum

sebebiyle verilmesi öngörülen bir sığınma hakkıdır da denilebilir (Efe & Ulusoy, 2013:25).

Geçici koruma, “Devletler tarafından şiddet veya çatışma nedeniyle kitleler halinde kaçıp gelen, durumları geçici olan kişilere bireysel statü belirlemesi olmadan, koruma sağlamak için geliştirilen düzenleme veya araç” (AFAD, 2014:76) şeklinde tanımlanmaktadır.

Göç Terimleri sözlüğünde ise, “Çatışma veya yaygın şiddet ortamlarından kitlesel olarak kaçıp gelen kişilere öncesinde bireysel statü belirleme işlemine tabi tutulmaksızın Devlet tarafından geçici koruma sağlama konusunda geliştirilen düzenleme” (IOM, 2013:33) olarak tarif edilmektedir.

Entegrasyon: AFAD, entegrasyon kavramını Açıklamalı Afet Terimleri Sözlüğünde adaptasyon ve uyum olarak ele almış, “değişen her türlü çevresel veya çevresel olmayan durumlara intibak etme, adaptasyon” diye tanımlamıştır (AFAD, 2014:154).

Göç, çok yönlü bir olgu olduğundan etkilerinin bir sınırı ya da kapsamı bulunmamaktadır. Göç ederek bir ülkeye yerleşenler kadar göç alan ülkeler de değişime uğramaktadır. Bu anlamda kültürel farklılıklar ve bunlara bağlı sorunlar ortaya çıkabilmektedir (Hanpolat, 2019:83)

Göç edenler, yeni mekanlarında toplumsal ve kentsel anlamda değişikliklere neden olmakta, uyum içerisinde değişime uğrarken kentsel ve toplumsal yapıyı da değiştirmektedirler. Dolayısıyla buna bağlı şekilde yeni bir toplumsal yapı oluşmaktadır (Tümtaş & Ergun, 2016:1355). Oluşan bu yeni toplumsal yapı içerisinde ki farklılıkları yönetmek ise asimilasyon üzerinde değil de entegrasyon temelli politika üreten yönetimlerin başarılı olacağı süreçlerdir (Sezik, 2020:206).

Entegrasyon kavramı literatürde ve mevzuatta kimi zaman “uyum” kelimesi ile de ifade edilmektedir. Özü itibarıyla aynı anlama geldiği düşünüldüğünden bu çalışmada entegrasyon kavramı tercih edilmiştir.

1.5. Araştırmanın Sunuş Sırası

Çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında çalışmanın amacı, kapsamı, sınırlılıkları ve yöntemi hakkında bilgi verilmektedir.

İkinci bölüm kavramsal tanımların ve göç türlerinin aktarıldığı bölümdür. Bu bölümde ilk olarak kavramsal çerçeve ile göç olgusu ile türlerine ve nedenlerine göre göç çeşitleri kavramlar halinde verilmektedir. Ardından, göç ve sonrasında yaşanan sorunlar genel olarak aktarılmaya çalışılmaktadır. Sonrasında ise çok kültürlülük, entegrasyon ve uyum kavramları detaylıca aktarılmaktadır.

Çalışmanın üçüncü bölümünün birinci başlığında sığınmacılara yönelik genel olarak entegrasyon konusunda uygulanan politikalar ele alınmaya çalışılmaktadır. İkinci başlıkta ülkemizin sığınmacılara yönelik olarak uygulamış olduğu politikalar ve yasal düzenlemeler verilmektedir. Üçüncü ve son başlıkta ise verilmesi planlanan hizmetler incelenmeye çalışılmaktadır.

Dördüncü bölümde öncelikle Adıyaman'da bulunan Suriyeli sığınmacılar hakkında genel bilgiler verilmektedir. Sonrasında ise Suriyeli sığınmacıların Adıyaman'a entegrasyonları konusunda karşılaştıkları sorunlar maddeler halinde incelenmeye çalışılmaktadır. Suriyeli göçünün Adıyaman'a etkileri, göçün kent kültürüne ve kentleşmeye etkilerine ilişkin daha genel tartışmalar ve teoriler ışığında ele alınmaktadır. Dördüncü bölümün son başlığında ise Suriyeli sığınmacıların karşılaştıkları sorunların çözümü noktasında kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının yapmış olduğu çalışmalar, verdikleri hizmetler ve entegrasyon konusundaki rolleri, yapılan derinlemesine görüşmelerin değerlendirilmesi suretiyle aktarılmaya çalışılmaktadır.

Çalışmanın sonuç kısmında gerek merkezi idarece uygulanan entegrasyon politikaları gerekse STK'ların verdikleri hizmetlere ilişkin derinlemesine görüşmeler neticesinde ortaya çıkan durumların değerlendirilmesine bağlı olarak kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının rolü analiz edilmektedir. Ortaya çıkan sonuçlara dayanılarak öneriler sunulmasıyla daha entegre edilmiş bir toplum için çözüme katkı sunulması hedeflenmektedir.

2. GÖÇ VE ENTEGRASYON

Göç, insanlık tarihiyle ortaya çıkan, günümüze kadar gelen ve devam edecek olan bir gerçekliktir. Göçler, ekonomik, siyasal, doğal afetler, savaş veya iç çatışma gibi zorunlu sebeplerle bireysel şekilde veya kitlesel olarak değişim hareketleri olarak da tanımlanabilir. Sebepleri, sonuçları, yoğunluğu, süresi, mesafeleri değişkenlik göstererek günümüze kadar gelmiş ve bazı dönemlerde geçici, bazı dönemlerde kalıcı olsa da değişken yapısıyla varlığını her zaman belli eden bir olgudur. Genel olarak daha iyi bir yaşam beklentisi sebebiyle yapılan göçler bazen gönüllü bazen ise zorunlu şekilde yapılmaktadır. Geçmişe bakıldığında genelde bölgeler arası veya sınırlı alanlar içerisinde yapıldığı düşünülse de son dönemlerde ağırlıklı olarak savaşlar, doğal afetler, siyasi sebepler gibi durumlardan ötürü uluslararası bir şekilde ülke sınırlarını aşan göçlerin yoğunlaştığı görülmektedir. Buna bağlı olarak toplum yapıları değişmekte, sosyal, kültürel, ekonomik ve demografik dağılımlar bu göçler sonrasında yeniden şekillenebilmektedir.

Göç ederek bulundukları yerden ayrılmak zorunda kalanlar, mekânsal değişimler kadar insan yaşamını ilgilendiren her alanda değişimlere neden olabilmektedirler. Bir yerden göç edenler, ayrıldıkları mekânın nüfus yapısının azalmasına neden olurken, göç ettikleri yeni mekanları da zorunlu değişime yönlendirmektedir. Bu sebeple ortaya çıkacak yeni sorunların çözümünde merkezi idareler, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları baş aktörler olmaktadır. Hatta göç edilen yeni mekanlarda ki bireyler bile bu değişime ortak olmakta ve toplumun her kesiminin içinde bulunmak zorunda kalacağı ortak bir çözüm süreci ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.

Göç edenlerin ayrıldığı ülke (menşe ülke) ile yeni varılan ülke (hedef ülke) arasında akrabalık bağları, ekonomik ilişkiler, kültürel alışverişler gibi yeni durumlar, bu göçler sayesinde oluşabilmektedir. Mekanlar geçmişten bugüne hep kimliklerin, toplumsal ve siyasal aidiyetlerin, sosyal anlamda birliktelik ve ayrışmaların önemli unsurlarından biri olmuştur. İnsanlar da içinde bulundukları bu mekanlara uyum sağlamak amacıyla gerek kişisel gerek mekânsal gelişime ayak uydurma çabası içine girmektedir. Bu ilişkiler hep bir bağ içerisinde hareket etmekte, sistemler, devletler veya var olan unsurlar da bu hareketlere bağlı olarak ayakta durmakta veya yok olup

gitmektedir (Ekici & Tuncel, 2015:12). Mekânsal yapıların göçler ile bağı bu noktada ortaya çıkmaktadır.

Sürekli değişken yapıda olan ve zamana, mekâna, bölgeye göre farklılık gösteren göç, dinamik halde olan ve sınırları bulunmayan bir harekettir. Bu şekilde sürekli dinamik olmasının sebeplerinden en önemlisi, gündelik hayatı etkileyen mekânsal değişikliklere sebebiyet vermesidir denilebilir. Göçün zamanla hem vasıf hem de sayısal anlamda değişiklik göstermesi, bir kartopu misali katlanarak büyümesi ve toplumun hatta dünyanın her kesimini etkilemesi de bu sebeptir (Çakı, 2018:94)

Göç hareketleri, eskiden olduğu gibi sadece terk edilen mekan ile göç edilen mekanı etkilememekte, bugün küreselleşmenin rüzgarıyla dünya üzerinde büyük değişimlere sebep olmaktadır. Türkiye de bu göç hareketlerinin merkezinde yer almakta ve önemli oranda etkilenmektedir. Coğrafi konumu sebebiyle göç ve geçiş güzergahı üzerinde bulunan, Asya ve Ortadoğu'dan Avrupa'ya açılan kapı olma özelliğine sahip Türkiye, uzun zamandan beridir bu geçiş güzergahında istediği başarıyı elde edemeyen milyonlarca sığınmacı-göçmene zorunlu ev sahipliği yapmaktadır. Türkiye, 2011 yılında Suriye'de başlayan ayaklanmaların önce iç çatışmaya sonra da sonu gelmez bir savaşa dönüşmesi sebebiyle, milyonlarca Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşını, izlediği açık kapı politikası neticesinde misafir etmektedir. Bu misafirlerin bir kısmı halen Avrupa veya Amerika Birleşik Devletlerine gidebilme umuduyla yaşamaktadır. Göçmenlerin internet üzerinde faaliyet gösteren forum sitelerinde açtıkları konu başlıkları üzerine yapılan bir anket ve değerlendirme çalışmasında ortaya çıkan sonuçlar, forum üyelerinin % 64.5'inin, "Amerika'ya gidiş yolları" ve "Amerika'da yapılabilecek işler nelerdir?" gibi sorular sordukları, bu sorulara aldıkları cevaba göre hareket ettikleri ve bu yönde bir hareket içerisinde olan kişi veya kişilerle iletişim sağlayarak ortak hareket etme arayışı içinde olduklarını göstermiştir (Ünlü, Kızıllan, & Elciyar, 2018:16). Buradan da anlaşılacağı üzere, Türkiye'ye gelmiş olmalarına rağmen hedeflerine ulaşamamış veya umduklarını bulamadıkları için yeni bir göç hareketi arayışına girmiş olan sığınmacı-göçmenlerin çalışmaları devam etmektedir. Göçün sürekli dinamik yapısı burada kendisini göstermektedir.

Her ne kadar Türkiye bir geçiş ülkesidir denilse de gelişen Türkiye artık transit ülke olmaktan çıkıp hedef ülke konumuna gelmiştir diyebiliriz. Bu düşüncemizi destekleyen rakamlar tüm dünya tarafından bilinmektedir. Birleşmiş Milletler

Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (BMMYK) Türkiye Sözcüsü Selin Ünal "Dünya Mülteciler Günü" dolayısıyla yaptığı değerlendirmelerde Dünya'da en fazla mülteci barından ülkenin Türkiye olduğunu dile getirmektedir (Anadolu Ajansı, 2021). Uzayan savaş ve buna bağlı olarak geriye dönme umutları azalan Suriyeliler, bulundukları şehirlerde kendilerine yeni bir yol çizmeye, hayatlarını ve yaşamlarını bu yol üzere yeniden kurmaya başlamak zorunda kalmışlardır.

Suriye'de devam eden savaş bugün bitse bile, Suriye'nin tekrar onarılması, ayağa kalkması, savaşın izlerinin silinmesi yılları bulacağından, ülkemizde ikamet eden Suriyelilerin daha uzun süre -belki de hiç- geri dönmeyecekleri ve bizimle beraber yaşamaya devam edecekleri sonucu ortaya çıkmaktadır. İlk başlarda Suriyelilerin ülkeye kabul edilirlerken kayıtlarının düzenli şekilde yapılmaması, onlara misafir ve geçici gözüyle bakılmasının bir sonucudur. Ancak 2014 yılından itibaren bu sürecin geçicilik ile sınırlı kalmayacağını anlaşılmaya başlandı ve politikaların bu doğrultuda belirlenmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır (Erdoğan, 2020:219). Bu tarihten itibaren atılan adımların da ağırlıklı olarak ortak yaşam ve uyum konusu baz alınarak yapılmaya çalışıldığı görülmektedir.

Suriye'de devam eden savaşın yakın zamanda sona ereceğine dair öngörüler bulunmamakta ve ülkemize sığınan Suriyelilerin de bu duruma binaen daha uzun yıllar boyunca ülkemizde kalacağı ve geri dönme durumlarının olmadığı düşünülmektedir. Bu noktada karşılıklı şekilde uyum bir diğer adıyla entegrasyon konusunda daha somut adımlar atılması gerekmektedir. Entegrasyon konusu sadece ülkemize gelen Suriyeli sığınmacıların değil, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının da dahil olacağı bir süreci gerektirmektedir. Bu süreç zaman alacak bir süreç olmakla beraber toplumun her kesiminin dahil olacağı bir harekettir. Entegrasyon konusunda başarılı sonuçlar alabilmek için gerek devlet gerek Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları gerek Suriyeli sığınmacılar, yani tüm taraflar entegrasyon konusunu iyice sahiplenmeli ve benimsemelidir. Devlet ise sığınmacılara yönelik kamu politikalarını belirlerken, entegrasyon konusunda detaylı çalışmalar yaparak dünya üzerindeki başarılı sonuçlardan hareketle ülkemize yönelik entegrasyon politikaları belirlemelidir.

Konuyu daha iyi anlamak için göç, göçmen, mülteci, sığınmacı, geçici koruma, entegrasyon gibi kavramların tam anlamıyla bilinmesi gerekmektedir. Ayrıca bu konu sadece devletin sorumluluğunda olan bir konu gibi görünse de Sivil Toplum

Kuruluşlarının da bu sürecin önemli bir parçası olmaları gerekliliği görülmektedir. Yerel Yönetimler ve Sivil Toplum Kuruluşları Suriyeli sığınmacılarla yerelde daha fazla muhatap oldukları için sürecin en önemli aktörleri olabilmektedir. Hatta metropol olarak tabir edilen büyükşehirlerin, karşı karşıya kaldıkları eğitim, sağlık, barınma, çevre gibi sorunların ortadan kaldırılması çalışmalarında sivil toplum kuruluşları ile ortak çalışma içerisine girdiği ve fikir alışverişinde bulunduğu görülmektedir (Akpınar, 2017:1358). Göç konusu ile daha önce karşılaşmamış küçük ölçekli şehirlerde bu sorun daha fazla ortaya çıkabilmektedir. Dolayısıyla bu sorunun çözümü noktasında her kesimin iş birliği içerisinde hareket etmesi bir gerekliliktir.

Bu anlamda önce kavramsal çerçeve ile gerekli tanımlamaların yapılması, sonrasında ise merkezi idarenin aldığı kararlar doğrultusunda uygulanan politikaların ve sonuçlarının analizleri, yapılan görüşmeler ve gözlemler neticesinde değerlendirilmeye çalışılacaktır.

2.1. Göç Olgusu ve Göç Çeşitleri

Tarihsel anlamda geçmişi veya başlangıcı tam olarak bilinmese de insanlık tarihinin başlangıcı ile beraber göçlerin de ortaya çıktığı varsayılmaktadır. Varoluş gereği ihtiyaçlar doğrultusunda arayış içerisinde olan insanoğlu, tarih boyunca göç etmek veya yer değiştirmek zorunda kalmış ve kalmaya devam etmektedir. Bu göçler neticesinde ise farklı kültürler, ırklar, dinler ve yaşam biçimleri ile karşılaşmış ve her göç neticesinde meydana gelen bu tanışmalar sonucu oluşan alışverişler bir tecrübeye dönüşmüş ve zamanla toplumların şekillenmesine sebep olan yapısal oluşumların zemini ortaya çıkmıştır (Barın, 2019:19).

Karmaşık bir yapıya sahip olan göç ülkelere farklı sorumluluklar yükleyen bir durum olabilmektedir. Göç ederek başka bir ülkeye giden kişilere farklı statüler altında bakılmaktadır. Göçmen, sığınmacı, mülteci vb. kavramlar ile statüleri belirlenen kişilerin hukuksal anlamda kazanımları ve hak kayıpları söz konusu olmaktadır. Bu sebeple göç ve göç ile ilgili kavramların tam anlamıyla bilinmesi yararlı olacaktır.

2.1.1. Göç Olgusu

Sosyo-ekonomik, siyasal, kültürel vb. sebepler dolayısıyla başlayan ve sonrasında da yine aynı şekilde sonuçlar doğuracak biçimde gönüllü veya zorunlu

olarak gerçekleşen göçler, bireysel veya gruplar halinde yapılan yer değiştirme hareketidir (Adıgüzel, 2016a:1).

Ekonomik olarak hem göç edenler için hem de göç edilen yerdeki insanlar için yeni yaşam koşulları ortaya çıkaran göç, bir yandan ekonomiye heyecan katıp dinamizm kazandırırken, öte yandan sömürü, fırsatçılık ve egemenlik gibi ilişkileri de ortaya çıkaran bir harekettir. Sınıfsal geçişkenliklerin kaynağı olabilen göç yeni fırsat ve sorun alanları oluşumuna sebebiyet vermektedir (Ekici & Tuncel, 2015:11).

Göç için mekan değişikliği ve mesafe kavramlarını ön plana çıkaran Tümtaş ve Ergun (2016:1349), kayda değer bir uzaklık ve mekansal yer değişikliği ile göçün gerçekleştiğini savunmaktadır. Siyasal, kültürel, coğrafi, ekonomik gibi sebeplere bakılsa bile, göçün temelinde mesafe ve mekan değişikliği baz alınmaktadır.

Tanımlamalara bakıldığında göç olgusunun, çok kapsamlı bir olgu olduğu, bir kalıp içerisine sıkıştırılamayacak kadar geniş yelpazeden incelenmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Evrensel bir şekilde herkesin kabul edebileceği bir ortak tanımlı olmasa da yapılan tanımlamaların genelinde ki ortak düşünce göç hareketinin bir yer değiştirme hareketi olduğudur. Sadece mekânsal anlamda değil, mekan ile beraber birey ve toplumun da değiştiği veya değişmek zorunda kaldığı bir olgudur (Dağdeviren, 2018:14).

Görüldüğü üzere göç etmek zorunda kalan insanlar sadece yer değiştirme hareketi içerisinde bulunmamakta, bir yandan gittikleri toplumları dönüştürürken bir yandan da kendileri yeni topluma ayak uydurmak için dönüşmektedir.

Göç ile ilgili genel kapsayıcı veya herkesin kabulünü alacak bir tanım yapılamamaktadır. Genel anlamda yer değiştirme hareketi olarak adlandırılrsa da göçün, zaman, süre, sebep, iradeye bağlı veya zorunlu şekilde başlıklar altında sınıflandırılarak sadece basit bir yer değiştirme hareketi olmadığı görülmektedir.

Göç niteliğine, kapsamına, süresine, şekline, mesafesine bakılmaksızın hep bir sınıflandırmaya tabi tutulmuş buna bağlı olarak da genelde göç eden kişiler ayrıma maruz kalmış, kabullenilmeleri zor olmuştur. Siyasi nedenler, daha iyi bir gelecek kaygısı, doğal afetler, iklimsel değişimler, ekonomik sebepler, göçlerin kategorileştirilmesine ve bu kategorilere göre farklı davranış şekilleri oluşturulmasına neden olmuştur denilebilir. Göçler, bazen gönüllü bazen zorunlu bazen geçici (kısa süreli) bazen de kalıcı (daimi yerleşim) olabilmektedir.

Akrabalık bağları ve ilişkiler gibi görünmeyen ama güçlü olan ağlar göç çeşitleri arasında önemli bir yer tutar. Daha önce göç etmiş kişilerin, geride kalan yakınlarına referans olma ve göç edilecek yeni ülke hakkında bilgi sahibi olmaları nedeniyle göç etmelerini sağlamaları da göç çeşitleri arasındaki yerini almıştır (Çağlayan, 2006:85).

Göçler, türlerine göre ayrıma tabi tutulduğunda genel olarak düzenli veya düzensiz, gönüllü veya zorunlu göçler olarak değerlendirilmektedir.

2.2.1. Türlerine Göre Göçler

Göçler ne zaman ve hangi sebeple yapılırsa yapılsın genel itibariyle devam ettirilen yaşam şartlarının daha iyi imkanlara erişmek suretiyle daha üst seviyelere çıkarılması amacı güdebilmektedir. Yaşanılan yerlerin kötü şartları kadar göç edilecek yerlerin olumlu yönleri de göçlerde belirleyici unsur olmaktadır.

Göç türleri incelendiği zaman, ağırlıklı olarak iki tür ön plana çıkmaktadır. Birincisi daha iyi bir gelecek için hür irade ile yapılan gönüllü göç, ikincisi ise genelde güvenlik veya siyaset gibi etkenler sonucu sığınılacak bir yer bulmak için mecbur kalınan zorunlu göçlerdir (Ekici & Tuncel, 2015:14).

Gönüllü göçler genel olarak bilinen, iki taraf için de önceden planlanmış şekilde yapılan düzenli göçler olarak anılırken, zorunlu göçler ise hazırlıksız şekilde yakalanılan ve hem göç edenleri hem de göç alanları mağdur edebilen düzensiz göçlerdir.

2.2.1.1. Gönüllü Göçler

Birey veya ailelerin kendi hür iradeleri ile aldıkları göç kararının hedefleri arasında daha iyi bir yaşam ve gelecek beklentisi bulunmaktadır. Bulundukları ülkenin ekonomik koşullarındaki olumsuzluklar, yaşanılan istihdam sorunları, düşük ücretli iş alanları veya iş alanlarının yetersizliği, eğitim, adalet, sağlık gibi konulardan ötürü bu alanların daha ileri düzeyde gelişmiş olduğu bölgelere veya ülkelere yönelik yer değiştirme hareketidir.

Sağlık ve eğitim konusunda kendilerini daha fazla geliştirebilmek veya diğer ülkelerde nitelik ve üretim açısından daha iyi fırsatların sunulması üzerine daha fazla bilim üretebilme, daha kaliteli ortamlarda daha kalifiye insanlarla çalışıp daha iyi iş çıkarabilme adına yapılan gönüllü göçler toplumda beyin göçü olarak bilinmektedir.

Ekonomik anlamda daha fazla kazanç elde edebilmek için yapılan göçler ise yine toplumda işçi göçü olarak dillendirilmektedir. Her iki göç türü de kendi hür iradeleri ile yapıldığından bu göçler gönüllü göçler sınıfına girmektedir.

Gönüllü göçler olarak tanımlayabileceğimiz düzenli göçler Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda “Yabancıların, yasal yollarla Türkiye’ye girişini, Türkiye’de kalışını ve Türkiye’den çıkışını ifade eder” şeklinde tanımlanmıştır (YUKK, 2013: Madde 3(1)).

Gönüllü göçler daha önceden yapılan araştırmalar ve hesaplamalar sonrası yapılmaktadır. Bu göç hareketleri genelde olumlu bir gelecek beklentisiyle yapılır ancak planlamalar yapılırken göç sonrası karşılaşılabilecek olumsuz durumların da varlığının düşünülmesi amacıyla geniş perspektiften incelenmeli ve minimum risk hesabıyla hareket edilmelidir (Yılmaz, 2019b:1729).

Gönüllü göçlerin bir diğer özelliği ise sürükleyen göçlerdir diyebiliriz. İlk başlarda bireysel olan göçler, gidilen ülke şartlarının iyi olması ve geçmiş ile karşılaştırma yapıldığında daha iyi bir gelecek sunması sonucu, akrabalık, hemşerilik, arkadaşlık gibi bağlar kullanılarak yeni göçleri teşvik etmektedir. Bireysel olarak başlayan göçler kalabalık grup göçlerine dönüşebilmektedir (Yalçın, 2004:16).

Gönüllü göçler köylerden şehir merkezlerine, kırsaldan kente, az gelişmiş ülkelere gelişmiş ülkelere doğru olabilmektedir. Gönüllü göçlerin temel özelliği göç edenlerin kendi iradeleri ile hareket ettikleri göç türü olmasıdır.

2.2.1.2. Zorunlu Göçler

Gönüllü göçler konusunda hem göç edenler hem de göç alan bölgeler durumun farkında olduklarından hazırlıklı olabilmektedirler. Ancak zorunlu göç, genelde mevcut durumların kötü şartlarından ötürü yapılan isteksiz ve ani gelişen göçlerdir. Dünyanın genel olarak içinde bulunduğu iklim değişiklikleri, devam eden savaşlar ve çatışmalar, kuraklık, kıtlık, susuzluk gibi etkenlerden ötürü bir nevi hayatta kalabilmek için çevresel koşulların etkisiyle zorunlu göç bir seçenekten ziyade tek yol olarak karşımıza çıkabilmektedir (Tapan, 2019:168; Yüceşahin & Özgür, 2006:16). Bazı durumlarda ise tek yoldan ziyade zorla terkettirilme gibi durumlar söz konusu olabilmektedir (Gürbüz, 2006:211).

AFAD, zorunlu göçü “İnsanların hayatta kalabilmek için savaş, kıtlık, salgın hastalık, etnik baskılar ile diğer sosyal ve ekonomik sebeplerle topluca yer değiştirmesi” şeklinde tanımlamıştır (AFAD, 2014:79).

Suriye’de yaşanan durum da yukarıdaki tanımların her ikisini içinde barındırmaktadır. Hem zorunlu şekilde, seçeneği göç etmek olup kendilerine başka çare bırakılmamış insanlar, hem de terk etmek zorunda bırakılmış çaresiz insanlar aynı anda bulunmaktadır (Yılmaz, 2020:56).

Gelişen teknoloji ve ulaşım ağı ile beraber göçlerin de dinamikliği düşünüldüğünde kaçak göçler diye adlandırılan bir göç türü ortaya çıkmış, ancak toplum nezdinde kaçak kelimesinin olumlu değerlendirilmemesi sebebiyle, bu tür göçlere düzensiz göç, bu şekilde göç edenlere ise düzensiz göçmen denilmeye başlanmıştır (Dağdelen, 2011:10).

Zorunlu göçler, göç alan ülkeler tarafından istenmeyen göçler olarak anılmaktadır. Bu ülkeler zorunlu göçleri kabullenmek istemediklerinden ve yasal anlamda göç edenlere karşı güçlü durabilmek adına düzensiz göçler tanımı altında politika belirleyebilmektedir.

Göç hareketlerinin geçmişine bakıldığında, göçlerin, özellikle uluslararası hareketliliklerin ikinci dünya savaşı sonrasında kayda değer bir artış gösterdiği, 1980’li yıllar sonrasında ise düzensiz göç hareketlerinin yoğunlaştığı hatta sıçrama yaptığı görülmektedir (Sezik, 2020:203).

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün görev ve sorumluluklarının belirlendiği anayasal dayanak olan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, düzensiz göçü şu şekilde tanımlamaktadır: “Yabancıların yasa dışı yollarla Türkiye’ye girişini, Türkiye’de kalışını, Türkiye’den çıkışını ve Türkiye’de izinsiz çalışmasını ifade eder” (YUKK, 2013:Md. 3 (ı)).

Kalkınma Bakanlığınca 2018 yılında hazırlanan ve ülkenin geleceğine dair kalkınma planlarının belirlendiği raporda düzensiz göç: “Türkiye’ye giriş yaptıktan sonra çıkış yapması gereken süreyi aştığı halde çıkış yapmayan yabancılar, kabul edilebilir bir gerekçesi olmadığı takdirde düzenli göçmen statüsünü kaybederek düzensiz göçmen olmaktadır” şeklinde tanımlanmaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2018:44).

Aslında devletler zorunlu veya düzensiz göç ile gelenlerin, kendi ülke vatandaşlarının egemenlik haklarını ihlal ettiklerini düşünmektedirler. Bu sebeple düzensiz göçleri yasadışı faaliyetler diye adlandırarak, bu tür göçlere yönelik politika belirleme aşamalarında genelde “mücadele” şeklinde tabirler kullanarak, istenmeyen bir durumun varlığını vurgulamak istemektedirler (Özcan, 2015:30).

Zorunlu göçler ne göç edenler tarafından istenen bir durum olmaktadır, ne de göç edilen yerde sıcak karşılanan bir durum. Her zorunlu göç zaten var olan sıkıntıların beraberinde yeni göç edilen yerlere de taşınması ve yeni yerlerde de kendilerini bekleyen sıkıntılar ile daha da katlanabileceği anlamına gelmektedir.

2.2.2. Nedenlerine Göre Göçler

Göç dinamik bir hareket olup, bu dinamik etkiyi devamlı aktif tutan bazı durumlar vardır. Göçlerin sebepleri de genelde bu konulara dayanmaktadır. Bu sebepler çoğunlukla ekonomik kaynaklı olup, ülke içindeki gruplar veya bölgeler arasındaki ekonomik dengesizliklerdir. Hatta bazen bu dengesizlikler ülkeler arasındaki durumu da göz önünde bulundurarak göçe sebebiyet verebilmektedir. Ayrıca siyasi düşünce, kültürel farklılıklar veya etnik sebepler gibi nedenlerden ötürü karşı karşıya kalınan fırsat eşitsizlikleri de göçlerin önemli sebeplerindendir (Sirkeci & Erdoğan, 2012:298).

İnsanları göçe sürükleyen sebepler incelendiğinde itici ve çekici faktörlerin varlığı öne çıkmaktadır. Siyasi baskılar, etnik zorlamalar, ekonomik eşitsizlikler, doğal afetler, savaşlar, çatışmalar gibi nedenler itici faktörler olarak görülürken, göç edilmek üzere tercih edilen yeni mekanlardaki ekonomik ve istihdam gibi imkanların yüksek olması, güvenlik kaygılarının olmaması, hayat şartları ve teknolojik gelişmelerin standartlarının yüksek olması gibi nedenler, çekici faktörler arasında kendilerine yer edinmektedir (Çiğerci, 2012:131; Yılmaz, 2019a:2).

Göçün nedenleri incelendiğinde, göçe etki eden sebeplerden birinin de güvenlik kaygısı olduğu görülmektedir. Devam eden Suriye iç savaşı nedeniyle Türkiye’ye yapılan göçlerin başlıca sebeplerinden biri, Türkiye’nin komşu ülkeler arasında en güvenilir ülke konumunda olmasıdır (Çetin & Uzman, 2013:4-5).

Göçün sebeplerini üç başlık altında incelemek mümkündür. Bunlar ekonomik nedenli göçler, güvenlik ve siyasi nedenli göçler ile iklim ve doğa olayları nedenli göçler olarak değerlendirilebilir.

2.2.2.1. Ekonomik Nedenli Göçler

Ekonomik şartların istenmeyen seviyelerde olması, iş taleplerinin karşılanamaması, bireysel veya aile kavramı içindeki ihtiyaçlarının karşılanamayacak seviyede yetersizlikleri gibi nedenler göçü tetikleyen ekonomik sebepler arasındadır. Ekonomik kaygılar sebebiyle yapılan göçler ile yoksulluk arasındaki ilişki, göçün itici ve çekici sebeplerine örnektir. Önceleri kırsal alandan kentsel alanlara doğru yapılan göçler, zamanla bölgeler arası göçlere, sonrasında ise uluslararası göçlere dönüşebilmektedir.

Ekonomik göçler genelde işçi göçü veya akrabalık-hemşerilik bağları ile ortaya çıkan dayanışma göçleridir denilebilir. Bu göçler, şartlar sebebiyle zorunlu göçler sınıfında anılmaktadır. Ancak göç edilecek yerlerin seçiminin kişilere bağlı olması sebebiyle gönüllü göçler sınıfına da girdiği düşünülebilir. Birey veya aileler kendi yaşamları veya ailelerinin daha iyi bir geleceğe erişebilmeleri için yapmak zorunda kaldıkları göçler sonucunda, gittikleri yeni mekanlarına uyum sağlarken aslında kendi yaşam alanlarını oluşturmaktadırlar. Az önce bahsedildiği şekilde genelde akrabalık bağları ile yapılan göçler, daha önce göç etmiş kişiler ile yeni göç eden kişileri aynı bölgede yaşam kurmaya yönlendirebilmektedir. Bu da aslında yabancı olmayan bir çevre içerisinde yeni yaşam alanlarını kurdukları anlamına gelmektedir. Bu duruma bağlı olarak da yerel toplum tarafından ötekileştirilme, yabancılaştırılma veya kabul edilmeme gibi sorunlar ortaya çıkabilmektedir.

İşçi göçü olarak adlandırılabilen ekonomik kaynaklı göçler, daha çok gelişmiş ülkelerin gelişmekte olan ülkelere geçici işçi transferi sağlamaları şeklinde izlenen bir yoldur. Avrupa nüfusunun yaşlanması ve teknolojinin her geçen gün gelişmesi gibi nedenlerden dolayı 1960'lardan sonra görülmeye başlamıştır. Üniversite mezunu insanların yapmayacağı işleri yapabilecek kalifiye personel açığının kapatılması amacıyla hizmet sektörü ağırlıklı olmak üzere özellikle Türkiye ve Ortadoğu coğrafyasından işçi göçleri gerçekleştirilmiştir (Yılmaz, 2019a:35).

İşçi göçleri bugün için çok sık görülen bir durum olmaktan çıkmıştır. Gelişen teknoloji ile beraber insan gücü gereksiniminin azalması sebebiyle işçi göçleri transferi yok denilecek kadar azalmıştır. Ancak teknoloji geliştikçe makineleşme ve seri üretim faaliyetlerinde insan gücünün eskisi kadar talep görmemesi nedeniyle işlerini kaybetme

korkusu yaşıyan veya kaybeden işçiler için işçi göçü devam etmektedir. Tarımda makineleşme ve kol gücünün yerini makineye bırakması buna bağılı olarak istihdamın azalması gibi nedenler kırsal alandan kentsel alanlara doğıru göçe neden olmaktadır. Kırsal alanlardan kentlere doğıru yapılan göçler sonucu oluşın yoğıun nüfus ve buna bağılı olarak istihdam konusundaki arayışların karşılık bulamaması gibi sebeplere bağılı olarak da bölgeler veya uluslararası göç durmadan devam etmektedir.

İşçi göçlerini ilan ederken geçici olarak alacaklarını ve sonrasında ölkelerine geri dönmeleri şartıyla kabul edeceklerini belirten Avrupa ölkeleri, işçi göçünü “konuk işçi” olarak adlandırmıştır. Zamanla bu işçiler çoğalmış, para biriktirmeye ve evlerine dönmemeye ve Avrupa’ya kalıcı olarak yerleşmeye başlamışlardır. Avrupa bu durumu öngörememiş ve işçi alımını durdurmuştur. “Biz işçi istemiştik, bir de baktık ki insanlar geldi” denilerek aslında öngörölemeyen bu durum en güzel şekilde ifade edilmiştir (Yılmaz, 2019a:35).

Suriye’den ölkemize yapılan göçler daha çok yaşamsal anlamda güvenliklerini sağlama, hayatlarını güvence altına almaya yönelik olsa da bu göçler arasında ekonomik kaynaklı göçler de mevcuttur. Suriye’de başlayan olaylar öncesinde ekonomik verilere bakıldığında iki ölkö arasında çok canlı bir ticaret hacmi bulunmaktadır. 2011 yılında başlayan olayların hemen öncesinde Suriye ile Türkiye arasında 2 milyar doların üzerinde bir ticarete ulaşılmıştır. Savaşın başlaması ile birlikte bu ticari faaliyetler durma noktasına gelmiştir (Dinçer, vd., 2013:33).

Göröldüğü üzere ekonomik kaygılar göçler için önemli sebeplerden biridir. Bu göçler bugün için sadece kırsaldan kente, bölgeden bölgeye gibi kalıplar içerisine sığmamakta, ölkeden ölkeye gibi uluslararası alana yayılmış olmaktadır.

2.2.2.2. Güvenlik ve Siyasi Nedenli Göçler

Güvenlik, insanların var olduğı günden bu yana devam eden önemli endişelerden biridir. Bulunduğı bölgede karşılaştığı tehlike ve riskler ile baş edebilme mücadelesi veren insanoğılu tüm tehditlerin ortadan kalkması için verdiği çabaların sonuçsuz kalması durumunda, çareyi riskli bölgeden ayrılmakta bulur. Birbiri ile ilişkili kavramlar olan tehdit ve güvenlik bu göçlerin temel sebepleridir.

Güvenlik sebepli göçler genelde siyasi veya savaş gibi durumlarda ortaya çıkar. Ölkö içinde özellikle terör faaliyetleri sebebiyle iç göçler terörden arındırılmış bölgelere

veya terörün hiç bulaşmadığı bölgelere doğru yönelirken, savaş gibi sebeplerden ötürü göçler daha çok uluslararası göç şeklini almaktadır.

Terör, ülke kanunlarına aykırı davranan illegal yapılanmaların, kendi fikirlerinin kabulünün sağlanması veya siyasi taleplerinin karşılanması için yapılan eylemler ile devlete başkaldırmaları, toplumu ve bireyleri korku ve şiddet ile yönlendirmeye çalışmaları sonucu oluşturdukları tehditler ve bu tehditler sonucu kayıplar verilmesi olarak ifade edilmektedir. Yürüttükleri eylemler, sürdürdükleri yıldırma politikaları ve uyguladıkları şiddet süreklilik gösterdiği için, terörün bulunduğu bölgeler riskli bölgeler olarak algılanmakta ve bu bölgeleri terk etmek masum kişiler için zorunlu hale gelebilmektedir (Akkaya, 2009:344).

3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu 1991 yılında yayınlanmış, bu kanunun birinci maddesinde terör; şiddet ve cebir kullanarak, korkutma, yıldırma, baskı ve tehdit oluşturma gibi yollarla anayasal düzeni tehlikeye düşürme, devletin otoritesini bozma, milletin birlik ve beraberliğini zayıflatma gibi suç teşkil eden kavramlar olarak tanımlanmıştır. Ülkemiz de bu anlamda terörle uzun yıllar mücadele etmiş ve halen mücadeleye devam etmektedir.

Ülkemiz Güneydoğu Anadolu bölgesi ağırlıklı olmak üzere terörden olumsuz anlamda nasibini almış ve terörün yoğun olduğu zamanlarda kırsaldan kente, kentten de daha çok batı kentlerine yönelik göçlere sebep olmuştur. 1990'lı yıllarda güvenlik sebebiyle Devlet eliyle Doğu ve Güneydoğu'da bazı yerleşim yerleri boşaltılmış, zorunlu göçler ile insanlar daha güvenli olduğu düşünülen yerlere naklettirilmişlerdir (Başel'den akt. Dilaver, 2020:18).

Güvenlik sebebiyle uygulanan göçler “zorunlu göç” veya “sürücü göç” diye de adlandırılmaktadır. Siyasi otoritenin, güçlü grupların veya illegal yapılanmaların dayatma ve zorlamalarıyla, hazırlıksız bir şekilde, hızlıca göçe zorlanmaları veya göç ettirilmeleri olarak ifade edilmektedir (Yılmaz, 2019a:29). Devlet eliyle yaptırılan göçler de bu anlama gelmekte ve zorunlu göç sınıfına girmektedir.

2011 yılında başlayan Suriye olayları ile ülkemize doğru yaşanan göçler de Suriye'de oluşan güvenlik sorunları sebebiyle endişe duydukları yaşamlarını devam ettirmek isteyen Suriyelilerin, daha güvenli olan Türkiye'ye göç etmelerini zorunlu kılmıştır. Bir bakıma bu göçler de zorunlu göçlerdir. Bu da sınırimızın hemen ötesinde

oluşan çatışma ve savaş durumu nedeniyle ülkemizin sınır güvenliğini sağlama faaliyetlerini bir üst boyuta taşıması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

Suriye’de ortaya çıkan, PYD, DAİŞ ve diğer illegal örgütler ile Suriye güçleri arasında yaşanan çatışmalar sonucu bilerek veya bilmeyerek ülkemize yönelik tehditler oluşabilmektedir. Şanlıurfa’nın Viranşehir ilçesi ile Kilis illerine bombaların düşmesi ve bunlara bağlı can kayıplarının yaşanması, ülkemiz içinde de Suriye savaşına bağlı güvenlik kaygılarını ve göçleri ortaya çıkarmıştır (Ağır & Sezik, 2015:109).

Güvenlik nedenli göçler sadece olayların meydana geldiği Suriye’de değil, dolaylı olarak etkilenen sınır illerimizde de ortaya çıkmakta, bu da hem savaşın hem de zorunlu göçlerin etki sınırlarının bulunmadığını göstermektedir.

2.2.2.3. İklim ve Doğal Olaylar Nedenli Göçler

Göçlerin oluşumuna etki eden faktörlerden biri de iklim şartları ve doğa olaylarıdır. Meydana gelen büyük afetler, iklimsel anlamdaki değişiklikler, salgın hastalıklar, kuraklıklar gibi durumlar iklim, doğa olayları veya doğal afet sebepli göçlere neden olmaktadır.

Özellikle sanayinin gelişmesi ile beraber daha fazla ortaya çıkan küresel ısınma, dolaylı olarak büyük çaplı göçlere sebebiyet vermektedir. Otlak alanların azalması, kıtlıklar, açlıklar ve günümüzün en önemli sorunu olan susuzluklar bireysel veya kitlesel göçleri doğurmaktadır (Mutlu, İrdem, & Üre, 2015:82). Bu göçler ülke içinde bölgeler arası olabilirken aynı zamanda ülkeler arası hatta bazı durumlarda kıtalararası göç haline dönüşebilmektedir.

Küresel ısınmanın gün geçtikçe ilerlemesi ve buzulların hızla erimelerini göz önüne aldığımızda, muson yağmurları ve diğer yağmur sistemlerinde meydana gelen değişikliklerin artması, deniz suyu seviyesinin yükselmesi, susuzluk ve kuraklıkların öngörülemez şekilde artacağı düşünüldüğünden, yaklaşık 200 milyon insanın zamanla iklimsel ve doğa olayları kaynaklı yer değiştirme yoluna gidebileceği tahminlerinde bulunmaktadır (Myers’ten akt., Yılmaz, 2019a:29).

Doğa olayları veya doğal afetler sebebiyle gerçekleşen göçler kadar, insan eliyle yaşanan facialar sebebiyle yapılan göçler de iklim göçü sayılabilmektedir. 26 Nisan 1986’da Ukrayna’nın Çernobil şehrinde gerçekleşen nükleer kaza veya patlama sonrası bölge sakinlerinin büyük çoğunluğu hayatını kaybetmiş, sağ kalanlar ise nükleer

kalıntıların izlerini vücutlarında taşımış ve devam eden nükleer risk nedeniyle göç etmeye zorlanmışlardır. Hatta bu olay Karadeniz kıyılarında bulunan ülkelere kadar etki etmiş, bizim de Karadeniz sahil illerinde yaşayan vatandaşlarımıza fiziksel zararlar vermiştir (Fırat, 2019:16).

Yaşanan doğal afetler de göçlere etki eden önemli unsurlardan biridir. Örneğin 1988 yılında Ermenistan'da 7.2 büyüklüğünde bir deprem yaşanmış, bu büyük felaket sonrası 25.000 civarında insan hayatını kaybetmiş, 500.000'e yakın insan da komşu ülkelere göç etmiştir (Mutluer & Südaş, 2013:17). Yine 2011 yılında ülkemizde yaşanan Erciş depremi sonrası ülke içinde göç hareketleri olduğu, bölgeden göç edenlerin olduğu haberlere yansımıştır (Milliyet, 2021).

Görüldüğü üzere, iklim göçü olarak adlandırabileceğimiz göçler, genelde bölgesel olarak ele alınmaktadır. Ancak etkisinin büyüklüğü ve göçlerin yayıldığı zaman dilimi düşünüldüğünde iklim göçlerinin bölgesel olarak değil daha geniş kapsamlı olarak ele alınması ve yapılacak çalışmaların bölgeler ile sınırlı kalmamaları gerektiğini ortaya koymaktadır. Sadece doğa olaylarını değil, bu olaylara maruz kalarak göç etmek zorunda kalan insanları ve toplulukları da inceleme alanına dahil etmek daha doğru olacaktır. Bu yolla göç edenlere ise "iklim mültecisi" denilmektedir (Mutlu, İrdem, & Üre, 2015:83).

İklim mültecileri: depremler, seller, kuraklık, tsunamiler, salgın hastalıklar, küresel ısınma, sanayi-endüstri kazaları, nükleer sorunlar, kıtlık, çölleşme, erozyon, ve benzeri daha sayabileceğimiz bir sürü doğa kaynaklı olaylar veya afetler sonucu göç etmek zorunda kalan kişiler için kullanılabilir (Özgür, 2009:23).

Her ne kadar iklim kaynaklı göçler bireysel veya sadece bölgeyi bağlayan bir olay olmayıp, dolaylı olarak tüm dünyayı etkileyen bir durum olsa da, iklim mültecilerinin statüleri uluslararası hukuka göre bir açıklığa kavuşturulmamış, ülkelerin koruma sağlayıp sağlamama durumları haliyle ülkelerin inisiyatifine bırakılmıştır (Ekşi, 2016:18).

2.3. Göç ve Sonrasında Yaşanan Sorunlar

Göç konusu, insanları göçe iten nedenler ile beraber göç sonrasında yaşanan durumların bir arada incelenmesini gerektiren karmaşık bir süreçtir. Göç kararı alınırken buna etki eden nedenler, bu kararı alırken ki gönüllülük veya zorunluluk, göç edilecek

yer ve göç sonrasına dair planlanan düşünceler bir bütün içinde hesap edilerek değerlendirilmelidir.

Tarih boyunca yapılan göçler çeşitli boyutlarıyla incelenmiş, göç nedenleri, türleri, sonuçları tespit edilmeye çalışılmış ancak hala ortak bir tanım veya herkesin kabulü olacak bir karşılık bulunamamıştır. Bu da göçlerin nedenleri kadar sonuçlarının da farklılık gösterebileceğini, her bir göç olayının ayrı değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Göç eden birey her ne kadar yetişkin olsa da dilini, kültürünü, yaşam tarzını bilmediği bir toplumun içinde yabancılık hisseder, kendi dünyası içinde yalnızlaşmaya gider. Oyun oynayan ama oynadığı oyunun kurallarını bilmeyen bir çocuk gibi hayata tutunmaya çalışır. Bugüne kadar öğrendiği, yaşadığı tecrübe ettiği değerleri onu ayakta tutmaya yetmemektedir. Yeni kültürü yeni coğrafyası içinde her şeyi yeniden öğrenmek yeniden başlamak, sosyalleşmek zorunda kalmaktadır (Adıgüzel, 2016b:174).

Bu yeniden başlama süreci aynı kültürü yaşayan toplumlar için de geçerlidir. Yunanistan'dan mübadele yoluyla Türkiye'ye gelen Türk asıllı mübadiller de o süreç içerisinde sorunlar yaşamışlardır. Mübadele yoluyla gelenler ile yerli halk arasında özellikle gelenek ve kültür başta olmak üzere farklılıklar bulunmaktaydı. Ev sahibi olan yerli halk, mübadillerin toplumda genel olarak bilinen Müslüman geleneklerinden uzaklaştıklarını, yaşam tarzları ve Türk dillerinin farklılaştıklarını ifade etmekteydiler. Bu da etnik veya dini anlamda aynı geçmişe sahip olunsu da kültürel anlamda farklılıkların görülebileceğini ortaya koymaktadır (Sezik, 2017:148).

Türkiye'nin, yakın zamana kadar özellikle Türk soyundan gelenleri misafir ettiği görülsede, 1980 sonrasında itibaren yoğun bir şekilde yabancı göçüne maruz kaldığı görülmektedir. Bu da ülkenin göç politikalarını bu yönde belirlemesi, özellikle güvenlik temelli politikalar izlemesi gerektiğini ortaya çıkarmıştır. (Akıncı, Nergiz, & Gedik, 2015:78). Bilhassa Suriyelilerin gelmesi ile beraber hem demografik yapı değişime uğramış, hem de toplum nezdinde yabancılara karşı bakış açısı değişmeye başlamıştır.

Suriye'den kaçarak ülkemize gelen göçmenler, ileriye yönelik bir plan içerisinde hareket etmeden öncelikli olarak can güvenliklerini sağlamaya yönelik göç hareketi içerisine girmiş ve bu nedenle ilk durak olarak en güvenli bölge olan Türkiye sınırına dayanmışlardır. Göç ettikten sonrasını düşünmeden hareket eden bu insanlar, ilk başlarda, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığınca sınıra yakın illerde kurulan

barınma merkezlerinde denetimli yığınlar olarak misafir edilmişlerdir. Ancak süreç uzayınca, göçlerin önü alınamamış ve kampların kapasiteleri dolunca denetimsiz yığınlar olarak Türkiye'nin dört bir yanına dağılmışlardır (Ekici & Tuncel, 2015:18).

Sonuçlarına bakıldığında göçler çarpık kentleşme, psikolojik sorunlar, yerel yönetimlerce verilen hizmetlerin aksaması, uyum sorunları gibi olumsuz anlamda sosyal sonuçları doğurmaktadır. Suriyeli sığınmacıların göçü de bu gibi sorunlarla yüz yüze kalınmasına sebep olmuştur.

Kapımıza dayanan Suriyeliler için ilk başlarda ensar-muhacir gibi insani ve kültürel bir yaklaşım benimsenerek ılımlı davranılmış, yerel halk da savaştan kaçarak ülkemize sığınan bu Suriyelilere kucak açmıştır. Ancak sürecin uzaması ve ekonomik anlamda külfet haline gelmesi sebebiyle Suriyelilere yönelik dışlama ve ayrımcı bakış açısı artmaya başlamıştır.

Kilis ilinde yapılan bir anket çalışmasına katılan Suriyeli bir sığınmacı, kendilerine karşı yapılan bu ayrımcılığı: “Var, bunu normal karşılıyorum. Suriye’de de bu durum var. Ben çok basit şeylerle karşılaştım. Zayıf kişiliğe sahip olmadığım için pek karşılaşmıyorum güçlü biriyim kendimi savunabiliyorum. Böyle bir duruma mahal vermiyorum” şeklinde ifade ederek, aslında göç sonrası yaşanan en büyük sorunlardan biri olan ayrımcılığı dile getirmiştir (Efe, Paksoy, Söylemez, & AJGHIF, 2016:10).

Her ne kadar ayrımcılık, göç sonrası yaşanan en büyük sorun olsa da, özellikle yasa dışı deniz yoluyla riskli şekilde Avrupa’ya göç edebilme hedefleri ve dünyanın gözleri önünde yaşanan insanlık dramları toplumun Suriyelilere yönelik bakış açılarını yumuşattığı ve toplum nezdinde Suriyelilerin kabul görmelerini sağladığı gözle görülür bir gerçekliktir.

Özellikle gönüllü göçler veya daha iyi bir gelecek için yapılan detaylı araştırmalar sonrası gerçekleştirilen göçler sonrası yaşanan durumlar hesap edilebilir veya hazırlıklı olunabilir göçlerdir. Ancak göç etmeye mecbur kalan insanların yaptıkları zorunlu göçler, sonrasında karşılaşılan sorunlar ile beraber göç sürecini daha zorlu bir duruma sokmakta, zaten var olan sıkıntıların daha fazla büyümesine neden olmaktadır.

2.3.1. Barınma ve Beslenme Sorunları

Göçler sonrasında yaşanan sorunların en önemlileri barınma ve beslenme sorunlarıdır. Bulundukları kötü ortamdan kaçarak daha güvenli yerlere göç etmek suretiyle yer değiştiren göç mağdurları, ilk olarak başlarını sokacak bir ev ve yiyecek aş derdine düşmektedirler. Suriye’den ülkemize yönelik başlayan yoğun göçler sonucu Devlet ilk başlarda sınıra yakın illerde Geçici Barınma Merkezleri kurarak, göç eden insanları buralara yerleştirmiştir. Bu hem göç edenleri bir arada tutmak suretiyle kontrolü sağlamak hem de Suriyelilerin ihtiyaçlarını tek elden yürütme konusunda olumlu bir davranıştır.

Suriyelilerin ilk başlarda kısa süreliğine geldikleri düşünüldüğünden bu yola başvurulmuş, ancak zamanla artan göç nüfusunu bu merkezlerde barındırma durumunun hem maddi hem de yoğun nüfusu karşılayabilecek kapasitede yeterli olmayacağı anlaşıncı, göç edenlerin kamplarda tutulma zorunluluğu esnetilmiştir. Bu da Suriyelilerin şehirlere gelişigüzel bir şekilde dağılmalarına sebep olmuştur.

Barınma merkezlerinde kalmayarak şehirlere dağılan Suriyelilerin barınma sorununu kendi başlarına çözmeleri zor görünmektedir. Zira Kilis ilinde yapılan bir anket sonucuna göre katılımcıların yaklaşık 3’te 2’si, komşuları olan Suriyelilere ev verilmesini istemediklerini, bu durumdan rahatsız olduklarını, kentte birçok huzursuzluğa neden olan sıkıntıların kaynağının Suriyeliler olduğunu ifade etmişlerdir. Ankete katılan her 20 kişiden biri ise Suriyelilere ev verilmesi taraftarı olduklarını, hatta öyle bir imkanları olsa memnuniyetle evlerini kiraya verebileceklerini belirtmişlerdir (Cengiz, 2015:115). Yapılan bu anket sonucundan da anlaşılabileceği üzere Suriyelilere yönelik olumsuz yaklaşımın fazla olması barınma sorununu çözme noktasında Suriyelileri zorda bırakmaktadır.

Yaşadıkları çaresizlikler sonucu göç etmek zorunda kalan bu insanlar, kendilerine yönelik bu olumsuz yaklaşım sonucu daha da çaresiz hale gelmektedirler. Bu sebeple genelde şehirlerin en atıl bölgeleri olarak adlandırılabilir yerlerdeki virane konutlarına ya da miadını doldurmuş ancak hiçbir getirisi olmayacağı için terkedilmiş bölgelerine yönelmektedirler. Konutların kira fiyatlarının ucuzluğu da bu seçeneği tercih etmek zorunda bırakmaktadır.

Yaşanan mağduriyetler sonucu Suriyeliler yoğun olarak şehrin atıl alanları diye tanımlanabilecek çevre bölgelerinde ikamet etmektedirler. Mekânsal ayrışma

konusunda bu atıl alanlar büyük pay sahibidir. Genelde birbiriyle aynı kültürü, dini, dili yaşayan göç mağdurlarının toplandığı alanlar olan bu bölgeler, kültürel entegrasyon sorununun da en büyük kaynağı olmaktadır. Bu alanlar din, dil, etnik, kültürel farklılıklar sonucu kaynaşamayan insanların, diğer toplumdan ayrıştığı, dolayısıyla yerel halkla kaynaşamayarak topluma entegre olamayan insanların yaşadığı bölgeler olarak tanımlanmaktadır (Adıgüzel, 2016b:175).

Bir yandan göç mağdurları şehirlerde barınacak ev bulamamaları sebebiyle kötü şartlar altında barınmak zorunda kalırken, diğer yandan göç ekonomisini kullanmasını bilen ve göçü fırsata çevirmek isteyen bazı kesimlerce şehirlerde yeni konutlar yapılmak suretiyle göç mağdurları için yeni barınma alanları inşa edilmektedir.

Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı yerler olan sınır illerinde konut ihtiyaçları sebebiyle kira fiyatları yükselmiş bulunmaktadır. Çok kötü konutların, çok yüksek fiyatlarla Suriyelilere kiraya verildikleri, bazı evlerde kirayı ödeyebilmek için birkaç ailenin bir arada yaşamaya çalıştıkları bilinmektedir. Bazı sınır il ve ilçelerinde yeni yapılar yapılması sebebiyle şehirler şantiye alanlarına dönüşmüştür. Bir an önce bitirilip yüksek bedellerle Suriyelilere kiraya verilmek istenen konutlar, arsa sahipleri, konut inşa eden firmalar veya konut sahiplerinin süreci aceleye getirmek istemeleri sebebiyle güvensiz yapıların inşa edilmesine neden olmaktadır (Orhan & Gündoğar, 2015:16). Bu da can güvenliğini hiçe sayan ve sadece işin maddi boyutunu düşünen insanların barınma sorununa çözüm getirdiklerini düşündürürken aslında insanların hayatlarını tehlikeye attıklarını gözler önüne sermektedir.

Beslenme sorunları da en az barınma sorunları kadar sıkıntı yaşanmasına neden olmaktadır. İlk başlarda misafir ve ensar-muhacir duygusuyla bakılan, yardım edilen, eksikleri giderilmeye çalışılan Suriyelilere olan bakış açısının yerini zamanla olumsuzluğa bıraktığı görülmektedir. Bunun en önemli nedenlerinden biri Belediye, sağlık kuruluşları vb. diğer kurumların sunmuş oldukları hizmetlerin, artan Suriyeli nüfusu nedeniyle kesintiye uğramasıdır. Yaşanan bu hizmet aksamaları yerli halk nezdinde huzursuzluklara neden olmakta buna bağlı olarak yerel halk tarafından Suriyeliler bu durumdan sorumlu tutulmaktadır (Dilaver, 2020:40). Bu da sosyal anlamda en önemli destek kuruluşu olan Yerel Yönetimlerin hem yerel halkın talepleri doğrultusunda iç siyasi kaygılarla hem de hesap verebilme adına hizmetleri kısmalarına

neden olabilmektedir. Bunun neticesinde Suriyeliler kamusal anlamda beslenme konusunda yeterli desteği görememektedir.

Ancak sosyal yardımlar adıyla Gıda kolileri, hijyen setleri, beslenme paketleri, ayni ve nakdi yardımlar kısmen de olsa yapılmaktadır. AFAD, Kızılay, BMMYK, Sivil Toplum Kuruluşları, Sosyal yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları gibi kuruluşlar eliyle yapılan yardımlar Suriyelilere ulaştırılmaya çalışılsa da artan nüfus ve kontrolsüz dolaşım gibi sebeplerle kayıtları düzenli bir şekilde alınamayan Suriyelilere yönelik yardımlar, ihtiyaçları karşılama ve yeterlilik noktasında eksik kalabilmektedir (Başarıcı, 2019:107).

2.3.2. Sağlık ve Eğitim Sorunları

Sağlık sorunları, göç sürecinin sonrasında ortaya çıkan sorunlardan biriyken, sadece kendisiyle kalmayıp bulunduğu çevreyi de etkileyen önemli bir durumdur. Göç sonrası dönemde hem göç edenler için hem de göç edilen yerdeki yerel halk için önemli sağlık sorunları riski ortaya çıkmaktadır.

Ortaya çıkan ve baş edilmesi zor olan şartlar sebebiyle göç etmek zorunda kalan insanlar, bu yaşam koşullarının kötü olması hasebiyle yeterli beslenememe, sağlık kontrolleri yapamama gibi mağduriyetler yaşamaktadırlar. Buna bağlı olarak bulaşıcı hastalıklar, beslenme bozuklukları, hastalık taşıyıcılığı gibi durumların kaynağı olabilmektedirler. Suriyelilerin de bu şekilde, hastalıkları yaşadıkları, taşıdıkları ve yaydıkları, ülkemizde sorunun kaynağı oldukları görülmektedir (Karadağ & Altıntaş, 2010:56; Kaya, 2016:31).

Mesela ülkemizde uzun süredir çok sık karşılaşılmayan hastalıklardan biri olan “şark çibani” hastalığı, Suriye savaşının başlamasının ardından Suriye sınırına yakın Güneydoğu Anadolu illerine yoğun Suriyeli göçü yaşanmasıyla beraber bu bölgede tekrar yüksek oranda görülmeye başlanmıştır (Doğan & Atay, 2016:85).

Bu durumdan ayrı olarak devam eden Koronavirüs salgını sebebiyle, hastalığın yayılımının önüne geçilebilmesi adına uygulanan politikalardan biri de evde kalarak bu hastalığı taşıyanlardan uzak durmaktır. Özellikle COVID-19 hastalığına yakalanmış bir bireyin de hastalığı yaymamak için herkesten uzak bir şekilde evde kalması, kendisini karantinaya alarak izole olması ve bu süreci ailenin diğer bireylerinden ayrı bir şekilde geçirmesi zorunluluğudur. Ancak göç eden ailelerin özellikle gurbette olmaları ve yerel

halklar tarafından maruz kaldıkları sosyal dışlanma ve maddi durumlar gibi elverişsiz nedenlerden ötürü bir arada yaşadıkları göçün acı gerçeklerinden biridir. Bu da evlerde kalabalık ortamların oluşması ve hastalık yayılımının artması anlamına gelmektedir. Ülkemizde yaşayan Suriyeliler de bu konuda ayrıca mağduriyet yaşamaktadırlar. Buna bir de hastalığa yakalanmaları durumunda işlerini kaybetme korkusu da eklenince, hasta olduklarını gizleme durumunu bile ortaya çıkarmaktadır (Tuncer, 2020:17). Toplumda, bir türlü önüne geçilemeyen bu hastalığın yayılımında Suriyelilerin umursamazlığı veya kültür anlamında geri kalmışlığı gibi düşünceler genel olarak hakim olsa da, alınması gereken sağlık tedbirlerine ekonomik şartlar nedeniyle uyamamaları daha önemli bir sebep olarak görülmektedir.

Göç mağdurlarının yaşadıkları sorunlardan biri de eğitim sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal ve kültürel anlamda uyum sağlama sürecini ağır ve sancılı geçiren çocuklar için, bir de hiç bilmedikleri bir dil ve müfredat ile eğitim alma gibi bir durumla karşı karşıya kalmaları göç sürecinin en önemli sorunlarından biri olarak eğitim sorununu ön plana çıkarmaktadır. Kültürel değişime yatkın olmalarıyla entegrasyon süreçlerinin önemli aktörleri olan çocuklar için eğitim sorununun çözülmemesi demek, entegrasyon sürecinin de bir sorun olarak önlerinde bulunması demektir. Bunun için eğitim konusu entegrasyon sürecinde öncelikle çözülmesi gereken konulardan biridir.

Suriye’de olayların başladığı 2011 yılı Mart ayı itibariyle, okulların kapatıldığı eğitimlerin aksadığı bilinen bir konudur. Buna bir de ülkemize misafir olarak geldikleri düşünüldüğünden Suriyelilere geçici olarak bakılması sebebiyle eğitim ile ilgili çalışmalar geri plana atılmıştır. Kimliklerinin olmayışı ilk başlarda kayıtlarda yaşanan aksaklıklar, Suriyelilerin kayıt esnasındaki yanlış beyanları, geldikleri yerdeki eğitim durumlarını belgelendirememeleri, dil bilmeme sorunu, müfredat ve eğitim şeklinin farklılıkları, eğitmen eksikliği gibi sebeplerden ötürü de eğitim planlamaları uzun süre boyunca düzenlenememiştir.

Suriyelilerin kaldığı kamplarda (Geçici Barınma Merkezleri) okullaşma anlamında kısmi faaliyetler olsa da, kamp dışında kalanlar için hiçbir düzenleme veya çalışma yapılmamıştır. Geçici gözüyle bakılan Suriyelilerin beklenilenin aksine kalıcı olacaklarının anlaşılması 2013 yılı itibariyle kendini belli etmiştir. 26 Nisan 2013 tarihinde, kamp dışında yaşayan Suriyelilerin tespit edilmesi, yerel yönetimler,

vatandaşlar ve Sivil Toplum Kuruluşlarınca yapılan eğitim çalışmalarının Valilikler tarafından bir rapor haline getirilerek Bakanlığa gönderilmesi ve bu bilgiler doğrultusunda tespit ve teftişler yapılarak değerlendirme yoluna gidilmesi amacıyla Milli Eğitim Bakanlığınca bir genelge yayınlanmıştır (Başarıcı, 2019:47).

Eğitim sorunu için müfredat farklılıkları, eğitmen eksikliği, Suriyelilere yönelik düzenli veri olmayışı gibi durumlar önemli etkenlerdir. Ancak en önemli engel dil farklılığı olarak görülmektedir. Toplumlar ile kaynaşma, karışma, anlaşma, sağlıklı bir iletişim kurmanın anahtarı dildir. Suriye’den gelen vatandaşların içinde Türkmen olanlar hariç geri kalan kesimin büyük çoğunluğunun Arap olması sebebiyle dil sorunu önlerindeki en önemli engeli teşkil etmektedir. Suriyelilere yönelik yapılan saha çalışmalarının sonuçlarına bakıldığında, Devlet okullarında Suriyelilerin çok az sayıda olmasının sebeplerinin başında dil sorunu bulunmaktadır (Başarıcı, 2019:48).

Devlet okullarında Türkçe konuşmıyor diye ayrıştırılan, yaşlıları tarafından devamlı dışlanan, öğretmen ve idareciler tarafından “boşa emek harcama, ekstra yük” olarak görülen, kendilerine hoş olmayacak şekilde ülkelerine dönmeleri ifade edilen Suriyeli çocukların yaşadıkları psikolojik sorunları atlattıkları uzun sürmekte veya bu sorunlar atlatılamamaktadır. Bu davranışlara maruz kalan çocuklar önce okuldan sonra toplumdan uzaklaşmaktadır (Dağ, 2017:87). Bulundukları yerde ortaya çıkan güvensiz ortamdan dolayı göç etmek zorunda kalan çocuklar, kendilerine bu şekilde davranılması sonucu göç ettikleri yeni mekanlara ve o bölgenin insanlarına da güven duymamaya başlamaktadır. Buna bağlı olarak da hem eğitim sorunları çözülmemekte hem de entegrasyon süreci daha sancılı bir hal almaktadır. Bu durum Suriyelilerin şehrin atıl alanlarına hapsolmaları riskini de beraberinde getirmektedir.

2.3.3. Ekonomik ve Sosyal Sorunlar

İnsanoğlunun her geçen gün artan ihtiyaçlarının karşılanması bir noktadan sonra zorlaşmaktadır. Bu ihtiyaçların karşılanabilmesi için gerekli olan ekonomik durumun sağlanamaması insanları daha iyi şartlar altında yaşanılabilir, ekonomik anlamda daha iyi yaşam koşulları sağlayabilecek bölgelere veya ülkelere göçe zorlamaktadır. Ancak bu amaçla yapılan göçler her zaman istenilen sonuçları vermemektedir.

Göç süreci ve sonrası, göç edenlerin gittikleri topluma uyumları konusunda sıkıntılı bir süreçtir. Yerli halkın göç ile gelenleri kabulü de ayrı bir sorundur. Göç

edenler bir süre sonra kendi ayakları üstünde durmak zorunda kalmak için arayışlar içine girmek mecburiyetinde olurlar ve bu süre onlar için bir deneme-yanılma yolu şekline dönebilmektedir. Eğer yeni mekanlarında daha önceden göç eden tanıdıkları var ise, göç ile en son gelen gruplar için bu bir avantaj olmakta: o şehri, bölgeyi veya ülkeyi bilen akraba, eş, dost vb. tanıdıklarının onlardan önce yaşadıkları tecrübeleri ışığında hareket etmelerini ve daha az mağduriyet yaşamalarını sağlamaktadır. Göç planlaması yapanlar, kendilerinden daha önce göç eden tanıdıklarının bulundukları ülkelere göç ederlerken daha güvenle hareket edebilmektedir. (Erkiner, 2016:55). Geleceğe dair bu güven oluşumu ise yaşanılması muhtemel ekonomik sorunların daha kolay ve yorucu olmadan atlatılmasına vesile olabilmektedir.

Ancak her şeyin istenildiği şekilde güzel geçmediği göç hareketleri de bulunmaktadır. Özellikle kitlesel göçler bu süreçlerin en bariz örneğidir. Çünkü gruplar veya büyük kitleler halinde yapılan göçler sonucu göç edilen yeni yerlerde tüm sistem, düzen ve altyapılar yeni nüfusları kaldırabilecek güce sahip olamamaktadır. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları, Suriyeden ülkemize yönelik yapılan göç hareketleri sonucu uygulanan açık kapı politikası ile mevcut ekonomik kaynakların ve harcamaların Suriyeliler için kullanıldıklarını düşünmektedir. Kendileri için yapılması gereken hizmetlerin, Suriyelilerin gelmesi ile beraber aksadığı ya da tamamen kesildiği düşüncesini taşımaktadırlar (Duruel, 2017:216).

Ülke dışından gelen nüfusların, işsizlik, enflasyon, çalışma ücretleri, konut kira fiyatları gibi alanlarda, yerli halkın aleyhine olacak şekilde değişimlere neden oldukları görülmektedir. Hele bir de işsizlik ve enflasyonun yüksek olduğu bölgeler bu durumdan daha fazla etkilenmektedir. Dolayısıyla bu alandaki politikalar belirlenirken göç ile gelenlerin mevcut duruma olan etkilerinin de baz alınması ve politikaların bu doğrultuda hazırlanması ihtiyacı ortaya çıkmaktadır (Türkcan, 2017:789).

Apar topar göç etmek zorunda kalan Suriyelilerin bir kısmı ilk başlarda yanlarında para getirmişler ve göç sonrasında ki kısa dönemde ihtiyaçlarını bir nebze de olsa kendileri karşılamıştır. Buna istinaden yerel halk tarafından da kabul gördükleri olumlu karşılandıkları görülmüştür. Esnafın satışları artmış, ev sahipleri evlerini daha yüksek getiri sağlayacak şekilde kiraya vermiş, Suriyelilerin kaçak işçi olarak ve düşük ücretlerle çalıştırılması işverenleri memnun etmiştir. Ancak, özellikle tarım ve diğer vasıfsız işlerde çalışan yerel halk bu durumdan olumsuz etkilenmiş, zaten düşük gelir ile

hayatını idame ettiren alt gelir grubundaki yerel halk, kiraların artması ile beraber kiralarını ödemekte zorlanmışlar, işverenlerin düşük ücretlerle Suriyelileri çalıştırması sebebiyle iş bulma konusunda sorun yaşamışlardır. Sonrasında ise, Suriyelilerin yanlarında getirdikleri paranın bitmesi, yüksek fiyatla kendilerine kiraya verilen evlerin ücretlerini ödeyememeleri gibi sebeplerden ötürü olumlu hava yerini tepkilere bırakmıştır (Orhan & Gündoğar, 2015:19).

Artan işsizlik rakamları, enflasyon oranlarının yükselmesi, ekonomik durgunluk, hayat pahalılığı gibi olumsuz durumların bir anlamda Suriyeliler sebebiyle olduğu kanısı toplumda yaygınlaşmaya başlamıştır. Ancak, ilk dönemlerde işverenlerce düşük ücret verilerek çalıştırılan Suriyelilerin, yerel halkın çalışmak istemediği tehlikeli ve beğenilmeyen işlerde çalışmak zorunda kaldıkları, iş bulmakta zorlandıkları, sigortasız çalıştırılmaları gibi durumlar nedeniyle aynı mağduriyetleri Suriyelilerin de yaşadığı görülmektedir (Duruel, 2017:218). İşverenler için Suriyeliler bir fırsattır. Çünkü ikincil sektör olarak bilinen ve yerel halkın çalışmak istemedikleri vasıf gerektirmeyen işlerde, düşük ücretle çalıştırabilecekleri yüzlerce, binlerce Suriyeli mevcuttur ve bu kişiler en temel ihtiyaçlarını başka türlü karşılayamadıkları için bu şartlar altında çalışmayı göze almaktadırlar. İstenildiği zaman işten çıkarılma korkusuyla, kendilerine verilen her işi yapmak zorunda kalmaktadırlar (İnce, 2019:2596). Hatta sınır dışı edilme korkusuyla fazla çalıştırılmaları ve ücretlerinin ödenmemesi gibi durumlar da Suriyelilerin yaşadığı ekonomik ve sosyal sorunların bir kısmıdır.

Birçok ekonomik ve sosyal sorunun sebebi olarak görülen Suriyeliler, aslında aynı sorunları kendileri de yaşamaktadırlar. İnsanlar arasında gruplaşmalar oluşmakta, bu gruplar dışında olan insanlara başka gözle bakılmakta, kendilerini diğerlerinden daha üstün görme gibi durumlar yaşanmaktadır. Özellikle yerel halk tarafından Suriyelilere üstten bakılmaktadır. Gruplaşmalar ile birlikte kendilerini diğer gruplara göre ayrı bir konumda gören insanlar, zamanla grup içerisinde daha fazla bir araya gelerek kaynaşmakta ve buna bağlı olarak kendi içlerinde bir sosyal kimlik oluşturmaktadırlar (Demirtaş, 2003:124). Oluşan bu gruplar ve sosyal kimlikler toplumun birbiri ile entegrasyonu önündeki en büyük engellerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Suriyelilerin Türkiye’de kurdukları dernekler bunlara örnek olarak gösterilebilir. Suriyelilerce kurulan ve Şanlıurfa ilinde faaliyet gösteren derneklerde, Suriyeliler için iletişim, rehabilitasyon, psikolojik destek, eğitim, barınma, sağlık hizmetleri, avukatlık

faaliyetleri gibi konularda gerekli destekler sağlanmaktadır. Ayrıca bu kültürel etkinliklerin yapıldığı, dernekler boş zamanlarında vakit geçirebilecekleri alanlar olarak da hizmet vermektedir (Kaya, 2015:277).

Ülke içi göçlere oranla daha riskli olan uluslararası göçler, devlet sistemindeki tüm iyleyişleri olumsuz etkileyebilmektedir. Demografik yapı, huzur ve refah anlayışı, ekonomik istikrar, kültürel kimlik, ulusal ve iç güvenlik gibi konularda olumsuzluklara sebep olabilmektedir (Doğan, 2016:44).

Hem uluslararası göçlerin oluşturduğu olumsuz durumlar, hem sosyal kimlik gibi arayışlar içine giren kişilerin -özellikle sığınmacılar- gruplaşmaları, hem dernek faaliyetleri ile beraber toplum içine karışmayışları gibi nedenler, öncelikle entegrasyonu geciktirmekte hatta engellemektedir. Bir de bu grupların yerel halklar tarafından dışlanmalarına kabul görmemelerine neden olabilmektedir.

2.4. Göç ve Çok Kültürlülük

Küreselleşen dünyanın artık eskisi gibi küçük olmadığı, gelişen ulaşım ağları gibi faktörler başta olmak üzere her noktaya erişimin kolaylaştığı görülmektedir. Bu da toplumların artık tek bir kültür etrafında oluşmadığını, kültürlerin dünyanın her yanına taşınabildiğini, farklı kültürlerin bir arada barındığını bize göstermektedir. Bu taşınımalar neticesinde dünya artık heterojen bir yapı halini almıştır, almaktadır. Bu yapılar içerisinde farklı kültürlerin bir arada yaşadığı görüldüğünden, tek bir kültürden bahsetmenin çok zor olduğu söylenebilir. Dolayısıyla herkesin kendi kültürünü yaşayabildiği entegre toplumların oluşumu söz konusu olmaktadır. Bu entegre toplumlar da çok kültürlülük veya kültürleşme durumlarını oluşturmaktadır.

Farklı kültürlerin asimile edilmeden bir arada yaşamasını amaçlayan çok kültürlülük birbirine benzer kültürler arasında daha kolay sağlanabilmektedir. Doğu ve Güneydoğu'dan İzmir'e giden gruplar ile Bulgaristan'dan İzmir'e giden gruplar arasında yapılan bir araştırmada, Bulgaristan'dan gelenlerin asimilasyon stratejisi ile hareket ettikleri görülürken, Doğu ve Güneydoğu'dan gelenlerin bütünleşme ve kültürel kaynaşma eğiliminde oldukları görülmüştür (Şeker, 2006:1). Kültürel benzerlikler çok kültürlülük ortamının oluşmasında önemli artı unsurlardan biri olarak ön plana çıkmaktadır.

Göçler ile sosyal, kültürel, ekonomik hatta fiziksel değişimlere uğrayabilen göçmenler, bu kültür etkileşimleri sürecinde kendi kültürlerini asli anlamda korumaktadırlar. Kültürleşme süreci, kültürel anlamda birbirinden farklı grupların bir arada yaşaması, doğrudan veya sürekli ilişki içerisinde olması, bu etkileşim sürecinde tüm grupların kendi kültürlerinin de değişime uğraması ve bu sürecin uzun yıllar boyunca belki de kuşaklar boyunca devam etmesi beklenen bir süreçtir (Zafer, 2016:75; Başarıcı, 2019:34).

Çok kültürlülük, bir arada olmanın birlikte yaşamanın güzel bir örneğidir. Kültürlerarası birlikteliği sağlayan, kültürlerin birbirlerine üstünlük kurmasını önleyen, çoğunluklar içinde eşitliği ön planda tutan bir yaklaşım olan çok kültürlülük, her kesimin kendi değerlerini koruyarak yaşamasını amaçlar (Çötök & Taşdelen, 2013:8). Göç ile gelenlerin bu kültürleşme süreçlerinde beklentileri oluşabilmektedir. Bu beklentiler kültürleşme sürecinin yönünü tayin eden önemli unsurlar arasındadır. Göç alan ülkenin ve bölge halkının, göç ile gelen gruplara yaklaşımı, onları kabullenmeleri, kültürler arasındaki benzerlikler, göçe zorlayan sebepler, bireyler arasında kurulan ilişkiler gibi durumlar bu sürecin etkin faktörleridir (Zafer, 2016:90). Göçün türleri, zamanı, boyutu gibi sebepler de bu süreçte rol almaktadır.

Kültürleşme konusunda başarılı bir süreç yaşamanın temelinde iki unsur bulunmaktadır. Bunları göç sebebi ve kişisel beceri yeteneği olarak ele alabiliriz. Hayatını devam ettirememesi endişesi, savaş, siyasi ve dini baskılar gibi sebeplerden ötürü isteği dışında göç etmek zorunda kalan bireyler yeni toplumlara uyum sağlamada zorlanmaktadırlar. Çalışma, eğitim, beyin göçü, kişisel gelişim veya herhangi bir faaliyet bünyesinde gönüllülük esasına dayalı göç eden bireyler ise entegrasyon konusunda daha kolay adapte olurlar ve kültürleşme süreci daha başarılı bir sonuca ulaşır (Aksoy, 2012:301).

Kültürleşme ve göç sonrası uyum, entegrasyon gibi durumların olumsuzluklarını en aza indirme, bu süreçleri başarıyla atlatabilme amacı olan sığınmacı-göçmenler, göç kararı alırken bu durumu düşünerek hareket etmektedirler. Daha önce göç etmiş tanıdık veya akrabalarının bulunduğu yerlere göç eden bireyler, kültürleşme ve entegrasyon gibi sorunlar ile daha kolay baş edebilmektedirler (Tekeli, 2008:31). Göç eden bireyler için entegrasyon konusunda en büyük engellerden biri olan ekonomik özgürlük konusu, akrabaların bulunduğu yerlere yapılan göçlerde, diğer göçlere oranla daha kolay

kazanılabilmektedir. İş bulma, çevre edinme, güven duyma ve güven kazanma gibi sebepler, akraba ve tanıdıkların bulunduğu bölgelere yapılan göçlerde kolay aşılabilen zorluklardan olabilmektedir. Bu da entegrasyon ve çok kültürlülük için aşılan önemli eşiklerden biridir.

İnsanların pek görmek istemediği ama hayatlarında bazen acı bir tecrübe olarak yaşadıkları göç, kültürleşmenin sebepleri arasında önemli bir yer tutar. Bazen kaçış, bazen kurtuluş bazen ise daha iyi bir yaşam sürebilmek için istekle yapılan göçler, insanları dolaylı olarak tüm geçmişinden koparmaktadır. Bu sebeple göç eden bireyler yeni toplumlarında ya asimile olup tamamen değişecekler, ya değişime tamamen kapalı olup izole bir hayat ile kendi dünyalarında yaşayacaklar ya da gittikleri yerlerin kültürlerini yaşarken kendi kültürlerini de yaşayacak ve yaşatacaklardır. Kültürleşmenin, kültürlerarası iletişimin sağlanmasının temel unsurları, göç alan yerdeki toplumun iletişime açık, göç edenlere yönelik olumlu bakış açısına sahip olması, göç eden bireylerin de aynı şekilde iletişime açık ve bulundukları yabancı topluma aidiyet hissetmeleri, göç eden bireyler ile yerli halkın iletişim düzeylerinin yüksek olması, karşılıklı benimseme gibi unsurlardır.

2.5. Entegrasyon ve Uyum Kavramları

Entegrasyon kavramının adaptasyon ve uyum olarak ele alındığı, “değişen her türlü çevresel veya çevresel olmayan durumlara intibak etme, adaptasyon” diye tanımlandığı (AFAD, 2014:154) daha önce ifade edilmişti. Entegrasyon ve uyum kavramları birbirlerini karşılayan ve literatürde sıkça birbirlerinin yerine kullanılan kavramlardır.

Uyum olgusu, kısa vadeli politikalardan ziyade uzun vadeli çalışmaların sonucunda faydası ortaya çıkacak bir durumdur. Tüm aktörleri kapsayıcı bir yaklaşımla sürecin tüm boyutlarının bir arada bulunduğu bir çalışmanın sonucunda yapılacak çalışmalar uyum hususunda etkili olacaktır. Uyum konusunda sadece ekonomik, siyasi veya hukuki alanların dikkate alınması, insani yönüyle zayıf kalan bir uyum sürecini doğurur (Türker & Yıldız, 2015:24). Yeni bir hayat, yeni bir başlangıç, yeni bir toplumsallaşma hareketi olan göç, bildiği herşeyi geride bırakmak zorunda kalan bireylerin zorlu bir sürecin içine girmesidir. Bazen şans ile bazen de deneme yanılma yöntemi ile yeni hayatlarını öğrenmeye çalışan göçmen, mülteci veya sığınmacılar, kimi

zaman uyum sağlamada başarılı olurken kimi zaman ise bu girişimleri sonuçsuz kalabilmektedir (Karasu, 2017:633-634). Tüm bu süreci birebir yaşayan bireyler ya toplum ile uyumu sağlar ya da kabul görmediği için kendi dünyasına çekilerek izole bir hayat yaşamayı seçmek zorunda kalır.

Uyum konusunda yapılacak çalışmalar ile ilgili olarak Göç İdaresi Genel Müdürlüğü görevlendirilmiş, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 96. Maddesinde Genel Müdürlüğün görevi:

Genel Müdürlük, ülkenin ekonomik ve mali imkânları ölçüsünde, yabancı ile başvuru sahibinin veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerin ülkemizde toplumla olan karşılıklı uyumlarını kolaylaştırmak ve ülkemizde, yeniden yerleştirildikleri ülkede veya geri döndüklerinde ülkelerinde sosyal hayatın tüm alanlarında üçüncü kişilerin aracılığı olmadan bağımsız hareket edebilmelerini kolaylaştıracak bilgi ve beceriler kazandırmak amacıyla, kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ile uluslararası kuruluşların öneri ve katkılarından da faydalanarak uyum faaliyetleri planlayabilir.

Şeklinde belirtilmiştir (YUKK, 2013: madde 96).

Göç eden bireylerin uyum konusunda ne kadar samimi oldukları veya bu sürece ne kadar katkı sağladıkları, daha önceki yaşam alanlarında edindikleri öz kültürlerine olan bağlılıkları üzerine kurulu bir durumdur. Bu kişilerin yeni yerlerindeki kültür ile ne kadar iletişim sağlayacakları entegrasyon sürecinin temelini oluşturmaktadır. Bir o kadar, yerleştikleri ülkenin yerel halkının da bu etkileşim sürecine karşılıklı verecekleri tepkiler de belirleyici olmaktadır. (Zafer, 2016:87; Özgüler, 2018:6). Öncelikle göç ile gelenler kendi gelenek ve kültürlerine göre hareket etmekte ısrarcı olduklarında entegrasyon süreci zorlaşmaktadır. Dolayısıyla göç ile gelenler uyum için daha fazla çaba sarf etmek durumunda kalabilmektedirler (Özservet, 2015:96). Göç ile gelenlerin göç öncesi beklentileri ile göç sonrası karşılaştıkları durum ve göç alan yerdeki yerel halkın gelenleri kabullenme veya tehlike olarak görmesi gibi durumlar da çok önemlidir.

Göçler tek bir türde insani özellik taşımayan ve içerisinde her türden insanın bulunduğu karmaşık yapılardır. Göç eden gruplar içerisinde farklı kimlikler, dinler, diller, kültürler yani birbirine benzemeyen türden insanlar bulunabilmektedir. Yaradılışı

gereği yapısında farklı özellikler barındıran insanoğlu, zaman geçtikçe daha farklı özellikler de edinebilmekte ve farklılıklar derinleşebilmektedir. Bu farklılıklar her ne kadar karmaşık ve çok sayıda olsa da değiştirilebilen ve değiştirilemeyen diye iki ana başlık altında değerlendirilebilmektedir. Uyum sürecini olumlu ya da olumsuz olarak belirleyen süreç de burada devreye girmektedir. Değiştirilemeyen özellikler olan ırk, cinsiyet, tarih gibi faktörler için herhangi bir şey yapılamaz. Ancak daha çok kişilere bağlı olan siyasi görüşler, iş tecrübeleri, din, dil, eğitim, gelecek beklentisi, kişisel gelişim gibi durumlar ve gelen grupların demografik yapısına göre hazırlanacak politikalar entegrasyon sürecinin belirleyici unsurlarındandır (Akman, 2018:458; Sezik, 2020:205).

Entegrasyon sürecinin göz ardı edilen ancak özellikle dikkate alınması gereken konularından biri de geçicilik-kalıcılık düşüncesidir. Göç eden bireyler zamanla kendi vatanlarına geri dönme düşüncesini kafalarında barındırdıkları sürece entegrasyon konusuna adapte olamamaktadırlar. Uluslararası öğrenciler, iş için gelen göçmenler, geçici koruma altına alınanlar, mülteci başvuruları olumsuz sonuçlanabilecek veya olumsuz sonuçlanan sığınmacılar, er yada geç ülkelerine dönecekleri düşüncesiyle entegrasyon konusunda gerekli özveriyi göstermeyebilmekte, kendi kültürlerine sıkı sıkıya bağlı kalabilmektedirler. Bu nedenle toplum içine karışmayıp kendi çevrelerine sıkıştırdıkları küçük dünyalarında geri dönecekleri günün bekleyişi içinde hareket ettiklerinden entegrasyon konusunda zorlanmaktadırlar. Bu düşünce ve hareket tarzı da entegrasyonun önündeki önemli engellerden biridir. Kalıcı olma düşüncesinin oluşmasıyla başlayan çalışmalarda dil öğreniminin yoğunluğu farkedilmekte ve bu hareket entegrasyonun temel taşlarından biri olarak görülmektedir (Çetin, 2016:201-202; Özgüler, 2018:12). Buradan yapılabilecek tespite göre entegrasyon konusunda, geçici olanların yani kendisini “misafir” gibi görenlerin zorlanması ve geç uyum sağlaması, kalıcı olanların ise daha kolay bir entegrasyon süreci geçirmesi söz konusudur.

Anlaşılabacağı üzere göç süreci yeni bir kimlik yeni bir hayat, yeni bir gelecek gibi oluşumların ilk adımlarıdır. Entegrasyon süreci, tüm bildiklerini, hayat tecrübelerini yeni yerlerindeki yeni hayatlarına entegre etmeye çalışmak zorunda kalınan bir süreçtir. Göç eden bireyler genelde yeni mekanlarında ev sahibi toplumların yardımları ile ayakta durabilmekte, hayata katılımları ise kısmi olmaktadır. Bu da onların üreten değil

tüketen bir toplum olduğu düşüncesine neden olmaktadır. Dolayısıyla zamanla dışlanmaları söz konusu olabilmektedir. Bunun için entegrasyon konusunda gerekli çalışmalar gecikmeden yapılmalıdır.

2011 yılında başlayan Suriye olayları sonrası özellikle Suriye’den ülkemize doğru gerçekleşen kitlesel göçler ile milyonları bulan sığınmacılar için entegrasyon çalışmalarında önemli adımlar atılması gerekliliği doğmuştur. Bu amaçlar doğrultusunda yeni politikalar belirlenmiş ve uygulamaya geçirilmiştir.

Küresel etkiler ve dönüşümlerle şehir hayatı da dönüşüme uğratılmaktadır. Mevcut şehirler ve bu şehirlerin sakinleri meydana gelen bu dönüşüm ile beraber farklı kültürel yapıların iç içe girdiği bir toplumun parçası olmaktadır. Bazı şehir sakinleri bu dönüşüm sürecini zihinlerinde kabul etmedikleri için ırkçılık veya nefret içeren yabancı düşmanlıkları ortaya çıkarmaktadır (Chambers, 2005:140).

Bazı aşırı milliyetçi ülkelerde eskiden var olan “ya sev ya terk et” gibi zorunlu değişim politikalarından olan asimilasyon, 1960’lı yıllar itibariyle yavaş yavaş anti-demokratik bir düşünce içerisine hapsolmuş ve yerini uyum-adaptasyon-entegrasyon gibi kavramlara bırakmıştır (Kastoryano’dan akt. Çağlar & Onay, 2015:55).

2.6. Suriyeli Göçü ve Suriyeli Sığınmacıların Entegrasyon Sorunu

Suriye’de devam eden savaştan kaçarak ülke sınırlarımıza dayanan Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşlarına, Devlet politikası olarak uygulanan açık kapı politikası kapsamında ülkemize sığınma hakkı verilmiştir. İlk başlarda sınır illerinde kurulan kamplarda misafir edilen Suriyelilerin, devam eden savaşın yakın zamanda bitme ihtimalinin olmaması ve Suriyelilere yönelik belirsizliğin ortadan kaldırılması düşüncesiyle bir statüye oturtulmaları ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Ülkemizde bulunan Suriyeliler genelde sığınmacı veya mülteci olarak bilinmektedir. Ancak sığınmacı olarak tanımlanan kişiler, mülteci statüsü almak için başvuruda bulunmuş fakat başvurusu daha sonuçlanmamış kişilerdir.

Mülteci başvurusunda bulunan ve başvurusunun sonucunu bekleyen kişiler geçici olarak sığınmacı diye anılmakta ve başvuruları olumlu sonuçlandığı takdirde mülteci statülerinin başvuru yaptıkları gün itibariyle başlamış olduğu kabul edilmektedir. Sığınmacı olarak tanımlanan kişiler için, en başta geri göndermeme, insan

onuruna yakışır şekilde gerekli minimum yaşam şartlarının oluşturulması ve temel insan haklarına erişimlerinin sağlanması gereklidir (Efe & Ulusoy, 2013:20).

Sığınmacı kavramı genel olarak bu şekilde tanımlansa da, Türkiye için farklı bir durum ifade etmektedir. Türkiye 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Sözleşme'nin hazırlanma aşamasında bulunan ülkelerden birisi olmasına rağmen bu sözleşmeyi coğrafi kısıtlama şerhi düşerek kabul etmiştir. Türkiye, bu şerh ile sadece Avrupa sınırları içerisinde gelenleri mülteci olarak kabul edeceğini belirterek, Avrupa sınırları dışından gelenleri sığınmacı olarak kabul etmekteydi. Ancak 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Yasasının (YUKK), 2013 yılında çıkarılarak yürürlüğe girmesiyle beraber sığınmacı kavramı da değiştirilerek “şartlı mülteci” olarak kullanılmaya ve sığınmacı olarak anılan kişiler bu tarihten itibaren şartlı mülteci olarak anılmaya başlanmıştır (Efe & Ulusoy, 2013:20).

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Yasasının 62. Maddesinde şartlı mülteci:

“Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilir”

şeklinde tanımlanmaktadır.

Sığınmacılar, ülkesinden toplu şekilde kitlesel olarak ayrılanlar ve bireysel sığınma talebinde bulunanlar olarak iki şekilde değerlendirilebilir (Eroğlu & Taşkıran, 2002:105) ama sığınmacı olarak bir ülkede bulunan ve mültecilik başvurusu olumsuz sonuçlanan kişiler bulundukları ülkeleri terk etmek zorundadırlar. Sığınmacıların talepleri bireysel anlamda olduğu için devletler tarafından, kendi iç hukuk meseleleri bağlamında ele alınır ve kendi hür iradeleri ile başka ülke etkisi altında kalmadan karar alabilecekleri bir konudur.

Sığınmacı olarak bir ülkede bulunma durumu geçici bir durum olup, başvuru süresi sonunda olumlu sonuçlandığı takdirde mülteci olarak sayılmaktayken, olumsuz sonuçlanması durumunda ise bulunduğu ülkeden ayrılmak zorunda kalmaktadır. Bu kişilere sınır dışı işlemleri uygulanmasının önünde herhangi bir engel bulunmamaktadır.

Mülteci kavramının sığınmacı kavramından farklı bir tanımlamaya sahip olduğunu yukarıda belirtmiştik. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Yasasının 61. Maddesinde mülteci:

“Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir”

şeklinde tanımlanmaktadır.

Türkiye’de bulunan yaklaşık 4 milyon Suriyelinin mülteci olarak tanımlanmasına yasal ve idari düzenlemeler izin vermemektedir. Merkezi idare ve kanun yapıcılar, uluslararası alanda Türkiye’ye sorumluluklar yükleyip yükümlülük altına sokabilecek bir durum olmaması için mülteci kavramını kullanmaktan kaçınmıştır. Yetkililer, ülkemize gelen Suriyelileri ilk başlarda “misafir”, sonrasında ise “sığınmacı” olarak sıfatlandırma yönünde tercih kullanmışlardır (Erdoğan, 2018:58).

Mültecilik, uluslararası alanda hukuki bir konuma oturtulmuştur. Çeşitli beyanname ve sözleşmeler ile ülkeleri sürece dahil ederek, sığınma talebinde bulunan kişileri ortak bir hareket noktası içerisinde koruma altına alma düşüncesiyle mağduriyetlerini sonlandırma amacı gütmektedir. Bu düşüncenin temelini II. Dünya savaşında evlerini ve ülkelerini terk etmek zorunda kalan yaklaşık 20 milyon insanın yaşadığı insanlık dramı oluşturmaktadır. “1948 İnsan Hakları Evrensel Beyanname’si”, “1951 Cenevre Sözleşmesi” ve 1967 yılında hazırlanan “Mültecilerin Hukuki Statülerine İlişkin Sözleşmeye Ek Protokol” mülteciler için yapılan en kapsamlı düzenlemelerdir (Erdoğan, 2017:17).

Suriyeden kaçarak ülkemize sığınan insanların tam olarak sığınmacı veya mülteci olarak tanımlanamaması ve bu statü üzerinden işlem yapılamaması sebebiyle Suriyelilere uzun süre boyunca ülkemizde “misafir” gözüyle bakılmıştır. Mevzuatlar ve anayasal anlamda bir düzenleme olmadığı için misafir olarak anılsalar da Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) tarafından 2012 yılında yapılan bir hatırlatma sonrası bu kişiler resmi makamlarca misafir diye nitelendirilmekten

çıkarılarak geçici koruma altındaki kişiler olarak anılmaya başlanmıştır (Cengiz, 2015:111)

Türkiye 2012 yılında yapılan bu hatırlatma ve Suriyelilerin sayılarının artması sebebiyle bir düzenleme ihtiyacı duymuş ve “Türkiye’ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyetinde İkamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin Yönerge” adıyla bir yasal düzenleme yapmıştır. 30 Mart 2012’de yayınlanan bu yönerge ile Suriyelilerin statüleri “Geçici Koruma Statüsü altındaki kişiler” olarak belirlenmiştir.

Daha sonraki süreçte 2014 yılı içinde “Geçici Koruma Yönetmeliği yayınlanmış, aynı yönetmeliğin ikinci maddesinde; “ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayan yabancılara sağlanan koruma olarak” geçici korumanın tanımı yapılmıştır.

Göç aslında yeni bir hayat yeni bir başlangıçtır. Kendi memleketini, kültürünü, tarihini, bir anlamda geçmişini geride bırakıp, belki de hiç aşına olmadığı bir ülkeye bir dile bir dine bir coğrafyaya giden kişi için yeni hayatına uyum sağlamak oldukça zor fakat zorluğu kadar da geç kalınmaması gereken bir durumdur. Bu gereklilik hem kendi hayatını hem yaşam şartlarını hem de bulunduğu yeni çevreyi sosyal ve fiziksel anlamda değiştiren sonuçlar doğurmaktadır.

Entegrasyon süreci ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Bu süreç genel anlamda hem göç eden bireyin hem göç alan toplumun ortak parçası oldukları bir süreçtir. Entegrasyon denildiğinde kalıcı olarak bir yere yerleşme akla gelebilir. Ancak bunun dışında göçmen-sığınmacıların ev sahibi toplum ile aynı haklara erişimine fırsat veren, iş gücü ve sosyal yaşamda göç edenler ile ev sahibi toplumu bir ortak temel üzerinde birleştirip aynı hedef için karşılıklı hoşgörü içinde bir arada yaşayan toplulukların kaynaşma durumları olarak adlandırılabilir (IOM, 2013:30).

Suriyelilerin ülkemize sığınmaları ile daha fazla duyar olduğumuz entegrasyon, sığınmacılar ile ev sahibi toplumların karşılıklı etkileşimleri, sığınmacıların ev sahibi toplumu, ev sahibi toplumun da sığınmacıları etkileyerek yaşadıkları değişiklik sürecidir (Akıncı, Nergiz, & Gedik, 2015:69).

Bu sürecin daha verimli sonuçlar almasını sağlamak düşüncesiyle merkezi idare tarafından bazı yasal düzenlemeler yapılması ihtiyacı ortaya çıkmıştır.

2013 yılında çıkarılan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda (YUKK) Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün görevleri belirlenmiştir. Bu kapsamda, ilgili kanunun 96. Maddesinde, Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne, ülkemizde bulunan yabancıların, vatandaşlarımızla karşılıklı uyumlarına yardımcı olmak, ülkemizde veya gittikleri diğer üçüncü ülkelerde kimseye bağlı kalmaksızın ayakta durabilecek şekilde hareket etmelerini sağlamak adına kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, yerel yönetimler sivil toplum kuruluşları gibi oluşumlardan destek alarak bilgi ve beceri kazandırma, toplumsal birliktelikleri sağlama ve benzeri uyum faaliyetleri planlaması görevi verilmiştir (YUKK, 2013: Madde 96).

3. TÜRKİYE'NİN SIĞINMACILARA YÖNELİK GERÇEKLEŞTİRDİĞİ YASAL DÜZENLEMELER VE ENTEGRASYON KONUSUNDA UYGULADIĞI POLİTİKALAR

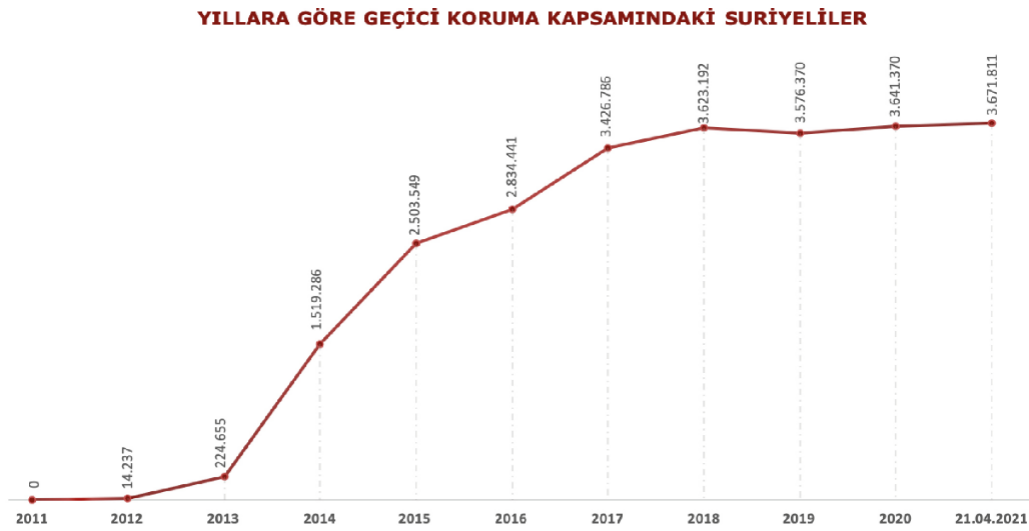
Dünya üzerinde hali hazırda devam eden göç hareketlerinden en fazla etkilenen ülkeler arasında Türkiye ilk sıradadır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (BMMYK) verilerine göre barındırdığı 3.6 milyon mülteci ile dünyada en fazla mülteci barındıran ülke Türkiye'dir (UNHCR, 2021). Bulunduğu jeopolitik konum nedeniyle, düzen ve istikrarın kurulamadığı Ortadoğu coğrafyasından yapılan göç dalgalarına maruz kalan Türkiye, bu göçler ile hem beraber yaşayabilecek hem de mücadele edebilecek şekilde politikalar belirlemek zorundadır.

Yakın zamana kadar “göç veren” veya Asya ile Ortadoğu'dan Avrupa'ya doğru geçişlerde “transit ülke” olarak gösterilen Türkiye, son yıllarda yakalamış olduğu ekonomik büyüme ve komşu olduğu ülkeler arasında en güvenli ülke konumunda olması sebebiyle “göç alan ülke” veya “hedef ülke” halini almıştır. Savaş, çatışma, can güvenliği, siyasi baskılar, zulümler gibi sebeplerden ötürü ülkelerinden kaçarak yaşamlarını devam ettirmek isteyen mülteci veya sığınmacıların en yoğun olduğu dönemde Türkiye, konumu gereği çok yoğun mülteci akınına maruz kalmıştır (Kalkınma Bakanlığı, 2018:72). Bunun en son örneği, bütün insanlığın gözleri önünde

devam eden Suriye savaşı sonrası ülkelerinden göç etmek zorunda kalan milyonlarca Suriyelinin ilk durak olarak Türkiye'ye yönelmesidir.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerine bakıldığında 2011 yılında başlayan savaştan bu yana Türkiye'de, sadece Geçici Koruma Kapsamında bulunan Suriyeli sayısı gün geçtikçe artmış ve bugün 3.671.811 sayısına ulaşmıştır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü-2, 2021). Bu verilere bakılınca Türkiye, Dünya üzerindeki birçok ülke nüfusundan bile daha fazla mülteci nüfusuna ev sahipliği yapmaktadır.

Tablo 1: Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Sayısı

Kaynak: (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü-2, 2021)

Türkiye, daha önce edindiği göç tecrübelerinden farklı ve daha karışık bir durumla karşı karşıya kalmıştır. Özellikle 2011 yılında başlayan Suriye olayları sonrasında bu kadar yoğun ve kitlesel bir göç hareketine maruz kalan Türkiye, bu tarihin öncesinde uyguladığı göç politikalarını revize etmek zorunda kalmıştır (Başarıcı, 2019:81). Suriyelilerin ülkemize gelmesiyle beraber hem devlet hem de vatandaş bazında göçün getirdiği sıkıntılar yaşanmaya ve derinden hissedilmeye başlanmış, özellikle Uluslararası kuruluşların tecrübelerinden faydalanarak ve yine bu kuruluşların yönlendirmesiyle göç politikaları belirlenmeye başlanmıştır.

İlk başlarda geçici gözüyle bakılan göç süreçleri için belirlenen önemli eşik beş yıldır. Beş yılı geçen göç durumlarında artık misafirliğin bittiği ve göç ile gelenlerin

büyük oranda kalıcı oldukları düşünülmektedir (Güngör, Baloğlu, Göv, & Bağrıaçık, 2017:41). Aslına bakılırsa önemli eşik olarak belirlenen beş yıl düşüncesi Suriyelilerin gelmesi ile beraber yoğun göçe maruz kalan Türkiye’yi göç politikalarını belirleme konusunda beş yılı beklemeden daha erken davranmaya sevketmiştir. Özellikle Avrupa ülkeleri başta olmak üzere gelişmiş ülkeler, “Doğu sınırını sonuna kadar açın, ama Batı sınırlarınızı sıkı sıkı kapatın bize gelmesinler” şeklinde bir politika izlemiş, bu da Türkiye’nin hem bu göçler ile tek başına mücadele etmek zorunda bırakıldığını göstermekte hem de bu sığınmacılar için yaptıklarının değerini ortaya koymaktadır (Erdoğan, 2014:8).

Batı dünyasının bu yaklaşımı aslında 2000’li yıllarda ortaya çıkan asıl düşüncelerinin tezahürüdür. O dönemler göçmen ve sığınmacılar konusunda Avrupa ülkeleri başta olmak üzere neredeyse bütün ülkelerin açıkça karşı çıktıkları bir dönem olmuştur. Göçlerin hep olumsuz kavramlar ile tanımlandırılması, kötü algılar oluşturularak göç edenlere karşı bir ön yargı oluşturulması gibi amaçlarla, “kayıt dışı”, “kaçak”, “yasa dışı”, “düzensiz göç” gibi terimler kullanılmış, bu düşünce şekliyle göçler durdurulmaya çalışılmıştır (Sirkeci & Yücesahin, 2014:4).

Aslında (Toksöz, 2006:20) “göç musluğunun bir kez açılmasıyla kapatılabilmesi mümkün olmamaktadır” sözü göç sürecinin başlamasıyla beraber ardının kesilmeyeceğini ve devam edeceğini göstermektedir. Bu da göç ile ilgili politikalar belirlemenin ve göç nedeniyle oluşabilecek sorunların artık hayatın bir parçası olacağının bilinmesi gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır.

Türkiye’ye yönelik Suriye’den başlayan kitlesel göç hareketinin yüksek boyutlara ulaşması ile beraber göç hareketleri bağlamında kamu politikaları oluşturulması ihtiyacı doğmuştur. Özellikle Suriyelilerin kültürel farklılıkları sebebiyle, ülkemize uyum sağlamada yaşadıkları sorunların giderilmesi ve ülkemizin de bu durumdan daha fazla olumsuz etkilenmemesi için göç ile entegrasyon konusunun merkezi idarenin gündeminde olması ve kamu politikaları belirlenirken entegrasyon konusunun öneminin bilinmesi önem arz etmektedir. Bu politikalar belirlenirken gerekirse sistem, vizyon ve benzeri değişimlerin olabileceğinin de bilinmesi gereklidir (Daoudov, 2015:51).

Göçün bu denli büyüyeceğinin tahmin edilememesi, göç sürecinin iyi bir şekilde yönetilememesi, göç ile ortaya çıkan sorunların daha da derinleşmesine yol açmıştır.

Ortaya çıkan bu karmaşık durumun iyi analiz edilmek suretiyle, müdahale şeklinin belirlenmesi ve yönetimin bu analiz sonrası çıkacak kararlar doğrultusunda planlanması, derinleşen sorunların giderilmesine katkı sağlayacaktır (Altun & Birinci, 2015:128). Yaşanan tecrübelerin kamu politikalarının belirlenmesi sürecinde önemli rol oynadığı görülmektedir.

Göç ile ilgili politikalar belirlenirken bir yandan yaşanan tecrübelerden faydalanılmış bir yandan da Avrupa Birliği üyelik süreci göz önüne alınmıştır. Avrupa Birliği ile Katılım Ortaklığı Belgesi ilk olarak 2000 yılında imzalanmış, bu tarihten itibaren entegrasyon süreci şekillenmeye başlamıştır. Türkiye'ye yönelen göçlerin bir kısmının da Avrupaya geçiş amaçlı transit göçler olduğu düşünülünce göç politikalarındaki değişimler ister istemez Avrupa Birliği etkisinde gerçekleşmektedir. Bu süreçte yapılması öngörülen ve gerçekleştirilen değişikliklerdeki etkisi nedeniyle, Türkiye'nin göç politikalarında Avrupa Birliğine bağımlı politika izlediği görülmektedir (Güleç, 2015:93).

Sığınmacılara yönelik belirlenen politikaların temelinde yatan ve bu politikaların belirlenmesinde yön tayin eden önemli iki unsur entegrasyon ve ekonomidir diyebiliriz. Geçici Koruma altındaki Suriyeli sığınmacılara yönelik yaklaşık olarak 37 milyar dolarlık bir harcama yapıldığı düşünülünce bu yükün sadece devlet sırtında olmasının sıkıntılar doğurduğu görülmektedir (Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı-3RP, 2020:5). Göçmenlere yönelik kamu politikalarının belirlenmesinde ekonomik yükün büyüklüğü belirleyici bir unsurdur.

Göçler ile mücadele sadece kamu kurumlarının ya da yerel yönetimlerin sorumluluğunda olan bir durum gibi görülmektedir. Ancak göç süreçlerinin tüm boyutları ile ele alınması, ekonomik, sosyal, dini, kültürel vb. tüm konuların iyi analiz edilmesi suretiyle göç politikalarının belirlenmesi ve bu sürece katılımın çok geniş tutulması, sürecin altından daha kolay kalkılabilmesini sağlayacaktır. Bu noktada devreye Sivil Toplum Kuruluşları, kanaat önderleri gibi farklı gruplar girmelidir. Bu grupların halk ile daha fazla iç içe olmaları ve kendi içerisinde göç mağduru olan kesimden insanları da barındırabilir olması sebebiyle fayda sağlayacağı gerçeği göz ardı edilmemelidir. Göçün dinamik bir süreç olduğu gerçeğinden hareketle tüm aktörlerin süreç içine dahil edilmesinin yük paylaşımı ve olumlu sonuca daha kolay ulaşımında etkili olacağı düşünülmektedir. Daha fazla fikir ile çözüm yolu bulunması, bölgeye ve

gruplara yönelik ihtiyaca binaen farklı politikalar üretilmesi gibi toplumsal faydanın daha fazla olacağı ortak hareket süreçleri gerekliliği ortaya çıkmaktadır (Çevik, 1998:108-109). Daha kapsayıcı hareketle daha iyi sonuçlar alınabilmektedir.

Sivil Toplum Kuruluşlarının süreç dışında tutulması, onların yok sayılması, merkezi idare ve Yerel Yönetimler için ekstra yük demektir. Aslında yük paylaşımı yoluyla hem merkezi idare ve yerel yönetimler daha fazla hizmet olanağı elde etmiş olacak hem de Sivil Toplum Kuruluşları eliyle hizmetler her noktaya ulaştırılmış olacaktır. Bir anlamda yönetişimci bakış açısı da bu sürecin tamamlayıcı unsurlarından biri olabilmektedir (Bulut, Akın, & Kahraman, 2017:24). Bu anlamda göç süreçlerinde geleneksel devlet yönetiminden ziyade herkesin katılımı ile geniş perspektiften bakmak suretiyle farklı bir yönetim modeli oluşturulmalıdır.

Geleneksel devletten modern devlete geçiş olarak da adlandırılabilen bu yeni yönetim modelinde Sivil Toplum Kuruluşları, halk ve halk örgütlenmelerinin de sürece dahil edilmesi, toplumsal beklentileri ve ihtiyaçları karşılama noktasında daha sağlıklı politikalar belirleyebilmektedir. Sivil Toplum Kuruluşları görevleri ve ulaşabilecekleri kesimlerin çokluğu gibi sebeplerden ötürü bir zaruret haline gelmiş ve şeffaflık ve demokratikleşmenin de önemli ayaklarından biri olmuşlardır (Baharççek, 2008:299). Devletler her ne kadar Sivil Toplum Kuruluşlarını yetki paylaşımı, görüş farklılıkları veya güvensizlik gibi nedenlerle sürece pek dahil etmeseler de, Sivil Toplum Kuruluşları göç sürecinde politika belirlenirken ve uygulanırken görev alması gereken önemli oluşumlar olarak karşımıza çıkmaktadırlar.

3.1. Kamu Politikaları Bağlamında Entegrasyon Politikaları

Göç alan ülkeler politika üretirken dinamik göç durumunu da göz önüne alarak hareket etmek zorundadır. İlk başlarda çok dikkate alınmasa da ilerleyen zamanlarda politikalar belirlenirken, göç konusuna değinilmesi mecburi bir hal alabilmektedir.

Göçler kentlerin büyümesine yönelik fırsatlar sunarken bir yandan da zorlukların kaynağı olabilmektedir. Bu zorlukların üstesinden gelebilmek için gerekli önemli olgular arasında entegrasyon ve sağlıklı veri akışı sağlanması gelir (Demirkanoğlu & Erat, 2020:316). Türkiye Devleti, ülkesine sığınan Suriyelilere yönelik liberal politikalar izlemiş, öncelikle Geçici Barınma Merkezlerinde, diğer ülkelere oranla üst düzey imkanlar dahilinde barınmalarını sağlamış, bu sayede veri akışı ve entegrasyon

konusunda gerekli kontrolü Geçici Barınma Merkezinde barınan Sığınmacı özelinde sağlamıştır (İçduygu, 2017:29). Ancak zamanla sığınmacı sayısının artması ve kamplar dışında ikamet edenlerin oranının kamplarda ikamet edenlere oranla daha fazla olması süreci zorlaştırmıştır.

Geçici Barınma Merkezlerinde kontrol altında olan Sığınmacılara yönelik yapılan hizmetler Devlet tekelinde olduğu için, sadece ilgili kurumlar görev almış, diğer ülkelerden yeteri kadar maddi destek sağlanamamış, sivil toplum kuruluşları aracılığıyla gelen yardımlar konusunda sistemin işlerliği sağlıklı şekilde gerçekleştirilememiştir. Bu gibi nedenlerden ötürü kamp dışındaki kontrolü sağlamada eksiklikler ortaya çıkmıştır (Terzi, 2018:226). Merkezi idarenin içe kapalı yönetim anlayışı sebebiyle bu alanda sadece ilgili kamu kurumları görev almak zorunda kalmakta ve yine bu sorunların çözümü, kurumlar arası işbirliğinin sağlanmasından geçmektedir. Özellikle Büyükşehirler gibi kalabalık nüfus içerisinde farkına varılamayabilecek durumda olan Sığınmacıların yönetiminde yerelde belirlenen politikalar ve kamu kurumlarının uyumlu çalışmaları çözümü kolaylaştıran bir hareket olabilmektedir (Atmaca, 2020:78).

Kurumlar arası uyum ve koordinasyon, Sığınmacıların entegrasyonu konusunda belki de en önemli adımlardan biri olabilmektedir. Özellikle yatay ve dikey anlamda koordinasyon ve iletişim eksiklikleri bir bütün halinde hareket etmeyi engellemekte ve kapsayıcı olmamaktadır. Lider pozisyonunda bulunan bir kurumun koordinesinde eşgüdüm içinde çalışılması, sahada karşılaşılan sorunların da istişare ile çözümü yoluna gidilmesi hedefe ulaşmada daha verimli sonuçlar alınmasını sağlayabilmektedir. Bu çalışmalar göç politikalarını belirleyici etkenler olarak merkezi idare tarafından değerlendirilebilmektedir. (Ravat, 2015:121-122). Göç alan ülkelerde yerel halk genelde, yaşanan büyük çaplı göçler sonrası kendilerine sunulan hizmetlerde aksama yaşayacağını, bazı hizmetlerin de tamamen ortadan kalkacaklarını düşünebilmektedirler. Hatta kitlesel göç hareketleri sonrasında kamu hizmetlerinin aksadığı yönde şikayetler de bulunmaktadır (Erdoğan, 2017:122). Uygulanacak kamu politikaları belirlenirken hem entegrasyon konusunda projeler üretilmesi hem de yerel halka bu çalışmaların doğru bir şekilde aktarılması entegrasyon sürecini kolaylaştıracaktır. Aksi halde entegrasyon çalışmaları gecikmekte, projersiz çalışmalar yarım kalmakta ve sürdürülebilir olmamakta, sürecin tüm tarafları süreç içerisinde olmadıkça entegrasyon süreci başarıya ulaşamamaktadır (Aygüler, Buz, & Güzel, 2020:16).

Bu konuda ülkemizde göç ile ilgili konularda yetkili kurum olarak belirlenen Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün yapacağı önemli işlerden biri entegrasyon konusunda öncelikle sorunları tanımlamak, çözüm önerileri geliştirerek bu doğrultuda projeler üretmek ve bu projelerin işlerliğini sağlamaktır (Yolcu, Alodalı, & Coşkun, 2016:199). Yapılacak olan çalışmaların yerel halka doğru şekilde anlatılarak tanıtılması da sürece katkı sağlayacaktır.

Göç konusu, hayatın merkezinde olan bir olgu olması sebebiyle çok işlenen ve devamlı değişen bir konudur. Bugün hemen herkesin bir fikir beyanında bulunabileceği konu haline gelecek kadar hayatın içine nüfuz etmiş, herkesin kendince bir göç tanımının oluşmasını sağlayacak kadar tüm insanlığı etkileyecek boyuta ulaşmıştır. Herkesin az çok fikir sahibi olduğu bir konuda çalışma yapmak, özellikle insanlar arası etkileşimi dönüştürecek politikalar belirlemek haliyle zor bir çalışma süreci gerektirecektir. Entegrasyon konusu da bu anlamda en zor konulardan biri olmaktadır. Göç ile gelenlerin geçmişten gelen bazı kültürel ve geleneksel özelliklerini değiştirmek zorunda kalacağı entegrasyon süreçlerinde göç alan yerlerdeki yerel halkın da değişime ayak uydurması zorluğun bir diğer yanıdır. Bu anlamda entegrasyon konusunda politikalar belirlenirken hassas dengelerin gözetilmesi ve tüm değerlere uygun politikalar belirlenmesi süreci başarıya ulaştıracak en önemli unsurlardan biridir.

Her ülkenin göçmenler için uyguladığı politikalar değişiklik göstermektedir. Entegrasyon ile ilgili politika belirleme süreçlerinde genel olarak dil, kültürel benzerlikler, göç ile gelenlerin ülkelerinde yaşadıkları zaman aralığı, ekonomik ve sosyal düzeyleri, yerli halk ile olan iletişim gibi süreçler belirleyici unsurlardandır. Avrupa Birliği ülkeleri de yabancı ülke vatandaşlarının entegrasyon süreçlerinde “Asimilasyon”, Çok Kültürlü Model” ve “Dışlanma” modeli diye üç farklı model temeliyle hareket etmeyi seçmektedir (Koca, 2002:100).

Bu politika modelleri: Dil, kültür, gelenek gibi temel özelliklerinden vazgeçebileceklerini düşündükleri yabancılara oturma hakkı ve vatandaşlık verilmesi suretiyle topluma ayak uyduracaklarını varsaydıkları Asimilasyon modeli, bu özelliklerinden vazgeçmelerini beklemeksizin kendilerine yerli halk ile aynı hak ve eşitlik verilmesi temelli yaklaşımın benimsendiği Çok Kültürlü model ve toplumun hiçbir şekilde kabul etmediği ve yabancılara temel yaşam hakkı dışında nerdeyse hiçbir hakkın verilmediği Dışlanma modelidir (Güleç, 2015:89). Entegrasyon politikaları

lkeler arası farklılık gösterse de Avrupa Birliği lkelerinin genelde birbirine yakın politika belirleyerek bir siyaset birlikteliği içerisinde hareket ettiği görülmektedir.

Türklerin işçi göçü ile gittiği ve uzun zaman boyunca dışlandıkları, Alman toplumu tarafından kabullenilmedikleri bilinen bir gerçektir. Alman toplumunun derinliklerine kadar işlenen bu olumsuz durum zamanla Türklere karşı ayrımcı ve dışlayışı politikaların artmasına neden olmuştur. Böylesine dışlayıcı ve baskıcı bir durumla karşılaşan özellikle genç Türk nüfusu da milliyetçi akımların rüzgarına kapılmış, dini grupların etkisi altında kalmış ve kendilerini bazı marjinal yapılanmaların içerisinde bulmuşlardır (Acar, 2014:93). Bu yaklaşımın temeline bakıldığında, Almanya'daki Türklerin Alman Devleti ve toplumunca kabullenilmedikleri için kendilerine dışlanma modeli politikasının uygulandığı görülmektedir. Böyle dışlanma politikasının izlendiği toplumlarda entegrasyon sürecinin olumlu sonuçlanması zor bir ihtimal olarak değerlendirilmektedir.

Strang ve Ager (2008) entegrasyon ve mlteiler ile ilgili yaptıkları çalışmalarda, entegrasyona erişim için dört başlıklı bir şema oluşumuna gitmişlerdir. Belirleyiciler, sosyal ilişkiler, kolaylaştırıcılar ve dayanaklar olarak belirlenen başlıklardan, entegrasyona ulaşmanın temel unsurları olarak dayanakları, yani haklar ve vatandaşlık verilmesini işaret etmektedir (Strang ve Ager'den akt. şimşek, 2018:369). Buradan da anlaşılmaktadır ki, uyum ve entegrasyon konusunda politikalar belirlenirken temel haklar, vatandaşlık ve kabullenme gibi aidiyet duygusunu arttıracak çalışmaların yapılması olumlu sonuca erişimi hızlandıracaktır.

Entegrasyon konusunda politikalar belirlenirken ekonomik durumlarında düzeninin sağlanması gereklidir. G alan toplumlarda her ne kadar g sonrası işsizlik oranının arttığı, yerel halkın iş bulmakta zorlandığı şikayetleri yapılsa da g edenler yerel halklardan daha fazla işsizlik sorunu yaşamaktadırlar. G ile gelenlerin buldukları işler genelde düşük ücretli olmakta, işten çıkarılma hatta sınır dışı edilme korkusuyla kayıt dışı, sigortasız ve daha fazla çalıştırılma, ücretlerin ödenmemesi gibi durumlarla sıklıkla karşılaşmaktadırlar. Politikaların, kısa vadeli değil hem uzun vadeli hem de her iki kesimi de koruyacak şekilde geniş kapsamlı belirlenmesi gerekmektedir (Türker & Yıldız, 2015:23).

Ekonomik sebepler kadar dil ve eğitim konusu da entegrasyon sürecinin temel taşarındandır. Türkiye'de 5 milyona yaklaşan sayıları ile Suriyeli sığınmacılar ve diğer

ülke vatandaşlarının, ülke nüfusunun yaklaşık %5'ine denk geldiği düşünülünce eğitim ve dil öğreniminin bir düşünceden ziyade zorunluluk halini alması gerektiği ortadadır. Bu gerçeklik ile beraber ülkelerin hassasiyetlerinin de göz önüne alınması suretiyle, tüm yabancı çocuk ve gençleri kapsayacak eğitim politikalarının belirlenerek yürürlüğe konulması elzemdir (Tanrıkulu, 2018:2600).

Entegrasyon konusunda merkezi idare görevli olarak görülse de sorun ile karşı karşıya kalan kurumlar genelde yerel kurumlar ve yerel yönetimler olmuştur. Uygulanması gereken politikalar belirlenirken bu durumun göz önüne alınması gerekliliği ortaya çıkmaktadır (Belli, 2020:182). Bu durum, sorunun çözümü noktasında tüm kurumların görev alacağı ve her kurumun yerelde çalışmalar yapmak zorunda kalacağı bir duruma işaret etmektedir.

Görüldüğü üzere uyum ve entegrasyon politikaları ülkelere, bölgelere, göç türlerine, göç eden bireylerin türlerine, sayısına, göç süresinin zaman aralığına, din, dil, kültür, ortak geçmiş gibi değerlere göre değişiklikler göstermektedir. Bu sebeple göç sonrası süreçlerde uyum ve entegrasyon konusunda ortak bir politika belirlenebilmiş değildir. Temel haklara erişim, insani koşullarda yaşam, gelecek endişesi olmaması, karşılıklı saygı ve hoşgörü, aidiyet hissi, benimseme ve benimsenme gibi unsurların temel alındığı düşüncelerin ışığında belirlenen politikaların olumlu sonuçlara daha yakın olduğu ve başarıya daha kolay ulaşabileceği görülmektedir.

3.2. Türkiye’de Entegrasyon Politikaları ve Yasal Düzenlemeler

Göç hareketleri dinamikliği sebebiyle devamlı değişkenlik gösterir ve göç edenlerle ev sahibi toplum arasında kültürel, ekonomik, sosyal ve siyasal etkileşimler oluşmasını sağlar. Devletlerin de bu değişimler üzerine politika belirlemelerine sebep olurlar (Güleç, 2015:82).

Göç eden bireyler için, toplumla kaynaşabilmeleri adına yapılan çalışmalarda önceki dönemlerde kullanılan adaptasyon stratejisi, yerini zamanla entegrasyon politikalarına bırakmıştır. Yeni dönemde bireylerin kendi kültürlerini de yaşayarak topluma ayak uydurmalarını sağlayacak politikalar belirlenmektedir (Adıgüzel, 2016b:184). Bu politikalar kısa vadeli olmayan politikalar olmak zorundadırlar.

Küresel anlamda bir sorun haline gelen göç ile mücadelenin yönetim şekli, artık sadece ilgili ülkeler ile sınırla kalmayan bir durum haline gelmektedir. Bu zorlu süreçte,

Ülkelerin ortak hareket edeceği küresel bir yönetişim hareketi oluşturulması mecburi bir hal almaktadır.

Küresel Yönetişim aslında tek merkezden hareket etmeyen, karşılıklı protokoller ve anlaşmalar çerçevesinde ülkeler üstü bir yönetim şekli olarak önümüze çıkan karmaşık bir kavramdır. Uluslararası anlaşmalar ve sözleşmeler gibi düzenlemeler ile yürütülebilecek bir yönetim şekli olan Küresel Yönetişim, ulus üstü veya uluslararası kabul görmüş bir yönetim şeklinin oluşturulmasıdır (Betts, 2017:157). Gç ile mücadelenin önemli unsurlarından biri, alınacak kararların ve uygulanacak politikaların ortak bir zemin üzerine inşa edilmesi ve uygulanabilirliğinin ülkeler arasında geniş bir zeminde yer edinmesidir.

Gç ile ilgili uygulanan politikalarda kısa vadeli, günü kurtarmaya yönelik yapılan çalışmalar gün geçtikçe büyüyen sorunların kaynağını oluşturmaktadır. Özellikle ülkelerin sosyal ve toplumsal geleceklerini etkileyecek entegrasyon politikaları belirlenirken bu düzenlemelere özellikle dikkat etmek gerekmektedir.

Entegrasyon politikaları belirlenirken gelecekte neler ile karşılanabileceği önceden kestirilen çalışmalar nezdinde stratejik bir akıl ile hareket edilmesi, uygulanan çözümlerin uzun vadeli planlamalar içinde yapılması, fedakarlık gerektiren durumların herkesçe karşılanacak şekilde belirlenmesi gibi geçici değil kalıcı çözümler getiren düzenlemelerin, olumlu sonuca ulaşmada daha olasılık dahilinde olduğu belirtilmektedir (Nişancı, 2015:147). Aynı şey yine güvenlik konusunda karşımıza çıkmakta ve ülkelerin güç ile gelenler temelli güvenlik politikalarını belirlerken bu kişilere karşı aşırı söylemlerden uzak durmaları, uygulamaların onlara zarar vermeyecek şekilde planlanması, ötekileştirme hareketinden uzak, daha çok aidiyet hissini aşılayacak politikalar belirlenmesi, güvenlik endişelerini iki yönlü olarak azaltacaktır (Doğan, 2016:44).

Entegrasyon konusunda önemli görev düşen kurumlardan biri de Yerel Ynetimlerdir. Yerel yönetimler, belediye hizmetlerinin yanı sıra, gç ile gelenlere yönelik toplumsal uyum ve entegrasyon politikaları üretimini de sağlamalıdır. Kanun yapıcı merkezi idarenin tek sorumlu olarak görüldüğü entegrasyon süreçlerinde Yerel Yönetimler uygulama anlamında yerelde halk ile i içe olduğundan daha fazla sorumluluk almak zorundadır. Yerel Yönetimler farklı bireyler, halklar, gruplar ile

doğrudan ilişki içinde olduğundan bu toplumsal bütünlüğü sağlamak adına daha fazla sorumluluk altındadır (Bahçeci & Uzun, 2017:8).

Yerel yönetimlerin uygulayacağı politikalar, entegrasyon sürecinde önemli bir yere sahiptir. Yerel halkın, gelen göç gruplarına karşı önyargılarını ortadan kaldırmak, bu tutumu olumlu hale çevirmeye yönelik politika belirlemek, gelen göç gruplarının entegrasyonu konusunda onlara yönelik projeler geliştirmek, sonuncu olarak da bu iki farklı grubu bir araya getirecek, uyum sağlayacak dernekler, sivil toplum kuruluşları gibi oluşumları desteklemektir (Özservet, 2016b:44). Yerel yönetimlerce düzenlenecek faaliyetler, programlar, festivaller, kaynaşma etkinlikleri gibi çalışmalar entegrasyon sürecinde atılan önemli adımlar arasındadır.

Türkiye, göç ile yakın zamanda karşılaşmış bir ülke olmamanın verdiği tecrübe ile son yıllarda yaşanan Suriye merkezli yoğun kitlesel göç karşısında önemli sorunlar yaşamamıştır. Erken Cumhuriyet dönemlerinden itibaren göç ile iç içe yaşayan Türkiye, o dönemlerde göç politikasını güvenlik ile beraber iç ve dış kaygılar düşüncesiyle planlamıştır. Özellikle Balkanlarda bulunan Türk nüfusunun Türkiye'ye getirilmesi, Türkiye'deki Gayrimüslim nüfusun ise kendi ülkelerine gönderilmesi şeklinde yapılan mübadele ve iskan hareketleri neticesinde ülke nüfusunun yaklaşık üçte biri mekansal değişime tabi tutulmuştur (Dündar'dan akt. Çanga, 2019:26).

1980'li yıllara kadar göçler dönem dönem gerçekleşmiş, göç ile ilgili politikalar da her dönemin şartları göz önüne alınarak hazırlanmıştır. Ancak 1980 sonrası dönemde özellikle Afganistan savaşı, Irak-İran savaşı, Irak'ta Kürtlere yönelik gerçekleştirilen saldırılar gibi çevre ülkelerde meydana gelen olaylar, Türkiye'yi hem transit ülke hem de göç alan ülke haline getirmiştir (Deniz, 2014:197).

Ülkelerin göç politikalarını belirlemelerinde kendilerine yön veren faktörlerin başında yaşadıkları göç tecrübeleri gelmektedir. Sürekli göç alan ülkeler, göç eden birey veya grupların ilk andan itibaren takibini yapmak, sosyal, ekonomik, kültürel ihtiyaçlarını karşılamak, güvenliklerini ve ülke güvenliğini sağlamak gibi politikalar belirleyen çalışmalar içerisine girmektedirler (Örselli & Babahanoğlu, 2016:2063). Bu politikalar göçlerin zamanına, türüne, boyutuna, süresine göre değişiklik gösterebilmektedir. Geçmişten bugüne yaşadığı göç tecrübeleri de Türkiye'yi göç politikaları konusunda değişimlere açık hale getirmiştir.

Örselli & Babahanoğlu (2016:2066), Türkiye'nin göç alanında uyguladığı politikalar ile ilgili olarak, bu politikaları belirleyen unsurların bazılarını şu şekilde sıralamaktadır.

1. Türk soyu ve kültürü temelli politikanın izlendiği 1923-1960 arası dönemde yurtdışında yaşayan Türk kimliği ve soyu taşıyan vatandaşlarımızın Türkiye'ye getirilmesi dönemi,
2. NATO'ya (Kuzey Atlantik Anlaşma Örgütü) üyelik sürecinde, özellikle Soğuk Savaş sebebiyle sınırlarını kapatarak uyguladığı güvenlik temelli yaklaşım,
3. 1951 Cenevre sözleşmesine imza atılırken coğrafi çekince koyarak imzalanması,
4. Avrupa Birliği üyelik sürecinde uyum kriterleri kapsamında belirlenen şartlara uygun yasal düzenlemeler yapma süreci,
5. 2011'de başlayan Suriye savaşıyla beraber ülkemize yönelen ve zamanla dört milyona yaklaşan Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşının getirdiği zorluklar ve sıkıntılar ile karşılaşılması.

Sonuç olarak bulunduğu coğrafi konum sebebiyle hep göç alan veya göç için transit ülke konumunda bulunan Türkiye, geçmişten bugüne edindiği tecrübeler ışığında, ilk başlarda izlediği Türk kimliği temelli göç politikalarından zamanla insani hassasiyet gözeten göç politikalarına yönelmiştir. Daha çok entegrasyon ve çok kültürlülük üzerine belirlenen göç politikaları ise özellikle 2012 yılı ve sonrası itibarıyla Türkiye'deki Suriyeli sığınmacı nüfusunun artmasıyla beraber geliştirilmiştir. Bu anlamda yeni yasal düzenlemeler yapılmış, yeni kurumlar oluşturulmuş ve yeni stratejiler ile beraber politikalar belirlenmiştir.

3.2.1. Entegrasyon İçin Çıkarılan Kanunlar ve Uluslararası Sözleşmeler

Tarihsel geçmişine bakıldığında devamlı göç ile iç içe yaşayan Türkiye'nin göç, mültecilik, göçmenler, sığınmacılar gibi göç sürecinin her aşamasını konu alan ve hepsine dayanak sağlayacak kapsamda bir düzenlemesi bulunmamaktadır. Birçok milletlerarası anlaşmaya taraf olan Türkiye'nin yabancılar hukuku ve vatandaşlık hukuku ile göç konusuna yaklaştığı bilinmektedir (Barın, 2019:168). Türkiye'de uygulanan kanunlar, politikalar ve sözleşmelere bakıldığında, göç ile ilgili olarak

aşağıdaki yasal düzenlemeler ve taraf olduğumuz uluslararası sözleşmeler karşımıza çıkmaktadır.

1934 yılında çıkarılan İskan Kanununda, Türkiye'ye göç edebilecek kişilerin statüleri, yerleştirilecekleri mntikalar, kimlerin mülteci, kimlerin göçmen olarak kabul edileceğine dair düzenlemeler mevcuttur. Bu kanun, Türk ırk ve kültürüne haiz kişilere diğer gruplara göre öncelikli olarak işlem yapmakta, ayrıcalık tanımaktadır. Hatta Türkler içerisinde bile dilini, kültürünü unutmayanlar ile unutanlar arasında bir ayırım yapmaktadır ve göç ile gelenleri yerleştirmek üzere belirlenen mntikalara iskan edilecek kişiler bu kriterler ışığında yerleştirilmişlerdir (İskan Kanunu, 1934).

Türkiye'nin göç politikaları ile ilgili bir diğer yasal düzenlemesi 1950 yılında çıkarılan ve yabancıların Türkiye'de çalışma, ikamet, kalış süresi, sınırdışı kararı alınması gibi iş ve işlemlerin belirlendiği kanun olan 5683 sayılı Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun olmuştur (Efe, 2019:56; 5683 Sayılı Kanun, 2021). Bu kanun ile hem yabancılar için yapılacak işlemler hem de bu işler ile ilgilenecek birimler belirlenmiştir.

1951 Cenevre Sözleşmesi (1951 Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Konvansiyonu) ile dünyada mülteci haklarının temeli oluşturulmuştur. İkinci Dünya savaşı sonrasında ortaya çıkan ve bütün dünyayı etkileyen göç, sığınma ve hayatlarını kaybetme korkusuyla ülkelerinden kaçarak başka ülkelere yerleşen mülteciler için, Birleşmiş Milletler Mülteciler Teşkilatı (IRO) yoğun bir çalışma yürütmüştür. 1951 yılı itibariyle Birleşmiş Milletler Mülteciler Teşkilatı (İRO), Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) adını almış ve 1951 Cenevre Sözleşmesini hazırlamıştır. Bu sözleşmeye göre mülteci aşağıdaki şekilde tanımlanmıştır.

“Mülteci; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahıstır.”

Bu sözleşme sadece 1951 yılından önce meydana gelen olayları kapsamakta ve bu özelliği ile tarihsel bir sınırlama koymaktadır. Türkiye bu sözleşmeyi 28 Temmuz 1951 tarihindeki konferansa katılarak ilk imzalayan ülkelerden biri olmuştur (TBMM

Tutanakları, 2021). Bu sözleşme 29 Ağustos 1961’de “ihtirazi kayıtlı” onaylanmıştır (Barın, 2019:170). Türkiye anlaşmayı ilk imzalayan ülkelerden biri olmasına rağmen, onaylanma süreci 1961 yılına kadar uzamış ve Avrupa dışından gelenleri mülteci olarak almayacağı şeklinde coğrafi çekince koymak suretiyle onaylamıştır (Barkın, 2014:51). Coğrafi çekince ile yer sınırlaması getirilmesi, 1951 Cenevre Sözleşmesinin tam anlamıyla yeterince fayda sağlamadığı düşüncesi oluşmasına sebep olmuştur.

1967 yılında imzalanan Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Protokol, ikinci dünya savaşı sonrası geçici olduğu düşünülen sorunların devam etmesi sebebiyle ortaya çıkmıştır. 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesinde tarih kısıtlaması olması sebebiyle 1951 yılından sonra ortaya çıkan mülteci durumlarında mağduriyetlere sebebiyet verdiği görüldüğünden 1967 yılındaki protokolde hem tarih hem de coğrafi yer kısıtlaması kaldırılması imkanı doğmuştur (İHD, 2021). 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesindeki tarih ve yer sınırlamasının kaldırılması, Cenevre Sözleşmesinde tanımı yapılan mülteci tarifine uyan herkesin tarih ve yer kısıtlamasına bakılmaksızın eşitlik ilkesine dayanarak bu statüden yararlanması arzu edilerek 1967 protokolü hazırlanmıştır (Mülteci Derneği, 2021).

Türkiye bu protokole coğrafi konumunu düşünerek coğrafi çekince koymuş ve bugün halen bu çekince uygulanmaktadır. Avrupa’dan gelenler mülteci başvurusunda bulunabilirken, Avrupa dışından gelenlere geçici şartıyla sığınmacı statüsü verilmektedir. Geçici sığınmacı statüsü verilen yabancıların üçüncü ülkelere geçişleri tamamlanıncaya kadar ülkemizde kalmalarına müsaade edilmektedir (Efe, 2019:56). Türkiye, 1967 protokolüne coğrafi çekince koyarak kendisini korumaya almıştır. Bu adımla özellikle Ortadoğu başta olmak üzere diğer coğrafyalardan gelebilecek olan sığınmacılara mülteci statüsü vermemeyi amaçlamıştır. Aslında ileriye görerek bir hareket tarzı belirleyen Türkiye bu sayede mülteciler konusunda yaşayabileceği büyük göç hareketlerini engellemiştir.

Türkiye, 1980’li yıllara kadar fazla göç alan bir ülke olmadığından gelenler ile ilgili işlemleri Cenevre Sözleşmesi ve bu sözleşmeye koyduğu coğrafi çekince maddeleri çerçevesinde yürütmüştür. Ancak 1990’lı yıllar ile beraber hem dünyanın hızla sanayileşip gelişmesi hem de özellikle Soğuk savaş, Irak-İran savaşı gibi nedenlerden ötürü yoğun bir şekilde küresel göç dalgalarına maruz kalmıştır. Bu yoğun göçlerin ortaya çıkardığı derin etki ve sorunlar 1994 tarihinde İltica ve Sığınmacı

Yönetmeliği çıkarılması ihtiyacını doğurmuştur. 1994 Yönetmeliğinde mülteci tanımı Cenevre Sözleşmesindeki gibi Avrupa ile sınırlandırılmış ancak Sığınmacı tanımında Avrupa ibaresi kaldırılarak Avrupa konseyi dışından gelenleri yalnızca sığınmacı olarak almaya başlamıştır (Barın, 2019:173).

Bu yönetmelik ile Avrupa dışından gelenler Türkiye üzerinden başvuruda bulunmakta ve başvuruları ilgili üçüncü ülkelere sunulmaktadır. Üçüncü ülkelerin bu başvuruları kabul etmesi halinde, başvuru yapılan ülkeye mülteci olarak gitmelerine izin verilmekte, başvuruları olumsuz sonuçlandığı takdirde ise kendi ülkelerine geri dönmek zorunda kalmaktadırlar. Bu yönetmelik 2013 yılında yayınlanan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun (YUKK) yürürlüğe girmesi ile geçerliliğini yitirmiştir (Barın, 2019:173). Bugün halen geçerliliği koruyan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu günümüzde Suriyelilere uygulanan işlemlerin temel yasal kaynağıdır.

2005 yılında BMMYK rehberliğinde ve ortaklığında Avrupa Birliği Uyum süreci kapsamında İçişleri Bakanlığı ile beraber hazırlanan İltica ve Göç Mevzuatında entegrasyon konusuna değinilmiş ancak mülteci ve sığınmacılar haricinde herhangi bir gruba yönelik entegrasyon çalışmaları yapılmadığı anlaşıldığından, bu entegrasyon sürecine STK'ların da dahil edilerek sorumluluk paylaşımında bulundurulmaları ifade edilmiştir (Ay, Braucke, Tokcan, Öztürk, & Alp, 2005:41-42). Entegrasyon politikalarının sadece kamu eliyle yürütülemeyeceği, STK'ların da sürecin önemli bir paydaşı olmaları konusu burada gündeme getirilmiş ve bu talebin ardından STK'lar entegrasyon süreci başta olmak üzere göç ile ilgili konularda sorumluluk almaya ve sürece dahil edilmeye başlamışlardır.

Türkiye'ye yönelik göç hareketleri ağırlıklı olarak transit ülke tercihi şeklinde olduğundan göç politikaları anlamında tamamen göç temelli hazırlanan kapsamlı çalışmalar yeterince yapılmamıştır. Genelde Uluslararası Sözleşmeler başta olmak üzere daha çok Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler tavsiyeleri ve bu tavsiyeler ışığında hazırlanan yasal mevzuatlar ile hareket edilmiştir. Aslında Türkiye'nin Coğrafi konumu nedeniyle devamlı göç alan veya transit göçlere ev sahipliği yapan bir ülke olduğundan, geçişi değil de kalıcı çözümler üretecek şekilde yasal ve kurumsal olarak göçe hazır olması gerekmektedir. Göçü önleme veya göçle mücadele etme değil de, göçü yönetebilecek bir yönetim modeli ihtiyacını gidermesi gerekmektedir.

1934 yılında çıkarılan İskan Kanunu günümüz şartlarında ihtiyacı karşılayamadığından, 2006 yılında 5543 sayılı İskan Kanunu çıkarılmıştır. Halen bu kanuna bağlı yönetmelik ve düzenlemeler ile yürütülen göç yönetimi günümüz şartlarına uyum sağlayacak uygulamalar ile devam ettirilmektedir (Sağıroğlu, 2016:66).

2011 yılında başlayan ve halen devam eden Suriye savaşı ile beraber Türkiye sonunu belirleyemediği bir göç dalgasına maruz kalmış, bu göç dalgası altında zaman zaman yasal olarak sıkıntılar yaşamıştır. Suriye'den ülkemize yönelen bu kitlesel göç hareketi, sadece Göç ile ilgilenmesi gereken bir yapının eksikliğini ortaya çıkarmış ve bu doğrultuda çalışmalar başlatılmıştır. 2013 yılında çıkarılan ve göç ile ilgili yasal çalışmalar arasında en kapsamlı çalışma olan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) ile beraber, Türkiye'de sadece göç yoluyla gelen yabancılar ile ilgili çalışacak, iş ve işlemleri takip edecek çatı kurum konumunda bulunan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Bu kanun ile kurulan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'ne, geçici koruma, göç ile gelenlerin statülerinin belirlenmesi, kayıt işlemleri, iltica başvuru işlemleri gibi özellikle kitlesel göç hareketlerinin yönetimi konusunda koordinasyon görevi verilmiştir (YUKK, 2013).

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) 2014 yılı Nisan ayında yürürlüğe girmiş ve Türkiye bu kanun ile beraber yeni kavramlarla tanışmıştır. Türkiye, 1951 Cenevre sözleşmesinde getirilen coğrafi çekince ile sadece Avrupa ülkelerinden gelenlere mülteci statüsü vermektedir. Ancak YUKK Madde.62'de belirtilen şartlı mülteci ifadesi ile,

MADDE 62 – (1) Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye'de kalmasına izin verilir.

Avrupa dışından gelenlerin de uluslararası koruma kapsamına alınması sağlanmıştır.

YUKK Madde.63'te ise ikincil koruma kavramı tanımlanmış ve mülteci veya şartlı mülteci statüsünde olmayarak uluslararası koruma hakkından faydalanamayan kişilerin, can güvenlikleri gibi hayati sebepler dolayısıyla ülkelerine geri gönderilmelerinin önüne geçilmesi sağlanmıştır.

MADDE 63 – (1) Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde; a) Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek, b) İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak, c) Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak, olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilir.

Suriye'de devam eden savaş sebebiyle ülkemize sığınan yaklaşık 4 milyon Suriyeli için statü belirlenmesi sorunu bu kanun ile çözülmüştür. Suriyeliler, Avrupa'dan gelme şartı nedeniyle Mülteci statüsüne başvuruda bulunamazken, kitlesel olarak geldikleri için de, sadece bireysel başvuruların alındığı Şartlı Mülteci statüsüne de başvuramamaktadırlar. Bu noktada 91'inci madde tanımı yapılan Geçici Koruma Statüsü devreye girmektedir.

MADDE 91 – (1) Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir.

2013 yılında çıkarılan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'na (YUKK) dayanarak hazırlanan Geçici Koruma Yönetmeliği 2014 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu sayede Suriyelilere yönelik tüm işlemler Geçici Koruma Statüsü çerçevesinde yapılmaya başlanmış, bireysel olarak başvuruları alınamayan Suriyeliler bu yönetmelik ile Geçici Koruma kapsamına alınmıştır. Bu yönetmeliğin amacı kitlesel göç hareketi ile gelenlerin Türkiye'ye kabul edilmeleri, kayıt işlemleri, kimliklendirme, seyahat durumları, hak ve yükümlülükleri, sağlık, iş piyasası, eğitim gibi haklara erişim, sosyal yardımlardan faydalanma, ülkeden ayrılış işlemleri, kitlesel göç hareketleri ile ilgili yapılacak işlemler ve alınacak tüm tedbirler, ulusal ve uluslararası kuruluşlar ile işbirliği gibi hususlar düzenlenmiştir (GKY, 2014).

İlk başlarda geçici oldukları düşünülen ve misafir gözüyle bakılan Suriyelilerin zaman geçtikçe kalıcı olmaya başladıkları ve bu arada geçen zamanda hak kaybı yaşadıkları anlaşılmıştır. Geçici Koruma Yönetmeliği ile bu kayıpların önüne geçildiği, Geçici Koruma altına alınan Suriyelilerin hak ihlallerinin giderildiği, yaşadıkları ekonomik ve sosyal sorunların yavaş yavaş ortadan kalktığı görülmüştür (İçduygu, 2017:29; Özer, 2011:76).

Suriyeliler geçici koruma altına alındıktan sonra “misafir” kavramının kullanımı yerini Sığınmacı kavramına bırakmıştır (Barın, 2019:180). Geçici Koruma Yönetmeliğinin yürürlüğe girmesi neticesinde statüleri belirlenen Suriyelilerin topluma daha fazla uyum sağlayacakları düşünülmektedir.

1934 yılında İskan Kanunu ile başlayan göç politikalarının yasal dayanakları, en son çıkarılan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununa kadar devamlı güncellenerek gelmiştir. Bugün özellikle Suriyeli Sığınmacılar için uygulanan hizmetler Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu kapsamında yapılmaktadır..

3.2.2. Çalışma İzinleri

Göç mağdurlarının yabancı bir ülkede karşılaştıkları önemli sorunlardan biri işsizliktir. Geçimlerini sağlayabilmek, geride kalan ailelerine maddi konularda destek olabilmek, yaşama tutunma ve toplumsal uyum konusunda adım atabilmek, az da olsa ülke ekonomisine üretim alanında fayda sağlayabilmek gibi nedenlerden ötürü göç mağdurları için çalışma hakkı verilmesi, bu konuda gerekli yasal düzenlemelerin yapılması göç yönetimi konusunda önemli bir husustur.

Göç mağdurlarına çalışma haklarının verilmesi konusunda yapılan ilk düzenlemelerden biri 1951 Cenevre sözleşmesi ile sağlanmıştır. Sözleşmenin 17, 18 ve 19. Maddeleri “Gelir Getirici İşler” başlığı altında çalışma ile ilgili yapılması gereken düzenlemeleri belirtmektedir. Bu maddelerde yabancılar için verilen haklar kapsamının geniş tutulması ve ülkede ikamet eden tüm yabancılar için aynı oranda verilmesi gerekliliği ifade edilmektedir. Mülteci, göçmen, sığınmacı vs. ayırım yapılmaksızın tüm yabancılar için aynı hakların tanınması, yabancıların çalışmalarının desteklenmesi vurgulanmıştır (Yılmaz, 2019a:77).

Türkiye’de ikamet eden yabancıların çalışmaları ile ilgili yasal düzenlemelerden biri 2003 yılında yayınlanan, Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkındaki 4817 sayılı

kanundur. Bu kanun ile, Türkiye’de yaşayan yabancılara çalışma haklarının verilmesi, çalışma izni olmayanların yasal statüye kavuşturulması, meslek ve sanat sahibi kişilerin iş hayatına kazandırılması gibi genel konular amaçlanmıştır. Yabancıların çalışabileceği kurum ve kuruluşlar bu kanun çerçevesinde yapılan düzenlemeler ile belirlenmiştir (Tüfekçi, 2020:27).

Türkiye’de göç alanında yapılan en kapsamlı yasal düzenleme olan 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, aynı zamanda yabancıların istihdam ve iş olanaklarına kavuşmasıyla ilgili olarak da en kapsamlı yasal düzenleme olma özelliğini taşımaktadır.

Suriye Cumhuriyeti vatandaşlarının 2011 yılı sonrası Türkiye’ye göç etmesi ve sayılarının 4 milyona yaklaşması nedeniyle yabancıların çalışma ihtiyacı ortaya çıkmış ancak yasal zeminde bu konuda eksiklikler bulunmaktaydı. 6458 sayılı YUKK kapsamında hazırlanan Geçici Koruma Yönetmeliğinin 29. Maddesi yabancıların iş piyasalarına erişimleri ile ilgili başlıkları içermektedir.

Geçici Koruma Yönetmeliğinin 29. Maddesine dayanarak hazırlanan ve 2016 yılında yürürlüğe giren “Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik” Geçici koruma sağlanan Suriyeli sığınmacıların çalışmaları hakkında gerekli izinlerin verilmesini sağlamış ve bu izinler çerçevesinde yapılması gerekenler belirlenmiştir.

Geçici koruma altına alınan Suriyeli sığınmacıların iş piyasalarına erişimleri, iş yeri açabilmeleri, ücretlerinin belirlenmesi gibi konular bu yönetmelik ile düzenlenmiştir. Yabancıların çalışmak için başvurdukları iş yerinde istihdam edilmelerinin kota ile sınırlandırıldığı bu yönetmelik ile iş yerlerinde çalışan Türk vatandaşlarının %10’unu geçmemek şartıyla geçici koruma altında ikamet eden kimlik sahibi Suriyeli sığınmacılar da çalıştırılabilecektir. Geçici koruma altındaki Suriyeli sığınmacıların, iş yeri sahibinin Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğüne yapacağı başvuru ile belgelendireceği şekilde çalışma hakkından faydalanması sağlanmaktadır (Demir, 2016:82). Çalışmak isteyen geçici koruma sahibi yabancı ile iş yeri sahibi arasında sözleşme imzalanması suretiyle, çalışma hakkından faydalanabilecek olan geçici koruma sahibi yabancı, geçici korumasının sonra ermesi ile çalışma iznini de kaybetmiş olmaktadır (GİGM, 2019:49). Çalışma izni geçici koruma izni ile entegre

edilmiş ve geçici koruması biten yabancının çalışma izni de otomatik olarak sonlandırılmaktadır.

Geçici koruma sahibi yabancılar yönetmelik kapsamında istihdam altına alınabilirken, aynı zamanda iş yeri açabilme hakkına da erişebilmektedirler. Geçici koruma altına alınmalarının üzerinden en az altı ay geçmiş yabancılar Türkiye İş Kurumu tarafından düzenlenen kurslardan aktif iş gücü hizmetleri ile ilgili kurslara katılabilmektedirler. Bu kursları başarı ile bitirenler, kendilerine verilen kurs bitirme belgeleri ile iş yeri açabilmekte veya kalifiye eleman olarak mesleki alanda çalışabilmektedirler (Korkmaz, 2017:61).

Bu yönetmelik ile gelen önemli bir düzenleme ise, 10. Maddede belirtildiği şekliyle, Geçici Koruma Kapsamında çalışma izni verilen kişiler ile diğer işçiler arasında ücret farklılığı ve hak kaybı oluşmaması için, yabancı çalışanlara da asgari ücret altında bir ücretin ödenemeyeceğinin hüküm altına alınmasıdır (Çalışma-Yönetmeliği, 2016).

Yabancıların çalışmaları ile ilgili gerekli yasal düzenlemeler yapılmış olmasına rağmen, ucuz iş gücü ve sigortasız çalıştırılma gibi sorunlar bazı iş yerlerince devam ettirilmektedir. Yasal bir şekilde istihdam edilmeyen Suriyelilerin emeklerinin sömürülmesi, sigortasız bir şekilde çalıştırılmaları, iş güvenliğinde gerekli önemin gösterilmemesi, ayrımcılık yaşamaya devam etmeleri, Türk işçiler ile aralarında ücret farkından kaynaklı hak kayıpları ve sorunlar yaşanması devam eden sorunlar olarak karşımızda durmaktadır (Şimşek, 2018:385-386; Özservet, 2016b:52).

Yasal düzenlemeler konusunda eksiklik olmadığı görülse de, bu yasal düzenlemelerin uygulanması ve denetimi noktasında yaşanan eksiklikler nedeniyle hem istihdam politikaları düzensiz işlemekte hemde toplumsal entegrasyonun olumsuz etkilendiği görülmektedir. Entegrasyon sürecinin yavaş ilerlemesinin en önemli sebeplerinden biri olarak istihdam politikaları gösterilebilir.

3.3. Sığınmacılar için Geliştirilen Uyum Programları

Savaşın bitmek bilmediği ve gün geçtikçe daha karmaşık bir hale büründüğü Suriye'den Türkiye'ye doğru yoğun bir şekilde kitlesel göçlerin devam etmesi üzerine farklı alanlarda yeni uygulamalar yapılmak üzere bazı politikalar belirlenmesi ihtiyacı ortaya çıkmış ve bu doğrultuda çeşitli kamu politikaları belirlenerek yürürlüğe girmiştir.

Türkiye’de geçmişten günümüze kadar göçe dair yapılan yasal düzenlemelere, uluslararası sözleşmelere ve ortaya konulan kamu politikalarına yukarıda değinilmiştir. Uygulanan politikalar her bölgede veya her alanda aynı sonucu vermeyebilmektedir.

Sayıları 4 milyona yaklaşan Suriyeliler için Göç İdaresi Genel Müdürlüğünce hazırlanan projeler çeşitli zamanlarda uygulamaya sokulmuş, bir kısmı bitirilmiş bir kısmı ise halen devam etmektedir.

Tablo 2: GİGM tarafından uygulamaya alınıp bitirilen projeler

PROJE ADI	UYGULAYICI ORTAK	SÜRESİ	AÇIKLAMA
Göçmenlerin ve Mültecilerin Uyumunun Desteklenmesi Amacıyla MEB ve GİGM iş birliğinde Uyum Kursu Müfredatının Geliştirilmesi	IOM	Aralık-2016 / Mart-2017	Göçmenlerin yükümlülükleri ve haklarına nasıl erişim sağlayacakları konusunda farkındalık artırma ve bilgilendirme yoluyla mülteci ve göçmenlerin uyum yeteneklerinin geliştirilmesi, Türkiye'deki uygun kursların gelişimi yoluyla farklı göçmen ve mülteci grupların uyum süreçlerinin kolaylaştırılması ve göçmenlerin ve mültecilerin uyumunun desteklenmesi amacıyla uyum kursu müfredatı geliştirilmiştir.
Ulusal Uyum Politikalarının Geliştirilmesinde Türkiye'nin Desteklenmesi	IOM	Ocak-2016 / Haziran-2017	Uyum konusunda Türkiye'de rol alabilecek tüm paydaşların yasal, idari, teknik ve kurumsal kapasitelerinin haritalanması ve uluslararası arenada ve AB'de uygulanan etkili politika yaklaşımlarının karşılaştırmalı olarak analiz edilmesi ve bu politikaların Türkiye bağlamında uygulanabilirliği üzerinde çalışılması hedeflenmektedir.
Online bilgi platformu ve göç üzerine farkındalık artırma, Uyum ve entegrasyonun Güçlendirilmesi için Türkiye'nin Desteklenmesi Projesi	IOM	Mayıs-2017 / Aralık-2018	Kamu farkındalık kampanyaları yoluyla sosyal uyumu artırma, göçmenlerin hakları ve erişimleri, yükümlülükleri, Türkiye'nin siyasi, sosyal ve ekonomik sistemi ve kültürü hakkında farkındalıklarını arttırmak ve Türkiye'de yaşayan göçmenlerin uyumunun kolaylaştırılması için GİGM'nin kapasitesi güçlendirilmiştir.
Türkiye'de Göç Politikalarının Geliştirilmesinin Desteklenmesi	ICMPD	Nisan-2017 / Temmuz-2019	YUKK hükümleri çerçevesinde oluşturulacak göç politikalarının hangi yöntemlerle geliştirileceği ve bu konudaki Avrupa Birliği ülkelerindeki iyi uygulamaların araştırılması ve farkındalık artırma faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi

Kaynak: (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü-2, 2021)

Tablo 3: GİGM tarafından uygulamaya alınıp devam eden projeler

PROJE ADI	UYGULAYICI ORTAK	SÜRESİ	AÇIKLAMA
Türkiye'nin Göç Yönetimi ile İlgili Çalışmalarının Desteklenmesi	IOM	Mayıs-2017 / Mayıs-2021	İnsan Hakları temelli bir göç yönetimi sistemi için AB ve uluslararası standartlara uyumlu operasyonel usullerin oluşturulması hedeflenmektedir.
Göç ve Uluslararası Koruma Alanındaki Sivil Toplum ile Teknik İşbirliği	----	Mart-2019 / Mart-2021	İltica ve göç alanında faaliyet gösteren STK'ların etkinliğinin ve kapasitelerinin artırılması ve kamu kurumları ile işbirliğinin geliştirilmesi amaçlanmaktadır.
Göç ve Uluslararası Koruma Konularında Farkındalığının Artırılması	----	Mart-2019 / Eylül-2021	Proje ile YUKK'un göç yönetimi alanına dikkat çekilerek kamu yöneticileri, yerel yönetimler ve kamuoyunun farkındalığının artırılması amaçlanmaktadır.
Türkiye'deki Yabancıların Uyumu	IOM	Ağustos-2020 / Şubat-2022	Yabancıların hak ve hizmetlere erişimleri ile Türkiye'de yaşam hakkında doğru bilgilendirilmesinin sağlanması, toplumsal cinsiyet eşitliğinin yabancıları da kapsayacak şekilde iyileştirilmesi, kamu kurum ve kuruluşları tarafından hâlihazırda yürütülen bilgilendirme mekanizmalarının yenilikçi araçlarla iyileştirilerek sağladığı etkilerin genişletilmesi ve yabancıların ülkeye gelmeden önce etkin bilgilendirilmesi amaçlanmaktadır.
Sosyal Uyum ve Yaşam Eğitimleri	ASAM	Ekim-2020 / Ekim-2021	Yasal kalış hakkına sahip tüm yabancıların ülkemizdeki sosyal, ekonomik ve kültürel hayata uyumlarının kolaylaştırılması amacıyla, GİGM ve Hayat Boyu Öğrenme iş birliğiyle 8 saatlik Sosyal Uyum ve Yaşam Eğitim Programı kapsamında 100.000 yararlanıcıya ulaşılması hedeflenmektedir.

Kaynak: (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü-2, 2021)

Türkiye’de güvende oldukları için Suriye’nin mevcut durumunu düşündükçe memnun olduklarını belirten Suriyeliler, ilerleyen zamanlarda, Türkiye’de ikamet eden Suriyeliler ve yerel halklardan ekonomik durumu ve refah seviyesi yüksek olanlar ile kendilerini kıyaslamaya gidebilirler ve bu sebeple olumsuz düşüncelerin ortaya çıkması muhtemeldir (Terzi, 2018:221). Bu düşüncelerin ortaya çıkmaması veya var olan bu yöndeki düşüncelerin ortadan kaldırılması için kamu kurumları, dernekler, STK’lar, vakıflar vb. kuruluşlar aracılığıyla kültürel bütünleşme ve entegrasyon konularını ön plana çıkaracak çalışmalar yapılması olumlu sonuçlar alınmasını sağlayabilir (Sezik, 2017:152). Suriyelilerin hayata bağlılıklarını arttırma adına bu tür faaliyetlerin yoğunlaştırılması işleri daha da kolaylaştırabilir.

Uygulanacak entegrasyon politikalarının hazırlık aşamalarında öncelikli konuların belirlenmesi için saha araştırmaları yapılması önemli bir ihtiyaçtır. Mesela ülkemizde Suriyeli sığınmacıların yaklaşık %70’i çocuklar ve kadınlardır. Buradan hareketle entegrasyon ve uyum politikaları belirlenirken kadınlar ve çocuklara yönelik çalışmaların daha fazla olması ve bu gruplara özel, hassas durumların göz önüne alınması gereklidir (Özservet, 2015:97). Dil farklılığı ve eğitim konusunda geri kalmışlık entegrasyonun önündeki en büyük engellerden ikisidir. Dil konusu çalışma ile ilgili de gerekli bir konu olduğundan ekonomik ferahlığın da sağlanması yine dil eğitimi ile daha da kolaylaşacaktır (Duman, 2016:46). Dil eğitimi için geliştirilen entegrasyon programları neticesinde dil öğrenen kişilerin entegrasyonlarının hızlanacağı, iş imkanlarını belirlemede daha fazla alternatiflerinin olacağı, kültürel etkinliklere daha iyi adapte olabilecekleri sosyal çevrelerinin genişleyebileceği, yerel halk ile daha iyi ilişkiler kurabilecekleri düşünülmektedir.

Tablo 4: Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı

**GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDA BULUNAN SURIYELİLERİN
YAŞ VE CİNSİYETE GÖRE DAĞILIMI**

YAŞ	ERKEK	KADIN	TOPLAM
TOPLAM	1.975.041	1.696.770	3.671.811
0-4	259.710	242.441	502.151
5-9	289.417	271.821	561.238
10-14	217.525	204.345	421.870
15-18	137.373	117.651	255.024
19-24	282.132	212.554	494.686
25-29	219.970	159.642	379.612
30-34	165.878	120.388	286.266
35-39	124.465	97.472	221.937
40-44	85.051	74.153	159.204
45-49	57.650	56.360	114.010
50-54	45.733	44.608	90.341
55-59	34.798	34.849	69.647
60-64	22.940	23.687	46.627
65-69	14.942	15.774	30.716
70-74	8.830	9.726	18.556
75-79	4.342	5.382	9.724
80-84	2.379	3.174	5.553
85-89	1.132	1.671	2.803
90+	774	1.072	1.846

*21.04.2021 tarihli itibarıyla

Kaynak: (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü-2, 2021)

Uyum ve entegrasyon konusu bilindiği üzere 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 96. Maddesinde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün görevleri arasında sayılmaktadır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü bu maddeye istinaden hazırlattığı broşür ve bilgilendirme formları ile özellikle Suriyelilere yönelik olumsuz algı ve ön yargıları gidermeyi amaçlamaktadır. Kamuoyunda çıkan ve ırkçı, mezhepsel, siyasi gibi nedenler başta olmak üzere Suriyeli sığınmacılara yönelik karalama amaçlı yalan-yanlış bilgilerin çürütülmesi ve toplumun doğrular ile bilgilendirilmesi için “doğru bilinen yanlışlar”, Suriyelilere özel olarak hazırlanan “bilgilendirme broşürleri”, yabancıların geneline yönelik hazırlanan “yabancılar için bilgilendirme broşürleri”, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü web sitesinde yayımlanmakta, ayrıca basılmış halleri de toplum ile paylaşılmaktadır.

3.3.1. Barınma Hizmetleri

2011 yılında Suriye’de başlayan olaylar nedeniyle sınırlarımıza gelen Suriyeliler ilk etapta sınır illeri olan Hatay, Şanlıurfa ve Gaziantep’te kurulan Çadırkentlere yerleştirilmişlerdir. Türkiye’ye gelmiş olan Suriyelilerin, kendileri için kurulan çadırkentlerde barınma sorunu kısmen çözülmüş bir şekilde acil ihtiyaçları karşılanmıştır. Savaşın devam etmesi ve çadırkentlerde ihtiyaçların Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarafından karşılanıyor olması, diğer Suriyelilerin de Türkiye’ye yönelmesine neden olmuştur. Zaman geçtikçe savaşın şiddetini arttırarak uzaması ve Türkiye’ye gelen Suriyeli sığınmacıların sayılarının artması nedeniyle çeşitli illerde yeni çadırkentler ve konteyner kentler kurulmuş ve bu alanlar Göç İdaresi Genel Müdürlüğü web sitesinde Geçici Barınma Merkezleri adı ile anılmaktadır. Hali hazırda 5 ilde bulunan 7 adet Geçici Barınma Merkezinde 56.923 Suriyeli ikamet etmektedir.

Tablo 5: Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Geçici Barınma Merkezlerine Göre Dağılımı

**GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDAKİ SURİYELERİNİN GEÇİCİ
BARINMA MERKEZLERİNE GÖRE DAĞILIMI
(5 İLDE 7 BARINMA MERKEZİ)**

İL	GBM ADI	GBM MEVCUDU	TOPLAM MEVCUT
ADANA (1)	Sarıçam	19.898	19.898
HATAY (3)	Altınözü	2.596	9.032
	Yayladağı	3.490	
	Apaydın	2.946	
KAHRAMANMARAŞ (1)	Merkez	10.333	10.333
KİLİS (1)	Elbeyli	8.467	8.467
OSMANİYE (1)	Cevdetiye	9.193	9.193
TOPLAM	56.923		
GEÇİCİ BARINMA MERKEZLERİ DIŞINDA BULUNAN SURİYELİ SAYISI		3.614.888	

21.04.2021 tarihi itibarıyla

Kaynak: (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü-2, 2021)

Ancak Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerine bakıldığında, Geçici Barınma Merkezleri dışında ikamet eden 3.614.888 kişi bulunmakta ve bu kadar yüksek bir rakam karşısında şehir merkezlerindeki mevcut konutların yetersiz kaldığı düşünülmektedir. Mekânsal değişimler olarak gerçekleşen göçler, kentlerde büyük değişikliklere ve etkilere neden olmaktadır. Bu etkilerin en önemlisi ortaya çıkan konut ihtiyacıdır diyebiliriz. Göç ile gelenler içerisinde ekonomik olarak yeterli imkana sahip olmayanlar kentlerin dışına veya daha eski yapılardan oluşan bölgelere doğru yönelmekte, bu da kentlerin plansız ve dağınık bir şekilde büyümesine neden olmaktadır (Yenigül, 2005:282).

Ülkemizde göç ile ortaya çıkan konut sorunları Suriyeli sığınmacıların gelmeye başladığı 2011 yılından sonra daha fazla ortaya çıkmıştır. Hemen hemen bütün

şehirlerde ekonomik olarak etkilenen konut piyasası fırsatçılar için kaçırılmaz bir nimet olarak değerlendirilirken, bölge halkları ve kiracılar için ekstra bir ekonomik yük halini almaktadır (Sezik, 2017:100). Artan konut ve kira fiyatları sebebinin Suriyeli sığınmacılar olduğu yönünde genel bir kanı hakimdir.

Ankara’da bulunan Göç Araştırmaları Merkezinde yapılan bir söyleşide konuşmacı, barınma konusunda hiçbir projemiz olmadığını, Yerel Yönetimlerin ilk başlarda bu konuda Suriyelilere yardımcı olduğunu ancak zaman geçtikçe yerel halktan gelen tepkiler nedeniyle Yerel Yönetimlerin geriye çekildiklerini belirtmektedir. Bu soruna çözüm önerisi olarak kentlerde bölge sınıflandırmalarına gidilmek suretiyle konutların durumuna göre kira fiyatlarında üst sınır belirlenmesini önermektedir. Bu şekilde hem fırsatçılığın önüne geçilmesi hem de düşük gelirli grupların da uygun fiyatlarla konut bulmasının sağlanabileceğini ileri sürmektedir (Özservet, 2016a).

Aslında konut sorununun çözümü noktasında Belediyelerin proje üretmek çözüme katkı sunması beklenmektedir. 5393 sayılı Belediye Kanununun 69. Maddesince Belediyeler, kentlerin düzenli şekilde gelişmesini sağlamak, beldenin konut ihtiyacını karşılamak amacıyla tarım arazileri dışında imarlı ve altyapılı arsalar üretmek konut yapabilmek, kiralama ve satma, bu konu ile ilgili olarak kamu kurum ve kuruluşları ve bankalar ile ortak projeler üretebilmek, işbirliği yapabilmek yetkisine sahiptir (Önder, 2008:203).

Barınma sorununu giderme konusunda kalıcı çözümler üretecek şekilde atılan somut adımların olmadığı görülmektedir.

3.3.2. Ekonomik ve Sosyal Hizmetler

Ekonomik entegrasyon, toplumsal entegrasyonun baş aktörlerinden biridir. Göç ile gelenlerin karşılaştıkları ilk sorunlar barınma ve ekonomik yetersizliklerdir.

Göç alan yerlerde mevcut iş gücü açığının kapanmasını sağlayan bu göç hareketi, terkedilen yerlerde de tersi şeklinde iş gücü açığı oluşturmaktadır (Yılmaz, Efşan, & Mecek, 2020:298-299). Göçlerin meydana getirdiği durumlar değerlendirildiğinde ortaya çıkan sonuçlardan bir diğeri göçün oluşturduğu riskler kadar ekonomik anlamda bir fırsat sürecini de başlatmasıdır. Göç alan kentlerin bu süreci iyi yönetebilmesi durumunda göç ile üretim artarken, kötü yönetim halinde ise risk ortaya

çıkarmakta ve mevcut sorunları daha da büyüterek karmaşıklştırabilmektedir. Ayrıca güvenlik riski de bir sorun olarak karşımıza çıkabilecektir (İzci & Geylani, 2020:92).

Sığınmacılar için ekonomik alanda uygulanan hizmetlerden en önemlisi “Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik”tir. Bu yönetmelik kapsamında Sığınmacıların bazı şartları karşılamları halinde belli alanlarda istihdam edilmelerinin önü açılmıştır. İş yerlerinde çalışan Türk halkının %10’unu geçmemek şartıyla Suriyeli sığınmacıların çalıştırılmasına izin veren yönetmelik, sığınmacılara ekonomik özgürlük sağlanmasını sağlayan önemli bir adımdır. Daha önceleri kaçak olarak çalıştırılan ve sınır dışı edilme korkusuyla daha fazla çalıştırılırken verilen her işi de yapma mecburiyetinde kalan sığınmacılar, bir de düşük ücretle hak sömürüsüne maruz kalma sorunu yaşamaktadırlar. Bu yönetmeliğin 10. maddesinde belirtilmesi üzerine, sığınmacılara asgari ücret altında herhangi bir ücret ödenmeyeceği hüküm altına alınarak ekonomik kayıp yaşamalarının önü kesilmiştir. Sığınmacıların kendilerine ait iş yeri açma durumları yine belli şartlar karşılığında bu yönetmelik ile sağlanmıştır (Çalışma-Yönetmeliği, 2016).

Sığınmacılar, kendi ülkelerinden ayrıldıkları andan itibaren bir psikolojik çöküntü içine girmektedirler. Gittikleri yeni toplumlarda akraba, arkadaş, hemşehri gibi destek olabilecek kimseleri bulunmayanlar, karşılaşacakları tüm sorunlarla tek başlarına mücadele etmek zorunda kalmaktadırlar. Bu insanlarla ilk irtibata geçenler, yerel halk ve yerel kuruluşlar olmaktadır. Bu noktada Sivil Toplum Kuruluşları ve Yerel Yönetimlerin devreye girmesi gerekmektedir. Sığınmacılar için kurslar, entegrasyon etkinlikleri, iş alanları, sosyal yardımlar, ayni ve nakdi ihtiyaçların giderilmesi, yönlendirme, danışmanlık yapma gibi faaliyetlerin oluşturulması ve uygulanması öncelikli olarak yerel teşkilatlar eliyle sağlanmalıdır (Kalaycı, 2014:14; Özpınar, Çilingir, & Düşündere, 2016:6). Sığınmacıların entegrasyonuna fayda sağlayacak bu girişimlerin arttırılması ve iş alanları ile sosyal yardımların adil şekilde düzenlenmesi gerekmektedir.

Genel olarak sosyal hizmetler kapsamında, 3294 Sayılı Sosyal Yardımlaşmayı ve Dayanışmayı Teşvik Kanununun 1. Maddesinde "fakr-u zaruret içinde ve muhtaç durumda bulunan vatandaşlar ile gerektiğinde her ne suretle olursa olsun Türkiye'ye kabul edilmiş veya gelmiş olan kişilere yardım etmek, sosyal adaleti pekiştirici tedbirler olarak gelir dağılımının adil bir şekilde tevzi edilmesini sağlamak, sosyal yardımlaşma

ve dayanışmayı teşvik etmektir" ibaresi bulunmaktadır. Ülkemizde ihtiyaç sahibi vatandaşlara da bu kanuna istinaden yardımlar yapılmaktadır (3294 Sayılı Kanun, 1986). Suriyeli sığınmacılar da ihtiyaç sahibi olduklarından bu maddeye istinaden kendilerine yardım yapılmaktadır (Esen, 2016:29). Sosyal Yardımlaşma Vakıflarınca Suriyeli sığınmacılara yapılan yardımlar yasal kaynak olarak bu maddeyi referans almaktadır.

Sosyal Hizmetler kapsamında Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) arasında 2018 yılında “Koruyucu ve Önleyici Hizmetler Kapsamında Sosyal Hizmet Merkezlerinin Desteklenmesi Projesi” adıyla ortak bir proje başlatılmıştır. Bu proje ile Suriyeli sığınmacıların yoğun olarak yaşadıkları 19 ilde Sosyal Hizmet Merkezlerinde görevli ve ekstra görevlendirilecek olan personeller aracılığıyla yaklaşık 150.000 çocuk, yetişkin, yaşlı ve engelli Suriyeli sığınmacının uyumlarının desteklenmesi hedeflenmiştir (UNFPA, 2018).

“Kayıp Nesiller Olmasın” projesi ile Türk çocukları ve Suriyeli sığınmacı çocuklar arasında sosyal uyumun sağlanması, karşılıklı iletişim ve etkileşim ortamının oluşturulması amaçlanmış, bu projenin Çocuk Hakları İl Çocuk Komiteleri eliyle yürütülmesi hedeflenmiştir. Bölgesel Güven Fonu (AB-MADAD) tarafından desteklenen proje, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde bulunan Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü ile UNICEF arasında ortaklaşa hazırlanmıştır (Aslan, 2018:61).

Hem ekonomik hem sosyal uyum destekli uygulamalardan biri olan “Yabancılar Yönelik Sosyal Uyum Yardımı” (SUY), Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Türk Kızılayı (Kızılay), Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu (IFRC) tarafından ortaklaşa yürütülmekte ve Avrupa Birliği tarafından fonlanmaktadır. Kızılaykart olarak adlandırılan uygulamadan faydalanabilmek için, ihtiyaç sahibi sığınmacılarca, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları İl Müdürlüklerine yapılan başvurular, daha önceden belirlenen kriterler nezdinde değerlendirmeye alınmakta ve şartları sağlayan hanede kayıtlı her bireye aylık 120 TL ücret ödenmektedir (Kızılaykart, 2021).

26 Haziran 2019 tarihi itibarıyla bu yardımdan faydalanan Sığınmacı sayısı 1.696.555 kişidir (Mülteciler Derneği-2, 2021).

Yapılan bu yardımlarda aslında sosyal uyumu destekleyecek bazı şartlar getirilmesi, yardımların bu şartlar altında yapılacağını bildirilmesi, yardım alacak kişilerin uyum konusuna daha fazla önem göstermesini sağlayabileceği düşünülmektedir. Örneğin çocuklarını okula göndermeyen aileler, okula göndermeleri karşılığında bir yardım programına dahil edilirse çocukların eğitimleri aksamadan devam edebilir (İçduygu, 2015:8).

Hali hazırda devam eden Şartlı Sağlık Yardımı için yaşları 0 ile 6 yaş arasında olan çocukların düzenli olarak sağlık kontrolünden geçirilmesi, Şartlı Eğitim Yardımı içinde İlk ve Ortaöğretim çağındaki çocukların Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda düzenli olarak okula gitmeleri şartı bulunmaktadır.

3.3.3. Sağlık Hizmetleri

Suriyeliler ülkemize ilk geldiklerinde kurulan çadırkentlerde ikamet edilmek üzere kontrol altında tutulmuşlardır. Bu çadırkentlerde geçici sahra hastaneleri kurularak Acil Sağlık Hizmetleri verilmiş, zamanla çalışmalar arttırılarak poliklinik hizmetleri de verilmeye başlanmıştır. Hem Türk hem Arap sağlık personellerinin bulunduğu bu geçici sahra hastanelerinde bir de 24 saat esasına dayalı çalışan ambulans bulunmaktadır (Kutlu & Sevinç, 2017:229).

Geçici Barınma Merkezlerinde verilen sağlık hizmetleri Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) tarafından yayınlanan 2013/8 sayılı “Suriyeli Misafirlerin Sağlık ve Diğer Hizmetleri Hakkında Genelge” ile Sağlık Uygulama Tebliği (SUT) kapsamında giderilmiştir (2013/8 Sayılı AFAD Genelgesi, 2013). Geçici Koruma Yönetmeliğinde sığınmacılara yönelik verilen sağlık hizmetlerinde tedavi ve ilaç katılım payı alınmamakta ve sunulan tüm sağlık hizmetlerinin bedelleri AFAD tarafından ödenmektedir. Ancak 2018 yılında yapılan değişiklikler ile bu tarihten itibaren ödemeler Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne yapılmaktadır (Şenoğlu, 2020:17).

Ancak arkası kesilmeyen göç hareketleri nedeniyle artan sığınmacı nüfusu, Geçici Barınma Merkezleri dışında kalanların da ihtiyaçlarının giderilmesi zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır. Bu kapsamda 2014 yılında çıkarılan Geçici Koruma Yönetmeliğine dayanılarak hazırlanan ve AFAD ile Sağlık Bakanlığı arasında yapılan prorokoller ile yayınlanan genelgeler, kamp dışında ikamet eden Geçici Koruma Sahibi

Suriyeli sığınmacıların alacakları Sağlık Hizmetlerinin usul ve esaslarını belirlemiştir (Türkiye Göç Raporu, 2016:82).

Geçici Koruma altına alınan Suriyeli sığınmacılar da Türk vatandaşları gibi sağlık hizmetlerinden eşit şekilde faydalanmaktadır. Sığınmacılar için açılan ve içerisinde sadece Suriyeli sağlık personeli bulunan Göçmen Sağlığı Merkezleri (GSM), Aile planlama merkezleri, sağlık ocakları, ana-çocuk sağlığı merkezleri gibi sağlık kuruluşları 1. basamak sağlık kuruluşu olarak anılmakta ve sığınmacılar bu merkezlerin hepsinden faydalanmaktadır. Ayrıca devlet hastanelerinin bulunduğu 2. basamak sağlık kuruluşları ve üniversite hastaneleri ile eğitim ve araştırma hastanelerinin bulunduğu 3. basamak sağlık kuruluşlarından da ücretsiz şekilde faydalanmaktadırlar (Geçici Koruma Altına Alınanlara Verilecek Sağlık Hizmetlerine Dair Esaslar, 2015).

Mevcut hastanelerde sığınmacılarında tedavi olmaya başlamaları ile artan hasta yüküne bir de dil sorunu eklenince hem hastanelerde tercüman görevlendirilmesi ihtiyacı doğmuş hem de yeni sağlık personeli açığı ortaya çıkmıştır. Kiliste Suriyeli sığınmacılar ile yapılan bir ankette sığınmacılar, tercüman eksikliği ve var olan tercümanların arapça yazı dilini bilmediklerini, sadece konuştuklarını, bunun da sorunları çözmede yetersiz kaldığını belirtmektedirler (Bulut, Kayagil, & Karpuz, 2016:312). Bu gibi sorunlar yeni projelerin üretilmesi ve yeni uygulamaların yürürlüğe konulmasını gerektirmiştir.

Sağlık Bakanlığı ile Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu arasında “Türkiye’deki Mülteciler için Mali Yardım Programı Anlaşması” (FRIT) imzalanmıştır. Bu sözleşmeye dayanarak “Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Sağlık Statüsünün ve Türkiye Cumhuriyeti Tarafından Sunulan İlgili Hizmetlerin Geliştirilmesi” (SIHHAT) adıyla proje geliştirilmiş ve var olan sorunları çözebilmek ve verilen hizmetlerde kalitenin artırılması amacıyla Göçmen Sağlığı Merkezleri (GSM) kurulması ve içerisinde Suriyeli Sağlık personeli görevlendirilmesi kararlaştırılmıştır. Proje 2016 yılında Suriyelilerin yoğun olduğu 28 ilde başlatılmıştır ve hızlıca faaliyete sokulmuşlardır. Bu proje kapsamında;

- Eylül 2020 itibariyle 29 ilde 177 GSM bünyesinde 792 Göçmen Sağlığı Birimi (GSB) kurulmuştur.
- GSM’lerin var olduğu 29 ildeki GSM ve GSB’ler Sığınmacıların %96,20’sine ulaşabilmektedir.

- Bu GSM'lerden 48'inde kadın doğum ve kadın hastalıkları, çocuk hastalıkları, dahiliye alanlarında uzman hekimler görev almaktadır. Ayrıca psiko-sosyal destek hizmetleri, laboratuvar, röntgen, ağız ve diş sağlığı hizmetleri de verilmektedir.
- Eylül 2020 itibariyle bu merkezlerde toplam 6248 Sığınmacıya 8211 seans Psiko-sosyal destek, danışmanlık ve çeşitli eğitimler verilmiştir.
- Aralık 2020 itibariyle, proje kapsamında 125 Uzman Hekim, 606 Pratisyen Hekim, 995 Hemşire-Ebe olmak üzere diğer çeşitli branşlarda görev alan personeller ile beraber toplam 3422 sağlık personeli istihdam edilmektedir.
- 2017-Eylül/2020 tarihleri arasında GSM'lerde sığınmacılara toplam 8,8 milyon laboratuvar testi ve 13,5 milyon birinci basamak sağlık hizmeti verilmiştir (SIHHAT Projesi, 2016).

3.3.4. Eğitim Hizmetleri

Göç hareketlerinin toplumsal etkilerinin en fazla görüldüğü alan eğitimidir. Göç edenler, eğitim sürecine ne kadar erken dahil edilirse entegrasyon kavramı da karşılığını o kadar erken bulacaktır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verileri incelendiğinde 21.04.2021 tarihi itibariyle Türkiye'de 5-18 yaş arası 1.238.132 Geçici Koruma kapsamına alınmış Suriyeli sığınmacı yaşamaktadır.

Mülteciler Derneğinin yaptığı bir araştırmada Milli Eğitim Bakanlığı'ndan aldığı verilere göre 30.06.2020 tarihi itibariyle Türkiye'de Anaokulu ve İlkokulda toplam 374.360, Ortaokulda 222.703 ve Lisede 89.518 olmak üzere toplam 686.581 Suriyeli sığınmacı eğitim görmektedir. Devlet üniversitelerinde eğitim gören sığınmacı sayısı ise 01.11.2020 tarihi itibariyle 2018-2020 eğitim döneminde 73.570 kişidir. (Mülteciler Derneği-2, 2021). Bu sayı toplandığı zaman 760.151 kişinin eğitim görmeye devam ettiği ortaya çıkmaktadır. Bu oran Türkiye'de ikamet eden 5-18 yaş arası sığınmacıların %61,4'üne denk gelmektedir.

Eğitim konusu entegrasyon sürecinin önemli bileşenlerinden biri olup, ekonomik özgürlük, toplumsal kaynaşma, kişisel gelişim gibi durumların temel kaynağını oluşturan önemli bir etmendir. Bu nedenle, her yaş grubuna yönelik eğitim faaliyetleri planlanmalı, kurslar ile desteklenmeli ve en önemlisi okullaşma oranının artırılması elzemdir. Bir sonraki aşama ise özellikle tıp, bilgi teknolojileri, mühendislik gibi alanlar

başta olmak üzere, ülkemizde yetersiz kalınan alanların doldurulması, bir de sığınmacıların kendi kişisel becerilerine yönelik etkinliklerin planlanması daha verimli sonuçlar verecektir. Çocuklarla başlatılan entegrasyon, sonrasında gençler ve yetişkinler ile sürdürülmelidir (Akıncı, Nergiz, & Gedik, 2015:71). Gençler kadar yetişkin bireylerin ve kendini yetiştirmiş sığınmacıların da eğitim ve geliştirme faaliyetlerine dahil edilerek ülkedeki refah seviyelerini arttırıcı etkinlikler düzenlenmesi olumlu sonuçlar verecektir. Beyin göçü oluşumunu engellemek ülke adına önemli bir kazanç olacaktır.

Beyin göçünün Avrupa yerine Türkiye'ye yönelmesi için, kendisini ispatlamış ve akademide, bilimde, sanayide ve benzeri alanlarda kendini yetiştirmiş kişilere vatandaşlık verilmesi öncelikli hale getirilmiştir. Bu sebeple Mardin, Gaziantep gibi Suriyeli nüfusun yoğun olduğu yerlerde üniversiteler bünyesinde Arapça eğitim veren fakülteler açılmış gerek öğrenciler gerek Suriyeli yetişmiş akademisyenler bu üniversitelerde okumaya ve görev almaya başlamışlardır. Ancak bunun da olumsuz yanları olduğu görülmüş. Zaten ayakta zor duran Suriye eğitim sistemi, Türkiye'de eğitim vermeye başlamasıyla sınırın Suriye tarafında neredeyse durma noktasına gelmiştir (Neccar, 2016:192).

Yabancılar için uygulanan ancak Suriye'den kitlesel göçler gerçekleşince uygulamada yetersiz kalması sebebiyle yeni eğitim politikalarına ihtiyaç duyulan bir diğer düzenleme "2010/48 sayılı Yabancı Uyruklu Öğrenciler" genelgesi idi. Düzenli ve kayıtlı şekilde ülkeye giren yabancılar için uygulanan bu yönetmelik, sınırlarımızı kitleler halinde geçerek ülkenin dört bir yanına dağılan ve henüz kayıtları yapılamayan Suriyeliler sebebiyle işletilememiştir (Çanga, 2019:34).

İlk etapta Geçici Barınma Merkezlerinde kısmi olarak eğitim almaları sağlanan sığınmacılar için bir eğitim sisteminin oluşturulması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu noktada Türkiye Diyanet Vakfı'nca (TDV) Gaziantep ilinin Nizip ilçesinde Kur'an kurslarının fiziksel imkanlarını kullanarak sığınmacılara yönelik eğitim faaliyetleri veriyor olması, 2014 yılında Milli Eğitim Bakanlığınca "Yabancılar Yönelik Eğitim Öğretim Hizmetleri Genelgesi"ni yayımlamasına öncülük etmiştir. Bu genelge kapsamında MEB tarafından belirlenecek müfredat çerçevesinde sığınmacılara Arapça eğitim verileceği, bu eğitim faaliyetlerinde belgelendirilmek şartıyla Suriyeli

öğretmenlerin de görev alabileceği Geçici Eğitim Merkezleri (GEM) oluşturulması kararlaştırılmıştır (Taştan & Çelik, 2017:33).

MEB tarafından hazırlanan 2015-2019 Stratejik Planı da eğitim konusunu ele alarak görüşmüş ve planda “Mülteciler, geçici koruma altındaki yabancılar veya vatansız olarak yurdumuzda bulunanların da bulundukları sürece eğitim görmelerini sağlamak üzere bu öğrencilerin eğitim sistemine entegrasyonunun sağlanmasına yönelik çalışmalar yapılacaktır” denilerek aslında sığınmacıların da Türk eğitim sisteminin bir parçası olduğu görüşü ifade edilmiştir (2015-2019 MEB Stratejik Planı, 2015:37). Bu stratejik plan ile daha önceki stratejik planlar karşılaştırıldığında mülteci ve sığınmacı konusunun ilk defa 2015-2019 MEB Stratejik Planı’nda yer aldığı görülmüştür. Bu girişim entegrasyon ve uzun vadede yabancıların eğitim sürecine dahline yönelik önemli bir adım olmaktadır (Emin, 2016:15).

Geçici Eğitim Merkezlerinde gördükleri lise eğitimlerini bitiren ancak üniversiteye devam edemeyen sığınmacılar için 27 Haziran 2015’te “Yabancı Öğrenciler için Lise Yeterlilik ve Denklik Sınavı” yapılması kararlaştırılmıştır. Geçici Eğitim Merkezlerinden lise düzeyinde eğitim görerek mezun olan ve lise son sınıfta okumaya devam eden yaklaşık 8.500 sığınmacı 2015’te, 8.000 sığınmacı ise 2017’de denklik sınavına alınmıştır. 2015 yılında sınavı geçen 6.000 kişi ile 2017 yılında sınavı geçen 4.000 kişiye denklik belgesi verilmiş ve üniversiteye geçiş hakkı tanınmıştır (Özer, Ateşok, & Komsuoğlu, 2016:160; Çanga, 2019:35).

Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlanan “Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi” (PICTES) ile 2016 yılında başlatılan proje çerçevesinde 23 ilde Geçici Koruma kapsamında bulunan sığınmacı çocukların ülkemiz eğitim sistemine uyumlarını sağlamak için çeşitli faaliyetler düzenlenmeye başlanmıştır. İki yıllığına uygulamaya alınan projenin 2018 yılında süresinin dolması sebebiyle PICTES II hazırlanarak ikinci bir süreç başlatılmıştır. Proje çerçevesinde Suriyeli sığınmacı çocuklara ve ailelerine;

- ✓ Türkçe Dil Eğitimi
- ✓ Arapça Dil Eğitimi
- ✓ Kırtasiye Yardımı
- ✓ Erken Çocukluk Eğitimi
- ✓ Telafi Eğitimi

- ✓ Öğretmen Eğitimleri
- ✓ Sosyal Uyum Faaliyetleri
- ✓ Suriyeli Aile Bireylerine Yönelik Türkçe Dil Eğitimi faaliyetleri düzenlenmiştir.

Bu eğitim ve faaliyetler kapsamında, 599.670 öğrenciye Türkçe dil eğitimi, 12.418 öğrenciye Arapça dil eğitimi, 24.800 öğrenciye telafi eğitimi, 106.897 öğrenciye destekleme eğitimi verilmiştir. Ayrıca 628.522 öğrenciye kırtasiye, 172.346 öğrenciye psiko-sosyal destek, 1.676 okula ekipman desteği sağlanarak, 4.308.652 adet kitap dağıtımı yapılmıştır (PICTES Projesi, 2016)

Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) tarafından hazırlanan “Kayıp Kuşak Olmasın” stratejisi doğrultusunda uzun vadeli yatırımlar ile Suriyeli öğrencilerin ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla Geçici Barınma Merkezleri dışında yaşayan Suriyeli öğrencilere yönelik yaptığı çalışmalar neticesinde;

- ✓ Suriyeli ve Türkiyeli olmak üzere yaklaşık 655.150 öğrenciye kırtasiye yardımı ve okul çantası dağıtılmıştır.
- ✓ 12.675 Suriyeli öğretmene gönüllü olarak hizmet ettikleri için aylık teşvikler sağlanmıştır
- ✓ Okuma yazmaya destek amacıyla Geçici Barınma Merkezlerinde toplam 21 adet kütüphane yapılmıştır (UNICEF, 2017).

Uygulamaya girdiği 2003 yılından itibaren Türk ailelerinin yararlanabildiği Şartlı Eğitim Yardımı (ŞEY), Suriyeli nüfusun artması sebebiyle 2017 yılında UNICEF ve Türk Kızılay’ının da sürece dahil edilmesi ile beraber kapsamı genişletilerek sığınmacılara da uygulanabilecek şekilde güncellenmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı okullarda düzenli olarak okula devam etme zorunluluğu getiren uygulamada, öğrencilere yönelik belli oranlarda ve şartlarda olmak koşuluyla burs desteği, okul servisi ve okul pansiyonlarında barınma imkanı verilmektedir. Sosyal uyum, çocuk koruma, kız çocuklarının okula kazandırılması gibi uygulamaları da olan ŞEY programı halen devam etmektedir (Mülteciler Derneği-3, 2021; Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı-3RP, 2020:6). Şartlı destek yoluyla öğrenciler kadar ailelerin de süreç içerisine dahil edildiği görülmektedir.

Sığınmacılar için Halk Eğitim Merkezlerinde ücretsiz olarak dil, meslek edindirme ve hobi kursları düzenlenmesi amacıyla, Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü ile GİGM arasında işbirliği belgesi imzalanmıştır. Bu işbirliği çerçevesinde 2019 yılında açılan dil, meslek edindirme ve hobi kurslarına katılım sayısı olarak 10.000 kişi hedeflenirken, yıl boyunca katılım sağlayan kişi sayısı 203.763 olmuştur. Bu sayının hedeflenen sayıya oranı %2.037'dir (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü-3, 2019).

Entegrasyon konusunun en önemli bileşenlerinden biri olan eğitim alanı ile uyumun bir diğer önemli bileşeni olan çocukların ortak bir çatı altında buluşması, uyum sürecini başarıya götürecek en önemli faaliyet alanlarının başında gelir. Hem eğitim hem de çocukların yetişme süreci uzun zaman alacağı için genelde bu alanda yapılan çalışmalar da uzun vadeli planlamalar çerçevesinde hazırlanmalıdır-hazırlanmaktadır. Çocukların gördükleri her şeyi anında öğreniyor olmaları, yerli ve yabancı çocukların bir arada bulunarak birbirlerinden etkilendikleri düşünülünce eğitim ve çocuklar alanında başarılı şekilde uygulanabilen uyum projelerinin toplumsal uyum ve entegrasyona büyük katkı sağlayacağı ortadadır.

3.3.5. Vatandaşlık Hizmetleri

Göç yönetiminin başarısı, devletin yürüttüğü politikalara göre netice verir. Göç eden bireylerin entegrasyonunun daha hızlı bir şekilde sağlanması için hukuksal ve siyasal bazı haklar verilmesi de göç yönetiminde uygulanan politika türlerinden biridir. Özellikle karar alma süreçlerini de içeren siyasal kimlik altına girebilmek ve vatandaşlık alabilmek göç edenlerin birlik içerisinde hareket edebilecek şekilde aidiyet hissetmelerini sağlayacaktır.

Hukuksal ve siyasal anlamda haklar verilen kişilerin görüşlerine saygı duyulması, farklılıklara bir zenginlik olarak bakılması, toplumda yaşayan tüm bireylerin eşit bir yaşam sürmesi ve haklardan eşit şekilde faydalanması, siyasal entegrasyonun sağlanmasında önemli bir faktördür (Barın, 2019:289).

Mülteci, göçmen, sığınmacı veya herhangi bir yabancıya vatandaşlık verilmesi, ülkede toplumun tüm kesimlerince kabul gören bir uygulama olmamaktadır. Konuyu siyasi amaçla destekleyen veya karşı çıkanlar, vatandaşlık verilecek kişinin aslında

temel haklara erişim konusunda herkesle eşit bir yapıya kavuşacağı gerçeğini görmezden gelmektedir.

Ülke içinde yaşanan bölgesel göçlerde bile entegrasyon konusunda sıkıntılı süreçler yaşanmaktadır. Ülkelerarası göçler ise bireyleri başlı başına bir süreç içerisine sokmaktadır. Ülkemizde yaşayan Suriyelilerin entegrasyonları için önemli bir rol üstlenecek olan vatandaşlık verilmesi çalışmalarına genelde kültürel anlamda karşı çıkılsa da, aslında göçün doğasında var olan entegrasyon sürecinin başarıya ulaşması hem vatandaşlık çalışmalarına karşı çıkılma oranını düşürecek, hem de vatandaşlık alan Suriyelilerin sağlayacakları uyumu daha çok hızlandıracaktır (Kutlu, Bayrakçı, Göksoy Sevinçli, & Çelik, 2020:129).

Türkiye’de ikamet eden Suriyeli sığınmacılar için vatandaşlık çalışmaları ilk defa Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından 2016 yılında dile getirilmiştir. Cumhurbaşkanı’nın 02.07.2016 tarihinde katıldığı bir programda “Kardeşlerimizin içerisinde inanıyorum ki Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak isteyenler var. Konuyla ilgili olarak İçişleri bakanlığımızın bu konuda attığı adımlar var. Elllerinden geleni bakanlığımız oluşturduğu ofisle takip etmek suretiyle bu kardeşlerimize, bu yardımı, bu desteği yaparak onlara vatandaşlık imkanını vereceğiz” şeklinde ifade ettiği sözleri ile Suriyeli sığınmacılara vatandaşlık verilmesi çalışmalarının başlatıldığı görülmüştür (CNN TÜRK, 2021). Suriyelilere vatandaşlık verileceği konusunun, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından ifade edilmesiyle beraber toplumun bir kısmı bu kararı desteklemiş bir kısmı ise itiraz etmiştir. Konu bazı kesimler tarafından iç siyaset malzemesi olarak ele alınmış ve asıl önemli olan durumun yani Suriyeli sığınmacıların yerel halk ile eşit haklara sahip olacakları ve eşit bir yaşam sürdürecekleri gerçeği, siyasi tartışmaların gölgesinde kalmıştır.

Göç gerçeği devam ederken, ülkemize gelen ve ülke adına iyi bir kazanım olacak yetişmiş insanların, beklediklerini bulamamaları üzerine Avrupa’ya göç etmeleri ülkemiz adına bir kayıp olarak ele alınabilir. Türkiye’nin sığınmacılara yönelik yaptığı tüm hizmetler insaniliğin zirvesi olarak adlandırılmaktadır. Ancak vatandaşlık hizmetlerinin geç başlaması Suriye’nin yetişmiş beyinleri, meslek erbapları, zanaatkarları gibi kendini ispatlamış kişilerinin başka ülkelere göç etmesine neden olmuştur (Dağ, 2017:154).

Hali hazırda ülkemizde ikamet eden ve Türk vatandaşlığı verilen Suriyeli sığınmacı sayısı, İçişleri Bakanlığınca 30 Aralık 2019 tarihi itibarıyla 110 bin kişi olarak açıklanmıştır (Mülteciler Derneği, 2021).

3.3.6. Diğer Hizmetler

Suriyeli sığınmacılar için hazırlanan ve birçok konuda önemli düzenlemeler içeren Geçici Koruma Yönetmeliği, Suriyelilerin psiko-sosyal destek hizmeti, avukatlık ve hukuki danışmanlık hizmeti, tercümanlık hizmeti, sosyal yardımlar ve benzeri karşılaşılabilecekleri sorunların altından kalkabilecek şekilde hizmetler almalarını sağlamaktadır.

Sosyal yardımlar, Geçici Koruma Yönetmeliğinin 30. maddesinde, tercümanlık ve iletişim sorunlarının giderilmesi ise yönetmeliğin 31. maddesinde düzenlenmiştir. Rehabilitasyon desteği, psiko-sosyal destek, şiddet mağduru kadın ve çocukları koruma gibi sağlık ve psikolojik anlamda verilecek destekler 48. maddede, ücretlerini kendileri ödemek şartıyla avukat tutabilme hakkı ise aynı yönetmeliğin 53. maddesiyle düzenlenmiştir (Yılmaz, 2019a:153).

Türk çocuklar ile Suriyeli çocuklar arasında iletişim ve karşılıklı diyalog kurmalarını sağlamak, özellikle içine kapanan Suriyeli çocukların psiko-sosyal gelişimine katkı verebilmek adına Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından “6-11 yaş arasındaki çocukların kullanımı için uygun olabilecek MUYU seti” projesi kapsamında 125.000 adet MUYU seti basılmıştır. İçerisinde hikaye kitabı, boyama kitabı kalemlik, boya kalemleri, resim defteri gibi materyaller bulunan MUYU setleri Türkçe, Arapça ve İngilizce olarak basılmıştır (Türkiye Göç Raporu, 2016:94).

2005 yılında kurulan 157 iletişim hattı, insan ticareti mağdurlarına yardım etmek amacıyla kurulmuştur. 2014 yılında Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün kurulması ile beraber hizmet ağı genişletilerek, 157 iletişim hattı GİGM bünyesine dahil edilmiş ve Yabancılar İletişim Merkezi (YİMER 157) adını almıştır. İlk başlarda 4 dilde hizmet veren YİMER 157, Nisan 2016 tarihi itibarıyla 6 dilde (Türkçe, İngilizce, Arapça, Rusça, Almanca, Farsça) hizmet vermeye başlamış, Ocak 2020’de Peştuca dilinin de eklenmesiyle beraber 7 dilde hizmet vermeye başlamıştır. Uluslararası koruma, geçici koruma, vize, ikamet izni gibi sorulara yanıt alınan YİMER 157, insan ticareti mağdurlarının da ihbar hattı olarak kullanılmaya devam etmektedir. Bugüne kadar

toplam 10 milyon 873 bin 333 ihbar alınan sistem sayesinde, 20.08.2015-19.01.2020 tarihleri arasında 11.606 hayat kurtarılmıştır (YİMER-157, 2021).

Sığınmacılar ile beraber Yerel Yönetimlerin iş yükleri de artmış, belediyelerin nüfus bazlı gelen ödenekleri, artan Suriyeli sığınmacı sayısı ile beraber yetersiz kalmaya başlamıştır. Belediyelerce verilen hizmetlerde meydana gelen aksaklıklar, yine belediyelerin ihtiyaca göre ürettikleri farklı politikalarla giderilmeye çalışılmaktadır.

Sığınmacıların yoğun göçleri öncesinde ihtiyaç sahiplerine yönelik kendi faaliyet alanlarına göre çeşitli çalışmalarda bulunan Sivil Toplum Kuruluşları da bulundukları bölgelere gerçekleşen göçler ve artan yabancı nüfusuna göre yeni faaliyet alanları belirleme yolun gitmişlerdir. Sunulan hizmetler bölgelere ve yabancı nüfusuna göre değişiklik göstermektedir.

4. ADIYAMAN'DA SURİYELİ SİĞINMACILAR

İnsanoğlunun, göç sonrası yaşadığı sorunlara bağlı olarak uzayan bir süreç olan uyum ve entegrasyon konusunun temelinde mekan ile olan bağın kopmuş olması yatmaktadır. Çevresel faktörlerin entegrasyon sürecine olan etkisi, bu değişimi yaşamak zorunda kalan göç mağdurları için entegrasyon adına önemli eşiklerdendir. Göç eden bireylerin, entegrasyonu sağlaması ve gelişen dünyaya yeni çevresi ile beraber ayak uydurabilmesi için yeni mekanlarında yaşayabilecekleri tüm olumsuzlukları hızlıca atlatabilmeleri ve artık bulundukları bu mekana aidiyet hissetmeleri, atılması gereken önemli adımlar arasındadır.

Mekânsal anlamda yaşanan kültür ve geçmiş kaybına, toplumsal kabulde yaşanan sorunlar da eklenince bireylerin hayata ve çevrelerine dair güven kaybı yaşadıkları görülmektedir. Ruhsal ve fiziki anlamda bozulan sağlık durumları ile stres, güven ve saygı kaybının oluşumunun aşılması, göç eden bireylerin kendilerini güvende hissedebilecekleri bir mekanda yaşıyor olmaları ile sağlanır (Çakır, 2002:100).

Türkiye, Suriye'den ülkemize yönelen göç hareketlerini ilk andan itibaren gerek devlet gerek halk olarak İslami ve insani düşüncelerle karşılamış ve toplumsal kabul aslında o anda kendini göstermiştir. İlk başlarda Geçici Barınma Merkezlerine yerleştirilen Suriyeliler, daha sonrasında göç hareketlerinin yoğunlaşması ve göç ile gelen nüfusun artması sebebiyle şehir merkezlerinde daha sık görülmeye başlamıştır. Türkiye'ye yönelen göç hareketinin artmasının nedeni olarak ilk başlarda gelen Suriyelilere olan yaklaşım şekli yön vermiştir diyebiliriz. Hem Din kardeşliği hem insani bakış açısı hem de kısmi de olsa kültür benzerliği gibi sebepler ile Türkiye Cumhuriyeti'nin ve Türk halkının olumlu yaklaşımları, Suriyeli sığınmacılarda Türkiye'ye karşı bir güven tesisini sağlamıştır.

Yıldız'ın, (2013:159) Şanlıurfa'da sığınmacılara yönelik olarak yapmış olduğu ankete katılan 935 Suriyeli sığınmacının verdiği cevaplara bakıldığında, göç sürecinde Türkiye'yi seçmelerinde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip ERDOĞAN'a olan güvenin %34 ile ilk sırada olduğu görülmektedir. Sonrasında ise akrabalık bağları, sınır yakınlığı ve Türk halkının olumlu yaklaşımı gelmektedir.

Sınıra yakın bölge illerinde akrabalık bağları ve savaş öncesinde yaşanan ticari faaliyetlerin etkisi sebebiyle, ilk başlarda bölge illeri göçlerin büyük kısmına ev

sahipliği yapmıştır. Bu sebeple sınır kentlerinin göç sürecinde ilk kabul noktası gibi bir role büründüğü düşünülebilir. Geçici Barınma Merkezleri dışında kalan Suriyelilerin önce sınır kentlerine sonra da yaklaşık %92'den fazlasının kendi istekleri ile tüm Türkiye'ye dağılması sonucu "kent mültecileri" kavramı ortaya çıkmıştır (Erdoğan, 2017:16). Kentlerde genelde mekansal olarak bir arada olan Suriyeli sığınmacıların bu değişim olgusu içerisinde kentlileşmeye adım attığı ve kentin bir parçası olarak uyum sağlamaya başladığı görülmektedir.

Entegrasyon sürecinde sadece Suriyeli sığınmacıların adım atmadığı, sorumluluk ve yük paylaşımı konusunda kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları, yerel yönetimler ve yerel halkında bu sürecin bir parçası olduğu ve kentteki yabancı nüfusuna ve durumlarına göre farklı politikalar belirlenmesi gerektiği ortadadır.

Demografik olarak heterojen bir oluşuma sahip olan ülkemizin geneline bu durumun yansdığı söylenebilir. Örneğin, kültürel yakınlık olarak Kürt ve Yezidi/Ezidilerin ülkemizde Batman'ı daha fazla tercih ettiği anlaşılmaktadır. Suriye ve Irak'taki savaşlardan kaçarak ülkemize gelen bu kesimin genel olarak Batman'ı tercih etmeleri, Batman'da yabancılara verilecek olan eğitim, sağlık, sosyal, kültürel ve benzeri tüm hizmetlerin ve yönetim biçiminin, bu durumun göz önüne alınması sonucunda şekillenmesini gerektirmektedir (Kaypak & Bimay, 2016:105-106).

Cumhuriyetin kuruluşu ile beraber Malatya iline bağlı bir ilçe iken 1954 yılında Malatya'dan ayrılarak il olan Adıyaman 8 ilçeye sahip 632.459 nüfuslu bir şehirdir. İl merkezinde yaklaşık olarak 240.000 kişi ikamet etmektedir. Mevcut nüfusun yaklaşık 480.000'i şehir merkezi ve ilçe merkezlerinde ikamet etmektedir. Demografik anlamda Türk, Kürt, Ermeni ve Süryani ağırlıklı bir nüfusa sahip olan Adıyaman, yıllardır bu etnik kimliklerin sorunsuz şekilde birlikte yaşadığı orta seviyede bir ildir (Adıyaman Valiliği, 2021).

Geçim kaynağı olarak öncelikle tarım ağırlıklı bir ekonomik yapıya sahip olan Adıyaman'da gelişen sanayi sebebiyle tarımsal ürün konusunda son yıllarda verimliliğin ve ürün çeşidinin arttığı görülmektedir. Sanayi alanında gösterdiği ilerlemeler ile bir diğer gelişme alanı ise tekstil ve dokuma sektörü olmaktadır (Adıyaman Valiliği, 2021). Daha çok beden işçiliği üzerine kurulu iş alanları bulunan Adıyaman, vasıfsız eleman olarak beden gücünü kullanan Suriyeli sığınmacılar için iş bulma konusunda sorun yaşamadıkları bir il olmaktadır.

Çalışmanın bu bölümünde Geçici Barınma Merkezi dışında ikamet eden Suriyeli sığınmacı sayısının fazla olduğu illerden biri olan Adıyaman ili özelinde Suriyeli sığınmacıların yaşadıkları sorunlar ve bu sorunların çözümü noktasında kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının yapmış oldukları çalışmalar ele alınmıştır.

4.1. Adıyaman'daki Suriyelilerin Genel Durumu

Sınır ili olmasa da sınıra yakınlığı ve sınır illerine olan komşuluğu sebebiyle Adıyaman ilk başlarda en yoğun göç alan iller arasındadır. 2012 yılı başlarında yavaş yavaş göç almaya başladığı düşünülen Adıyaman'da Geçici Barınma Merkezinin kurulmuş olması Suriyelilerin Adıyaman'ı tercih etmelerinde önemli bir sebep olarak karşımıza çıkmaktadır. Adıyaman İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü (Adıyaman-AFAD) yetkilileri ile yapılan görüşmelerde, 2012 yılı Haziran ve Temmuz aylarında yaklaşık 650-700 kişilik ilk grubun geldiği ve bu grubun apar topar devlet yurtlarına ve kamu misafirhanelerine yerleştirildiği belirtilmiştir. Suriyeli sığınmacılar için, yine 2012 yılının Ağustos ayında o zaman ki adıyla Çadırkent kurulması çalışmalarına başlandığı ve 26 gün gibi kısa bir sürede 2.400 çadır ve 10.000 kişi kapasiteli Çadırkent'in tamamlandığı ve 2012 yılı Eylül ayı sonu itibarıyla Suriyelilerin Çadırkente yerleştirildikleri ifade edilmektedir.

İlk gelen grubun Çadırkente yerleştirilmesi sonrasında gelen diğer gruplarda yine Çadırkente yerleştirilmeye devam edilmiştir. Bu noktada hem devlet politikası hem de sosyal ağlar konusu gündeme gelmektedir. Devlet politikası gereği uygulanan açık kapı politikası sebebiyle sınırda biriken Suriyeliler Çadırkentlere nakledilmektedir. Buna sosyal ağlar ve akrabalık ilişkileri de eklenince bireysel grupların göç yönlerini de tayin ettikleri görülmektedir. İlk gelen grupların yaşadıkları sıkıntılar, daha sonra gelen grupların tecrübesizliğini azaltmakta, ekonomik kayıplar ilk gelen gruplara oranla daha az oranda görülmektedir (Çağlayan, 2006:86).

Sınırdaki biriken Suriyelilerin kurulan Çadırkentlere nakledilmesi sonucu Adıyaman Çadırkenti de kapasitesini yaklaşık 4 ay gibi kısa bir sürede doldurmuş ve yaklaşık 9.000 Suriyeli Adıyaman'daki Çadırkente yerleştirilmiştir. Çadırkent'in kapasitesinin dolması sebebiyle sınırdan yapılan kontrollü nakiller durdurulmuş ancak bireysel göçler devam etmiş ve bireysel olarak gelenler Adıyaman şehir merkezine yerleşmeye başlamıştır (Adıyaman AFAD Yetkilisi).

Suriyelilerin misafir edildiği bölge Çadırkent ismiyle açılmış ancak zamanla ismi Geçici Barınma Merkezi olarak değiştirilmiştir. 2018 yılında Geçici Barınma Merkezinin kapatılmasıyla beraber Suriyelilerin büyük bir kısmı Adıyaman il ve ilçe merkezlerine dağılmış, bir kısmı da diğer illere taşınmış veya diğer illerde bulunan Geçici Barınma Merkezlerine geçiş yapmıştır (Adıyaman AFAD Yetkilisi). Geçici Barınma Merkezinde yaklaşık 9.000 kişinin barındığı ve bu merkezin kapatılmasıyla beraber büyük bir kısmının Adıyaman il ve ilçe merkezlerine yerleştikleri ifade edildiğine göre bu merkezin kapanması sürecinde Adıyaman kendi içinde büyük bir iç göç yaşamıştır.

Adıyaman nüfusu 2021 yılı verilerine göre 631.039 iken, ilde ikamet eden Suriyeli sayısı 22.344 olarak kayıtlara geçmiştir. Bu rakam ilde bulunan Suriyelilerin il geneline oranını %3,54 olarak ortaya çıkarmaktadır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü-2, 2021).

Adıyaman'a yerleşen Suriyelilerin genel olarak maddi durumlarının çok kötü olduğu, özellikle 2018 yılında Geçici Barınma Merkezinin kapanmasıyla beraber şehre yerleşen Suriyeli sığınmacılara, yerel halk tarafından sıklıkla yardım yapıldığı ve bu sayede hayata tutundukları görülmektedir. Suriyeliler yoğun olarak, Adıyaman il merkezinde genelde ekonomik anlamda en kötü durumdaki yerli halkın ikamet ettikleri mahalleler olan Varlık, Mara ve Altınşehir olarak bilinen mahallelerde terkedilmeye yüz tutmuş ve mecbur kalmadıkça kimsenin yaşamayacağı evlerde ikamet etmektedirler.

Adıyaman gelişmişlik olarak ülke seviyesine oranla biraz daha geride kalmış, sanayileşme anlamında ve üretim noktasında az gelişmiş iller arasında yer almaktadır. Çok gelişmemekle beraber dokuma ve tekstil sanayisi, tarım, hayvancılık ve turizm gibi alanlarda faaliyet gösteren Adıyaman; Gaziantep, Kahramanmaraş, Şanlıurfa, Diyarbakır ve Malatya gibi beş büyükşehir arasında sıkışmış kalmış bir ildir. Kendi kendine bile yetemeyen bir halde iken 22 bin civarında Suriyelinin Adıyaman'a yerleşmesi, Adıyaman'da var olan sorunları arttırmıştır.

Ekonomik olarak çok gelişmemiş olan Adıyaman'da işsizlik oranı Suriyelilerin gelmesiyle beraber daha da artmış, kamu hizmetleri mevcut nüfusa göre planlandığından göç sebebiyle artan nüfus sonrası kamu hizmetlerinde de aksaklıklar olduğu görülmüştür. Güneydoğu Bölgesinde bulunan iller, Türkiye'deki Suriyelilerin yaklaşık 1,3 milyonuna ev sahipliği yapmaktadır. Bu oran Güneydoğu illerinin

nüfusuna oranla yaklaşık %20'ye denk gelmektedir. Buna bağlı olarak yılda ortalama 70 milyar m³ su tüketimi artmakta aynı şekilde nüfus artışı sebebiyle katı atık üretimi de 1 milyon tona denk gelmektedir (Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı-3RP, 2020:8). Bu oran azımsanmayacak bir oran olup, sığınmacı politikasına karşı duruş sergileyen kesimlerce olumsuz anlamda kullanılabilecek bir durum olma özelliği taşımaktadır.

Ancak Adıyaman'da bu durum şu ana kadar her hangi bir olumsuzluğa ya da sosyal veya başka bir şekilde dışlanma gibi durumlara sebebiyet vermemiştir. Mevcut durumu ve Suriyeli sığınmacıların yaşadıkları zorlukları anlayabilen Adıyaman yerel halkının bu durumu anlayışla karşıladığı görülmektedir.

4.2. Suriyeli Sığınmacıların Adıyaman Kentine Entegrasyonunda Yaşadıkları Sorunlar

Adıyaman'da yaşayan Suriyeli sığınmacıları iki gruba ayırabiliriz. Birinci grup Geçici Barınma Merkezinde yaşamış, sonra şehre yerleşmiş ikinci grup ise ilk andan itibaren Adıyaman şehir merkezine yerleşerek Geçici Barınma Merkezinde hiç kalmamış Suriyeli sığınmacılar olarak ayrılabilir. Bu ayrımı yapmamızın sebebi, AFAD tarafından kurulan Geçici Barınma Merkezlerinin son derece yüksek standartlar altında hazırlandığı ve dünyaca örnek alınan uygulamalar olduğu gerçeğidir. Geçici Barınma Merkezlerine yerleştirilen Suriyeli sığınmacılar devletin kendilerine sunduğu her türlü hizmetli alabilirken, şehir merkezlerinde yaşayan sığınmacılar aynı haklara erişememektedirler.

Geçici Barınma Merkezinde kalan yaklaşık 9.000 Suriyeli sığınmacının aynı dil, kültür, ortam ve çevre içerisinde yabancılık çekmediği söylenebilir. Entegrasyon konusunda bir çaba sarf etmedikleri, hemen hemen bir ilçe nüfusuna denk gelen Geçici Barınma Merkezi sakinlerinin uyum sağlayacakları yabancı bir ortam oluşmadığı düşünülebilir. Ancak Geçici Barınma Merkezi varken şehir merkezinde ikamet eden Suriyeli sığınmacılar dilini, kültürünü bilmedikleri bir şehirde ayakta durmaya çalışmaktadırlar. Dertlerini ifade edebilecek bir kişinin bile olmayışı, entegrasyon konusunu çıkmaza sokmaktadır.

Entegrasyon konusu değerlendirilirken başarıya ulaşıp ulaşılmadığının tespiti için sosyo-kültürel entegrasyon ve ekonomik entegrasyondan bahsetmek isabetli olacaktır (Tekeli, 2008:169).

Bu çalışma esnasında, dünyayı etkisi altına alan Koronavirüs (COVID-19) salgını sebebiyle görüşmelerde zorluklar yaşanmış, istenilen sayıda kişi ile görüşme gerçekleştirilememiştir. Ancak çeşitli tarihlerde Adıyaman'a gelmiş, hem Geçici Barınma Merkezinde hemde şehir merkezinde ikamet etmiş 15 Suriyeli sığınmacı ile yüz yüze derinlemesine görüşme yapılmıştır. Görüşme yapılan kişilerin farklı zamanlarda farklı şartlar altında Adıyaman'da bulunmaları, daha verimli sonuç alınması adına olumlu olmuştur.

Adıyaman'da bulunan Altınşehir, Varlık ve Mara mahallelerinde yoğun şekilde ikamet eden Suriyeli sığınmacılar ile yerinde yapılan gözlem ve tespitler sonrası, Suriyeli sığınmacıların karşılaştıkları sorunlar belirlenmiş ve başlıklar halinde sorular hazırlanmıştır. Görüşmeler, hazırlanan bu sorular ile, 18 yaşından büyük Suriyeli 15 katılımcıyla yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Suriyelilerle yapılan görüşmeler neticesinde tespit edilen sorunlar başlıklar altında kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları ile görüşülmüştür. Ortaya çıkan bu sorunlara kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının getirdikleri çözümler ve varsa kendilerince uygulanan ekstra projeler sorulmuş aynı zamanda tespit edilen sorunlardan haberdar olmadıkları kısımların farkına varmaları sağlanmıştır.

4.2.1. Barınma Sorunları

Göçler, kent yapılarında değişikliklere neden olabilmektedir. Normal zamanlarda her kentte, kendi sınırları içerisinde yer değiştiren nüfusuna yetecek kadar konut olduğu ve bu konutların ihtiyaçları karşıladığı düşünülmektedir. Ancak zamansız ve plansız bir şekilde meydana gelen göçler, hele bir de şehir nüfusuna oransal anlamda büyük etki edecek kadar yüksek rakamlar ile gerçekleşirse konut ihtiyacının karşılanması için yapılan düzensiz acil konutlar şehirleri olumsuz ve dağınık bir büyüme sürecine yöneltir. Yoksulluk ve yabancılık gibi kavramlar ile beraber mekânsal ayrışmaların da görüldüğü bu dağınık büyümeler kentsel altyapılarda ve hizmete erişim konusunda sorunlar yaşanmasına neden olabilir (Sezik, 2017:144).

Artan konut ihtiyacının karşılanması için 5393 sayılı Belediye Kanununun 69. Maddesinde, konut talebinin karşılanması için Belediyelere yetki verilmiştir. Güneydoğu illerinde yapılan ve Geçici Barınma Merkezlerinde görevli kamu personellerinin katıldığı bir ankette bazı Belediyelerin konut yapıp kiraya verdiği veya

sattığı belirtilse de konut ihtiyacını karşılama noktasında yetersiz kaldığı söylenmektedir. Konut bulamayan Suriyelilerin birkaç aile bir evde yaşayacak şekilde ev kiralamak zorunda kaldığı ve bu durumun insani açıdan uygun olmadığı dile getirilmektedir (Akgül, Kaptı, & Demir, 2015:12).

Akgül, Kaptı, & Demir'in, (2015:12) Suriyeli sığınmacılar ile ilgili çalışan kamu kurumlarına yönelik yapmış oldukları ankete katılan bir kamu görevlisi, bazı fırsatçıların, dışarıda kalan Suriyelilerin mecbur kalmaları ve ev kiralamak zorunda olmaları sebebiyle boş evleri hak etmedikleri yüksek bedellerle kiraya verdiklerini, hatta sırf bu sebeple imarsız ve plansız acil konutlar yaptıklarını ifade etmektedir. Buna bağlı olarak konut fiyatlarının neredeyse iki katına çıktığını, hatta bazı Suriyelilerin birkaç ay kira ödedikten sonra kira ödemeyi bıraktıkları ve evden de çıkmadıklarını dile getirmektedir.

Adıyaman'da özellikle Geçici Barınma Merkezinin kapanması ile beraber konut fiyatlarında kısmi bir yükselme olduğu görülse de, kira ödememe veya evden çıkmama gibi durumlar ile karşılaştığı pek görülmemiştir.

Adıyaman'da ikamet eden Suriyeli sığınmacılara yöneltilen "Barınma anlamında yaşadığınız sorunlar nelerdir? Bu sorunları giderme konusunda kamu kurumları ve STK'ların etkileri nelerdir?" sorusuna, Suriyeli görüşmecilerin verdikleri cevaplar şu şekildedir:

S-1 (45): "Biz ailemizle 2013 yılının başında Azez'den Kilis sınırına geldik. Orada bekleyen yüzlerce belki binlerce kardeşimiz varken Türkiye Cumhuriyeti sağ olsun kapıları açtılar, bizi otobüslerle Adıyaman kampına getirdiler. Çadıra yerleştirdiler ve 2018 yılına kadar burada kaldık, sonra kamp kapanınca Adıyaman'a yerleştik. Çadırdan çıkınca sorun oldu. Çünkü aynı anda 5-6 bin kişi çıktı ve Adıyaman'a yerleşmeye başladı. Biz ev çok aradık bulamadık. Çadırdan çıkan bir Suriyeli arkadaşım kendisine ararken bana da buldu hemen girdim o eve. Çünkü ev bulmak çok zordu. 5 bin kişiye bir kereden ev bulmak kolay değildi".

S-2 (48): "Ben İdlip'te yaşıyorum. Bir gece evimizin hemen yanına bomba düşünce hızlıca evden uzaklaştık. Sabaha kadar baktık ki bombalar artıyor, bizde Türkiye'ye doğru yola çıktık. 20 Kasım 2012 tarihinde kapıdan pasaportumuzla ailecek geçiş yaptık. O arada sınırda neredeyse 30 bin kişi bekliyordu. Bizi direk arabalarla Adıyaman Çadırkentine getirdiler ve burada kaldık. 2-3 sene önce kamp kapandı. Bende ailemle beraber Adana Sarıçam Konteyner kente gittim. İki buçuk ay Adana kampında kaldım ama dayanamadım. Kamp varken ben kampta mahalle muhtarıydım. Türk memurların hepsini tanırdım. Adıyaman'a çok alışmıştım. Benim ikinci vatanım gibi olmuştu. Adana'ya gidince Adıyaman'dan ayrıldığımda Suriye'den ayrılmış gibi üzüldüm, dayanamadım geri geldim. Adana'dan çıkmadan önce Adıyaman'da

oturan Suriyeli arkadaşlarımı aradım ben gelene kadar ev bulmuşlardı, gelir gelmez direk eve girdim. Hiç zorlanmadım”.

S-3 (30): 2012 yılında kaçak yollardan sınırı geçerek Akçakale’ye oradan da Adıyaman’a geldim. Bizi bir gece Akçakale kampına aldılar, sonraki sabah Adıyaman’a getirdiler. Kamp kapanana kadar burada kaldık. Eşimi Adıyaman’da kampta kalırken kaybettim. Bu sebeple Adıyaman’da tek başıma yapamayacağımı düşünerek, Adıyaman kampı kapanınca Kilis-Elbeyli kampına gittim. Orada 2 ay kaldım ama hiç alışamadım. Çok disiplinliydi ve Kilis’teki Türkler o kadar iyi değildi. Adıyaman’da kendi evimizde gibiydik hem memurlar hem halk bize hiç yabancılık çekti. Bende akrabalarımı aradım geleceğimi söyledim. Buraya gelince bir akrabamda 10 gün kaldık ve bu arada muhtarımızın da yardımıyla ev bulduk ve girdim daha o evde yaşıyorum”.

S-4 (48): “2012’de kaçak yoldan girdik, Akçakale’de bir okulda bir ay kaldık. Bizi oradan aldılar Akçakale Çadırkentine yerleştirdiler. Biraz geçtikten sonra tam hatırlamıyorum, bizi Harran’daki konteyner kente getirdiler. 2 sene önce falan Harran’daki kamp kapanınca Adıyaman’a geldik. Kızım, kız kardeşim ve akrabalarım var burada. Gelmeden önce onları aradım. Onlar bizden önce çıkmış ve ev bulmuşlardı, bize de buldular gelince hemen girdik. Hiç zorlanmadık. Ama kira fiyatları biraz yüksek. Ben ve kızım yaşıyoruz, durumumuz belli. Kira da biraz düşük olursa biraz rahat ederiz. Dernekler ya da devlet bize kira parası verirse bir sorunumuz kalmaz”.

S-5 (59): “Biz buraya Aralık 2012’de kaçak yollarla sınırı geçerek geldik. Bizi direk buraya getirdiler. Kamp kapanınca Kilis’teki kampa gittik. Ama yapamadık. Biz burada kalırken zaten sabahları çarşıya gidip geliyorduk, bazen tarlada çalışıyorduk, alışmıştık yani Adıyaman’a. Bunun için geri geldik. İlk başlarda ev bulmada zorluk çektik. Oğlum ve akrabam iki hafta sokak sokak gezdiler ama ev bulamadılar. Ya kiralar çok yüksekti ya da kirası düşük olanlar Suriyelilere vermeyiz diyorlardı. Ama 500 liraya bir ev bulduk ve girdik. Sonra öğrendik ki, bazı Suriyeliler ev kiralayınca parasını vermiyormuş bazıları da başkalarına kiralayıp eve bir sürü kişi koyuyormuş diye vermek istememişler. Bizde 9 kişi olunca bize de vermek istemeyenler oldu ama şimdi evimiz bize yetiyor Allah’a şükür”.

S-6 (41): “Bizi sınırdan alıp buraya getirdiler direk kampa girdik 2018 yılına kadar. Kamp kapanınca Adıyaman’a yerleşmek için çok ev aradım ama bulamadım. Suriyeli ve kalabalık olduğumuz için bize ev vermek istemediler. Çok arayıp bulamayınca emlakçıya gittim o da benden 500 lira fazladan alınca zaten param yoktu ama mecbur verdim. Yoksa sokakta kalacaktık çocuklarla. Ama şimdi ev sahibim çok efendi çok güzel bir insan. Param olmadığı zaman kirayı istemiyor, paran olunca verirsin diyor. Allah ondan razı olsun. O beni çıkarmadığı sürece ben bu evden çıkmak istemem”.

S-7 (53): “2013’te Türkiye’ye kaçak girdik. Burada kampta akrabalarımız vardı, onlarla haberleştik buraya gelin, gidenler oluyor, onların yerine sizi alırlar dediler bizde geldik. Önce misafir çadırına aldılar sonra bizi çadırkente yerleştirdiler. Kamp kapanınca ev bulmada herkes zorlandı, bizde ev bulamadık. Ama burada kaldığımız yerde (Altınşehir Mah.) evler eski

diye Türkler çok girmiyor. Biz de buraya geldik hemen ev bulduk. Zaten buradakilerin çoğu Suriyeli, nerdeyse 300 aile var burada”.

S-8 (23): “2013 yılında kaçak geldim. Akrabalarım buradaydı bende geldim. Kampa aldılar beni, kapanana kadar burada kaldık. Kamp kapanınca ev bulmakta baya zorlandık. Üç aile bir evde kalmaya başladık. Biz, kayınım ve onun gelini aynı evde kaldık. Sonra kocam bir şirkette çalışırken kepçe çarptı ve öldü. Ben kocam yokken o evde kalamazdım. Babamlar bana ev buldu ve bende ayrı bir eve çıktım”.

S-9 (23): “2013’te Hatay’a geldim 6 yıl orda kaldım. Bir buçuk sene önce falanda Adıyaman’a geldim. Benim burada kimsem yoktu, ailem hep Suriye’deydi. Evlenince buraya gelmek zorunda kaldım çünkü eşimin ailesi hep Adıyaman’daydı. Bende bu sebeple Adıyaman’a yerleşmeye karar verdim. Benim kuzenimde Adıyaman’daydı. Ona söyledim, o da bize ev buldu. Biz sonra geldik. Buraya geldiğimizde ev hazırды. Hiçbir sorun yaşamadık”.

S-10 (47): “Önce kız kardeşim gelmişti çadırkente. Sonra bize haber verdi, bizde onlardan birkaç ay sonra (2013 başlarında) geldik. Kamptan çıkınca çocuklarım sokakta kalmayalım diye önce merkeze yakın bir yerde bir ev buldu. Ama sonra bize pahalı gelince oralar, bizde buraya (Altınşehir Mah.) geldik. Burası hem ucuz hem de çadırkentte tanıdığımız hemen herkes burada. Onun için ev bulmada zorlanmadık”.

S-11 (45): “Ceylanpınar’da çadırkentte kalırken kamp kapanınca iki yıl önce buraya geldik. Kampın kapanacağını bize önceden söyledikleri için bizde buradaki akrabalarımıza haber verdik. Ev aramaya başladılar. Biz de gelince beraber aradık, bir hafta sürmedi bulduk. O arada akrabalarımızın yanında kaldık. Yorulmadık yani”.

S-12 (35): “Bir buçuk yıl önce Suriye’den kaçak yollarla direk buraya geldim. Kız kardeşim burada, buranın çok güzel olduğunu insanların da çok iyi insanlar olduğunu söyledi, bende buraya geldim. Ben buraya gelmeden önce kız kardeşim ev bulmuştu bana, gelince önce kız kardeşimin yanında kaldım birkaç gün. Sonra Türk ve Suriyeli komşular birkaç parça eşya verdiler sağ olsunlar. Bizde kendi evimize geçtik”.

S-13 (43): “Çadırkente gelen ilk grubun içindeydik. Kocam çadırkentte ikinci kez evlendi. Benim 7, diğer eşinin ise 4 çocuğu var. Bize iki ayrı ev tutacak gücü yok diye kamp kapanınca Adana Çadırkenti’ne gittik ama oraya alışamadık geri buraya geldik. Gelmeden önce muhtarımıza söyledik bize burada (Altınşehir Mah.) ev buldu. Gelince hepimiz bir eve girdik ama birkaç ay sonra sorunlar yaşandı. 14 kişi bir evde kalayız diye diğer eşine bizim üstteki evi tuttu. Şimdi iki tane ev de kalıyoruz, ev bulmada falan zorlanmadık ama iki kira ödemek bizi çok zorluyor”.

S-14 (25): “2013 yılında Adıyaman kampına geldik. O zaman 17-18 yaşındaydım. Birkaç sene sonra evlenip 2017 yılında Adana kampına gittik. Ben ikinci eş olarak evlendim. Adana’da geçimimiz çok zordu bir buçuk sene önce geri Adıyaman’a geldik. Buraya geri geldiğimizde ilk eşi ile beraber hepimiz bir evde kaldık. Evi bize çadırkentteki muhtarımız bulmuştu. Biz ev arama derdine hiç girmedik. Ama çok kalabalıktı diye ayrı eve çıkmam gerekti. Eşim önceki evimizin üstündeki evi de kiraladı. Şu an ben orada kalıyorum ama çift

kira, çift elektrik su ısıtma gibi sorunlar biz çok zorluyor. Ev bulmak zor değildi ama iki eve bakmak çok zor”.

S-15 (24): “Dayım 2012 yılında Adıyaman’a gelmişti, ondan birkaç ay sonra da biz geldik. Kamp kapanana kadarda kampta kaldık. Biraz Türkçe bildiğim için ev aramaya kendimde çıkıyordum. Çok sorunlar yaşadık. Suriyeli olduğumuz için bize ev vermek istemiyorlardı. Bu konuda kimse bir şey yapamaz, çünkü ev sahibi kendi mülkünü istediği kişiye verir. Ben ev sahiplerini suçlamıyorum ama böyle davranılınca psikolojik olarak biraz kötü etkileniyoruz. Sonra bir ev bulduk birbirimizden memnunuz”.

Barınma sorunu yaşayıp yaşamadıkları sorusu yöneltilen görüşmecilerden 6 tanesi, ilk geldiklerinde Adıyaman’da bulunan çadırkente yerleştirildiklerini, sonra kamp kapanınca Adıyaman’da ev kiraladıklarını dile getirmişlerdir. 5 tanesi kamp kapanınca diğer illerde bulunan kamplara gittiklerini ancak Adıyaman’a alışmış olmalarından ötürü gittikleri kamplarda dayanamadıklarını ve tekrar Adıyaman’a döndüklerini belirtmişlerdir. 3 katılımcı Adıyaman’daki kampta hiç kalmadıklarını ama kendi bulundukları kampların kapanması sebebiyle akrabalık bağlarından ötürü Adıyaman’a yerleştiklerini, 1 tanesi ise Suriye’den direk Adıyaman’a gelerek ev kiraladığını ifade etmiştir. Genel olarak barınma sorununu küçük ölçekte yaşadıklarını ifade eden görüşmeciler kayda değer bir sorun yaşamamışlardır.

Konut bulma konusunda kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ve yerel halk tarafından destek almadıklarını, akrabalık ve hemşerilik yoluyla bu sorunu hallettiklerini dile getirmişlerdir. Suriyeliler gelmeden önce konutların eskiliği ve muhitin nezih olmayışı sebebiyle yerel halkın pek tercih etmediği Altınşehir Mahallesi’nin bir bölümü, konut sorunu yaşayan Suriyelilerin dertlerine derman olmuştur. Sadece o mahallede bulunan yaklaşık 300 ailenin bir arada olması, kendi içlerinde yardımlaşma ve birbirine destek olma konusunda iyi bir durum olsa da yerel halk ile kültürel ve sosyal etkileşimin önünde bir engel olduğu düşünülmektedir.

4.2.2. Ekonomik ve Sosyal Sorunlar

Göç mağdurlarının barınma sorunundan sonra karşılaştıkları en önemli sorun ekonomik ve sosyal durumlarıdır. Suriyeli sığınmacıların savaştan kaçarak hazırlıksız bir şekilde Türkiye’ye geldikleri düşünülünce, ekonomik anlamda yaşayacakları zorluklar haliyle olacaktır. Hayatlarını devam ettirme, toplumda bir yer edinebilme ve

statü kazanma gibi durumların temelinde var olan ekonomik özgürlük herkes için öncelikli alanlardandır.

Ekonomik özgürlüğün sağlanabilmesi için gereken maddi kazancın Suriyeli sığınmacılar için çok kolay olmadığı görülmektedir. Açlık ve çaresizlik nedeniyle düşük ücretlerle çalışmak zorunda kalan Suriyeli sığınmacılar, kendi ülkelerinde normal olabilecek bir ücretin buraya göre çok düşük olduğunu bildikleri halde şartlar sebebiyle kabul etmek zorunda kalmaktadırlar. Yerel halk tarafından “işimizi elimizden alacaklar” korkusuyla bakılan Suriyeli sığınmacılar aslında daha çok vasıfsız işlerde çalışmakta, hatta bu alandaki açığı kapattıkları bile değerlendirilmektedir (Koyuncu, 2016:110).

Suriyeli sığınmacıların genelde düşük ücretle çalıştırıldıkları kamuoyunda sıklıkla dillendirilen bir konudur. Ama yapılan araştırmalarda, bu ücret düşüklüğünün inşaat, tarım veya beden işçiliği gibi vasıf gerektirmeyen alanlarda söz konusu olduğu ancak ustalık veya ince işçilik gerektiren beceri ve tecrübeye dayalı işlerde Suriyeli sığınmacı ve yerli işçi arasında ücret farkı olmadığı görülmüştür (Koyuncu, 2016:112).

Çanakkale’de yapılan bir araştırmada kentte bulunan göçmen nüfusunun yarısından fazlasını Suriyeli sığınmacıların oluşturduğu ancak yerel halk ve işverenlerin Suriyeli sığınmacılar için olumsuz bir yaklaşım içinde oldukları tespit edilmiştir. İkinci yoğun nüfusa sahip olan Afganların ise gerek ağır işlerde çalışıyor olmaları gerekse ücret konusunda memnuniyetsizlik içinde olmayışları sebebiyle Suriyeli sığınmacılara oranla daha fazla tercih edildikleri sonucu ortaya çıkmıştır (Uysal & Güler, 2020:236).

Bu sonuca bakıldığında, zaten ekonomik zorluk içinde olan sığınmacıların bir de diğer sığınmacılar ile kıyaslandırıldıkları ve yerel halkın veya işverenlerin sığınmacılar arasında tercih yoluna gittiği görülmektedir. Suriyeli sığınmacıların düşük ücretlerle çalıştırılması ekonomik ve sosyal hayata daha zor şartlar altında entegrasyon sağlayacak olmaları belki de entegrasyonu sağlayamayacak kadar geciktireceği sonucunu doğurmaktadır.

Bu anlamda “Ekonomik ve sosyal anlamda yaşadığınız sorunlar nelerdir? Bu sorunları giderme konusunda kamu kurumları ve STK’ların etkileri nelerdir?” sorusu yöneltilen Suriyeli görüşmecilerin, bu soruya verdikleri cevaplar şu şekildedir:

S-1 (45): “Çadırkentte kalırken bir eksikimiz yoktu. Devlet tüm ihtiyaçlarımızı karşılıyordu. Ama Adıyaman merkeze taşınınca ilk başlarda biraz sorunlar yaşadık. Bu arada Türkler Allah hepsinden razı olsun bize çok yardımcı oldular, bize maddi sorunlar

yaşatmadılar. Sonra da bizler tarlada, bağ bahçe derken kendi yağımızda kavruluyoruz hamdolsun”.

S-2 (48): “Maddi zorluklar yaşamadım. Çocuklarım zaten çalışıyorlar. Bende burada (Altınşehir Mah.) küçük bir bakkal dükkanı açtım geçimimi sağlıyorum Allah’a şükür. Zaten bize kişi başı Kızılaykart’la 120 TL yatıyor aylık. Bir keresinde ameliyat olmuştum ve bir ilaç almam lazımdı. Ancak ilacın fiyatı 1.400 TL idi. Maddi gücüm yoktu diye vakfa başvurdum (Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı-SYDV). Onlarda Allah razı olsun ilacımı aldılar getirdiler. Bu halimize bin kere şükürler olsun”.

S-3 (30): “Çok fazla zorlandığımız zamanlar oluyor. Onun dışında alıştık biz bu yokluğa. Eşim olmadığı için çocukları da bir yere bırakamıyorum ve çalışamıyorum. Vakfa (SYDV) gittim bir kere dul kadınlara yardım ediliyor mu diye ama olmadı. Bir kere ismini hatırlamıyorum bir dernek 300 TL para vermişti, başka da kimse yardım etmedi. Bazen Ramazan aylarında gıda kolisi, fitre ve zekat getiren dernekler ya da Türkler oluyor. Bazen elimize geçiyor, bazen de geçmiyor”.

S-4 (48): “Maddi olarak çok büyük sıkıntılar yaşıyoruz. İki kişi olduğumuz için Kızılaykart yardımı alamıyoruz. Ev kirası, elektrik, su derken geçinemiyoruz. Korona hastalığı çıktığı zaman Vakıf 1.000 TL yardım yapıyordu bende gittim ama evraklarda bir sorun çıktı alamadım. Sadece arada vakıftan kömür yardımı alıyorum. Suriye’de ölüm var. Her şeye rağmen bizim durumumuz oradakilerden çok daha iyi. Allah’a hamdolsun”.

S-5 (59): “Ben normalde hanımla beraber yaşıyorum ama Kızılaykart dört kişinin altında olunca yardım etmiyor diye yardım alamıyoruz. Çalışacak gücümde yok. Bunun için çocuklarımla beraber kalıyorum. Çadırkentte AFAD her ihtiyacımızı karşılıyordu ama burada yok. Derneklerde bir şey yapmıyor. Korona ilk başladığı zamanlarda Kızılay Gıda Kolisi dağıtmıştı. Sonra onları da görmedik. Benim çocuklarım çalışıyor Allah’a şükür geçimimiz oluyor bir şekilde. Ama çocukları olmayanlar var, onun için destek ve yardım bekliyoruz”.

S-6 (41): “Biz kalabalık bir aileyiz. En büyük oğlum 17 yaşında. İlk başlarda çocuklar da çalışıyordu ben de çalışıyordum. Bir şekilde geçimimiz oluyordu. Çadırkentteyken ben çadırımda kıyafet falan satıyordum. Burada da satmaya başladım, sonra bir dükkan kiraladım. Şimdi işler iyi Allah’a şükür. Çocuklar da hepsi okula gidiyor. Bazen işler kötü gidince arkadaşlarımdan borç alıyorum sonra geri ödüyorum. Durumumuz çok şükür iyidir”.

S-7 (53): “Benim çocuklarım hep evli, aynı mahallede oturuyoruz. Ben yaşlıyım çalışamıyorum, oğlum Ahmet konuşma engelli diye okula falan gitmiyor. Tekstilde işe girdi çalışıyor. Abileri de arada destek oluyorlar, binlerce kez şükürler olsun ki başımızı koyacak evimiz var, savaş yok burada. Evimizde kazan kaynıyor çok şükür”.

S-8 (23): “Eşim yok, üç çocuğumla ben tek başıma yaşıyorum. Kızılaykart ayda 480 TL veriyor, ev kirası 350 TL. Bana ayda 130 TL kalıyor. O da elektrik ve suya gidiyor. Çocuklarım küçük olduğu için bırakıp çalışamıyorum da. Komşularım ailem bana yardımcı oluyorlar sağ olsunlar. Yoksa geçinemem. Devlet ya da Dernekler bize yardım yapmıyor,

bende nereye gideceğimi tam bilmiyorum. Belki yardım eden yerler vardır ama ben bilmediğim için alamıyorum”.

S-9 (23): “Bir işim var Allah’a şükür, ayda 1.700 TL maaş alıyorum. Ev kirası 300 TL, gerisi de bize yetiyor hamdolsun. Tabi eksiklerimiz var ama bu halimiz bile çok iyi. Dernekler falan ben pek bilmem, bir keresinde amcamın oğlu bir tane gıda kolisi getirmişti bize, hangi dernekten almıştı bilmiyorum”.

S-10 (47): “Eşim Almanya’da 5 buçuk yıldır. Oradan bize para gönderir. İki oğlumda çalışıyor, durumumuz iyidir çok şükür. Mesleğim olsa bende çalışırım ama meslek yok diye çalışmıyorum”.

S-11 (45): “9 kişiyiz ama 3 oğlum evlendi, geriye ben ve 5 çocuğum kaldık. Biz 5 kişilik Kızılaykart parası alıyoruz (600 TL). Büyük oğlum yaşından dolayı alamıyor zaten o da çalışıyor. Maddi olarak bir sorunumuz yok. Dernekler konusunda da bir kere bir derneğe başvurduğum, daha dönüş yapılmadı, bende bir daha gitmedim”.

S-12 (35): “Ben buraya geleli bir buçuk yıl oluyor. Birkaç kere tarlaya çalışmaya gittim, bir defa da inşaatla çalışmaya başladım. Burada herkes 11-12 saat çalışıyor, ben yapamadım, bıraktım. Suriye’de eczanem vardı, oradaki ortaklarım ve ailem bana para gönderiyor o şekilde geçiniyorum. Buradaki derneklere gittim ama bir şey çıkmadı. Bende daha gitmedim”.

S-13 (43): “Biz 9 kişiyiz. Kızılaykart ayda 1.080 TL para veriyor, kocamda küçük bir motoru var, kağıt toplayıp satıyor, geçiniyoruz bu şekilde. Derneklerden hiç haberim yok, bugüne kadar bize yardım eden olmadı”.

S-14 (25): “Biz Kızılaykart ile beş kişilik (600 TL) para alıyoruz. Kocam kağıt topluyor birazda oradan kazanıyoruz, eksiklerimiz çok ama elden ne gelir. Buna da şükür. Çocuklar küçük olmasa bende çalışmak, kocama yardımcı olmak istiyorum ama çocuklara bakacak kimsem yok. Kocam iki evli, iki eve bakmak çok zor ama bir şekilde idare etmek zorundayız. Dernekleri duydum ama ne gittim ne de görüştüm”.

S-15 (24): “Maddi olarak bir sorunum yok Allaha hamdolsun. Bizlere yardım eden bir dernekte çalışıyorum. Hiçbir eksiğimiz yok çok şükür. Çalıştığım dernek (Gökkuşuğu Derneği) zaten bize her türlü desteği veriyor, sağ olsunlar onlar sayesinde hiçbir zorluk yaşamıyorum”.

Görüşmecilerin verdikleri cevaplara bakılınca, Kızılaykart tarafından aylık kişi başı verilen 120 TL’lik nakdi yardım ailelerin temel dayanakları olmaktadır. Kızılaykart’ın şartlarına uymayanlara para verilmemesi genel bir şikayet konusu olarak dillendirilmektedir.

Bazı ailelerin kalabalık olması ve genç nüfus barındırması pozitif bir durum iken, özellikle eşlerini kaybetmiş kadınlar ve yaşı ilerlediği için çalışamayacak olan yaşlıların zor şartlar altında hayata tutunmaya çalıştıkları görülmektedir.

Dernek faaliyetlerinden ise genelde haberdar olmadıklarını, dernekleri hiç duymadıklarını, duydukları derneklere ise yaptıkları başvuruların çoğunlukla olumsuz sonuçlandığını ifade etmektedirler. Suriyeli sığınmacıların hep bir arada yaşıyor olmaları sebebiyle Suriyeli nüfusun çok yoğun olduğu bölgelerde dernek faaliyetlerinde adil ve herkese ulaşabilecek koordinasyonun sağlanamayacağı düşünüldüğünden derneklerce buralara pek gidilmediği düşüncesi akla gelmektedir.

Sonuç olarak yapılan tüm görüşmelerde ortaya çıkan en önemli ortak sonuç, Suriyeli sığınmacıların her şekilde hamd ve şükür içerisinde olduklarıdır.

4.2.3. Sağlık Sorunları

Suriye’de çıkan ve halen devam eden savaş ortamından kaçarak diğer ülkelere sığınmaya çalışan Suriyeliler, yaşadıkları stres, korku, beslenme ve barınma sorunları gibi nedenlerden ötürü zor şartlar altında hayata tutunmaya çalışmaktadırlar. Yaşadıkları bu kötü durum nedeniyle bünyeleri zayıf düşmekte ve sağlıklı insanlara oranla daha çabuk hasta olmaktadır veya yaşadıkları rahatsızlıkları atlatmaları daha uzun zaman almaktadır.

Suriyeli sığınmacıların, bu göç sürecinde bulaşıcı hastalıklar, büyüme ve gelişme bozukluğu, duyu kaybı, fiziksel şiddete bağlı kalıcı uzuv kayıpları, beslenme bozukluğu ve benzeri hastalıkları daha sıklıkla yaşadıkları görülmektedir (Kaya, 2016:31).

Geçici Barınma Merkezlerinde barınan Suriyeli sığınmacılara hizmet vermek için bu merkezlerde Sahra hastaneleri kurulmuştur. Yine bu merkezlerde yaşamını devam ettiren Suriyeli sığınmacılar sağlık imkanlarından faydalanmaktadırlar. Ancak şehir merkezlerinde ikamet eden Suriyeli sığınmacılar ilk başlarda sağlık hizmetlerinden faydalanamamaktaydılar. Şu an için sağlık hizmetlerine erişimleri konusunda herhangi bir sorun yaşanmıyor olsa da ilk yıllarda bu sorunun varlığı inkar edilemez.

Yabancıların sağlık hizmetlerinden faydalandırılması, bu hakların eksiksiz şekilde yerine getirilmesi insani bir gerekliliktir. İnsani yardımlar arasında en önemli yeri tutan sağlık, diğer hizmetlere erişim ve haklardan faydalanma yolunda olumlu sonuç alınmasını sağlayacak bir insani haktır (Önal, 2015:53).

Sağlık hizmetlerine erişim ve bu konuyla ilgili yaşadıkları sorunlar ile ilgili olarak “Sağlık alanında yaşadığınız sorunlar nelerdir? Bu sorunları giderme konusunda

kamu kurumları ve STK'ların etkileri nelerdir?" sorusunu yönelttiğimiz görüşmecilerden aldığımız cevaplar şu şekildedir:

S-1 (45): "Göçmen Sağlığı Merkezleri (GSM) var. Sadece biz Suriyelilere hizmet veriyor. İlaç muayene herhangi bir ücret ödemiyoruz. Buradaki hastaneler yetersiz kalırsa, bizi diğer illere sevk ediyorlar. Oradaki hastanelerde de tedavi olabiliyoruz. Sağlık konusunda her şey çok iyi".

S-2 (48): "Allah herkesten razı olsun. Devletten, doktorlardan, Türkiye'den herkesten razı olsun. Ben kalp hastasıyım, 4 kere ameliyat oldum, ilaçlarım alındı, günlerce hastanede yattım, sonra çıktım evime geldim. Hiçbir olay yaşamadık. Bir keresinde beni Ankara'ya sevk ettiler, gidip orada ameliyat oldum geri geldim. Biz Suriye'de bile bazen bunu bulamıyorduk".

S-3 (30): "Elhamdülillah hiçbir sorun yaşamıyoruz. Bazen ilaçlarımızı alırken zorlanıyoruz, onun dışında çok iyi. Çocuğum hasta, hastalığı tam olarak nedir bilmiyoruz ama bir iğne var, onu yapınca biraz düzeldi hamdolsun. Bu iğneyi Devlet vermiyor, benimde param yoktu. O zaman bir dernek vardı, ismini hatırlamıyorum. Allah onlardan razı olsun, ilacı 800 TL'ye aldılar, çocuğuma vurduk. Şimdi çok iyi, Allah'a şükür".

S-4 (48): "Çok memnunum. Hiçbir sıkıntımız yok. Her türlü bize bakıyorlar".

S-5 (59): "Araştırma Hastanesinde hiçbir sorun olmuyor ama orası uzak olduğu için hep gidemiyoruz. Onun için buradaki mahallede bulunan GSM'ye gidiyoruz. Burası da çok kalabalık oluyor, bazen bize sıra geliyor bazen de saat geçtiği için geri gidiyoruz".

S-6 (41): "Yok, bizi sizden ayırmıyorlar. Size nasıl bakıyorlarsa bize de aynı şekilde bakıyorlar".

S-7 (53): "İlk başlarda çok güzeldi. Ben kendimde hastayım, ilaçlarım var, raporum var. Her gittiğimde işimi halledip geliyordum. Ama bu korona çıktığından beri, biraz zorlanıyoruz. Bu da geçer inşallah. Allah büyüktür".

S-8 (23): "Hastanede çok işim olmuyor. Çocuklar küçükken birkaç kere gitmiştim o zamanda kolay geçmişti. Ben bir sorun yaşamadım".

S-9 (23): "Hastane işlerinde çok iyi bakıyorlar bize. Bir kere ameliyat oldum, doktor ailemden daha çok gelip gidiyordu. Hem muayene oluyoruz hem ilaçlarımızı alıyoruz hamdolsun".

S-10 (47): "Çok gitmiyorum ama gidince de hiçbir sorun yok".

S-11 (45): "Hayır bir sorun yaşamıyoruz. Siz nasıl sıra alıp gidiyorsanız biz de aynı şekilde gidip geliyoruz, bize de aynı şekilde bakıyorlar".

S-12 (35): "Allah Türkiye'den razı olsun, her şey çok güzel".

S-13 (43): "Küçük oğlum hasta, ameliyat olması lazım ama Devlet hastanesinde sıra yok. 8 ay sonrasına sıra vermişler ameliyat için. (Hastalığını sorduğumuzda kalbiyle ilgili bir hastalık olduğunu, ama tam olarak ne olduğunu bilmediğini söyledi). Özel hastanede ameliyat olabilir ama bizim paramız yok. Adana'da özel bir hastaneye gittik. Korona var diye özel

arabayla gittik ama sadece gidip gelmemiz bile 1.000 TL tuttu. Ameliyat yapabilecek gücümüz yok. Bu konuda yardım bekliyoruz, baka bir sıkıntımız yok hamdolsun”.

S-14 (25): “Dil dışında hiçbir sorun yaşamıyoruz. Hastanede toplam 7-8 tane tercüman var. Hangi birimize bakacak. Doktorun orada bekliyoruz, sıramız geliyor ama tercüman yok. Tekrar gidip tercümanı çağırıyoruz, o da başka bir hastanın yanında değilse gelebiliyor. Bazen de gelmiyor. Bundan başka bir sorunumuz yok”.

S-15 (24): “Sağlık alanında herhangi bir sorun yaşamıyoruz. Allah’a şükür her yolunda gidiyor”.

Katılımcılarla yapılan görüşmelerde, ücretleri Bakanlıkça karşılanmayan bazı ilaç ve iğneler için derneklerden yardım talep edildiği ve bu taleplerinin olumlu karşılanarak ihtiyaçlarının giderildiği belirtilmiştir. Adıyaman’da bulunan Eğitim ve Araştırma Hastanesinde, Suriyeli hastaların muayene olurken tercümanlar aracılığıyla sorunlarını aktarabildikleri ancak bazen tercüman bulma konusunda sıkıntı yaşamaları sebebiyle muayene olamadan geri döndükleri ifade edilmiştir. Korona sürecinin olumsuz yansımaları, hastane ve tedavi süreçlerinde Suriyeli sığınmacıların da olumsuz etkilendiği sonucunu ortaya çıkarmıştır. Ancak yapılan görüşmelerde tüm katılımcıların sağlık alanında hiçbir sorun yaşamadıkları ve sık sık “size nasıl bakıyorlarsa bize de öyle bakıyorlar” şeklinde cümle kurmaları, sağlık alanında insani değer ve eşitlik anlamında yüksek memnuniyet oranını göstermektedir.

Sağlık alanında, Bakanlıkça karşılanmayan hizmetlerin ücretleri ve tercümanlık hizmeti dışında herhangi bir sorun yaşanmadığı görülmüştür. Tercümanlık hizmeti veren kişilerin de Suriyeli sığınmacıların kültür ve mevcut durumlarının bilincinde kişiler olması, ikili ilişkilerde hoşgörü, saygı ve hasta mahremiyeti bilinciyle hareket etmeleri önemlidir (Çalım, Kavlak, & Sevil, 2012:15). Bu bilince dayanarak görevini yapan tercümanlar, Suriyeli sığınmacılara sağlanan hizmetlerin memnuniyet seviyesini yükseltecektir.

4.2.4. Eğitim Sorunları

Suriye savaşıyla beraber sekteye uğrayan bir diğer konu eğitimidir. Türkiye’de eğitime entegre olmakta baya zorlandıkları, özellikle ekonomik ve dil kaynaklı sebeplerden ötürü okula kayıt yapılmadığı bilinmektedir. Ancak Suriyeli sığınmacıların eğitim sürecinde yaşadıkları kopmalar sadece Türkiye’de değil, savaşın başladığı andan itibaren Suriye’de ortaya çıkmıştır. Savaşın başlamasıyla beraber savaş ortamında

okulların açık olamayacağı düşüncesiyle, Suriyelilerin eğitim sorunlarının daha kendi ülkelerindeyken başladığını söylememiz mümkündür.

Suriyeli sığınmacıların ilk başlarda yerleştirildikleri Geçici Barınma Merkezlerinde okulların hizmet vermeye başladığına daha önceki bölümde değinilmişti. Burada asıl sorun bu merkezler dışında yani şehirlerde ikamet eden Suriyeli sığınmacıların eğitim hizmeti alma noktasında sorun yaşadıkları gerçeğidir.

Geçim kaygısı nedeniyle okul çağındaki çocukların okullara gönderilmediği, küçük yaşta olmalarına rağmen aile ekonomisine katkı sunmak adına çeşitli alanlarda kendi iradeleriyle çalıştıkları veya çalışmak zorunda kaldıkları görülmektedir (Orhan & Gündoğar, 2015:17).

Suriyeli çocukların okullarda maruz kaldıkları ayrımcı yaklaşım, dışlanma, dil bilmeme nedeniyle çekinme gibi durumlarda okullaşma oranını düşürmekte, eğitim sorunlarını devam ettirmektedir.

Görüşme yapılan Suriyeli sığınmacılara, çocuklarının okul ve eğitim hayatıyla ilgili olarak sorulan “Eğitim alanında yaşadığınız sorunlar nelerdir? Bu sorunları giderme konusunda kamu kurumları ve STK’ların etkileri nelerdir?” sorusuna verdikleri cevaplar şu şekildedir:

S-1 (45): “Çocuklarım okula gidiyorlar. Türkmen olduğumuz için hem derslerde hem de okula alışmada çocuklarım sorun yaşamadılar. Bir de Milli Eğitim ve Okul Müdürlüklerinin yaptıkları etkinlikler faydalı oluyor. Zamanla daha da güzel olacak inşallah”.

S-2 (48): “Ben Türkçe bilmiyorum ama çocuklarım hem kampta hem de burada okulda baya öğrendiler. Şimdi rahatça Türklerle konuşabiliyorlar. İlk başlarda burada çok sıkıntı yaşadık. Öğretmenlerde yaşadı. Kimse birbirini anlamıyordu. Sırf çocuklarım Türkçe öğrensini diye, iki ay boyunca her gün Çocuk Hastanesinin orada (yaklaşık 3 km mesafe) Türkçe bilen bir Suriyelinin yanına götürdüm çocuklarımı. Motorum vardı, hava yağmurlu da olsa gidiyorduk bir şekilde. Hocadan Allah razı olsun, bizden çok az bir ücret aldı. Ama şimdi dil bilmenin faydasını hem okulda hem de dışarıda çok görüyorlar. Eğer Halk Eğitim ya da derneklerin dil kurslarından haberim olsaydı hem kendim giderdim hem de çocuklarımı götürürdüm”.

S-3 (30): “Çocuklarım 7, 8 ve 10 yaşındalar. Üçü de okulda Türkçeyi öğreniyorlar. Dersleri de fena değil, bu hastalık yüzünden okullar kapalı. Telefonla derse girmeyi de beceremiyoruz, yoksa bir sorunumuz yok”.

S-4 (48): “Benim bir kızım var, o da evli. Okula giden kimsemiz yok ama bir sürü çocuk görüyorum okula gidip geliyorlar. Demek ki bir sorun yok. Olsaydı kimse gitmezdi”.

S-5 (59): “Çocuklarımın hepsi büyük, hiçbiri okula gitmiyor. Okul yaşını çoktan geçtiler. Çadırkentte okula gittiler, Türkçeyi biraz orada öğrendiler. Şimdi işe gidiyorlar, çalıştıkları yerde de biraz daha öğrendiler. Kendilerine yeter bildikleri”.

S-6 (41): “9 çocuğumun 7 tanesi okula gidiyor. Hepsi de Türkçeyi az çok öğrenmişler. Bir işim olduğu zaman işlerimi halledecek kadar biliyorlar. Okulu seviyorlar, arkadaşlarını, öğretmenlerini özliyorlar. Bu hastalık yüzünden okula gidemedikleri için küçük kızım bazen ağlıyor”.

S-7 (53): “Oğlum Ahmet konuşamıyor, doğuştan böyle. Suriye’de savaş yokken özel okula gidiyordu. Buraya gelince okula gitmedi, bende göndermedim”.

S-8 (23): “Benim çocuklarım hepsi küçük. En büyüğü 4 yaşında. Daha okula gidecek yaşta değiller. Ben de Türkçe bilmiyorum ama öğrenmek isterdim”.

S-9 (23): “Kızım daha bir buçuk yaşında, okul yaşına geldiği zaman kesinlikle göndereceğim. Bizim gibi olmasın, okumak insanın hayatını güzelleştirir”.

S-10 (47): “Üç çocuğum evli, biri benim yanımda. O da çalışıyor. Eğer çalışmazsa geçinemeyiz. Zaten çadırda okula gitti, Türkçeyi biraz öğrendi. Burada da yavaş yavaş öğreniyor”.

S-11 (45): “Evet okula gidiyorlar. Çadırda başlamışlardı okula gitmeye. Büyük çocuklarım Türkçeyi de orada öğrenmişti. Şimdi de küçükler öğreniyor. Zaten iki çocuğum Türkçeyi çok iyi biliyor. Okulun faydasını biz burada gördük”.

S-12 (35): “Biri ana sınıfına bir de ikinci sınıfa gidiyor. İkinci sınıfa giden Türkçeyi biraz öğreniyor. Bazen dışarıda Türklerle oyun oynarken Türkçe konuşmaya çalışıyor. Okulun da katkısıyla öğrenecek inşallah”.

S-13 (43): “Çocuklarım okula gidiyorlardı ama bu hastalık çıkınca gitmediler. Ben çocuklarımın okula gitmelerini hep istiyordum. Şimdi evde derse girmeleri gerekiyor ama gücümüz yok ki eve internet çekelim. Zaten bir tane telefon var, hangisi derse girecek ki. Biri girerse diğerleri giremez. Okullar tekrar açılınca benim çocuklarım derslerden geri kalmış olacaklar, o zaman sorun olacak. Allah büyüktür”.

S-14 (25): “Ben buraya ilk geldiğimde 15 yaşında falandım. O zaman çadırkentte okula gitmiştim iki sene. Sonra okul bitti. Şimdi bir dernekte çalışıyorum”.

S-15 (24): “Hiçbir sorun yaşamadık. Ne çadırkentte ne de Adıyaman’a yerleştiğimiz zaman”.

Yapılan görüşmelerde eğitim anlamında hiçbir sorun yaşanmadığı görülmektedir. Adıyaman’da Geçici Barınma Merkezinin varlığı aslında eğitim konusunu bir sorun olmaktan çıkarmıştır sonucuna ulaşılabilir. Çünkü görüşmecilerin hemen hepsi daha önce Geçici Barınma Merkezinde yaşamışlardır. Aile bireylerinin

oradaki okulda eğitim sürecine dahil oldukları ve daha sonra Adıyaman'a yerleştikleri, dolayısıyla eğitim konusunda zorluklar yaşamadıkları sonucu ortaya çıkmaktadır.

Çocuklar ve okul çağını yeni bitirmiş yetişkinler genel olarak Türkçeyi bilmektedirler. Bu da onlar için bir avantaj sağlamaktadır.

Ebeveynlerden 3 tanesinin, Türkçe öğrenme konusunda hevesli oldukları ve açılacak Türkçe kurslarına erişim sağlayabilirlerse Türkçe öğrenmek istedikleri görülmüştür.

Bir görüşmeci konuşamama engeli yüzünden okula gidememektedir. Ailesi de maddi konuda yaşanan zorluklar nedeniyle, çocuklarını okula göndermediklerini ifade etmişlerdir. Aslında geneline bakıldığı zaman belli bir yaşa erişen çocukların okul yerine çalışmaya, ev bütçesine katkı sunmaya yöneldikleri ortadadır. Her ne kadar eğitim ücretsiz olsa da eğitim materyalleri, ekstra harcamalar gibi sebepler bile okula göndermemek için ebeveynler tarafından ortaya konulan bir engel olabilmektedir.

Son olarak tüm dünyanın başına bela olan COVID-19 salgını sebebiyle online olarak devam ettirilmek zorunda kalınan eğitim süreci, herkes için aynı şartlar içinde ilerlememektedir. Zaten her türlü maddi yoksunluk yaşayan Suriyeli sığınmacılar internet, tablet veya telefon eksikliği gibi sebeplerden ötürü online eğitime katılım sağlama konusunda yetersiz kalmaktadırlar.

Okula uyum sağlama konusunda yaşı küçük olanların, büyüklere oranla daha fazla uyum içinde oldukları düşünülmektedir.

4.2.5. Psikolojik ve Sosyal Dışlanma Sorunları

Göç etmek zorunda kalarak ülkesinden isteksizce ayrılan bireylerin, yeni bir topluma ayak uydurmaları için aşmaları gereken büyük zorluklar bulunmaktadır. Psikolojik travma, depresyon hem kendine hem yeni çevresine karşı güvensizlik gibi olumsuz sonuçlar, göç sonrası ortaya çıkan psikolojik sorunlar arasındadır.

Mal varlıklarını geride bırakan, yakınlarının ölümüne şahitlik eden, aile yapılarında bölünmeler ya da değişimler gerçekleşen, beslenme-barınma kaygısı yaşayan, bilmedikleri bir toplumda ayakta durmaya çalışan göç mağdurlarının yaşadıkları bu ağır durumları atlatmaları uzun zaman alırken, bazen konu uzman desteği almaya kadar gidebilmektedir (Sağaltıcı, 2013:24).

Sağlıklı ve huzur içinde bir hayat sürmek isteyen göç mağdurlarının, gittikleri topluma uyum sağlamaları için, yaşamsal kaygılar barındırmamaları önemli bir etkidir. Yaşadıkları zorluklar yüzünden vatanlarından ayrılmak zorunda kalan göç mağdurları gittikleri yerlerde beklediklerini bulamayınca, zorlukları katlanabilmektedir.

Göç eden bireyler özellikle barınma, iş gücü ve sosyal destek alanlarında, göç ettikleri ülkenin yerli halkından olan düşük gelirli gruplar veya yoksul kesim ile bir rekabet içine girebilirler. Bu sebepten ötürü yerli halk, göç eden bireyleri kendileri için bir tehdit olarak görebilir (Castles & Miller, 2008:347). Bu da zamanla sosyal dışlanma ve ayrımcılığı tetikleyen hareketler arasında yerini alır.

Şu ana kadar yapılan görüşmelerden öyle bir harekete maruz kalmadıkları anlaşılrsa da “Psikolojik ve Sosyal Dışlanma anlamında yaşadığınız sorunlar nelerdir? Bu sorunları giderme konusunda kamu kurumları ve STK’ların etkileri nelerdir?” sorusu yöneltilen görüşmecilerin verdikleri cevaplar şu şekildedir:

S-1 (45): “Ben hiç yaşamadım, çevremde yaşayanlardan da duymadım. İlk buraya geldiğimiz zaman psikolojimiz falan kalmamıştı. Burada yaşayamayız diyordum ama kaç yıl oldu hatırlamıyorum bile. Adıyaman halkı bize sahip çıktı. Biz size değer verdikçe sizde bize değer veriyorsunuz. Karşılıklı sevgi var bizlerle sizler arasında. Bize ümmet bilinciyle kapılarınızı açtınız. Sizin yaptıklarınızı asla unutamayız”.

S-2 (48): “Psikolojik olarak yıpranıyoruz tabii ki. Bazen evimi nasıl kaybettim, buraya nasıl geldim diye oturup ağlarım. Evim, ağaçlarım, annem, kardeşlerim Suriye’de kalan neyim varsa hep özler, ağlarım. Hep aklımdalar. Burada bize dediğiniz şekilde (psiko-sosyal destek) yardım etmek isteyen var mı bilmiyorum. Hiç duymadım. Ama evde sıkıldığımız zaman çocukları pikniğe, su kenarına gezmeye falan götürürüm. Hava değişikliği iyi gelir kafaları dağılır ama artık alıştık”.

S-3 (30): “Suriye’den buraya geldiğimizde fazla zorlanmadım ama kocamı kaybettiğim zaman çok yıprandım. Üç çocuğumla tek başıma kalınca, her şeyimi kaybetmiş gibi oldum. Şimdi ona da alışıyorum yavaş yavaş, alışmak zorundayım”.

S-4 (48): “Buranın halkı çok iyi. Bize bir kere olsun kötü bir şey dediklerini duymadım. Eğer böyle bir şey olsaydı zaten kimse burada kalmak istemezdi”.

S-5 (59): “İnsan vatanını terk edip, bilmediği bir yere gelmiş. Olmaz olur mu? Aileni, evini, akrabalarını, komşularını unutmaz insan. Çok özlem var içimizde Suriye’ye karşı. Bize arada kızanlar oluyor ama çok az. O da normaldir. Sadece bize karşı değil, her yerde vardır bu. Suriye’de olsam da olurdu yani. Onun için normaldir”.

S-6 (41): “Psikolojik sıkıntıyı ben de hanım da çektik. Hanım hala atlatamadı. Hanımın annesi, babası, kardeşleri, bütün akrabaları daha Suriye’de. Onlar Türkiye’ye

gelmedi. Biz ilk geldiğimiz zamanlar hanım çadırda kalırken çok kötü günler geçirdi. Çocuklara bağırıyor, herkesle sorun yaşıyordu. Hastaneye gittik. Gaziantep ve Şanlıurfa'daki hastanelere de gittik. Ama şu an iyi çok şükür. Dedğiniz şeyi bilmiyorum (psiko-sosyal destek) ama iyi gelir diyorsanız gideriz. Çadırdan çıkıp Adıyaman'a yerleşince hanım daha iyi oldu. Eğer bizi dışlasalardı, hanım iyi olur muydu?"

S-7 (53): "Başımıza gelenleri unutmamız mümkün mü? Bir sürü tanıdığımız öldü savaşta. Çok zor geliyor unutmak. Ama eskisi gibi de değil. İki kızım ve bacım Suriye'de, onlara bir şey olmasından korkuyorum, yoksa biz artık buraya alıştık. Ben evden pek çıkmıyorum, kimsenin bana bir zararı yok. Ama oğlum Ahmet tekstilde çalışırken bir gün Türkler kendi aralarında şakalaşmışlar sonra kavga gibi bir şey olmuş. O anda oğlumda bunlara bakarak gülmüş. Kavga edenlerden iki tanesi ülkene dön, Suriye'ye git falan demişler ama diğerleri oğlumu alıp götürmüş, boş ver onlar konuşsunlar demişler. Bazıları kızabilir bize ama çoğu bizi sahipleniyor. Allah hepinizden razı olsun, kapınıza gelmişiz bizi evinize aldınız".

S-8 (23): "İlk geldiğimiz zamanları çok hatırlamıyorum, küçüktüm. Ama şimdi dersiniz, kimse bize bir şey demiyor. Bende pek dışarı çıkmıyorum. Evde çocuklarımla beraberim. Ama bir ihtiyacımız olsa komşularımız yardımcı oluyorlar sağ olsunlar".

S-9 (23): "İnsan savaşı unutabilir mi? kolay kolay unutamazsın. Ama alıştık artık. Her gün bir yerler bombalanıyor, biz burada izleyip geçiyoruz. Bizi burada dışlayan kimse olmadı. Bizi kendi aileniz gibi görüyorsunuz. Biz Türkiye'nin hakkını ödeyemeyiz. Allah bu iyiliklerinizi görüyor, inşallah sizi bu fitne ve savaşlardan uzak tutar".

S-10 (47): "Canımız yandı, evimiz barkımız yerle bir oldu. Köyümdeki bütün evler yıkılmış, hepsi bombalanmış. Bunu bildiğim halde nasıl rahat uyuyabilirim. Geceleri bazen rüyama giriyor. Ama mecbur artık unutmak zorundayız. Suriye'ye dönmek artık hayal. Buraya alışacağız ve oranın acılarını unutacağız. Ben dışlanmayı hiç yaşamadım, dışarıya da çok çıkmam. Çocuklarım yaşıdıysa bilmem ama onlarda yaşasalardı bana söylerlerdi. Onun için Adıyaman bizim evimiz artık. Burada bize kimse zarar vermiyor".

S-11 (45): "Biz burada (Altınşehir Mah.) 300-400 aile bir arada yaşıyoruz, hepimiz Suriyeliyiz. Bizim oturduğumuz binada 12 ev var, hepsi Suriyeli. Onun için biz Adıyamanlılarla hiç görüşmüyoruz. Bizde kadınlar çok dışarı da çıkmaz. Onun için hiçbir şey görmedik, varsa da görmedik.

S-12 (35): "Evet çok yaşadım. Annem babam Suriye'de. Bende çok dönmek istedim ama çocuklar var diye dönemedim. Çok üzülüyorum annemle babamı göremeyişime. Yıllardır sadece telefonla görüntülü görüşüyoruz. Savaş biterse hiç durmam giderim. Burada hiçbir sıkıntımız yok, siz bizi kendi kardeşinizden ayırmıyorsunuz. Allah hepinizden razı olsun ama insanın ülkesi kendi evi her yerden daha güzeldir".

S-13 (43): "Çok yaşadım. Ülkemizi terk ettik buraya geldik. Ne olacağımızı bilmiyorduk. Bizi aldılar kampa getirdiler, her tarafı tellerle kapalı, askerler, polisler, AFAD, ambulanslar... İlk başlarda çok sıkıntı vardı. AFAD yemek getiriyordu ama biz bu yemekleri yiyemiyorduk. Başka da çaremiz yoktu, yemek zorundaydık. Sonra bize kart verdiler, kampta

market açtılar. Eşyamızı kendimiz alıyoruz yemeğimizi yapıyoruz. Bu daha iyi oldu. Sonra çocuğum hastalandı çare bulamıyoruz, akrabalarımız Suriye’de. Hep bir sıkıntı çıkıyor ama Allah’a şükür ki güvendeyiz. Diğerleri hallolur inşallah”.

S-14 (25): “Akrabalarım, iki tane kardeşim, amcam, dedem, nenem hepsi Suriye’deler. Suriye’den bizi aradıkları zaman hep aklımıza kötü şeyler geliyor. Unutmak istesek te unutamıyoruz, çünkü daha Suriye’de bir sürü tanıdıklarımız var. Ben bu eve taşınırken başka bir ev bulmuştuk. Orada kalan Türkler, daha önce evi kiralayan Suriyeliler yüzünden bize de vermedi evi. Bir kere verdim Suriyeliye bir daha ev falan vermem dediler. Onun dışında bir şey görmedim ben”.

S-15 (24): “Psikolojik sorunlar oldu ama atlattım çok şükür. Dışlanma konusunda ise ben kimsenin bir zararını görmedim. Burada saygı, sevgi, güven var”.

Savaştan kaçarak ülkelerinden çok uzaklara, Türkiye’ye gelen Suriyeliler haliyle psikolojik sorunlar ve zor durumlar yaşamışlardır. Görüşmecilerin 10’u ilk başlarda çok zorlandıklarını, psikolojik anlamda çok yıprandıklarını ama zamanla buraya alıştıklarını, alışmak zorunda olduklarını ifade etmişlerdir.

Yine görüşmecilerin 9’u, bu psikolojik sorunları atlatma konusunda Adıyaman halkının çok faydası olduğunu, Adıyamanlıların kendilerini sahiplendiğini belirtmişlerdir.

Sosyal dışlanma konusunda sadece 2 görüşmeci özellikle ev bulma sürecinde olumsuz bakış açısıyla karşılaştıklarını, kendilerine bu sebeple ev verilmediğini dile getirmişlerdir. Bir görüşmeci ise çalıştığı iş yerinde bireysel bir dışlanmaya maruz kaldığını ancak beraber çalıştığı Türk iş arkadaşlarının kendisine sahip çıkarak, kendisini dışlayan Türk’e aldırması gerektiğini söylediklerini ifade etmiştir.

Görüşmecilerin hemen hepsinde az da olsa psikolojik bir yıpranma olduğu, ancak halen Suriye’de akrabaları olan görüşmecilerin diğer görüşmecilere oranla daha fazla yıprandığı, bu psikolojik süreci daha tam atlatamadıkları gözlenmiştir. Suriye’den gelen her haberde her telefon çalışında bir endişe yaşadıklarını dile getiren görüşmeciler bu görüşümüzü desteklemektedir.

4.2.6. Toplumsal Kabul ve Uyuma İlişkin Sorunlar

Göçler, toplumda olumlu veya olumsuz etkileşim kaynağıdır. Akrabalarından, komşularından, arkadaşlarından ayrı kalan göç mağdurları, içerisine girdikleri yeni topluma uyum sağlamakta zorlanmaktadırlar. Her bireyin kendi yaşam çevresinde var

olan bir geçmişi, kültürü, alışkanlıkları bulunmaktadır. Bu birikimlerini yeni toplum ile entegre ederek hayatını devam ettirebilmek, bazen istenildiği kadar kolay olmamaktadır.

Suriyeli sığınmacılar Türkiye'ye ilk geldikleri zaman kendilerine misafir gözüyle bakılmış, en kısa zamanda savaşın biteceği ve ülkelerine geri dönecekleri düşünülmüştür. Bu düşünce Suriye'den gelenlerde de hakim olan bir düşünce idi. Yerel halk bu sebeple toplum olarak hem İslami anlamda hem yaşanılan acı durumdan ötürü hem de geçici oldukları düşüncesiyle, Suriyeli sığınmacılara her konuda yardımcı olmaya çalışmışlardır.

Bu durumun geçici olmadığı ve kalıcı hale gelmeye başladığı görülünce, Suriyeli sığınmacıların Türkiye'de kalma isteklerinin arttığı gözlenmiştir. Ancak bu durum yerli halk içerisinde özellikle düşük gelirli grupları olumsuz anlamda yakından ilgilendiren bir durum olduğu için toplumsal kabulün ne şekilde devam edeceği düşüncesi kafalarda soru işareti olarak yer etmeye başlamıştır (Erdoğan, 2016:83-84).

Adıyaman genelinde bugüne kadar herhangi bir olumsuz durumun yaşanmadığı bilinmektedir. Görüşmeciler ile yapılan mülakatta şu ana kadar önemli derecede olumsuz bir durumun varlığına dair izlenim oluşmamıştır.

Görüşmecilerin kendilerine sorulan "Toplumsal kabul ve uyumla ilgili yaşadığınız sorunlar nelerdir? Bu sorunları giderme konusunda kamu kurumları ve STK'ların etkileri nelerdir?" sorusuna verilen cevaplar şu şekildedir:

S-1 (45): "Bizi sadece Adıyaman değil, her yer kabul etti. Bizi yolda bırakmadınız, kardeşlik abilik ettiniz. Biz burada çok mutluyuz. Hem siz bizi kabul ettiniz hem de biz kendimizi buraya ait hissediyoruz artık. Adıyaman halkı genel olarak bizi el üstünde tutuyor. Biz Suriye'deki adetlerimizi burada kendi evimizde devam ettiriyoruz ama dışarı çıkınca Adıyamanlı oluyoruz. Buraya o kadar alıştım ki, savaş biterse Suriye'ye dönmek istemem. Burada insanlık dünyaya göre çok ileri, kıymet biliniyor, burada insan olduğumuzu gördük. Ama ailem dönelim derse ben de mecbur dönerim".

S-2 (48): "Adıyaman halkı bizi istemese ben Adana'dan buraya geri gelir miydim? Biz buranın halkından çok memnunuz. Bize, her şeyini kaybetmiş, misafir olmuş kardeşleri gözüyle bakıyorlar. Mesela burada Cuma namazı sonrası Türkler gelir halimizi hatırlamızı sorarlar, bir ihtiyacımız var mı diye bizimle ilgilenirler. Taziyelerimize ve dğnlerimize gelirler. Biz de aynı şekilde Türklerin taziye ve düğünlerine gideriz. Mesela normalde biz ayı yaparken şekeri içine atarız, ama siz geleceksiniz diye şekeri atmadık, yanında getirdik. Suriye'de giydiğimiz kıyafetleri evimizde giyiyoruz ama dışarıda giymiyoruz. Yani evde Suriyeliyiz, dışarıda Adıyamanlı. Allah kısmet ederse savaş biterse aynı dakikada Suriye'ye

dönerim. Çünkü annem, babam, kardeşlerim, ağaçlarım her şeyim orada. Ama Türkiye'yi ve sizleri asla unutamam".

S-3 (30): "Bizi burada Türkler çok sormuyor ama bu birazda bizim yüzümüzden. Çünkü burada yaşayanların nerdeyse hepsi Suriyelidir. Burada Türkler yok ki bizi sorsun. Biz burada küçük bir Suriye köyü gibi yaşıyoruz. Kültürümüz de aynen devam ediyor. Sadece evler ve şehirler değişti. Savaşın bitmesi halinde bana kalsa geri dönmem. Eşimi burada kaybettim, burada kalmak isterim. Ama ailem dönelim derse mecbur bende dönerim".

S-4 (48): "Ben bu memleketi vatanım gibi gördüm. Onlarda beni kabullendi. Çadırkentteyken durumumuz biraz daha iyiydi. Orada devlet bize bakıyordu, burada biz kendi kendimize bakmak zorundayız. Biraz bize zor geliyor, yoksa biz hepimiz buraya uyum sağladık. Hem kendi kültürümüzü hem de sizin kültürlerinizi yaşıyoruz. Eğer savaş biterse hemen dönmek isterim, orası benim vatanım, insan tabii ki dönmek ister".

S-5 (59): "Bizi kabullendiler mi bilemem, insanların kalplerinden ne geçer bilmem. Ama eğer bizi kabul etmeselerdi şimdi burada 300-400 aile bir arada oturamaz, burada yaşayamazdık. Buraya uyum sağlamamızda en çok çadırken etkili oldu. Çünkü 6 yıl çadırkentte kaldım. Bu arada Adıyaman'a çok gelip gittim. Neyin doğru neyin yanlış olduğunu az çok öğrendim. Çadırken kapandığında Kilis'e gittim ama burası benim memleketim gibi olmuştu, geri geldim. Alışmasam gelmezdim. Sizinle oturduğumuz zaman sizin gibi davranmaya çalışıyoruz. Mesela şimdi pantolon giymişim, normalde asla giymem, Fistan (Suriyelilerin giydiği boydan elbise) giyerim. Demek ki birbirimize uyum sağlamışız. Ülkemde savaş bitince herkes dönerse bende dönerim".

S-6 (41): "Buraya ilk geldiğimiz zamanlar bize daha fazla sahip çıkıyorlardı. Ama 8 seneden fazla oldu. Adıyamanlılar da yoruldu bizimle ilgilenmekten. Zaten burası da çok zengin bir şehir değil. Olanı da bizimle paylaştılar ilk başlarda ama şimdi eskisi gibi değil. Artık biz kendimiz de bir şekilde ayakta durmaya çalışıyoruz. Eğer Adıyamanlılar bize ilk günlerde böyle davranmasalardı, belki birçoğumuz buradan başka bir yere giderdik. Ama geleneklerimize kadar burada yaşıyoruz ve kimse bize bir şey demiyor. Biz buraya alıştıysak bu en çok Adıyamanlılar sayesinde. Savaş bitti diyelim ben vatanıma dönmek isterim. Ama ömrümün sonuna kadar Türkiye'ye dua etmeye devam ederim. Çünkü siz bize hiç yok demediniz".

S-7 (53): "Biz çadırkentteyken hayat çok daha kolaydı, her imkan vardı. Ama Adıyaman'a taşınınca biraz zorlandık. Adıyamanlılar bizi çok sevdi yardım etti, halımıza kadar çoraba kadar alıp getirenler oldu. Biz burayı çok sevdik. Geleneklerimizi Suriye'deki gibi yaşayamasak ta burada da biraz yaşıyoruz. Mesela savaş bitse ben Suriye'ye geri dönmek istemiyorum, çünkü orada savaşı gördüm, yakınlarımı kaybettim. Ama oğlum Ahmet giderim diyor. Çünkü orada acı çekmedi. Hatırasında hep çocukken yaşadığı gibi Suriye".

S-8 (23): "Ben burada yerel halktan hiçbir zarar görmedim. Allah hepsinden razı olsun. Buraya uyum sağladık ama savaş bittiğinde ülkeme dönmek isterim. Çünkü orası benim vatanım".

S-9 (23): “Adıyaman diğer illerden iyi. Benim diğer illerde (Şanlıurfa, Mersin, Adana) akrabalarım var ama onlar orada çok sıkıntı çekiyorlar. Onun için burası biraz daha küçük, daha kolay yaşanılır. Geleneklerimizi bile burada devam ettiriyoruz. Ama başka yerde olsak belki edemezdik. Ben bunun için savaş bitse bile dönmek istemiyorum”.

S-10 (47): “Adıyaman’a uyum sağladık bence. Herkes kendi derdine düşmüş, demek ki uyum sağlamışız. Savaş devam ediyor mecbur alışacağız, bir de bence bu savaş bitmez. Biterse köyüme evime bakarım, güvende olacaksam giderim, yoksa gitmem”.

S-11 (45): “Ben tam alışamadım. Evden dışarı pek çıkmıyorum, iki tane Türk komşumuz var, bazen aşağı inince onlarla karşılaşıyorum ama dil bilmediğimiz için konuşamıyoruz. Sadece gözlerle ve kafa hareketleriyle merhabalaşıyoruz. Dil bilsek görüşsek belki buraya daha fazla alışırım. Ama yine de savaş bitse bile beni zorla göndermeseler Suriye’ye geri gitmek istemem. Çünkü evlerimiz her şeyimiz yıkıldı, akrabalarımız hepsi burada. Bir de benim kocam polisti, biz dönersek bizi öldürürler. Bize vatan haini diyorlar, onun için ben geri gitmek istemiyorum”.

S-12 (35): “Biz buraya uyum sağladık, Türk komşumuz var arada bize yemek gönderirler biz de onlara göndeririz. Karşılaştığımız zaman çok az da olsa konuşuruz. Alıştık yani buraya, onlar bizi sevdiler, biz de onları. Buraya alışsam da savaş bitince ülkeme dönerim. Çünkü annem babam orada işim bahçem köyüm her şeyim Suriye’de”.

S-13 (43): “Kamp kapanınca Adana’ya gittik ama burası bize daha güzel geldi, geri döndük. Buraya alışmıştık, kamptan bir sürü tanıdığımız vardı burada. Artık buradan çıkmam, savaş bitse bile. Hem Suriye’de ne ev kaldı ne iş ne memleket. Her şey yıkıldı. Gitsem bile nerede kalacağım, ne yiyip içeceğim. Bu yüzden dönmem”.

S-14 (25): “Türkiye bizi hep kabul etti. Bende alıştım buraya, hastaneye çarşıya tek başıma gidip gelebiliyorum. Sokakta bizi görenler yardımcı olmaya çalışıyor. Ama savaş biterse ben yine de Suriye’ye dönmek isterim. Orası benim vatanım”.

S-15 (24): “Toplumsal kabul kişiden kişiye değişiyor. Bir kısmı kabul ederken bir kısmı etmeyebiliyor. Genele bakılırsa Adıyaman halkı kabul etti bizi. Ben kendim ise uyum sağladım. Sıkıntı ve problemleri sevmeyen biriym diye bunları atlatıp kolay uyum sağlıyorum. Bir gün eğer savaş biterse asla dönmem. Ben kendimi buraya ait hissediyorum. Burada bizler için hizmet eden bir dernekte çalışıyorum. Saygı, güvenlik, gelecek olarak her yönüyle Suriye’den iyi burası. Savaştan yeni çıkan bir ülkede yaşamak hiç güvenli değil. Ayrıca sevdiğim insanı Adıyaman’da kaybettim ve burada toprağa verdim. Değil Suriye’ye dönmek, Adıyaman’dan bile çıkmayı düşünmüyorum”.

Adıyaman’da toplumsal kabul konusunda herhangi bir sorun olmadığı, katılımcıların biri hariç hepsinin Adıyaman’a tamamen alıştığı, hatta Adıyaman’ı kendi vatanları gibi gördükleri ifade edilmiştir. Sadece bir görüşmeci Adıyaman’a

alışamadığını, bunun sebebinin de Türkçe bilmemesinden kaynaklandığını, eğer Türklerle iletişim kurabilirse belki daha fazla alışabileceğini dile getirmiştir.

Entegrasyon konusunda özellikle gençlerin yaşlılara oranla daha fazla uyum sağladığı, çünkü hayat şartları gereği çalışmak zorunda oldukları, dolayısıyla insanlarla iletişim kurdukları ve bu sebeple yeni çevre edindikleri gözlenmiştir. Yaşlılara göre ise Suriye’de yaşadıkları olaylar sonrası buradaki güven ortamının verdiği huzur ile entegrasyonun daha anlamlı olduğu izlenimi oluşmuştur.

Kültürel anlamda değişimler yaşandığı gözlenen görüşmecilerin hemen hepsi, kendi evlerinde kendi kültürlerini yaşayıp devam ettirirken, dışarıda Adıyaman şartlarına göre hareket ettiklerini beyan etmişlerdir.

Savaşın bitmesi halinde ülkeme dönerim, çünkü orası benim vatanım diyen 7 görüşmeci dışında kalan katılımcılar Suriye’ye dönmek istememektedirler. Bir katılımcı şartlara bakar ona göre hareket ederim derken, 4 görüşmeci ise asla dönmem demiştir. 3 katılımcı ise dönmek istemediklerini ama ailelerinin vereceği kararlar doğrultusunda hareket edeceklerini ifade etmişlerdir.

Suriyelilerle yapılan görüşmeler neticesinde gerek sorulara verilen cevaplar gerek görüşme öncesi-sonrası yapılan sohbetler esnasında edinilen izlenimler genel olarak aşağıdaki sonuçları ortaya çıkarmıştır.

- Adıyaman’da 2012 yılında kurulup, 2018 yılında kapatılan Geçici Barınma Merkezi, Suriyeli sığınmacıların Adıyaman’a entegrasyonları konusunda en önemli fayda sağlayıcı etkenlerden biri olmuştur. GBM’de ikamet ettikleri süre boyunca Adıyaman şehir merkezine de gidiş geliş yaptıkları, GBM’de görevli (AFAD, Sağlık, Milli Eğitim vd.) personeller ile ilişkiler kurdukları, GBM kapatılınca da bu kişilerle arada görüşmeye devam ettikleri görülmüştür.
- GBM kapatıldıktan sonra şehir merkezinde ev kiralama sürecinde hem akrabaları hem GBM’de ikamet ederken tanıştıkları Suriyeliler ile birbirlerine yardım etmek suretiyle bu sorunu atlattıkları anlaşılmıştır.
- Türkçe bilmeyişlerinin kendileri için bir engel olduğu, dil bilmeleri halinde hem hayata daha fazla adapte olabilecekleri hem de yerel halkla daha iyi iletişim kurabilecekleri düşüncesi genel olarak hakim olan düşüncedir. Özellikle çocuklar ve çalışan gençler Türkçeyi az da olsa öğrendiklerini ve

bunun kendileri için bir artıya dönüştüğü gerçeğini ifade etmektedirler. Dil bilmeyişleri sebebiyle kültürel etkinliklere katılamadıkları ve yerel halkla iletişim sağlayamadıkları, bu sorunu aşabildikleri takdirde entegrasyonun daha yüksek seviyede olacağı görülmüştür.

- Adıyaman halkının büyük çoğunluğunun kendilerine karşı çok olumlu yaklaştıklarını, buraya bu kadar alışmalarının en önemli sebeplerinden birinin bu olumlu yaklaşım olduğunu, bazı münferit sayılabilecek olaylar dışında Adıyaman halkının kendilerini sahiplendiklerini, bu sebeple kendilerinin de buraya aidiyet hissettiklerini beyan etmektedirler.
- Entegrasyon konusunda yerel halkın ve Devlet'in çok fazla katkı sağladığı, derneklerin ise bu noktada neredeyse hiçbir faaliyetlerini duymadıkları ve katılmadıkları anlaşılmıştır.
- Geçimleri noktasında en önemli dayanak Kızılaykart kapsamında kişi başı olarak aylık verilen 120 TL'lik yardımdır. Kalabalık ve genç nüfusu fazla olan ailelerin çalışarak ekstra gelir elde ettikleri ancak özellikle yaşlılar ve eşini kaybetmiş kadınların ekonomik anlamda sıkıntılar yaşadıkları görülmüştür.
- Sağlık alanında herhangi bir sorun yaşamadıkları, sıklıkla “size nasıl bakıyorlarsa bize de öyle bakıyorlar” cümlesini kurmalarından anlaşılmaktadır.
- Eğitim konusunda dil kaynaklı sorun dışında bir engelleri olmadığı, bunu aşmaları halinde eğitimin kaldığı yerden devam edeceğine olan inançları yüksektir.
- Psikolojik olarak hepsinin ister istemez etkilendikleri, büyük çoğunluğunun bu sorunu atlattıkları, diğerlerinin de zamanla atlatacakları düşüncesi hakimdir.
- Kurumsal faaliyetlerden haberdar olduklarını, tüm kurumların kendi işleyişleri çerçevesinde görevlerini yerine getirdiklerini, Suriyeli sığınmacıların da kurumlardan yana bir sorun yaşamadıklarını ancak dernek faaliyetlerinden genel olarak haberlerinin olmadığını, derneklerin sadece isimlerini duyduklarını dile getirmişlerdir.
- Kurumsal faaliyetlerden yana tek şikayetleri, özellikle resmi evrak beyanı zorunluluğu olmuştur. Suriye'de savaştan kaçarken yanlarına al-a-madıkları evraklar (kimlik, ehliyet, diploma, vs.) sebebiyle buradaki birçok işlerinin gerçekleşmediğini, evrak bulamadıkları için bazı hizmetlerden

faydalanamadıkları, bazı işleri de kaçak yapmak zorunda kaldıkları (ehliyetsiz araba kullanma gibi) ifade edilmiştir.

- Tüm dünyanın uğraştığı COVID-19 salgını sebebiyle Suriyelilerin de mağdur olduğu, özellikle online eğitim noktasında derslere girecek altyapılarının olmaması sebebiyle çocukların tamamen okuldan uzaklaştığı, bu konuda devlet ve derneklerden yardım talep ettikleri görülmüştür.
- Akrabalık, arkadaşlık ve hemşerilik bağları ve ekonomik sebeplerden ötürü genel olarak hep bir arada yaşayan Suriyeli sığınmacılar bir arada bulunma sebebiyle birçok sorunu imece usulü dayanışma yoluyla hallederek sorunların üstesinden daha kolay gelirken bir yandan da entegrasyon konusunda içe kapanık bir hayat devam ettirmektedirler. Onlarca hatta yüzlercesinin bir arada yaşadığı mekanlarda kendi kültürleri dışında faaliyetlerde bulunmayan Suriyeli sığınmacılar entegrasyon konusunda geri kalabilmektedirler.
- Görüşmeler sonucu genel olarak hayatlarından memnun oldukları görülmüştür.

4.3. Adıyaman’da İkamet Eden Suriyelilerin Karşılaştıkları Sorunların Çözümünde Kamu Kurumları ve STK’ların Rolü

Türkiye’de 2011 yılından bu yana devam eden göç hareketlerine karşı alınan kararların hemen hepsi merkezi idare tarafından alınmakta ve alınan bu kararlar yerelde bulunan kamu kurumları eliyle yürütülmektedir. Ülke genelinde karşılaşılan sorunları baz alarak getirilen çözümlerin ve uygulanması istenen politikaların, yerelde tam karşılığını bulamadığı zamanlar olmaktadır.

Devletin kanunlar, yönetmelikler ve genelgeler yayınlayarak yürütülmesini istediği iş ve işlemler için çeşitli kamu kurumları ve bağlı kuruluşlarına görevler düşmektedir. Bu kapsamda Suriyeli sığınmacıların kabulüne başlandığı andan itibaren Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı sürecin koordinasyonunda rol almış, ihtiyaca göre Geçici Barınma Merkezleri kurulumunu sağlayarak Suriyeli sığınmacıları bu merkezlerde misafir etmeye başlamıştır.

Bu aşamada Adıyaman İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü (AFAD) yetkilileri ile görüşülerek Suriyeli sığınmacıların Adıyaman'a ilk gelişleri ve Geçici Barınma Merkezinin kurulumu hakkında bilgi alınmıştır.

2012 yılının Nisan-Mayıs ayları gibi Adıyaman'a gelmeye başlayan Suriyeli sığınmacıların sayısı birkaç ay içinde 700'e yaklaşmış, bu süre zarfında gelen Suriyeli sığınmacılar kamu misafirhanelerine yerleştirilmişlerdir. Ağustos 2012'de Ankara'dan alınan talimat doğrultusunda o zamanki adıyla Çadırkent kurulmaya başlanmış ve 26 gün içinde bitirilerek 10.000 kişi kapasite ile faaliyete alınmış ve 3-4 ay gibi kısa bir sürede yaklaşık 9.000 bin kişiyi misafir ederek tam anlamıyla hizmete girmiştir (AFAD yetkilisi).

Daha önceki bölümlerde de değinildiği üzere, Geçici Barınma Merkezlerinde hizmetler kamu kurumları eliyle yürütülmektedir. Barınma sorunu çözülen Suriyeli sığınmacılar, kira, elektrik, su giderleri gibi masraflarla karşılaşmadan GBM'lerde yaşamaya başlamışlardır. GBM'ye yerleştikten sonra AFAD tarafından kendilerine sıcak yemek, içme suyu, temizlik malzemeleri, kıyafet vb. acil ihtiyaçlar günlük ve periyodik şekilde dağıtılmıştır.

GBM'lerde okul hizmeti Milli Eğitim Müdürlükleri kontrolünde, AFAD ile ortaklaşa yürütülmeye başlanmış ve sonrasında zamanla eksiklikler görülerek hizmetlerin seviyesi yükseltilmiştir. Milli Eğitim Müdürlüğü (MEM) yetkilisi ile yapılan görüşmede, ilk başlarda Arapça eğitim verebilecek şekilde personelleri olmadığı için, GBM içerisinde ikamet eden ve daha önceki hayatında öğretmenlik yapmış veya yapabilecek kişiler arasından bir öğretmen grubu oluşturulduğu ve eğitimin bu kişiler aracılığıyla verilmeye çalışıldığı ifade edilmiştir (MEM Yetkilisi).

GBM'lerde sağlık hizmeti, AFAD tarafından kurulan Sahra Hastanesinde (Çadır) mesai saatleri içerisinde Sağlık Müdürlüğü'nün (SM) aile hekimleri aracılığıyla yürütülmüş, ayrıca 24 saat ambulans bekletilmiş, ilerleyen zamanlarda betonarme binanın yapılması ile beraber poliklinik hizmetleri, son zamanlarda ise diş, röntgen ve laboratuvar hizmetleri de dahil küçük bir ilçenin ihtiyacını görebilecek kapasiteye erişilerek yürütülmüştür (SM Yetkilisi).

Aile ve Sosyal Hizmetler (ASH) ile Kızılay Çocuk Dostu ekipleri tarafından psiko-sosyal destek konusunda ihtiyaca yönelik çalışmalar gerçekleşmiş, hassas

konularda yönetim bilgilendirilerek yapılması gerekenler için koordineli yardımlaşma ile çalışılmıştır (ASH Yetkilisi).

Şu ana kadar verilen hizmetler GBM’lerde verilen hizmetlerdir. Ancak GBM’lerde 9.000 civarında Suriyeli sığınmacının bir arada yaşaması, barınma dertlerinin olmayışı, elektrik, su, kıyafet, eğitim, ısınma giderleri gibi sorunlarla karşılaşmamaları kendileri için pozitif bir durum olsa da Türkiye’ye ve Adıyaman’a entegrasyonları konusunda Suriyeli sığınmacılar için dezavantajlı bir durumdur.

2018 yılı Ağustos ayında GBM’nin kapatılmasıyla beraber şehir hayatına katılmaya başlayan Suriyeli sığınmacılar, kendi ayakları üzerinde durmak zorunda kaldıkları bir sürece adım atmak mecburiyetinde kalmışlardır. Bugüne kadar kira, mutfak, ev giderleri, eğitim masrafları gibi bir dertleri olmayan Suriyeli sığınmacılar, artık var olan bu sorunlara bir çare bulmak zorundadırlar. Bir de hep bir arada yaşamanın sona ereceği düşünülmediğinden Türkçeyi öğrenme arayışına girmeyişleri, kendilerini dilini bilmedikleri bir şehirde anlama ve anlatmanın zorluğu ile yüzleştirmiştir.

Bu noktada hem yerel kurumlar hem de derneklerin faaliyete girerek sorumluluk alması, Suriyeli sığınmacıların entegrasyonlarını hızlandırıcı adımlar atması gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Türkiye’de göç yönetimi Devletin kontrolünde olsa da yerelde Suriyeli sığınmacılarla daha fazla karşı karşıya gelen yerel kurumlar ve STK’lar olmaktadır. Özellikle STK’lar, Suriyeli sığınmacılar ile kamu kurumları arasında bir aracı gibi faaliyetlerde bulunmakta, ayrıca barınma, sosyal hizmetler, ekonomik (ayni-nakdi) yardımlar konusunda Suriyeli sığınmacılara destek olmaktadır (Akman, 2018:458). Dil bilmedikleri için iletişim sorunu yaşayan Suriyeli sığınmacıların Devletin ve STK’ların verdiği hizmetlerden haberleri olmayabiliyor. Bu da verilen hizmetlerin Suriyeli sığınmacılara bir şekilde ulaştırılması, hizmetler hakkında haberdar edilmeleri gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır (Çorabatır & Hassa, 2013:22).

Devletin yerelde en ücra köşede bulunan ihtiyaç sahibine ulaşması biraz zor bir durumdur. Ancak STK’lar devlet dışı aktör olarak devlete oranla sahada daha fazla bulunmakta ve herkese ulaşabilmektedir (Uzun, 2020:280). STK’ların gönüllülük esası ile çalıştıkları düşünülünce, saha çalışmalarında mecburi şekilde görev alan kamu personellerine oranla daha verimli çalışmalar yürütecekleri düşünülebilir. Suriyeli

sığınmacılar konusunda özellikle inanç temelli sivil toplum hareketlerinin daha aktif olduğu, diğer düşünce hareketlerinin ise kısmen de olsa saha çalışmaları yürüttükleri görülmektedir (Kahraman, 2016:108).

Hayatımızın her alanına kadar etkisi olan COVID-19 salgınına karşı alınan tedbirler kapsamında dernek faaliyetlerinin zaman zaman geçici olarak durdurulması, bu dernekler tarafından ihtiyaçları giderilen aileleri mağdur etmiştir. Bu tedbirlere ilaveten bir de sokağa çıkma yasağının uygulanması zaten zor durumda kalan insanların daha fazla mağduriyet yaşamalarına neden olmuştur. Devletin destek paketleri ile vatandaşlarına yardım ettiği süreçte, Suriyelilerin bu yardımlardan kısmen ya da hiç yararlanamamaları Türkiye'ye karşı bir kırınglık veya güvensizlik doğurabilir (Tarlan, 2020). Karar alıcıların, herkesi ilgilendiren konularda alacakları kararlarda daha geniş kapsamlı düşünerek hareket etmeleri olması gereken önemli bir durumdur.

Bu bölümde, Adıyaman'da ikamet eden yaklaşık 22 bin Suriyeli sığınmacının yaşadıkları sorunlara karşı kamu kurumları ve STK'ların ne tür çalışmalarla çözüm ürettikleri konusu işlenmeye çalışılmıştır.

Bu kapsamda Adıyaman'da Suriyeli sığınmacılar ile ilgili konularda çalışma içerisinde bulunan 6 tane Devlet kurumu ve yardım, uyum, insan hakları vb. alanlarda faaliyetler gösteren yerel ve ulusal 18 adet STK'nın yetkilileriyle yüzyüze görüşülerek derinlemesine mülakatlar yapılmıştır. Suriyeli sığınmacılarla daha önce yapılan mülakatlarda tespit edilen sorunların çözümü noktasında kamu kurumları ve STK'ların ne tür çalışmalar yaptıkları kendilerine sorulmuştur.

Görüşme yapılan 18 STK'dan 6'sı Suriyeli sığınmacılara yönelik hiçbir faaliyetlerinin olmadığını, 4 tanesi ise özellikle ülkemizin yaptığı sınır ötesi operasyonlar ile terörden arındırılan Suriye topraklarında faaliyet gösterdiklerini ancak Türkiye'de çok fazla faaliyetlerde bulunmadıklarını, özelde ise Adıyaman'da çalışmalarının olmadığını belirtmişlerdir.

Bu sebeple çalışmamız 6 adet Devlet kurumu ve 8 adet STK ile devam ettirilmiştir.

4.3.1. Barınma Sorunlarına Yönelik Çalışmalar

Suriyeli sığınmacıların Adıyaman'a ilk geldikleri dönem, 2012 yılı Nisan-Mayıs aylarına denk gelmektedir. İlk başlarda bireysel veya grup halinde gelen Suriyeli

sığınmacıların sayısı zamanla yüzleri bulunca bir müdahale gerekliliği ortaya çıkmıştır. Kitlesel göçler konusunda çok tecrübeli olmayan Türkiye, böylesi büyük bir göç hareketine karşı ilk başlarda ne yapacağını tam olarak kestirememiştir. Devlet, elinde bulundurduğu kamu gücünü kullanarak, acil durumlarda olaylara müdahale etmede kısmen tecrübeli olan Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı eliyle bu soruna Adıyaman İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü üzerinden müdahale etme yoluna gitmiştir. İlk günden itibaren sürecin içinde olan kurumlar ve STK'lar ile yapılan yüz yüze görüşmelerde Suriyeli sığınmacılara yönelik gerçekleştirilen ve devam eden hizmetler şu şekildedir:

Suriyelilerin Adıyaman'a ilk geldikleri dönemde yapılan çalışmalar hakkında görüşme yapılan AFAD Yetkilisi süreci maddeler halinde anlatmaktadır.

➤ 2012 yılı Mayıs ayında Adıyaman'a gelen yaklaşık 300-350 Suriyeliyi, AFAD Başkanlığından gelen talimat üzerine Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şube Müdürlüğü yetkilileri ile beraber kamu kurumlarında misafir etmeye başladık. Bu esnada hizmet alımı yoluyla Suriyelilere her gün sıcak yemek, temizlik malzemeleri, kıyafet gibi yardımlarda bulunarak mağduriyetlerini gidermeye çalıştık. Ancak ilk başlardaki sayı iki ayda 700'lere ulaşınca AFAD Başkanlığının emriyle Adıyaman'da Geçici Barınma Merkezi kurulması kararlaştırıldı. Ağustos ayında başlayan çalışmalar 26 gün sonra tamamlanarak Eylül 2012 itibarıyla GBM misafir kabulüne başladı.

➤ İlk olarak kamu misafirhanelerinde konaklayan Suriyeli sığınmacıları GBM'ye aldık, sonrasında ise sınırdan otobüslerle getirilen Suriyeli sığınmacıları yine Yabancılar Şube Müdürlüğü yetkilileri ile beraber oluşturduğumuz bir form üzerinden Suriyeli sığınmacıların kendi beyanları doğrultusunda, kayıt altına alarak GBM'ye yerleştirmeye devam ettik.

➤ 2018 yılı Ağustos ayına kadar GBM'de ortalama 9.000 civarında Suriyeli sığınmacı ikamet etmekteydi. Arada bireysel şekilde gelen veya GBM'den ayrılarak Adıyaman'a yerleşen Suriyeli sığınmacılar mutlaka oluyordu. Ama bizim haberimiz olmuyordu. Zaten gelenler akrabalık bağları ile veya iletişim kurularak gelen kişiler oldukları için sorun kendi içlerinde hallediliyordu.

➤ Adıyaman için asıl barınma sorunu GBM kapandıktan sonra yaşanmıştır. Çünkü yaklaşık 9.000 kişi veya 2.200 civarında aile aynı anda GBM'den çıkarak Adıyaman'a veya diğer illere, GBM'lere yerleştiler. Bu süre zarfında mutlaka barınma sorunları oluşmuştur ancak biz AFAD olarak bu süreçte görev almadık. GBM'ler dışında bir çalışmamız olmadı (AFAD Yetkilisi).

Suriyeli sığınmacıların geldiği dönemde çok aktif olmasak da, barınma ve giyecek yardımı yapılması konusunda hem bireyleri yönlendirme hem de bağışları düzenleme faaliyeti içerisinde bulunduk (SYDV Yetkilisi).

STK-1: Suriyeli sığınmacıların barınma sorunları ile ilgili olarak ilk başlarda süreci tamamen AFAD'ın yönettiğini, daha sonra ise GBM'nin kapanması ile beraber Suriyeli sığınmacıların kendi ayakları üzerinde durmak zorunda kaldıkları ve bu noktada bazı STK'ların devreye girdiğini ancak Kızılay olarak kendilerinin barınma ile ilgili bir çalışmalarının olmadığını belirtmiştir.

STK-2: Biz dernek olarak ilk günden beri çalışıyoruz diyebilirim. Suriyeli sığınmacıların ev bulma konusunda sorun yaşadıkları ev sahipleri ile görüşmeler yaparak ikna yoluna gidiyorduk, ev eşyası gibi ihtiyaçlarda kendilerine halen yardımcı olmaya çalışıyoruz. Ancak bu çalışmaları bağış almadan, eş-dost ilişkileri bağlamında kendi çevremiz ile hallediyoruz. Yardımcı olduğumuz kişilere telefon numaralarımızı veriyoruz ve barınma konusunda sorun yaşayan kişiler bizlere ulaşıyor, biz de elimizden geldiğince yardımcı oluyoruz.

STK-3: Ben 3 yıl önce geldim ancak dernek faaliyetleri eskiden beri devam ediyor. Barınma konusunda kendi çevremiz aracılığıyla Suriyelileri yönlendiriyor, ayrıca ev sahiplerini ikna ederek evlerini kiraya vermeleri konusunda aracı olmak suretiyle yardımcı oluyoruz.

STK-5: Barınma konusunda bir şey yapmıyoruz ancak yerinde tespit etmek suretiyle ihtiyaç sahiplerine beyaz eşya, mobilya gibi ev eşyalarını temin ettiğimiz aileler var.

Yapılan görüşmelerde Suriyeli sığınmacıların barınmaları ile ilgili olarak yönlendirme, ev sahiplerini ikna çalışmaları, eşya desteği gibi faaliyetler dışında çok fazla çalışma yapılmadığı görülmüştür. GBM'nin kurulmuş olması ve Suriyeli sığınmacıların AFAD tarafından bu merkezde misafir edilmesi hem Suriyeli sığınmacıların barınma sorununu çok yaşamamasını sağlamış hem de STK'lara bu alanda çalışma ihtiyacı doğurmamıştır. 2012-2018 yılları arasında 6 yıl boyunca faaliyet gösteren GBM, Suriyeli sığınmacıların Adıyaman'a alışmalarını ve kendi işlerini kendilerinin görebilmelerini sağlayacak kadar uzun bir alışma süresine işaret etmektedir.

4.3.2. Ekonomik ve Sosyal Sorunlara Yönelik Çalışmalar

Suriyeli sığınmacılarla yapılan görüşmelerde ekonomik konularda zorluklar yaşadıkları, geçim sıkıntısı dışında çok önemli sorunlarının olmadığını kendilerince genel olarak ifade edilmiştir. Özellikle Kızılaykart ile yapılan aylık kişi başı 120 TL'lik yardım için başvuru talebi oluşturan ancak şartları karşılamadığı için başvuruları reddedilen kişiler daha fazla mağduriyet yaşadıklarını dile getirmişlerdir. İş bulma konusunda zorluk yaşadıkları, daimi iş bulmanın ise daha zor olduğu belirtilmiştir.

Sosyal yardımlar konusunda ise, dernek faaliyetlerinden çok haberdar olmadıkları, periyodik yardım alamadıkları gibi şikayetler gelmiştir.

Ekonomik ve sosyal konularda kamu kurumları veya STK'larca yapılan çalışmalar konusunda görüşme yapılan yetkililerin verdikleri cevaplar şu şekildedir:

AFAD olarak nakdi yardımlar veya iş bulma gibi çalışmalarımız yoktur. GBM'de kaldıkları süre zarfında kendilerine, GBM'lerde bulunan marketlerde kullanabilecekleri AFADKART ve Kızılaykart adıyla aylık belli oranda iki farklı nakdi yardım yapılıyordu ancak sonra AFADKART iptal edildi ve Kızılaykart ile alınan miktar yükseltilerek ödemeler tek kart üzerinden sağlandı. Ayrıca ihtiyaca binaen Acil Yardım Ödeneği kapsamında tarafımızca hem ihale yoluyla tedarik edilen hem de bağış yoluyla gelen kıyafet, hijyen setleri, temizlik malzemeleri, bebek bezi, kadın pedi, ayakkabı, gıda kolileri gibi temel ihtiyaç malzemeleri Elektronik Yardım Dağıtım Sistemi (EYDAS) havuz sistemine kaydediliyor, GBM'de ihtiyaç sahiplerine dağıtılıyordu. Bunlardan ayrı olarak Milli Eğitim Müdürlüğü (Halk Eğitim Merkezi) ile yapılan protokol çerçevesinde GBM'de hem halı kursları hem de tekstiller açıldı. Bu alanlarda hem meslek edindirme yoluna gidildi hem de Suriyeli sığınmacılara istihdam sağlanarak kendilerine hizmetleri karşılığında aylık olarak düzenli ödemeler yapıldı (AFAD Yetkilisi).

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı (SYDV) Adıyaman İl Müdürlüğünce yürütülen çalışmalarda, Kızılay ile ortaklaşa hareket ederek Sosyal Uyum Yardımı (SUY) kapsamında belirlenen kriterler çerçevesinde ihtiyaç sahiplerine aylık kişi başı 120 TL ödeme yapılmaktadır. Bunun için ekiplerimiz, bizzat aileleri evlerinde ziyaret ederek şartlar konusunda gerekli incelemeleri yerinde tespit yoluyla yapmaktadır. Yine SUY kapsamında gıda ve giyim ihtiyaçları karşılanmaktadır. Bunlara ilaveten kömür yardımı ve birkaç ay önce yapılan soğan ve patates dağıtımları gerçekleştirilmiştir (SYDV Yetkilisi).

GBM aktif durumdayken Halk Eğitim Müdürlüğümüz ile AFAD'ın ortak yürüttüğü proje kapsamında GBM'de ikamet eden Suriyelilere yönelik hem meslek edindirme hem de maddi kazanç sağlamaya yönelik çeşitli kurslar açılmıştır. GBM kapandıktan sonra da Ekonomik Fırsatların Desteklenmesi Projesi (PEP) ile birey ve ailelere, iş gücü anlamında ihtiyaca yönelik meslekler için beceri ve teknik bilgi kazandırılması amacıyla, Adıyaman'da 200 aileye aylık 1.000 TL destek verilmektedir (MEM Yetkilisi).

Aile ve Sosyal Hizmetler (ASH) Adıyaman İl Müdürlüğü, sahada psiko-sosyal destek sağlamak amaçlı çalışan kurumlardan biridir. "Koruyucu ve Önleyici Hizmetler Kapsamında Sosyal Hizmet Merkezlerinin Desteklenmesi Projesi" adıyla Bakanlığımız ve Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) arasında 2018 yılında başlatılan ortak proje ile, kurumumuz personelleri tarafından Suriyelilere hane ziyaretleri gerçekleştirilmiştir. Bu sayede hem Suriyeli ailelere psiko-sosyal destek sağlanmış hem de Suriyeliler maddi, manevi, adli, hukuksal konularda ilgili kurum ve kuruluşlara yönlendirilmişlerdir. Sahada yapılan çalışmalarda iki

konu dikkatimiz çekti. Birincisi, kendileri için çalışan kurum ve STK'ları gören Suriyelilerin Türkiye'ye olan güvenleri üst seviyededir. Bu da psikolojik olarak kendilerini buraya ait hissetmelerinde önemli bir etken olmaktadır. İkincisi ise, her ne kadar kamu kurumları sahada olsa da STK'ların saha çalışmalarını biraz daha yoğunlaştırması beklentisi hakimdir (ASH Yetkilisi).

STK-1: Kızılay tarafından ekonomik ve sosyal anlamda yapılan hizmetler, SUY kapsamında SYDV ile ortak şekilde yürüttüğümüz Kızılaykart ödemeleridir. Bunun dışında ihtiyaç sahiplerine gıda ve kıyafet yardımı dönem dönem yapılmaktadır. Bir de Şartlı Eğitim Yardımı (ŞEY) adıyla, yabancı uyruklu öğrencilerin, okula düzenli şekilde devam etmeleri halinde kendilerine yapılan bir ödeme mevcuttur. Buradaki amaç okul çağındaki çocukların okullaşma oranının artırılması ve çocuk işçi, dilenci gibi durumların da önüne geçilmesidir. Kızılay Toplum Merkezimiz aracılığıyla, göç kaynaklı sorunlar doğrultusunda, Suriyeliler için koruma, eğitime, geliştirme, rehberlik ve rehabilitasyon çalışmaları yürütülmektedir. Burada Suriyeliler ile beraber yerel halkın da katıldığı programlar düzenlenmektedir. Bu sayede yerli ve yabancı gruplar arasında iletişim kurulması amaçlanmaktadır. Henüz yeni açtığımız Adıyaman Toplum Merkezimizde de aynı faaliyetleri devam ettireceğiz inşallah.

STK-2: Dışarıdan bağış almayarak kendi arkadaş ve tanıdık çevremiz ile aramızda topladığımız maddi yardımları ihtiyaç sahiplerine ulaştırmaya çalışıyoruz. Ev eşyası, ikinci el kıyafet yardımı gibi konularda da elimizden geleni yapmaya devam ediyoruz. Bir de kendi içimizde kardeş aile edinerek, bu kardeş ailemizin ihtiyaçlarını öncelikle kendimiz karşılamaya çalışıyoruz. İstihdam konusunda da Suriyelilerin bir fırsat olduğunu ve bizim gençlerimizin çalışmayı tercih etmedikleri sektörlerde iş gücü açığını kapattıklarını düşünüyoruz.

STK-3: Biz İHH olarak, gıda kolisi, kıyafet yardımı, hijyen seti, eğitim materyalleri gibi konularda destek sağlamaktayız ve bu yardımlardan faydalanan kişi sayısı şu ana kadar yaklaşık 5.000 kişidir. İlk başlarda ev eşyası temini de yaptığımız zamanlar olmuştur. Ramazan ayında kurban etleri dağıtımı yapmaktayız. Bir de yurtdışından bağış yapmak isteyen kişi veya derneklere aracılık ederek bu yardımları ihtiyaç sahiplerine ulaştırmaktayız.

STK-4: Biz son birkaç aydır faaliyet göstermeye başlayan yeni bir derneğiz. Geçen Ramazan ayında 350 adet hijyen seti ve 150 adet gıda kolisi dağıtımı gerçekleştirdik. Şimdilik kendi çevremizden gelen bağışlar ile çalışma yürütüyoruz ancak gün geçtikçe daha geniş alanlara daha fazla hizmet götürmek için elimizden geldikçe çalışıyoruz.

STK-5: Bizim çalışma alanımız özellikle çocuklara yönelik alanlardır. Biz yerli ve yabancı çocuklara ayakkabı, kıyafet, çocuk bezi gibi yardımlarda bulunuyoruz. Bu yardımlardan faydalanan Suriyeli sayısı toplam yardımların yaklaşık %30'una denk gelmektedir. Bundan ayrı olarak Suriyeli aileler için bir sergi düzenledik ve bu sergide satılan ürünlerin gelirleri ile Suriyeli ailelerin çeşitli temel ihtiyaçlarını karşılamaya çalıştık. Derneğimize ait depoda kıyafet, ev eşyası gibi sıfır ve ikinci el ürünler biriktiriyoruz. Sonrasında yerinde tespit ile ihtiyaç sahiplerine bu malzemeleri ulaştırıyoruz.

STK-6: 2016 yılında BM ile Mültecilere yönelik projeler üretmeye başladık. Özellikle meslek edindirme kursları açarak sadece Suriyelilerin değil aynı zamanda Adıyaman’da ikamet eden tüm yabancıların hem maddi kazanç sağlamalarını hem de bir meslek edinerek kendi ayakları üzerinde durmalarını sağlamayı amaçlıyoruz.

STK-7: Biz ülke ayrımı yapmadan yardım etmeye çalışıyoruz ve şu ana kadar yaklaşık 25.000 yabancı bu yardımlardan faydalandılar. Evde çalışabilecek erkeğin olmadığı ailelere periyodik şekilde maddi destek sağlanırken, çalışabilecek erkek olan ailelere bir kereye mahsus yardım yapıyor ve sonrasında bu erkeklere iş bulma konusunda yardımcı ve aracı olmaya çalışıyoruz. Sadece 2020 yılında 3.000 aileye destek sağlandı, 1367 aileye ise periyodik olarak yardımlar yapılmaya devam ediyor. Her ay ortalama 25 küçükbaş hayvan kesimi sağlanarak bu etler ihtiyaç sahiplerine dağıtımı rutin şekilde yapılmakta, ayrıca gıda, un, zekat, fitre ve kömür yardımları da yapılmaktadır. Kardeş aile edinmek suretiyle aylık belirlediğimiz miktarda bu ailelere kendimiz de ayrıca yardımlarda bulunuyoruz.

STK-8: Sadece 2016-2019 yılları arasında “Kadın ve Kız Çocukları için Güvenli Alanlar Projesi” adıyla geliştirilen bir proje kapsamında ihtiyaç sahibi ailelere hijyen seti dağıtımı gerçekleştirdik. Ancak bu projenin bitmesi ile beraber Adıyaman’daki yabancılara yönelik faaliyetlerimizi durdurduk.

Görüldüğü üzere kurumlar ve STK’lar genelde Suriyeli ailelere gıda, kıyafet, hijyen seti, kömür yardımı gibi konularda gerekli destekleri sağlamaktadır. Bunun dışında bazı dernekler meslek edindirme kursları gerçekleştirmişlerdir. Bu sayede hem bir meslek sahibi olmaları hem de maddi kazanç elde etmeleri amaçlanmaktadır. İş gücü piyasasına katkı sunması amacıyla hem meslek edindiren hem de maddi destek sağlayan programların varlığı yabancılar için olumlu gelişmelerdir. Psiko-sosyal destek konusunda da çalışmaların yapıldığı, toplum merkezlerinde rehabilite etme, yönlendirme, eğitme, geliştirme gibi sosyal entegrasyonu artırıcı faaliyetlerin bulunduğu görülmektedir. Ancak Sivil Toplum Kuruluşlarının biraz daha ön plana çıkmaları beklenmektedir.

4.3.3. Eğitim Sorunlarına Yönelik Çalışmalar

İlk başlarda geçici oldukları düşünülen ve bu sebeple GBM’lere yerleştirilen Suriyeli sığınmacılar için sadece GBM’lerde verilen eğitim hizmetleri zaman geçtikçe GBM dışına taşınmak zorunda kalmıştır. Zamanla görülen eksiklerin giderilmesiyle beraber Suriyeli sığınmacılar da Türk eğitim sistemine entegre edilmişlerdir. Suriyeli

öğrenciler, Devlet okullarında yerli öğrencilerden bir farkı olmadan aynı hak ve şartlarla eğitime tabi olabilmektedirler.

Suriyeli sığınmacıların eğitimleri konusunda Adıyaman özelinde yaptığımız çalışma neticesinde kurumlar ve STK'lar ile yapılan görüşmelerde, Suriyeli sığınmacılara yönelik eğitim alanında verilen hizmetler şu şekildedir:

2012 yılında GBM'yi kurduğumuzda ne yapacağımız bilmiyorduk. Ancak diğer kurumlarla yaptığımız çalışmalar sonucunda GBM'de açtığımız Geçici Eğitim Merkezinde (GEM) gerekli eğitimler verilmeye başlandı. GBM'de İlk başlarda okul çağındaki çocukların okula gönderilme oranı çok düşüktü. Yaptığımız birebir takip sistemi ile GBM'de bulunan GEM'de öğrenci sayımızı 3.000'e kadar çıkarmış olduk. Bu da GBM'de ikamet eden okul çağındaki çocukların okullaşma oranını %100'e yakın bir noktaya getirdi. Hatta GBM'de eğitim alan 20 Suriyeli öğrencimiz Üniversite eğitimi hakkı kazanarak eğitimini devam ettirdi. Halk Eğitim Merkezleri ile ortaklaşa açtığımız kuaför, tekstil ve halı kurslarında GBM'de ikamet eden Suriyelilerin meslek edinmeleri sağlandı (AFAD Yetkilisi).

Adıyaman'da ikamet eden yaklaşık 7.600 Suriyeli okul çağındaki çocuğun 5.100 tanesi, yani yaklaşık %68'i okullaştırılmıştır. "Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi (PİKTES) kapsamında Adıyaman'da 3 adet yeni okul inşa edilmiş ve bu okullarda yabancı öğrenciler ile beraber Türk öğrenciler eğitim görmektedirler. Finansmanı UNICEF tarafından sağlanan proje ile 52 tane Geçici Sözleşmeli Türk Öğretmen ve 151 tane Suriyeli Gönüllü Öğretici bu ve diğer okullarda görev almaktadır. Yine PİKTES projesi kapsamında çeşitli okullarımıza akıllı tahta, bilgisayar, yazıcı, projeksiyon cihazı, kırtasiye malzemeleri gibi materyaller ile desteklemeler sağlanmıştır ve sağlanmaya devam edilmektedir. Meslek liselerine teşvik etmek amacıyla yerli ve yabancı öğrencilere ilk katılımda 470 TL, sonrasında ise aylık 235 TL olacak şekilde burs vermek suretiyle meslek edindirme faaliyetleri devam etmektedir. 3. Sınıf öğrencilerine yönelik hızlandırılmış eğitim ile Türkçe ve uyum konusunda gerekli destekler sağlanmaktadır. Servis ihtiyacı olan ancak maddi imkansızlık nedeniyle zorlanan Suriyelilerin servis ihtiyaçları karşılanmaktadır (MEM Yetkilisi).

STK-1: Kızılay, eğitim konusundaki desteğini, Şartlı Eğitim Yardımı adıyla (ŞEY) yapmaktadır. Şartlı Eğitim Yardımı, çocuğunu okula gönderen yerli ve yabancı ailelere, Okula %80 devam zorunluluğu şartıyla iki ayda bir yapılan nakit ödemedir. Bundan ayrı olarak okul çağındaki çocukların okullaşma oranını arttırmak için ailelerle görüşmeler yapıyor onları ikna etmeye yoluna gidiyoruz.

STK-3: Bizde kaydı olan okul çağındaki çocuklara eğitim ve kırtasiye malzemeleri desteği sağlıyoruz. Bir de yazın kuran kurslarımız oluyor. Bu kurslara katılan Suriyelilere aynı zamanda Türkçe dil eğitimi de vermeye çalışıyoruz.

STK-4: Derneğimiz ilk kurulduğu dönemlerde kısa süreli bir çalışma olarak Türkçe ve Arapça kurslar düzenledi. Şu an için bu kurslara daha geniş katılım ve daha fazla fayda sağlayacak şekilde hazırlıklar yapıyoruz, COVID-19 salgınının durumuna göre en kısa zamanda kurslarımızı açacağız.

STK-6: 2016 yılında, Suriyeli çocuk işçileri, dilencileri okula kazandırmayı amaçlayan Eğitim Destek Merkezi açtık. Burada çocuklara Türkçe eğitimler verildi. Okul dışında kalmış tüm yabancı çocuklara yönelik psiko-sosyal destek merkezimizi açtık. Amacımız burada okulu sevdirmeye yönelik çalışmalar yaparak okullaşma oranını yükseltebilmektir.

STK-7: Adıyaman'da faaliyet gösteren eğitim temelli bir dernek ile ortak hareket ederek "İyilik Ders Hanesi" adıyla kurs merkezi açtık ve burada 20 civarında öğrenciye Türkçe Dil eğitimi başta olmak üzere çeşitli derslerin eğitimlerini verdik. Ancak COVID-19 salgını nedeniyle şimdilik kapatmak zorunda kaldık. Ama hayatın normale dönmesiyle beraber tekrar faaliyete geçireceğiz.

STK-8: 2016-2019 yılları arasında faaliyete giren Kadın ve Kız Çocukları için Güvenli Alanlar projemiz çerçevesinde Halk Eğitim Merkezi (HEM) ile protokol gerçekleştirdik. Bu protokol çerçevesinde HEM'den gelen Türkçe öğretmenleri aracılığıyla Suriyelilere yönelik Türkçe Dil kursu veriliyor, bu kursa katılan Suriyelilerin kurs boyunca servis ve yemek giderleri yine bu proje tarafından karşılanıyordu. Yoğun bir katılımın söz konusu olduğu eğitimlerimizde olumlu neticeler alındı, birçok katılımcımızın kendisini ifade edebilecek seviyede Türkçe öğrendiğini görüldü.

Yapılan görüşmelerin analizleri neticesinde ortaya çıkan sonuca bakılırsa, Adıyaman genelinde eğitim anlamında olumlu bir ivme yakalanmış olduğu görülmektedir. Gerek okullaşma oranının yüksek oluşu gerek fiziki ortamların iyileştirilerek daha iyi hale getirilmesi gibi nedenler olumlu çalışmalardır. Türkçe dil eğitimleri düzenlenmesi hem eğitim için önemli bir gelişme olurken hem de sosyal hayata katılım ve entegrasyon konusunda fayda sağlayan bir uygulamadır. Projeler ile desteklenen derneklerin eğitim amaçlı faaliyetleri COVID-19 salgınının olumsuz etkileri altında duraksamış olsa da hastalığın kontrol altına alınması sonrası tekrar faaliyetlerine devam edeceği dile getirilmektedir.

4.3.4. Psikolojik ve Sosyal Dışlanma Sorunlarına Yönelik Çalışmalar

Ülkelerindeki savaştan kaçarak Türkiye'ye sığınan Suriyelilerin ağır travmalar yaşadıkları ve psikolojik anlamda zor durumlar geçirdikleri görülmektedir. Suriye'de

meydana gelen ve görsel medya ile sosyal medyada her gün karşımıza çıkan bombaların patladığı, çatışmaların eksik olmadığı, ölümlerin normalleştiği bir ortamdan kaçarak Türkiye'ye gelenlerin ruhen ne durumda oldukları az çok tahmin edilebilmektedir. Annesini, babasını, evladını, kardeşini, eşini, aile bireylerinden herhangi birini veya herhangi bir arkadaşını, komşusunu kaybeden insanların bu yaşadıkları travma durumunu atlatmaları için psikolojik destek almaları, aksi takdirde normale dönmelerinin zaman alacağı uzmanlarca ifade edilmektedir.

Psikolojik anlamda kamu kurumlarından ziyade STK'ların daha aktif rol aldığı görülmektedir. STK'ların devamlı saha çalışmaları yürütmeleri ve Suriyeli sığınmacıların hanelerine kadar girerek onlarla daha fazla zaman geçirmeleri, psikolojik anlamda çalışma yapma ihtiyacı konusunda STK'ları yönlendirmektedir.

Suriyeli sığınmacıların yaşamış oldukları ağır durumun üzerine bir de yerel halk tarafından dışlanma, aşağılanma, hor görülme gibi olumsuz durumların eklenmesi işleri daha zor hale getirmektedir. Suriyeli sığınmacılar ile yapılan görüşmelerde bireysel bir-iki olay dışında Adıyaman'da sosyal dışlanmaya maruz kalmadıklarını ifade etseler de entegrasyon sürecinin bir parçası olan ve bu sürecin yönünü tayin eden önemli etkenlerden biri de sosyal dışlanmadır.

Adıyaman'daki kamu kurumları ve STK'lar ile yapılan görüşmelerde Suriyeli sığınmacıların yaşadıkları psikolojik durumlara ve sosyal dışlanmaya yönelik yapılan çalışmalar şu şekildedir:

AFAD olarak GBM dışında Suriyeliler ile ilgili faaliyetlerimiz bulunmadığından Adıyaman'daki durumu bilemiyoruz. Ancak GBM'de özellikle ilk dönemlerde neredeyse GBM'nin geneline psiko-sosyal destek sağlanması gerekliydi. Aile ve Sosyal Hizmetler (ASHB) Müdürlüğü uzman personelleri için GBM'de açtığımız görüşme odalarında psikolojik destek sağlama noktasında çok fazla emek harcandı ve olumlu gelişmeleri de görüldü. Sosyal dışlanma neredeyse hiç yaşanmadı diyebiliriz çünkü GBM'de yaşayan herkes Suriyeliydi, dolayısıyla aksi bir durum olması söz konusu değildi (AFAD Yetkilisi).

Kurum olarak verdiğimiz hizmetlerde yabancıların ülkemizde, yeniden yerleştikleri diğer ülkelerde veya kendi ülkelerine geri döndüklerinde tüm alanlarda üçüncü kişilere ihtiyaç duymadan kendi ayakları üzerinde durabilmelerini sağlayacak bilgi ve becerileri kazandırmaya yönelik projeler zaman zaman gerçekleştirilmektedir. Koruma masası birimimiz tarafından Suriyeliler ile yapılan yüz yüze görüşmeler neticesinde psikolog ve uzman personellerimizce gerekli destekler sağlanmaktadır. Zaten genel olarak bir sosyal dışlanma görülüyor, psikolojik etkilerini atlatamayan bireyler bulunmakta, bu bireyler için de gerek biz gerek ASH personelleri psikolojik destek sağlamaktayız (Göç İdaresi Yetkilisi).

GBM kapatılmadan önce, orada ikamet eden Suriyeliler için kurduğumuz psiko-sosyal destek çadırında çok yoğun çalışmalar yaptık. Neredeyse GBM sakinlerinin tamamına yakını ile görüşmeler gerçekleştirdik diyebiliriz. Durumu ağır olanları ilgili birimlere yönlendirdik, hafif olanları GBM’de seanslar halinde dinleyerek destek olmaya çalıştık. Dezavantajlı gruplara yönelik özel çalışmalarımız oluyordu. Özellikle engelli, yaşlı ve şiddet mağduru kadınlar ile ilgili konularda hassas çalışmalar yürütüyorduk. GBM kapandıktan sonra aslında psikolojik sorunlar aşılmış sayılabilirdi. Çünkü yaklaşık 6-7 yıl gibi bir süre GBM’de yaşamış olan insanlar haliyle Adıyaman’a gidiş gelişler yaparak bir nevi psikolojik eşiği atlatmışlardı. Biz GBM kapandıktan sonra saha çalışmalarımızı daha da arttırmak zorunda kaldık ve hane ziyaretleri yaparak psiko-sosyal destek sağlamaya çalıştık. İlk başlarda okullarda çocuklar arasında dışlanma söz konusu olmaktaydı. Biz okul idareleri ile irtibata geçerek böylesi durumlarda bize haber verilmesini istedik. Her gelen haber sonrası dışlanan ve dışlayan kişilerle görüşmeler gerçekleştirdik, eğitimler verdik ve bunun çok faydasını gördük. Şu an sosyal dışlanma konusu neredeyse hiç karşımıza çıkmıyor (ASH Yetkilisi).

STK-1: Adıyaman’da bulunan Suriyelilerin şu an için psikolojik sorunlar yaşadıklarını söyleyemem. GBM’nin ilk kurulduğu dönemde vardı, zamanla hem biz hem de ASH uzman personelleri gerekli psikolojik destekleri elimizden geldiğince vermeye çalıştık ve neticesini de aldık diye düşünüyorum. Şu anki durum bunu gösteriyor. Sosyal dışlanma konusunda ise okul çağındaki çocukların bireysel olarak yaşadıkları olaylar dışında vakalar ile hiç karşılaşmadık. Zaten Suriyeliler genel olarak bir arada, toplu şekilde onlarca hatta yüzlerce aile aynı yerlerde yaşadıkları için kendi küçük mahallelerini inşa etmişler diyebiliriz. Dolayısıyla sosyal dışlanma neredeyse hiç görülmemektedir.

STK-2: İlk başlarda bende Suriyelilere ön yargılı bakıyordum ve kendilerinden tiksindiğim dönemler oluyordu. Ülkelerinde savaş varken kaçıp buraya gelmiş bir de habire çocuk yapıyorlar diye kızıyordum. Ancak dernek faaliyetleri sebebiyle hane ziyaretleri yapmaya başlayınca yaşadıkları çaresizlikleri gördüm. Gördükçe de daha fazla yardımcı olmaya çalıştım ve çalışıyorum.

STK-3: Savaştan kaçarak tamamen yabancı bir ülkeye yerleşmek zorunda kalan herkeste mutlaka psikolojik sorunlar görülür bu normaldir. GBM’nin ilk dönemlerinde psiko-sosyal destek çalışmaları yoğun bir şekilde yapılmaktaydı. Ancak şu an için öyle bir şey vardır diyemem. Sosyal dışlanma konusu ise kendilerince çözülen bir mevzudur diyebilirim. Maddi imkansızlıklar ve akrabalık, hemşerilik bağları gibi sebeplerden ötürü geri kalmış mahallelerde yaşamayı tercih etmeleri, kendi çevrelerini hep Suriyelilerden kurmalarını sağlamıştır. Yerel halk ile çok iç içe olmayışları, zaten kendilerine kapılarını açmış olan yerel halk tarafından bir sosyal dışlanmaya maruz kalmalarının söz konusu olmayacağını göstermektedir.

STK-4: Psikolojik sorunlar mutlaka vardır ancak kayda değer oranda değildir. Sosyal dışlanma konusu ise yaşanmamaktadır ama sosyal dayanışma faaliyetlerinin devamlı uygulanması gereklidir. Bu konuda kaynaştırma etkinlikleri düzenlemekteyiz ve çok verimli sonuçlar da elde ediyoruz.

STK-5: Tespit ettiğimiz ve gerek gördüğümüz ailelere psikolojik destek sağlıyoruz. Psikolojik anlamda zor durumda olanlar mutlaka var ama çöküntü yaşayacak kadar ağır durumda olanlarla karşılaşmadık. Çalışma yaptığımız zamanlarda bireyler ve özellikle çocuklar bize karşı mesafelilerdi. Dışlanma korkusuyla bizlerden uzak durmaktaydılar. Ancak çalışmalarımız ve niyetimizdeki samimiyeti görüp güven duymaya başladıkları an her şey birden değişti. Şimdi ise kendileri bizlere ulaşip etkinlikler düzenlememizi istiyorlar. Bizler de özellikle çocuk temalı etkinlikler düzenlemeye gayret gösteriyoruz.

STK-6: Özellikle 2013-2016 yılları arası kırılganlık çok fazlaydı. Psikolojik sorunlar ve sosyal dışlanmalar yaşanmaktaydı. 2016 yılında açtığımız Psiko-sosyal destek birimimizi faaliyete aldık ve burada 5-15 yaş arası çocuklar ve ebeveynlerine psiko-sosyal destekler vermeye başladık. Saha çalışmalarımızda karşılaştığımız güven sorunu zamanla aşıldı, sosyal dışlanma da azalmaya başladı diyebiliriz. Şu an da ise durum gayet iyi.

STK-7: Psikolojik sorun yaşayanlar illa ki vardır ama biz iletişim halinde olduğumuz ailelerde genel olarak bu durumu gözlemlemedik. Yerel halkın sosyal dışlanmaya yönelik hareketleri olduğunu düşünmüyorum zaten hiç karşılaşmadık. Çünkü Suriyeliler diğer yabancılardan farklı. Savaştan kaçmışlar, her şeylerini bırakarak sadece canlarını kurtarmışlar. Böylesi bir durumda empati yapıyor bizim halkımız. Zaten öyle olmasaydı bugün bu kadar yüksek yabancı sayılarına ulaşılmazdı. Sosyal dışlanma demeyelim de, bazı özel ailelerin dışlanmış hissine kapılmamaları için özel çalışmalarımız olmaktadır. Mesela yetim ve dezavantajlı gruplar barındıran yaklaşık 200 aileye aylık düzenli yardımlar yapıyor, her ay hane ziyareti gerçekleştirerek yanlarında olduğumuz hissini vermeye çalışıyoruz. Karşılıklı güven ve samimiyet hakim aramızda.

STK-8: Biz 2016-2019 yılları arasında yürüttüğümüz proje kapsamında, kadın ve kız çocuklarına yönelik güvenli alanlar oluşturmaya çalışıyorduk. Bu projede psikolog, sağlık personelleri ve öğretmenlerimiz aracılığıyla sorunları olanlar ile ilgilenmeye çalışıyorduk. Bize yansıyan önemli sorunlar olmuyordu. Genelde aile içi yaşanan olaylar vardı. Yerel halk tarafından maruz kalınan bir sosyal dışlanma söz konusu değildi.

Adıyaman'da ikamet eden Suriyeli sığınmacılar için 2012 yılında açılan GBM, hem yabancılık hissini yaşanmasını engellemiş hem de GBM kapandıktan sonra Adıyaman'a yerleşenlerin alışma sürecini geçirdikleri bir dönem olmuştur. GBM'de geçen 6-7 yıllık süre zarfında, psiko-sosyal destek çadırları kurulmuş, bu konuda uzman personellerce GBM sakinlerinin büyük çoğunluğu ile görüşülmüş, kendilerine gerekli destek ve yönlendirmeler sağlanmıştır. GBM kapandıktan sonra Adıyaman kent merkezine dağınık halde yerleşenlere ulaşmak ilk başlarda biraz zor olsa da zamanla birçok kişiye ulaşılmış ancak psikolojik anlamda kritik eşik olarak tarif edilen süreci GBM'de iken atlattıklarından dolayı sorun yaşamadıkları gözlenmiştir. Ekonomik

gerekçeler ve bir arada yaşama düşünceleri sebebiyle kentin geri kalmış mahallelerinde yoğunlaşan Suriyeli sığınmacılar, yerel halk ile çok iç içe yaşamamış, hep bir arada oldukları için sosyal dışlanmaya maruz kalmamışlardır.

Okullarda çocuklar arasında yaşanan ufak çaplı sosyal dışlanma olayları dışında önemli bir durum yaşanmadığı görülmüştür. Okullarda yaşanan olumsuz bir durum anında okul idareleri tarafından ilgili kurumlara haber verilmek suretiyle okula giden uzman personeller, hem dışlanan hem de dışlayan kişiler ile görüşmeler yapmış, eğitimler düzenlemiş ve bu sorunu zamanla aşmışlardır.

Görüşülen sivil toplum kuruluşları temsilcilerinden de bazıları ilk başlarda ön yargılı şekilde yaklaştıklarını ancak özellikle hane ziyaretleri sonrası bu fikirlerinin değiştiğini ve çaresizlik içinde olan Suriyeli sığınmacılara daha fazla yardımcı olmaya çalıştıklarını belirtmişlerdir. STK'ların yaptıkları hane ziyaretleri sonrası psiko-sosyal destek merkezleri kurulumu ihtiyacı gören bazı STK'lar bu eksiği gidererek soruna profesyonel anlamda yaklaşarak hizmet sunmuşlardır. STK çalışmalarında ilk başlarda duyulan güvensizlik zamanla yerini güvene bırakınca işler daha da kolay hale gelmiş ve sorunlar daha hızlı çözüme kavuşturulmaya başlanmıştır.

4.3.5. Toplumsal Kabul ve Uyuma İlişkin Sorunlara Yönelik Çalışmalar

Adıyaman'a gelen ilk grupların öncelikle misafirhanelere sonrasında ise GBM'ye yerleştirilmeleri, yerel halk ile Suriyeli sığınmacıların karşılaşmalarının önüne geçmiştir. 2012-2018 yılları arasında GBM faal iken, Suriyeli sığınmacıların sadece varsa özel işlerini görebilmek veya zaman geçirmek için Adıyaman şehir merkezine gittikleri bilinmektedir. Bu gidiş geliş sürecinde sınırlı da olsa bir arada zaman geçiren Suriyeli sığınmacılar ve yerel halk, zamanla bu duruma alışmıştır. GBM'nin kapatılmasıyla beraber Adıyaman şehir merkezine yerleşen Suriyeli sığınmacılar ile yapılan görüşmelerde hem toplumsal kabulün üst düzeyde olduğu hem de Adıyaman'a uyumlarında bir sorun yaşamadıklarını belirtmişlerdir.

GBM kapanınca çevre illere veya diğer GBM'lere gidenlerin de bir süre sonra Adıyaman'a geri döndükleri görülmüştür. Bu konuda, Adıyaman'ı vatanları gibi gördüklerini, diğer iller ile karşılaştırdıkları zaman Adıyaman halkının çok daha iyi insanlar olduklarını ifade etmişlerdir. Türkçe bilmemelerinin entegrasyon önünde biraz

engel olduğunu, Türkçe bildikleri takdirde yerel halk ile ilişki kurmalarının daha kolay olacağını belirtmişlerdir.

Toplumsal kabul ve uyum ile ilgili yaşanan sorunlar var mı? Varsa bu sorunlara nasıl çözümler getiriliyor? sorularını sorduğumuz kurumlar ve STK'ların verdikleri cevaplar şu şekildedir:

Adıyaman'a ilk gelen gruplar zamanında ne yapacağımızı çok bilmiyorduk. GBM'yi kurup tamamen Suriyelileri yerleştirene kadar hem bir hengame içindeydik. GBM tamamen dolunca bu konulara yönelmeye başladık. Öncelikle Suriyeli kanaat önderleri ile görüşmeler yaptık, Suriyelilerin hemen hepsinin değer verdikleri hocalar, aşiret reisleri, kanaat önderleri ve diğer önemli kişiler arasından "Akil İnsanlar Heyeti" oluşturduk. Bundan sonraki çalışmalarımızda devamlı istişare halinde işlerimizi yürüttük. GBM içinde 6 adet mahallemiz bulunmaktaydı. Bu mahallelere, Suriyeliler içinden seçime giderek kendi oylarıyla muhtar seçmelerini sağladık. Bu hem bize olan güveni arttırdı hem karar alma sürecinde onlara da söz hakkı verilmiş oldu hem de özellikle gelenek ve kültürleri ilgili konularda yanlış kararlar almamızın önüne geçti. İlk başlarda günlük iki öğün sıcak yemek çıkarıyorduk ancak yemekleri beğenmediklerinden süreç sağlıklı işlemedi. Biz de kendi aralarından Suriyeli aşçılar bulduk, tedarikçi firmaya gönderdik ve yemekleri kendi damak zevklerine göre yapmaya başladılar. Çok ta memnun kaldı bu uygulamadan. Adıyaman'da bulunan kamu kurumları personelleri ve Suriyeliler arasında dostluk maçları düzenledik. GBM'de ikamet eden Suriyeli 8-14 yaş arası çocuklardan müzik korosu oluşturduk ve 2014 yılında İstanbul'da düzenlenen Dünya İnsani Zirvesine katıldık. Meslek edindirme kurslarımızda ürettikleri ürünleri 2014 yılından sergi şeklinde Adıyaman şehir merkezinde sergiledik. Hem bir kaynaşma toplantısı oldu hem de sergiden gelen gelir, ürünleri üreten kişilere maddi destek sağladı. Şu an için Adıyaman'da hem toplumsal kabulün hem de uyumun ülke ortalamasının çok üstünde olduğunu söyleyebilirim (AFAD Yetkilisi).

Toplumsal kabul konusunda Adıyaman halkı çok misafirperver davranmış ve bunun neticesinde tüm Suriyelileri yüreğinde kabul etmiştir. Uyum konusunda kanunen görevli olan kurum olmamız hasebiyle iki yönlü aktif bir iletişim ve gönüllülük hedeflenerek göçmen odaklı bir yaklaşım benimsenmektedir. Çalışmalarımızda öngörülen uyum; ne asimilasyon ne de entegrasyondur. Göçmenle toplumun gönüllülük temelinde birbirlerini anlamalarıyla ortaya çıkan harmonizasyondur. Hali hazırda devam eden biz bize sohbetler ve kişisel bazda yapılan faaliyetlerle kanat önderleriyle görüşmeler yapılmaktadır. Uyum konusunda Adıyaman'da bulunan tüm kurum ve STK'larla iletişim halindeyiz. Dönem dönem uyum etkinlikleri düzenlenmekte ve bu programlara iştirak etmekteyiz. Suriyelilerin Adıyaman'a uyumu konusunda ise herhangi bir sıkıntı görmemekteyiz. Uyum konusunun aşıldığına inanıyorum. Suriyeliler yerel halk ile iletişime geçebiliyor, iş bulup çalışabiliyor, kendi iş yerini açabiliyor. Türkçe öğrenme konusunda biraz daha çaba gösterdikleri takdirde tamamen uyum

sağlanacaktır. Ülkemiz vatandaşlarına anlatılması gereken bazı durumların olduğu, yabancılara karşı olan tutumların daha iyi konuma getirilmesi gerektiğini düşünüyorum (Göç İdaresi Yetkilisi).

Suriyelilerin toplumsal kabulü, vatandaşlarımızın hoşgörüsü ve anlayışı neticesinde büyük oranda sağlanmıştır. Devletimizin muhtaç ailelere şefkat elini uzatması, onları ortada bırakmayıp destek olması onlarla devletimiz ve halkımız arasında bir köprü görevi görmüş ve ayrımcılık korkusu olmadan sosyal uyum konusunun aşılmasına vesile olmuştur. Suriyelilere yönelik hizmetlerde kamu kurumları ve STK'lar ile de iletişim halinde olmamız, var olan sorunları hızlıca çözüme ulaştırmada önemli bir adımdır. SUY kapsamında yapılan yardımlarda Türkler veya diğer yabancılar diye bir ayırımın olmaması, şartların herkes için geçerli olduğu ve muhtaç olan herkese yardım yapılıyor olması, Suriyelilerin kendilerini Türkiye'ye bağlı hissetmelerini ve aidiyet duygusunu pekiştirmektedir. İlimizde toplumsal kabul üst düzeydedir, Suriyelilerin uyumu da çok iyi düzeydedir diyebiliriz. Ancak özellikle Türkçe dil bilme oranının arttırılması halinde bu uyumun daha da iyi noktalara geleceğini belirtmek isterim (SYDV Yetkilisi).

Suriyeli ailelerin yaşadıkları ortamları bizim görme imkanımız pek bulunmamaktadır. Okullarımızdaki ve günlük hayatta karşılaştığımız durumları baz alarak toplumsal kabulün neredeyse tamamen sağlandığını söyleyebilirim. Okullarımızda çocuklar arasında özellikle oyun esnasında yaşanan tartışmalar klasik çocuk kavgalarından öteye gitmemektedir. Bu kavgaların temelinde dışlama veya ret düşüncesi asla görülmemektedir. Tek sıkıntımız Türkçe konusunda yaşadığımız iletişimsizlik. 3. sınıf öğrencilerimize açtığımız uyumlaştırma sınıflarımızda yoğunlaştırılmış Türkçe eğitimi vererek Türkçe bilen Suriyeli sayısını arttırmayı hedefliyoruz. Dil bilen insanların uyumu bilmeyenlere oranla daha kolay oluyor. Bakanlığımızın talimatları doğrultusunda Türk ve Suriyeli çocukların katıldıkları ağaç dikme, 23 Nisan şiir ve resim yarışması, 19 Mayıs şarkı yarışması, kültürel ve tarihi geziler ile piknikler gibi etkinlikler düzenledik. COVID-19 salgını nedeniyle ara vermek zorunda kaldık. Biz Milli Eğitim camiası olarak Suriyelilere %100 uyum sağladık. Suriyelilerin kabulü ve Suriyelilerin eğitim, yaşam ve kültür olarak Adıyaman'a uyumu noktasında ise %80 oranında bir kabul ve uyum gerçekleşmiştir diyebilirim (MEB Yetkilisi).

Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü olarak, kişi ve ailelerin şartlarından doğan ve kendi kontrolleri dışında oluşan maddi-manevi sorunların giderilmesi ve hayat şartlarının düzenlenmesine yardımcı olmak, çözüm üretmek için hizmet merkezlerimiz aracılığıyla çalışmalar yürütmekteyiz. 08.06.2018 tarihinde UNFPA ile ortak başlattığımız proje kapsamında, Suriyelilere hane ziyaretleri yaparak sorunların çözülmesi için yönlendirme hizmeti verilmiştir. COVID-19 sebebiyle devam eden projemiz bulunmamaktadır. Halkımız Suriyelileri kabul ederek onları bizden biri gibi görüyor. Okullarda yaşanan bireysel dışlanma durumlarında eğitimler, etkinlikler ve görüşmeler düzenleyerek faydalı sonuçlar aldık. Suriyeliler ile yaptığımız görüşmelerde bizlere iletilen sorunların çözüme kavuştuğunu görünce güven duygusu artıyor bu da uyumu hızlandırıyor. Zaten tüm kurum ve STK'larla iletişim

halindeyiz. Çalışmalardan hep haberdar olduğumuz için ihtiyaca yönelik faaliyetler yürütüyor bu sebeple mükerrer çalışmaların önüne geçiyoruz. Çeşitli eğitim, etkinlik, programlar ile Türkler ve Suriyelileri bir araya getiriyoruz. Bu vesileyle uyum ve kaynaşma zemini oluşuyor. Yerel halka yönelik eğitim ve bilgilendirme faaliyetlerimiz de oluyor. Kamu kurumları ve STK'ları yanlarında gören Suriyelilerin Türkiye'ye ve halkına olan güveni artıyor ve uyum daha verimli şekilde ilerliyor. Türkçe bilmeme ve iş bulma konusunda yaşadıkları sorunları da aşabilmeleri halinde tamamen uyum sağlanmış bir Adıyaman görebiliriz (ASH Yetkilisi).

STK-1: Bizim çalışmalarımız ağırlıklı olarak uyum üzerine ve dezavantajlı gruplara yönelik çalışmalardır. Hatta 2020 yılı Sosyal Uyum Yılı olarak ilan edilmişti. Bizim yaptığımız çalışmaların büyük çoğunluğu da uyum üzere yapılmaktadır. Mesela yerli ve Suriyeli kadınların bir araya gelerek kaynaşacağı, yemek yapabilecekleri bir program hazırlığı içerisindeyiz. Okul ve aile odaklı çalışmalar yürütüyoruz ama bu çalışmaların daha fazla artırılması gerekmektedir. Uyum hizmetleri genellikle Toplum Merkezlerimiz aracılığıyla yürütülmektedir. Adıyaman'daki Toplum Merkezimiz yeni açıldığı için henüz tam hedefe ulaşmışız diyemem. Adıyaman'da Suriyelilerin iki mahalle de yoğun şekilde yaşıyor olmalarını uyum konusunda bir engel olarak görüyorum. Yerli halk ile iletişimin olmadığı, kendi mahalleleri gibi bir durumun varlığı söz konusu. Bu durum farklı kültürlerle iletişim ve uyum için bir engeldir. Göç İdaresinin kurulması bize çok büyük fayda sağladı, şimdi özellikle kayıtlar konusunda tek merkezden sağlıklı bilgiler alarak çalışmalarımızı daha faydalı şekilde ihtiyaca yönelik yürütebiliyoruz. Ancak Adıyaman'daki STK'ların daha kapsamlı ve gelişime yönelik faaliyetler yürütecek şekilde çalışmalarını arttırmaları gerektiğini düşünüyorum. Faaliyetleri çok az, bu sebeple kamu kurumlarına ve bize çok fazla iş yükü oluşuyor. STK'lar genelde yardım odaklı çalışıyor, bu da insanları tembelliğe ve bir bekleyişe sürüklüyor. Halbuki onlara balık tutmayı öğretecek faaliyetler düzenleyerek hem kendi ayakları üzerine durmalarını, sosyal uyum sağlamalarını hem de iş yükümüzü azaltacağımızı düşünüyorum. Her şeye rağmen şu ana kadar gördüğüm haliyle toplumsal kabul de sosyal uyum da belli bir oranda sağlanmıştı diyebilirim.

STK-2: Toplumsal kabul konusunda olumsuz bir durum görmüyorum. Hatta bizim gençlerimizin çalışmak istemedikleri iş alanlarındaki açığımızı kapattıkları düşüncesiyle, Suriyelilerin gelmesini Adıyaman'ın gelişmesi adına olumlu buluyorum. Ülke ekonomisine de katkıları oluyor. Vasıflı, yetişmiş, eğitilmiş ve bize fayda sağlayacak Suriyelilere vatandaşlık verilmesi halinde ülke genelinde, Suriyelilerin Türkiye gelmesinin olumlu olduğu görüşünü arttıracaklarını, bu şekilde Suriyelilerin uyumlarının da artacağını düşünüyorum. Adıyaman'da sosyal uyumları zaten çok iyi seviyededir. Hem çalışma hem de nitelikli Suriyelilere vatandaşlık verilmesi uyumu daha üst seviyelere çıkaracaktır.

STK-3: Adıyaman'ın yerel haklı Suriyelilere kapılarını açtı, onları misafirden öte kardeş gibi gördü. Bunun sonucu olarak Adıyaman'da Suriyelilere yönelik olumsuz durumla karşılaşılma. Ancak Suriyelilerin uyumunu yeterli seviyede görmüyorum. Genellikle kalabalık ve sosyo-ekonomik yönden geri kalmış mahalleleri tercih ediyorlar. Dil, örf-adet,

yaşam şekillerini değiştirmeden aynen devam ettiriyorlar. Uyum konusunda bu sorun yaratıyor. Buna bağlı olarak Suriyelilerin uyumu yeterli olmasa da ilerleme var. Onlar bize biz onlara alıştık diyebilirim.

STK-4: Derneğimiz henüz yeni bir dernek ama bizim temel amacımız Ensar ile Muhacir uyumunu gerçekleştirmeye vesile olmak. Kısa süreli Türkçe ve Arapça Dil eğitimleri verdik. Oldukça verimli ve başarılı geçen bu eğitimleri daha geniş ve uzun süreli yapabilmek için altyapı çalışmalarımız devam ediyor. Toplumsal kabul de herhangi bir sorun yok. Yerel halk onların durumunu biliyor ve kapıları hep açık. Ancak Suriyelilerin Adıyaman'a uyumlarının aynı seviyede olduğunu söyleyemem. Daha yüksek oranda uyum sağlanması için çalışmalar yapılmalı. Biz dernek olarak dil öğrenimi, istihdam, kültürel kaynaşma, sosyal dayanışma gibi alanlarda çalışmalar yürütmek üzere hazırlık içerisindeyiz.

STK-5: Yerelde Suriyelilere karşı olumsuz bir durum yok gördüğümüz kadarıyla. Bireysel olayları saymıyoruz. O bizde de var olan bir durum. Toplum bu durumu kabullendi. Uyum konusu ise güven problemi aşıldıkça daha kolay oluyor. Bize ilk çalışmalarımızda mesafeli duruyorlardı ama zamanla güven tesis edilince kendileri bizleri arıyor davet ediyorlar. Mesela köy okullarında okuyan Türk çocukların ihtiyaçlarına yönelik bir kampanya düzenledik ve bu ihtiyaçları köy çocuklarına ulaştırmak için yola çıktığımızda yanımızda Suriyeli çocuklar da vardı. Bu hem ebeveynlerin bize olan güvenini gösteriyor hem de Suriyeli çocuklar ile Türk çocukların kaynaşmalarını sağlıyordu. Çok güzel arkadaşlıklar kurulmuştu o zaman. Daha önce de sergi düzenlemiştik. Sergideki ürünleri Suriyeli çocuklarla beraber satmış, gelirlerini de o ihtiyaç sahibi Suriyeli ailelere ulaştırmıştık. Bu çalışmamızda çok güzel olmuştu. Şimdi ise özellikle çocuklar ve kadınların katılacağı oyun, meslek, sanat ve kültür temalı atölyeler kurma hazırlığı yapıyoruz. Bize göre kabul konusu da uyum konusu da çoktan aşıldı. Şimdi sadece şartları daha iyi hale getirmek için çalışmalıyız.

STK-6: Biz özellikle 2015 itibariyle faaliyetlerde bulunmaya başladık. Yerel halka yönelik paneller, oturumlar ve seminerler düzenledik. 2016 yılından sonra da yabancılara yönelik çalışmalarda yoğunlaştık. Eğitim, koruma, psikolojik destek, tercümanlık, yönlendirme gibi alanlarda hizmetler veriyoruz. Okullarıyla çalışmalarımız, meslek edindirme kurslarımız (kuaför, dil, el işi, gastronomi, dikiş-nakış, mobilya) devam ediyor. Medikal malzemeleri temin konusunda aracılık yapıyoruz. 5-15 yaş arası çocuklara ve ebeveynlerine yönelik çocuk-anne ve aile içi uyum programları düzenliyoruz. Kapasite geliştirme kursları açarak bireylerin kendilerini geliştirmelerine yardımcı oluyoruz. 2019 yılında kendi ailelerimiz ile beraber Suriyeliler, Afganlar ve Iraklılar arasında ortak iftar programları düzenledik. Suriyelilerin 2016 yılına kadar kırılganlık yaşadığını, 2016 sonrasında düzelmeye başladığını, şu an da ise herhangi bir sorun yaşanmadığını ifade edebilirim. İlk başlarda saha çalışmalarımızda güven sorunu vardı, zamanla güven sorunu aşıldıkça hem kendilerini daha rahat ifade etmeye başladılar hem de kendi ayakları üzerinde durmaya yönelik adımlar atıldılar. İş bulma, kendi iş yerini kurma gibi. Mesela bizim dernekte 33 çalışmamız var bunun 10 tanesi Suriyeli. Ekonomik özgürlük kazandıkça uyum sorunu da azalmakta. Genel tabloya bakarsak, tüm

eksikliklere rağmen toplumsal kabul de, Suriyelilerin Adıyaman'a uyumu da çok iyi diyebilirim.

STK-7: Çalışmalarımızda gördüğümüz kadarıyla Adıyaman olarak kardeşlerimizi kabul etmişiz. Biz bu konuda çevremizde olan herkese empati yapmasını tavsiye ediyor empati amaçlı bilgilendirmeler yapıyoruz. Suriyelilerin yanlışları vardır, kendilerini uyaracağımızı, bazı durumlarda ise görmezden gelmemiz gerektiğini söylüyoruz. Suriyelilerin uyumunu yüzde olarak oranlarsak yaklaşık %85 civarındadır. Ekonomik sebepli ve güven kaynaklı sorunlar aşılsa daha iyi olacaktır. Mesela biz dernek olarak Suriyelilerden oluşan bir birim kuruyoruz, Suriyeli kardeşlerimizle ilgili işlemleri bu birim takip edecek. Bu vesileyle bize olan güven artıyor kendileri için de ekonomik kazanç sağlanıyor.

STK-8: Biz dernek olarak kısıtlı bir süre çalıştık. 2016-2019 yılları arasında geliştirdiğimiz bir proje ve bu projenin kapsamı alanı dışına çıkmadık. O zamanki tecrübeler ile şimdi günlük hayatta karşılaştığımız durum üzerinden yorumlayalım desem, toplum olarak biz onlara fazlasıyla alıştık. Suriyeliler ise büyük oranda uyum sağladılar ancak ekonomik sorunlarını aşabildikleri takdirde daha fazla uyum sağlayacaklardır diye düşünüyorum.

Adıyaman'da yerel halk ile Suriyeli sığınmacılar arasında dışlanma veya reddetme gibi bir durumun olmadığı anlaşılmaktadır. Adıyaman halkının Suriyeli sığınmacıları bağrına bastığı, onları misafirden öte kardeş olarak gördüğü, karşılıklı güven tesisinin sağlandığı ve yerel halk ile Suriyeli sığınmacıların birbirlerine alıştıkları sonucu ortaya çıkmaktadır. Suriyeli sığınmacıların da Adıyaman'a entegrasyonlarının yüksek olduğu, ekonomik ve dil kaynaklı sorunların biraz daha aşılması halinde entegrasyon sorununun tamamen ortadan kalkabileceği düşünülmektedir.

Adıyaman'da ikamet eden Suriyeli sığınmacılara yönelik faaliyet gösteren kamu kurumları ve STK'lar ile yapılan görüşmelerde genel olarak toplumsal kabulün bir sorun olmadığı ve tamamen aşıldığı anlaşılmaktadır. Bu görüşmeler neticesinde gerek sorulara verilen cevaplar gerek görüşme öncesi-sonrası yapılan sohbetler esnasında edinilen izlenimler genel olarak aşağıdaki sonuçları ortaya çıkarmıştır.

- Adıyaman'da bulunan GBM'nin 2018 yılına kadar faal olması nedeniyle bu süre zarfında iki tarafında birbirine alışmasında önemli bir rol üstlendiği düşünülmektedir. GBM aktif iken AFAD tarafından, GBM'de bulunan kanaat önderlerinin görüşlerine başvurması, Suriyeli sığınmacıların ileri gelenlerinden "Akil İnsanlar Heyeti" oluşturması, GBM'de bulunan mahallelere seçim

yoluyla Suriyeli sığınmacılar arasında muhtar seçtirmesi, Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye ve GBM yönetimine inanması ve güven duymasını sağlamıştır. Mutfak kültürü farkı ve damak zevkleri nedeniyle Suriyeli aşçılar seçilerek yemek tedarikçisi firmada rol almalarının sağlanması da kendilerine verilen değerin ne denli yüksek olduğunu görmelerini sağlayan bir diğer gelişmedir.

- Güven problemi aşılın Suriyeli sığınmacıların entegrasyonlarının önemli düzeyde arttığı görülmüştür. Saha çalışmalarında bulunan derneklerin ilk başlarda karşılaştıkları güven problemi zamanla aşılnca, entegrasyon konusu da aynı şekilde zamanla aşılmaya başlamıştır.
- Türkçe bilen Suriyeli sığınmacıların entegrasyonlarının, bilmeyenlere oranla daha yüksek olduğu anlaşılmıştır. Özellikle okullardaki çocukların Türkçe bilmesi, ailelerini de etkilemelerini sağlamaktadır. Derneklerce verilen Türkçe dil eğitimleri de olumlu gelişmelerdir.
- Ekonomik sorunları az olan insanların, ekonomik kaygı yaşayanlara oranla daha fazla uyum sağladıkları görülmüştür. Kendi ayakları üzerinde durabilen bireylerin, bir yerlerden yardım beklemeyişi kendilerine olan güveni arttırmaktadır. Bu da toplum içinde daha rahat hareket ederek, kendilerini ifade etmelerini sağlamaktadır. Dolayısıyla entegrasyon konusunun önemli bileşenlerinden biri de ekonomik kaygılardır ve bu kaygıların giderilmesi ile entegrasyon sorunu aşılmaktadır.
- Suriyeli sığınmacıların özellikle üç mahallede yoğunlaşmış olmaları kültürel alışverişin önünde bir engel olduğundan entegrasyonu geciktiren bir olgu olarak karşımıza çıkmıştır.
- Derneklerce düzenlenen meslek edindirme kurslarına katılımların yüksek olması da Suriyeli sığınmacıların için hem toplum içine karışma hem de ekonomik gelir sağlama adına olumlu gelişmelerdir.
- Dernekler bünyesinde Suriyeli sığınmacıların da çalışıyor olması önemli bir gelişmedir. Bu sayede topluma olan güven artmaktadır. Ayrıca dernek faaliyetlerinde kendilerinden birinin olduğunu bilmeleri, dernekler hakkında olumsuz görüşe kapılmalarının önünü kesen bir durum olabilmektedir.

- COVID-19 sebebiyle geçici olarak ara verilen hizmetlerden biri olan Türkçe Dil eğitimi için derneklere sık sık talep gelmesi, Suriyeli sığınmacıların toplum içinde yaşadıkları zorlukları aşma girişimi olarak algılanmaktadır. Buradan, dil öğrenildikçe entegrasyon sorunu azalacaktır sonucuna ulaşılmaktadır.

Suriyeli sığınmacılar ile yapılan görüşmelerde genel olarak Adıyaman halkının barışçıl ve uzlaşmacı yapıya sahip oldukları dile getirilmiştir. Suriyeli sığınmacıların toplum tarafından benimsendikleri, kendilerine karşı herhangi bir olumsuzluğun olmadığı, Suriyeli sığınmacıların da aynı şekilde Adıyaman'a uyum sağladıkları görülmüştür. Dil ve ekonomik kaygılar dışında bir sorun görülmediği, bu sorunların aşılması halinde birlikte yaşamının daha üst seviyelere ulaşacağı görülmektedir.

5. SONUÇ

İnsanoğlunun varlığı ile beraber ortaya çıkan göç hareketleri özellikle son yüzyılda önemli oranda artış göstermiştir. Gelişmiş ülkelerde refah seviyesinin gün geçtikçe artıyor olması, yaşam standartlarının yükselmesi, ulaşım ağının kolaylaşması, teknolojik gelişmelerle her şeye daha kolay ulaşabilir olunması, öte yandan az gelişmiş ülkelerde tüm bu alanlarda mahrumiyet yaşanması göçü arttıran sebeplerden biridir. Genelde yaşam kaygısı veya daha iyi bir yaşam beklentisi için yapılan göçler, şekline, zamanına, türüne ve nedenlerine göre değişiklik gösterebilmektedir. Göç hareketleri ülke içinde bölgeler arası olabilirken, ülkelerarası hatta kıtalar arası olabilmektedir. Bireysel veya kitleler halinde gerçekleşen göçler, savaş ya da çatışma gibi nedenlerden ötürü plansız ve hazırlıksız şekilde ortaya çıkan ani gelişmelerdir.

2011 yılında başlayan ve halen devam eden Suriye savaşının etkisiyle Suriye'den kaçarak diğer ülkelere sığınan Suriyeli sığınmacıların sayısı milyonları bulmuş, ülkenin büyük çoğunluğu Suriye'den ayrılarak Türkiye, Lübnan, Ürdün ve Irak başta olmak üzere çeşitli ülkelere göç etmişlerdir. Olayların başlaması ile beraber Türkiye'ye gelmeye başlayan Suriyeliler için sınır kapılarının ardına kadar açılması, Türkiye'nin kitlesel göçler ile karşılaşmasına neden olmuştur. Suriyeli sığınmacılar Türkiye'ye ilk geldikleri dönemlerde sınıra yakın illerde kurulan Geçici Barınma Merkezlerine yerleştirilmişlerdir. Ancak hem Geçici Barınma Merkezlerinin kapasitelerinin dolması hem de Türkiye'ye gelen Suriyeli sığınmacıların sayılarının artması sebebiyle şehir merkezlerine yerleştikleri görülmüştür. Gün geçtikçe sayıları artan sığınmacılar, artık toplumun içine karışmış ve 2021 yılı Mayıs ayı itibariyle Türkiye'deki Suriyeli sığınmacı sayısı 3.671.811'e ulaşmıştır.

Çalışma alanımız olan Adıyaman'da Suriyeli sığınmacılar süreci 2012 yılında bireysel şekilde gelen yaklaşık 300 kişilik Suriyeli grubun kamu misafirhanelerine yerleştirilmesi ile başlamış, 3-4 ay gibi kısa bir sürede sayının 700'lere ulaşması nedeniyle Geçici Barınma Merkezi kurulması kararlaştırılmıştır. 2012 yılı Ağustos ayında başlayan ve 26 gün gibi kısa bir sürede bitirilerek Eylül ayında Suriyeli sığınmacıları misafir etmeye başlayan Geçici Barınma Merkezi hem il içi hem de sınırdan gruplar halinde nakledilen Suriyeliler ile beraber 4 ay gibi bir sürede yaklaşık 9.000 kişi ile neredeyse tam kapasiteye ulaşmıştır. Hali hazırda Adıyaman'da bulunan

Suriyeli sığınmacı sayısı 2021 yılı Mayıs ayı verilerine göre 22.344 kişidir. 631.039 nüfuslu Adıyaman'da bulunan Suriyeli sığınmacılar il nüfusunun %3,54'üne denk gelmektedir (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü-2, 2021).

Suriyeli sığınmacıların büyük bir kısmı direk sınırdan Geçici Barınma Merkezi'ne nakledilmiş diğer kısmı da akrabalık bağları gibi nedenlerden ötürü çeşitli illerden ve Geçici Barınma Merkezlerinden gelmişlerdir. Adıyaman'daki Suriyeli sığınmacıların yerel halk, kamu kurumları ve bilgi sahibi oldukları sivil toplum kuruluşlarının yaklaşımlarından ve hizmetlerinden yüksek oranda memnun oldukları görülmüştür. Yapılan araştırmada Adıyaman'a olan sevgilerinin vatan sevgisi gibi terimlerle ifade edilmesi, yerel halkın kendilerine olan yaklaşımlarının kardeşlikten öte olduğunun belirtilmesi, diğer Geçici Barınma Merkezlerine ya da illere gidenlerin bile tekrar geri dönerek Adıyaman'a yerleşmeleri, Adıyaman'a entegrasyon sağlama oranının yüksek olduğunu göstermektedir.

Araştırma kapsamında Adıyaman'daki çeşitli bölgelerde ikamet eden 15 Suriyeli sığınmacı ile yüz yüze görüşme yapılarak, yaşadıkları sorunlar sorulmuş ve karşılaştıkları sorunlar başlıklar halinde kamu kurumları ve STK'lara iletilmiştir. Suriyeli sığınmacılarla ilgilendiği düşünülen 6 Devlet Kurumu ve 18 STK ile yüz yüze görüşme ya da COVID-19 salgını nedeniyle telefonla iletişim sağlanmıştır. Görüşme yapılan 18 STK'dan 6'sı Suriyelilere yönelik hiçbir faaliyetlerinin olmadığını, 4 tanesi ise daha çok sınır ötesi çalışmalara katıldıklarını, Adıyaman'da faaliyetlerinin bulunmadığını belirtmiştir. Bu sebeple çalışmamız 6 Devlet kurumu ve 8 STK ile devam ettirilmiş olup Suriyeli sığınmacıların karşılaştıkları sorunlar kendilerine iletilmiş ve bu sorunlara kamu kurumları ile STK'lar tarafından getirilen çözümler ve sundukları hizmetler ile uyum konusundaki rolleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Suriyeli sığınmacıların yaşadıkları sorunlardan en önemlisi barınma sorunudur. Barınma ile ilgili olarak yaşanan sorunların başında ise GBM'nin kapanmasıyla beraber orada yaşayan binlerce insanın aynı anda Adıyaman'da kiralık ev arayışına girmesi gelmektedir. Bu noktada kamu kurumları ve STK'ların o an için yapabilecekleri pek bir şey bulunmazken, uzun vadeli programlar çerçevesinde konut ihtiyacına binaen planlamalar yapılması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Suriyeli sığınmacıların kiralık ev ararken dayanışma içinde hareket ettikleri akrabalık, hemşerilik ve arkadaşlık gibi bağlar ile sorunu çözdükleri görülmüştür. Suriyeli sığınmacıların yoğun olarak

yaşadıkları bölgeler Varlık, Mara ve Altınşehir Mahallerindeki eski ve terkedilmiş binaların çoğunlukta olduğu yerlerdir.

GBM’lerde kira, ısınma, elektrik, su giderleri gibi bir endişesi olmayan Suriyeli sığınmacıların şehir merkezinde ev kiralamaları ile beraber sorumlulukları artmıştır. 2018 yılında GBM’nin kapanmasıyla kendi ayakları üzerinde durmak zorunda kalmışlardır. Bu noktada STK’ların ihtiyaç sahibi Suriyeli sığınmacılara, kiralık ev bulma, ev sahipleri ile ikna için görüşme yapma, ev eşyası temin etme, yönlendirme gibi alanlarda hizmet verdikleri görülmüştür. Suriyeli sığınmacıların yaklaşık 6 yıl boyunca GBM’de yaşaması ve bu süre zarfında çeşitli ihtiyaçları için şehir merkezine gidip gelmeleri, onları Adıyaman’a alışma konusunda zamana yayılan bir sürece dahil etmiş ve Adıyaman halkı ile uyum ve entegrasyonları bu sayede daha kolay gerçekleşmiştir.

Ekonomik ve sosyal konularda yaşadıkları sıkıntıların başında geçim kaygısı gelmektedir. Bu konuda en önemli destekleri Kızılaykart adıyla aylık kişi başı olarak yapılan 120 TL’lik ödemedir. Belli şartlar sonrası ödenen bu ücreti, şartları tutmadığı için alamayanlar genel olarak şikayetçi konumdadır. Bazı ailelerin kalabalık olması ve genç nüfus barındırması pozitif bir durum iken, özellikle eşlerini kaybetmiş kadınlar ve yaşı ilerlediği için çalışamayacak olan yaşlıların çok zor şartlar altında hayata tutunmaya çalıştıkları görülmüştür. İş bulma konusunda da sıkıntılar yaşandığı, düşük ücretle çalıştırıldıkları ve iş bulmakta zorlandıkları anlaşılmaktadır. Sosyal yardımlar konusunda ise, dernek faaliyetlerinden çok haberdar olmadıkları, periyodik yardım alamadıkları gibi şikayetler dile getirilmiştir.

Kamu kurumları ve STK’ların ekonomik ve sosyal sorunlara çözüm olarak yaptıkları hizmetler ise Kızılaykart ile yapılan 120 TL’lik ödeme, özellikle STK’lar ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı aracılığıyla yapılan kömür, gıda kolisi, kıyafet, hijyen seti gibi yardımlardır. Bunlara ilaveten bazı STK’ların çalışmak isteyen Suriyeli sığınmacıları yönlendirmek suretiyle iş bulma girişimleri, kendilerine istihdam sağlayacak meslek edindirme kursları düzenledikleri, bu kurslar süresince devam zorunluluğu şartıyla aylık ücretler ödendiği görülmüştür. Ekonomik kaygıları az olan insanların entegrasyonu daha kolay olduğundan Adıyaman’da bulunan kamu kurumları ve STK’ların, ülkenin mevcut ekonomik şartları çerçevesinde Suriyeli sığınmacılara yönelik ekonomik anlamda gerekli desteği sağladıkları görülmüştür.

Sağlık alanındaki memnuniyetleri, sıklıkla “size nasıl bakıyorlarsa bize de öyle bakıyorlar” cümlesini kurmalarından anlaşılmaktadır. Hastaneler ve Göçmen Sağlığı Merkezlerinde herhangi bir sorunla karşılaşmadıklarını ve yerel halkın faydalandığı tüm haklardan faydalandıklarını dile getiren katılımcılar sağlık hizmetleri açısından tam bir memnuniyet içerisinde.

Eğitim anlamında sorunların aşıldığı ve her şeyin yolunda ilerlediği görülmüştür. Bunda en önemli etken GBM’nin varlığıdır. Suriyeli sığınmacıların hemen hepsi daha önce Geçici Barınma Merkezinde yaşamış ve aile bireylerinin oradaki okulda eğitim sürecine dahil olmaları sayesinde, Adıyaman’a yerleştikleri zaman eğitim konusunda fazla zorluk çekmemişlerdir. Adıyaman’daki okullarda yerli öğrencilerle ilk başlarda yaşanan ufak çaplı anlaşmazlıklar dışında kayda değer bir olumsuzluk yaşanmamıştır. Şu an sadece geçici olarak COVID-19 salgını nedeniyle online olarak yapılan uzaktan eğitim altyapılarının olmayışı bir sorun olarak görülmektedir. Onun dışında Suriyeli öğrenciler, Devlet okullarında yerli öğrencilerden bir farkı olmadan aynı hak ve şartlarla eğitime tabidirler. Belli bir yaşa erişmiş çocukların okul yerine çalışmaya gitmesi, aileye ekonomik destek olmaya çalışması bu çocukları okullardan alıkoymaktadır. Her ne kadar eğitim ücretsiz olsa da eğitim materyalleri, ekstra harcamalar gibi sebepler bile okula göndermemek için ebeveynler tarafından ortaya konulan bir engel olabilmektedir. Eğitim konusunda dil kaynaklı sorun dışında bir engelleri olmadığı, bunu da aşmaları halinde eğitimin kaldığı yerden devam edeceğine olan inançları yüksektir.

Devletin özellikle üstünde durduğu hususlardan biri olan eğitim konusunda okullaşma oranının Adıyaman’da yüksek olduğu, bu oranın daha da artırılması için Kızılay ile ortaklaşa yürütülen ŞEY (Şartlı Eğitim Yardımı) çerçevesinde takip edildiği görülmüştür. Meslek edindirme kursları ile hem nitelikli bireyler yetiştirmek hem iş gücü açığını kapatmak hem de kendi ayakları üzerinde durmalarını sağlayacak meslekler öğrenmeleri amaçlanmış ve devam ettirilmektedir. PİKTES projesi ile Adıyaman’a üç okul daha yapıldığı, okulların fiziki ortamları ve materyallerinin artırıldığı görülmüştür. Arkadaşlarına ayak uyduramadığı görülen Suriyeli sığınmacılar için ekstra uyumlaştırma programları düzenlenmeye devam etmektedir. Halk Eğitim Merkezleri ve STK’larca Türkçe Dil Eğitim kursları dönem dönem düzenlenmiş ancak COVID-19 tedbirleri kapsamında geçici olarak ara verilmek zorunda kalmıştır. Yaşı küçük olan çocukların büyüklere oranla okula daha fazla uyum sağladığı, çocuklar ve

okul çağını yeni bitirmiş yetişkinlerin Türkçeyi önemli derecede öğrendikleri görülmüştür. Adıyaman'a daha fazla uyum sağlayan Suriyeli sığınmacıların Türkçe bilme oranlarının, az uyum sağlayanlara oranla daha yüksek olması, dil faktörünün entegrasyon konusundaki önemini gözler önüne sermiştir. Bu anlamda dil eğitimi konusunda gerekli hassasiyetin gösterilmeye devam edilmesi gerçeği ortadadır.

Görüşme yapılan kişilerin 10'u ilk başlarda çok zorlandıklarını, psikolojik anlamda çok yıprandıklarını ama zamanla buraya alıştıklarını, alışmak zorunda olduklarını ve bu süreçte Adıyaman halkının kendilerine yaklaşımlarının etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Halen Suriye'de akrabaları bulunan kişilerin psikolojik anlamda daha fazla yıprandıkları görülmüştür. Sosyal dışlanma konusunda ise ufak çaplı bireysel olaylar dışında herhangi bir sorun yaşanmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Okullarda çocuklar arasında zaman zaman yaşananlar dışında bir sosyal dışlanmanın söz konusu olmadığı görülmüştür.

Suriyeli sığınmacıların ilk dönemlerinde AFAD tarafından GBM'lerde psiko-sosyal destek çadırları açılmış, bu çadırlarda ASH Müdürlükleri, Kızılay Toplum Merkezleri ve Kızılay Çocuk Dostu ekipleri tarafından Suriyeli sığınmacılara psikolojik destekler sağlanmış, rehabilitasyon, eğitim ve gelişimlerine yönelik sosyal faaliyetler yapılmıştır. GBM'de geçirdikleri süre boyunca sorunları kısmen aşan Suriyeli sığınmacıların Adıyaman'a yerleştikleri dönemde psikolojik sorun yaşamadıkları ancak sosyal dışlanmaya maruz kalabilecekleri düşünülmüştür. Fakat yerel halkın olumlu yaklaşımları bu sorunu yaşamamalarını sağlamıştır. Okullarda çocuklar arasında sosyal dışlanma konusunda önemsiz sayılabilecek boyutta sorunların yaşandığı ve ASH personellerince, okullardaki şikayetler üzerine dışlanan ve dışlayan gruplarla görüşmeler yapıldığı, eğitimler ve etkinlikler düzenlenerek bu sorunların aşıldığı görülmüştür. Sahada daha fazla zaman geçiren ve Suriyeli sığınmacılar ile daha çok görüşen STK'ların Psiko-sosyal destek konusunda biraz daha ön plana çıkmalarının yararlı olacağı değerlendirilmektedir.

Toplumsal kabul ve Adıyaman'a entegrasyon anlamında herhangi bir sorun yaşanmadığı görülmüştür. Entegrasyon konusunda özellikle gençlerin yaşlılara oranla daha fazla uyum sağladığı, çünkü hayat şartları gereği çalışmak zorunda oldukları, dolayısıyla insanlarla iletişim kurdukları ve bu sebeple yeni çevre edindikleri gözlenmiştir. Kültürel anlamda değişimler olduğu, kendi evlerinde iken Suriye'deki

kültür, örf ve adetlerini yaşadıkları ama dışarıya çıktıklarında Adıyamanlı gibi davrandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Entegrasyon konusunda halkın, kamu kurumlarından daha fazla katkı sağladığı, STK'ların ise neredeyse hiçbir etkilerinin olmadığı ifade edilmiştir. Ekonomik kaygılar, geçim sıkıntısı ve dil problemi aşılsa entegrasyonun daha fazla olacağı sıklıkla dile getirilmiştir.

Suriyelilerin Adıyaman halkı tarafından kabul edilip benimsenmesi noktasında olumsuz bir durum söz konusu değildir. Suriyeli sığınmacıların bir kısmının GBM kapanınca diğer illere gidip sonra geri gelmeleri ve Adıyaman'ı kendi vatanları gibi gördüklerini ifade etmeleri bunun en bariz örneğidir. Şüphesiz bu toplumsal kabulde ve uyumda, GBM'nin 6 yıllık geçmişi önemli bir etkidir. GBM aktif iken AFAD tarafından, GBM'de bulunan kanaat önderlerinin görüşlerine başvurulması, Suriyeli sığınmacıların ileri gelenlerinden "Akil İnsanlar Heyeti" oluşturulması, GBM'de bulunan mahallelere seçim yoluyla Suriyeli sığınmacılar arasından muhtar seçtirilmesi, Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye ve GBM yönetimine inanması ve güven duymasını sağlamıştır. Mutfak kültürü farkı ve damak zevkleri nedeniyle Suriyeli aşçılar seçilerek yemek tedarikçisi firmada rol almalarının sağlanması da kendilerine verilen değer ne denli yüksek olduğunu görmelerini sağlayan bir diğer gelişmedir. Güven konusu entegrasyonun önündeki önemli faktörlerden biridir ve gerek yerel halk gerek Suriyeli sığınmacılar karşılıklı güvenin tesisini olumlu anlamda sağlamışlardır. Saha çalışmalarında bulunan derneklerin ilk başlarda karşılaştıkları güven problemi zamanla aşılmış, entegrasyon konusu da aynı şekilde aşılmaya başlamıştır. Son olarak dernekler bünyesinde Suriyeli sığınmacıların da çalışıyor olması önemli bir gelişmedir.

Genel olarak yapılan tüm değerlendirmeler sonucunda, Suriyeli sığınmacıların Adıyaman'a entegrasyonlarının büyük oranda gerçekleştiği, yerel halkın da Suriyeli sığınmacıları aynı oranda benimsedikleri görülmüştür. Bu kabul ve entegrasyon sürecinde GBM'nin varlığı önemli bir etkidir. Kamu kurumları ve STK'ların önemli etkilerinin olduğu entegrasyon sürecinde, GBM'de görev alan AFAD başta olmak üzere diğer paydaş kurumların da özverili çalışmaları, entegrasyon sürecinin üst düzeyde olmasının önemli etkenlerinden biridir. Ancak diğer önemli bir durum ise Adıyaman halkının barışçıl ve uzlaşmacı yapıları ile Suriyeli sığınmacıların da aynı şekilde yerel halka karşı uyum içinde hareket etmeleridir. Suriyeli sığınmacıların dil ve ekonomik

kaygıları dışında önemli bir sorun görülmediği, bu sorunların aşılması halinde birlikte yaşamanın daha üst seviyelere ulaşacağı düşünülmektedir.

Eksik görülen veya düzeltilmesi gereken konular olarak ise,

- Suriyeli sığınmacıların dernek faaliyetlerinden çok haberdar olmadıkları görülmüş, Suriyeli sığınmacıların yoğun olarak yaşadıkları bölgelere derneklerin çok fazla gitmediği ifade edilmiş, bunun sonucunda derneklere olan güvenin zedelendiği görülmüştür.
- COVID-19 salgını nedeniyle online olarak devam edilen uzaktan eğitim konusunda Suriyeli sığınmacıların çok sıkıntı yaşadıkları ancak bu soruna kamu kurumları ve STK'ların herhangi bir çözüm üretemedikleri anlaşılmıştır.
- Suriye'deki savaş sona erse bile çoğu Suriyelinin geri dönmeyeceği sonucuna ulaşıldığından, Suriyeli sığınmacılara yönelik politikalar belirlenirken uzun vadeli çözümler üreten politikalar hazırlanması gerektiği düşünülmektedir.
- Kamu kurumlarında işlemlerini yürütmek isteyen Suriyeli sığınmacılardan resmi belge istenmesi sonucu birçok işlemleri yarım kalmaktadır. Savaş ortamında canlarını kurtarmak için can havliyle evlerinden uzaklaşan Suriyeli sığınmacıların yanlarına alamadıkları evraklar yüzünden yaşadıkları sorunlara bir çözüm üretilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır.
- Kamu kurumları ve STK'lar arasında koordineli bir çalışma olmadığı, STK'ların ise diğer STK çalışmalarından pek haberdar olmadıkları görülmüştür. Sunulan hizmetlerin ortak bir çalışma ile yürütülmesi, herkese ulaşılması konusunda daha verimli sonuçlar alınmasını sağlayacaktır.
- Yerel halk ile Suriyeli sığınmacıların kaynaşmalarını sağlayacak programların hazırlanması ve faaliyete geçirilmesi, entegrasyonu kolaylaştıracak adımlardan biri olacaktır.
- Suriyeli sığınmacılardan gelen Türkçe Dil eğitimi taleplerinin karşılanması entegrasyon sürecini olumlu anlamda etkileyecektir. Ancak bu eğitim programları hazırlanırken kurs merkezleri olarak belirlenen yerlerin özellikle

kadınlar için evlerine yakın yerlerde planlanması daha faydalı sonuçlar verecektir.

- Psiko-sosyal destek konusunda eksiklikler olduğu görülmüş, özellikle kadın ve çocuklara yönelik projeler gerçekleştirilmesi gerekliliği tespit edilmiştir.

Bilinmelidir ki, göç ile gelen bireyler farklı kültürler, gelenekler ve dinlere mensup kişiler olabilmektedir. Dolaylı olarak uyum sürecinde her bir durum detaylıca incelenmeli, hem göç ile gelenlerin hem de göç alan yerdeki insanların tüm hassasiyetleri düşünülerek hareket edilmelidir. Entegrasyon aslında özünden kopmadan, yeni yere adapte olma, yabancılık hissetmeden o bölgenin bir parçası gibi hareket edebilme durumudur. Entegrasyon politikaları belirlenirken bu durum gözden kaçırılmamalıdır.

KAYNAKÇA

- (1986). 3294 Sayılı Kanun: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3294.pdf> (Erişim Tarihi:10.05.2021) adresinden alındı
- (2013). 2013/8 Sayılı AFAD Genelgesi: https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/2311/files/Suriyeli_Misafirlerin_Saglik_ve_Diger_Hizmetleri_Hakkinda_Genelge_20138.pdf (Erişim Tarihi:11.05.2021) adresinden alındı
- (2015). 2015/8 Sayılı AFAD Genelgesi: https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/2311/files/2015_8_Gecici_Koruma_altindaki_Yabancilara_Iliskin_Saglik_Hizmetlerinin_Yurutulmesi.pdf (Erişim Tarihi:11.05.2021) adresinden alındı
- (2015). Geçici Koruma Altına Alınanlara Verilecek Sağlık Hizmetlerine Dair Esaslar: <https://dosyasb.saglik.gov.tr/Eklenti/1376,saglik-bakanligi-gecici-koruma-yonergesi-25032015pdf.pdf?0> (erişim Tarihi:11.05.2021) adresinden alındı
- 2015-2019 MEB Stratejik Planı. (2015). https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_09/10052958_10.09.2015sp17.15imzasz.pdf (Erişim Tarihi:13.05.2021) adresinden alındı
- (2016). SIHHAT Projesi: <http://www.sihhatproject.org/faaliyetler.html#GSM> (Erişim Tarihi:12.05.2021) adresinden alındı
- (2016). PICTES Projesi: <https://piktes.gov.tr/> (Erişim Tarihi:14.05.2021) adresinden alındı
- (2017). UNICEF: https://www.unicefturk.org/public/uploads/files/Children%20of%20Syria_01.2017_TR.pdf (Erişim Tarihi:14.05.2021) adresinden alındı
- (2018). UNFPA: <https://turkey.unfpa.org/tr/news/koruyucu-ve-%C3%B6nleyici-hizmetler-kapsam%C4%B1nda-sosyal-hizmet-merkezlerinin-desteklenmesi-projesi> (Erişim Tarihi:10.05.2021) adresinden alındı
- (2021). Mülteci Derneği: <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1967-New-York-Protokolu-1.pdf> (Erişim Tarihi:10.05.2021) adresinden alındı
- (2021). 5683 Sayılı Kanun: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.5683.pdf> (Erişim Tarihi: 10.05.2021) adresinden alındı
- (2021). Kızılaykart: <https://kizilaykart.org/TR/faq0.html> (Erişim Tarihi:11.05.2021) adresinden alındı
- (2021). CNN TÜRK: <https://www.cnnturk.com/turkiye/erdogandan-suriyeli-siginmacilara-vatandaslik-mujdesi>, (Erişim Tarihi: 18.05.2021) adresinden alındı
- (2021). YİMER-157: <https://www.yimer.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 19.05.2021) adresinden alındı
- (2021). Milliyet: <https://www.milliyet.com.tr/gundem/van-hayalet-kente-donustu-buyuk-goc-suruyor-1461628>, (Erişim Tarihi: 28.04.2021) adresinden alındı
- (2021). Adıyaman Valiliği: <http://www.adiyaman.gov.tr/> (Erişim Tarihi:24.07.2021) adresinden alındı
- Acar, M. (2014). Almanya'da Bir Yaşam Süreci Olarak Göçmenlik ve Uyum Sorunu. *Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(12), 83-97.
- Adıgüzel, Y. (2016a). *Göç Sosyolojisi*. İstanbul: Nobel Akademik Yayıncılık.

- Adıgüzel, Y. (2016b). Göçmenlerin Kültürel Entegrasyonu. A. Esen, & M. Duman içinde, *Türkiye'de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler* (s. 171-194). İstanbul: WALD-Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı.
- AFAD. (2014). *Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü*. Ankara.
- Ağır, O., & Sezik, M. (2015). Suriye'den Türkiye'ye Yaşanan Göç Dalgasından Kaynaklanan Güvenlik Sorunları. *Birey ve Toplum*, 5(9), 95-123.
- Akgül, A., Kaptı, A., & Demir, O. (2015). Göç ve Kamu Politikaları: Suriye Krizi Üzerine Bir Analiz. *The GLOBAL, A Journal of Policy and Strategy*, 1(2), 1-22.
- Akıncı, B., Nergiz, A., & Gedik, E. (2015). Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 58-83.
- Akkaya, C. (2009). Toplumsal Bir Problem Olarak Şiddet. N. Adak (Dü.) içinde, *Sosyal Problemler Sosyolojisi: Dünyadan ve Türkiye'den Örnekler* (s. 327-350). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Akman, K. (2018). Göç Yönetiminde Yerel Yönetimler ve STK İşbirliği. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 1(3), 452-466.
- Akpınar, R. (2017). Metropollerde Yaşayan Suriyelilerin Yaşamlarında Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: İzmir Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(Göç Özel Sayısı), 1355-1367.
- Aksoy, Z. (2012). Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(20), 292-303.
- Altun, F., & Birinci, M. (2015). Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Uygulamalarının Göç Yönetimi Bağlamında Değerlendirilmesi. K. Canatan, M. Birinci, İ. Çağlar, Y. Kryvenko, S. Öksüz, & F. Altun (Dü.) içinde, *Disiplinlerarası Göç ve Göç Politikaları Sempozyumu* (s. 103-132). İstanbul: Elma Matbaası.
- Anadolu Ajansı. (2021). <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/turkiye-dunyada-en-fazla-multeciye-son-6-yildir-ev-sahipligi-yapiyor/1882536> (Erişim Tarihi:03.04.2021) adresinden alındı
- Aslan, G. (2018). *Sığınmacılara Yönelik Sosyal Hizmet Uygulamalarında Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri: İstanbul'daki Suriyeli Sığınmacılar Örneği*. Yalova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Yalova.
- Ataşçı, Ö. (2019). *Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Toplumsal Uyum Süreci Üzerine Bir Alan Araştırması: Sultangazi İlçesi Örneği*. İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Atmaca, Y. (2020). Esenyurt ve Göç Yönetimi Politikaları Üzerine Bir İnceleme. V. Yılmaz, & Y. Atmaca içinde, *Türkiye'de Göçün Kentler Üzerindeki Etkileri ve Yönetimi* (s. 65-86). Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Ay, K., Braucke, T., Tokcan, I., Öztürk, M., & Alp, Ç. (2005). *İltica ve Göç Mevzuatı*. Ankara: Başkent Matbaası.
- Aygüler, E., Buz, S., & Güzel, B. (2020). Sosyal Uyumun Başarılmasının Önündeki Engeller: Niteliksel Bir Çalışma. *Journal of Economy Culture and Society*, 1-19.
- Baharçipek, A. (2008). Hükümet Dışı Örgütler (NGO's) ve Demokratikleşme. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(2), 297-308.
- Bahçeci, H., & Uzun, Ş. (2017). Türkiye'de Uluslararası Göç ve Yerel Politika. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(4), 1-17.

- Barın, H. (2019). *Türkiye'deki Suriyelilerin Entegrasyonunda Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: Ankara Örneği*. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Barkın, E. (2014). 1951 Tarihli Mülteciliğin Önlenmesi Sözleşmesi. *Ankara Barosu Dergisi*(1), 331-360.
- Başarıcı, M. (2019). *2011-2017 Tarihleri Arasında Suriyeli Sığınmacıların Kente Uyum Sürecinde Yaşadıkları Ekonomik ve Sosyal Sorunlar: Gaziantep Örneği*. Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Şanlıurfa.
- Belli, A. (2020). Suriyeli Göçünün Kentleşme Açısından Değerlendirilmesi Üzerine Kilis Belediyesi Stratejik Planının İçerik Analizi. V. Yılmaz, & Y. Atmaca içinde, *Türkiye'de Göçün Kentler Üzerindeki Etkileri ve Yönetimi* (s. 169-186). Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Betts, A. (2017). *Zorunlu Göç ve Küresel Politika*. (S. M. Türkaslan, Çev.) Ankara: Hece Yayınları.
- (2020). *Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı-3RP*. UNHCR.
- Bulut, Ş., Kayagil, T., & Karpuz, N. (2016). Suriyeli Sığınmacılarla Sağlık Sektöründe Yaşanan İletişim Sorunları Üzerinde Bir Analiz: Kilis İli Örneği. M. Paksoy, K. Sarıçoban, E. Yildirimci, & Ö. Özkan (Dü) içinde, *II. Uluslararası Ortadoğu Konferansları: Ortadoğu'daki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu* (s. 295-313). Kilis 7 Aralık Üniversitesi Matbaası, Kilis.
- Bulut, Y., Akın, S., & Kahraman, Ö. (2017). Kamu Politikalarının Oluşturulmasında Sivil Toplum Kuruluşlarının Etkisi. *Strategic Public Management Journal*, 3(6), 23-38.
- Buz, S. (2004). *Zorunlu Çıkış Zorlu Çıkış: Mültecilik*. Ankara: SGDD Yayınları.
- Castles, S., & Miller, M. (2008). *Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*. (B. Bal, & İ. Akbulut, Çev.) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Cengiz, D. (2015). Zorunlu Göçün Mekansal Etkileri ve Yerel Halkın Algısı; Kilis Örneği. *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(2), 101-122.
- Chambers, I. (2005). *Göç, Kültür, Kimlik*. (İ. Türkmen, & M. Beşikçi, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Ciğerci, N. (2012). Bursa-Kırcaali Hattı: 1989'da Gelen Bulgaristan Göçmenleri Örneği. G. Öner, & A. Öner içinde, *Küreselleşme Çağında Göç* (s. 107-134). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Çağlar, A., & Onay, A. (2015). Entegrasyon/Uyum: Kavramsal ve Yapısal Bir Analiz. B. Şeker, İ. Sirkeci, & M. Yüceşahin (Dü) içinde, *Göç ve Uyum* (s. 39-76). Londra: Transnational Press London.
- Çağlayan, S. (2006). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi. *Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)*(17), 67-91.
- Çakı, A. (2018). *Geçmişten Bugüne Türkiye'nin Göç Politikası ve Suriyeli Göçmenler Bağlamında Göç Yönetimi*. Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Çakır, Ö. (2002). Sosyal Dışlanma. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(3), 83-104.

- Çalım, S., Kavlak, O., & Sevil, Ü. (2012). Evrensel Bir Sorun: Göç Eden Kadınların Sağlığı ve Sağlık Hizmetlerinde Yaşanan Dil Engeli. *Sağlık ve Toplum Dergisi*, 11-19.
- Çalışma-Yönetmeliği. (2016). Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İznine Dair Yönetmelik.
- Çanga, N. (2019). *Bingöl İlinde Yaşayan Suriyeli Sığınmacıların Uyum Sürecinde Kamu Politikalarının Etkisi*. Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Denizli.
- Çetin, A., & Uzman, N. (2013). Sığınmacılar Çerçevesinde Suriye-Türkiye İlişkilerine Bir Bakış. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Uluslararası Avrasya Strateji Dergisi*, 1(1), 3-18.
- Çetin, İ. (2016). Türkiye'de Suriyeli Sığınmacıların Sosyal ve Kültürel Entegrasyonu. *Sosyoloji Dergisi*(34), 197-222.
- Çevik, H. (1998). Kamu Politikaları Analizi Çalışmaları Üzerine Türkiye Açısından Bir Değerlendirme. *Amme İdaresi Dergisi*, 31, 103-112.
- Çevik, M. (2017). Sosyal Problemler Sosyolojisi Perspektifinden Suriyeli Mülteciler: Problem mi, Fırsat mı? *Route Educational and Social Science Journal Volume 4*(8), 183-195.
- Çiçekli, B. (2009). Göç Terimleri Sözlüğü. (18). Cenevre: Uluslararası Göç Örgütü Yayınları.
- Çorabatır, M., & Hassa, F. (2013). *Sivil Toplum Örgütlerinin Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler İçin Yaptıkları Çalışmalar İle İlgili Rapor*. Ankara: İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi-İGAM.
- Çötök, N., & Taşdelen, H. M. (2013). Avrupa Ekseninde Yabancı Korkusu ve İslamofobi Algısının Değerlendirilmesi. *Turkish Studies-İnternational Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8*/6, 1-13.
- Dağ, A. (2017). *İnsan Hakları Perspektifinden Mültecilik (İNSAMER)*. Ankara: Semih Ofset.
- Dağdelen, G. (2011). Türkiye'nin "Görünmeyen" Emekçileri: Yabancı Göçmenlerin Çalışma Hayatlarına Bir Bakış. *Çalışma Ortamı Dergisi*, Temmuz-Ağustos-2011(117), 10-12.
- Dağdeviren, G. (2018). *Suriyeli Sığınmacıların Entegrasyon Süreci ve Sorunları: Elazığ Örneği*. Elazığ, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Daoudov, M. (2015). Türkiye'de Yabancıların Uyumunda Yerel Yönetimlerin Rolü. Y. Bulut içinde, *Uluslararası Göç ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü* (s. 39-64). Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Demir, M. (2016). Türkiye'de Yabancıların Sosyal Güvenliği. *SGD, Sosyal Güvenlik Dergisi*, 6(1), 70-93.
- Demirkanoğlu, Y., & Erat, V. (2020). Göç-Kent İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme. V. Yılmaz, & Y. Atmaca içinde, *Türkiye'de Göçün Kentler Üzerindeki Etkileri ve Yönetimi* (s. 313-334). Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Demirtaş, H. (2003). Sosyal Kimlik Kuramı, Temel Kavram ve Varsayımlar. *İletişim Araştırmaları*, 1(1), 123-144.
- Deniz, T. (2014). Uluslararası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 18(1), 175-204.

- Dilaver, F. (2020). *Elazığ'da Suriyeli Mülteciler: Elazığ Halkının Suriyeli Mültecilere Bakış Açısı Üzerine Bir Araştırma*. Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ.
- Dinçer, O., Federici, V., Ferris, E., Karaca, S., Kirişçi, K., & Çarmıklı, E. (2013). *Suriyeli Mülteciler Krizi ve Türkiye: Sonu Gelmeyen Misafirlik*. Ankara: Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu & Brooking Enstitüsü (USAK).
- Doğan, M. (2016). Göç Olgusunun Ulusal Güvenlik Üzerine Etkileri. M. Paksoy, K. Sarıçoban, E. Yildirimci, & Ö. Özkan (Dü) içinde, *II. Uluslararası Ortadoğu Konferansları: Ortadoğu'daki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu* (s. 36-45). Kilis 7 Aralık Üniversitesi Matbaası, Kilis.
- Doğan, U., & Atay, E. (2016). Göçün Sağlık Üzerine Etkileri: Türkiye Örneği. *II. Uluslararası Ortadoğu Konferansları: Ortadoğu'daki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu* (s. 85-92). içinde Kilis 7 Aralık Matbaası, Kilis.
- Duman, T. (2016). Sosyal Uyumu Sağlamak için Suriyelilerin Eğitiminin Önemi. M. Paksoy, K. Sarıçoban, E. Yildirimci, & Ö. Özkan (Dü) içinde, *II. Uluslararası Ortadoğu Konferansları: Ortadoğu'daki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu* (s. 46-54). Kilis 7 Aralık Üniversitesi Matbaası, Kilis.
- Duruel, M. (2017). Suriyeli Sığınmacıların Türk Emek Piyasasına Etkileri Fırsatlar ve Tehditler. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 3(2), 207-222.
- Efe, F. (2019). *Kitlesel Göçlerde Konut Sorunu: Adana Kenti Suriyeli Mülteciler Örneği*. Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kütahya.
- Efe, İ., Paksoy, A., Söylemez, S., & AJGHIF, M. (2016). Zorunlu Göçten Entegrasyona: Tecrübeler ve Medya Temsilleri. M. Paksoy, K. Sarıçoban, E. Yildirimci, & Ö. Özkan (Dü) içinde, *II. Uluslararası Ortadoğu Konferansları: Ortadoğu'daki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu* (s. 1-12). Kilis 7 Aralık Üniversitesi Matbaası, Kilis.
- Efe, S., & Ulusoy, O. (2013). *117 Soruda Mülteci Hakları*. Ankara: İnsan Hakları Gündemi Derneği.
- Ekici, S., & Tuncel, G. (2015). Göç ve İnsan. *Birey ve Toplum*, 5(9), 9-22.
- Ekşi, N. (2016). İklim Mültecileri. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 10-59.
- Emin, M. (2016). Türkiye'deki Suriyeli Çocukların Eğitimi: Temel Eğitim Politikaları. *Analiz Dergisi - Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA)*(153), 1-28.
- Erdoğan, M. (2014). *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (HUGO).
- Erdoğan, M. (2016). Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler ile Birlikte Yaşamının Çerçevesi. A. Esen, & M. Duman içinde, *Türkiye'de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler* (s. 69-88). İstanbul: WALD-Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı.
- Erdoğan, M. (2017). *"Kopuş"tan "Uyum"a Kent Mültecileri-Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi: İstanbul Örneği*. İstanbul: Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları.
- Erdoğan, M. (2018). *Türkiye'deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum* (2. b.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, M. (2020). *Suriyeliler Barometresi-2019: Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi*. Ankara: Orion Kitabevi.
- Erkiner, E. (2016). *Mülteciler Göçmenler*. İstanbul: TDAS Yayınları.

- Eroğlu, C., & Taşkiran, R. (2002). Sığınma Hakkı ve Mültecilerin Durumu. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*(1), 105-128.
- Es, M., & Ateş, H. (2004). Kent Yönetimi, Kentleşme ve Göç: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 205-248.
- Esen, A. (2016). Uluslararası Düzensiz Göçler ve Yerel Yönetimler. A. Esen, & M. Duman içinde, *Türkiye'de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler* (s. 11-42). İstanbul: WALD-Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı.
- Fırat, E. (2019). *Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Sosyal Profil, Uyum ve Sorunları Üzerine Bir Alan Araştırması*. Yeni Yüzyıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- GİGM. (2019). *Türkiye'de Yaşam Rehberi*. Ankara: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü.
- GKY. (2014). Geçici Koruma Yönetmeliği.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2021). <https://www.goc.gov.tr/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler> (Erişim Tarihi:03.02.2021) adresinden alındı
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü-2. (2021). <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> (Erişim Tarihi: 01.05.2021) adresinden alındı
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü-3. (2019). <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/Mali-Tablolar/FAALİYET-RAPORU/yeni/2019-Faaliyet-Raporu.pdf> (Erişim Tarihi:14.02.2021) adresinden alındı
- Güleç, C. (2015). Avrupa Birliği'nin Göç Politikaları ve Türkiye'ye Yansımaları. *Tesam Akademi Dergisi*, 2(2), 81-100.
- Güngör, C., Baloğlu, M., Göv, E., & Bağrıaçık, T. (2017). *Geçici Koruma Statüsündeki Bireylere Yönelik Rehberlik Hizmetleri Kılavuz Kitabı*. Ankara: Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- Gürbüz, Ş. (2006). Kırsaldan Kente Göçlerin Getirdiği Sorunlar. *8-11 Aralık Uluslararası Göç Sempozyumu* (s. 201-226). İstanbul: Sistem Matbaacılık.
- Hanpolat, Z. (2019). *Göç, Uyum, Sorunlar; Başakşehir'de Yaşayan Suriyeli Göçmenler Örneği*. İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- İçduygu, A. (2015, 11 24). Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Durumu. İstanbul: Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı-TÜSEV.
- İçduygu, A. (2017). Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılar: "Siyasallaşan" bir sürecin analizi. *Toplum ve Bilim*(140), 27-41.
- İHD. (2021). <https://www.ihd.org.tr/mtecer-hukuk-state-k-1967-protokol/> (Erişim Tarihi:10.05.2021) adresinden alındı
- İnce, C. (2019). Göç Kuramları ve Suriye Göçü Üzerine Bir Değerlendirme. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi-OPUS*, 11(18), 2579-2615.
- IOM. (2013). *Göç Terimleri Sözlüğü*. Ankara.
- İskan Kanunu. (1934). Resmi Gazete, 14/6/1934 Tarih ve 2510 Sayılı İskan Kanunu.
- İzci, F., & Geylani, D. (2020). Göç Olgusunun Kentlere Sosyal ve Ekonomik Anlamda Etkisi: Van Örneği. V. Yılmaz, & Y. Atmaca içinde, *Türkiye'de Göçün Kentler Üzerindeki Etkileri ve Yönetimi* (s. 87-108). Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Kahraman, S. (2016). *Türkiye'de Göç Yönetişimi ve Suriyeli Sığınmacılar*. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.

- Kalaycı, S. (2014). *Sığınmacıların Korunmasına Yönelik Türk Sivil Toplum Kuruluşları*. İstanbul: İHH İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi.
- Kalkınma Bakanlığı. (2018). *Dış Göç Politikası-Özel İhtisas Komisyonu Raporu-On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023)*. Ankara: Kalkınma Bakanlığı.
- Karadağ, Ö., & Altıntaş, K. (2010). Mülteciler ve Sağlık. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 9(1), 55-62.
- Karasu, M. (2017). Göç ve Uyum Sorunu. A. Yatkın (Dü.) içinde, *Uluslararası 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu Bildiri Kitabı-Uluslararası Göç ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü* (s. 631-649). Fırat Üniversitesi-Elazığ.
- Kaya, A. (2016). *Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacıların Sorunları: Nizip Örneği*. İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Kaya, M. (2015). Komşuda Misafirlik: Suriyeli Sığınmacılarca Kurulmuş Mülteci Derneklerinin Perspektifinden Türkiye'de Yaşamak. *The Journal of Academic Social Science Studies*(39), 263-279.
- Kaypak, Ş., & Bimay, M. (2016). Suriye Savaşı Nedeniyle Yaşanan Göçün Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Etkileri: Batman Örneği. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 6(1), 84-110.
- Kılıç, T. (2021). *Mülteci Derneği*. <http://www.multeci.org.tr/haberler/kentlerdeki-multecilere-karsi-sivil-toplumin-sorumlulugu/> (Erişim Tarihi: 03.04.2021) adresinden alındı
- Koca, M. (2002). AB Ülkelerinde Göç, Mülteciler ve Yabancı Uyrukluların İstihdamı. *Türk İdare Dergisi*(436), 97-134.
- Korkmaz, M. (2017). Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Türkiye İş Gücü Piyasasına Etkileri ve Değerlendirmeler. *Sosyal Güvenlik Uzmanları Derneği, Sosyal Güvenlik Dergisi*(13), 57-83.
- Koyuncu, A. (2016). Nimet mi? Külfet mi? Türkiye'nin Suriyeli Sığınmacıları ve Göç Ekonomisi Üzerine Bir Derkenar. A. Esen, & M. Duman içinde, *Türkiye'de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler* (s. 107-130). İstanbul: WALD-Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı.
- Kutlu, Ö., & Sevinç, İ. (2017). Suriyeli Mültecilere Sunulan Kamu Hizmetlerinin AFAD Bağlamında Analizi. A. Yatkın (Dü.) içinde, *Uluslararası 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu Bildiri Kitabı-Uluslararası Göç ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü* (s. 220-236). Fırat Üniversitesi-Elazığ.
- Kutlu, Ö., Bayrakçı, E., Göksoy Sevinçli, B., & Çelik, E. (2020). Suriyelilere Vatandaşlık Verilmesine İlişkin Toplumsal Kanaatler: Konya Örneği. V. Yılmaz, & Y. Atmaca içinde, *Türkiye'de Göçün Kentler Üzerindeki Etkileri ve Yönetimi* (s. 109-136). Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Mutlu, A., İrdem, İ., & Üre, B. (2015). Ekolojik Mültecilik. *Memleket Siyaset Yönetim Dergisi*, 10(23), 79-118.
- Mutluer, M., & Südaş, İ. (2013). *Görünmez Bir Küresel Sorun: Çevre Mültecileri, Prof. Dr. İlhan Kayan'a Armağan Kitabı*. (E. Öner, Dü.) İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları.
- Mülteciler Derneği*. (2021). <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/> (Erişim Tarihi:03.02.2021) adresinden alındı
- Mülteciler Derneği-2*. (2021). <https://multeciler.org.tr/yabancilara-yonelik-sosyal-uyum-yardimi-programi-suy/> (Erişim Tarihi:11.05.2021) adresinden alındı

- Mülteciler Derneği-3*. (2021). <https://mülteciler.org.tr/turkiye-sartli-egitim-yardimi-programi/> (Erişim Tarihi:14.05.2021) adresinden alındı
- Neccar, M. (2016). Suriye'den Türkiye'ye Göç: Nedenler, Sonuçlar ve Umutlar. (T. Erkut, Dü.) *İlahiyat Akademi Dergisi*(4), 185-198.
- Nişancı, E. (2015). Suriyeli Mülteci Meselesi: Zorunluluktan Erdem Çıkarmak. Y. Bulut içinde, *Uluslararası Göç ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü* (s. 143-150). Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Orhan, O., & Gündoğar, S. Ş. (2015). *Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri*. Ankara: ORSAM-TESEV Yayınları, Rapor No:195.
- Önal, A. (2015). *Isparta'da Yaşayan Mülteci ve Sığınmacıların Sağlık Hizmetlerine Erişimde Yaşadıkları Sorunlar Üzerine Bir Araştırma*. Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta.
- Önder, F. (2008). Kentli Hakları ve Yerel Siyaset. T. Semayiş-Limon (Dü.) içinde, *Yerel Siyaset* (s. 187-212). İstanbul: Okutan Yayınları.
- Örselli, E., & Babahanoğlu, V. (2016). Türkiye'nin Göç Yönetimi ve Göç Politikalarının Gelişimi: Bir Kamu Politikası Analizi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(43), 2063-2072.
- Özcan, N. (2015). Düzensiz Göç Üzerine Bir İnceleme Küresel Dinamikler, Ulus-Devletler, Göçmenler. *İdealkent*(15), 22-39.
- Özer, İ. (2004). *Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişme*. Bursa: Ekin Kitabevi.
- Özer, Y. (2011). Türk Kamu Yönetiminde Yeni Bir Çalışma Alanı Olarak Uluslararası Göç: Yasalaşma ve İdari Yapılanma Sürecinin Değerlendirilmesi. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 73-88.
- Özer, Y., Ateşok, Z., & Komsuoğlu, A. (2016). Türkiye'nin Göçmen ve Mültecilere Yönelik Eğitim Politikalarının Dönüşümü. A. Esen, & M. Duman içinde, *Türkiye'de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler* (s. 145-170). İstanbul: WALD-Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı.
- Özgüler, V. (2018). Göç ve Uyum Politikaları. *GSI Journals Serie B: Advancements in Business and Economics*, 1-14.
- Özgür, E. (2009). *Göç ve Çevre: Çevresel Bozulmanın Göç Üzerindeki Etkilerine Küresel Bir Bakış*. Murat Dağı, Ulubey Kanyonları ve Uşak Çevresinde Ekoloji Temelli Doğa Eğitimi Etkinlik Programı, Uşak.
- Özpınar, E., Çilingir, Y., & Düşündere, A. (2016). Türkiye'deki Suriyeliler: İşsizlik ve Sosyal Uyum. *Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı-TEPAV*, 1-6.
- Özservet, Y. (2015). Göçmen Çocukların Şehre Uyum ve Eğitim Politikası. Y. Bulut (Dü.) içinde, *Uluslararası Göç ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü* (s. 93-112). Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Özservet, Y. (2016a, Ağustos 10). Kentler, Yerel Yönetimler ve Göç Politikaları. (G. A. Merkezi, Röportaj Yapan)
- Özservet, Y. (2016b). Uluslararası Göç, Yerel Yönetimler ve Toplumsal Uyum. *İller ve Belediyeler Dergisi*(813), 48-55.
- Ravat, L. (2015). Suriyelilere Yönelik Çalışmalarında Yerel-Uluslararası Eşgüdüm ve Tamamlayıcılık. Y. Bulut içinde, *Uluslararası Göç ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü* (s. 113-132). Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Sağaltıcı, E. (2013). *Suriyeli Mültecilerde Travma Sonrası Stres Bozukluğu Taraması*. Gaziantep Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Gaziantep.

- Sağıroğlu, A. Z. (2016). Türkiye'de Merkezi Göç Yönetimi. A. Esen, & M. Duman içinde, *Türkiye'de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler* (s. 43-68). İstanbul: WALD-Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı.
- Sezik, M. (2017). Yurtdışı Zorunlu Göçlerin Türkiye Kentleri Üzerindeki Etkileri. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(2), 139-156.
- Sezik, M. (2020). Göçün Olumsuz Etkilerini Azaltmada Kamu Yönetimi: Malatya Örneği. V. Yılmaz, & Y. Atmaca içinde, *Türkiye'de Göçün Kentler Üzerindeki Etkileri ve Yönetimi* (s. 203-218). Bursa: Ekin Basın Yayım.
- Sirkeci, İ., & Erdoğan, M. (2012). Editöryal: Göç ve Türkiye. *Migration Letters*, 9(4), 297-302.
- Sirkeci, İ., & Yüceşahin, M. (2014). Editörden: Türkiye'de Göç Çalışmaları. *Göç Dergisi*, 1(1), 1-10.
- Şeker, B. (2006). Kente Göç Etmiş Bir Örneklemede Kültüre Uyum (Kültürlenme) Süreçleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 3(2), 1-31.
- Şenoğlu, R. (2020). Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Kamu Hizmetlerinden Yararlandırılması. *Geleceğin Türkiye - Analiz Raporları*, 1-22.
- Şimşek, D. (2018). Mülteci Entegrasyonu, Göç Politikaları ve Sosyal Sınıf: Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler Örneği. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*(40/2), 367-392.
- Tanrıkulu, F. (2018). Suriye Krizi Sonrası Türkiye'deki Sığınmacıların ve Göçmenlerin Eğitimi: Geçmiş, Bugün ve Gelecek Perspektifleri. *Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(3), 2585-2604.
- Tapan, İ. (2019). *Suriyeli Mültecilerin Malatya'da Coğrafi Dağılışı ve Sosyo-Ekonomik Etkileri*. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Tarlan, K. (2020). *Birikim Dergisi*. <https://birikimdergisi.com/guncel/10013/pandemi-multeciler-ve-sivil-toplum> (Erişim Tarihi: 04.04.2021) adresinden alındı
- Taştan, C., & Çelik, Z. (2017). *Türkiye'de Suriyeli Çocukların Eğitimi: Güçlükler ve Öneriler*. Ankara: Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- TBMM (2021). *Tutanakları*. https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/KM_/d00/c002/km__00002024ss0053.pdf (Erişim Tarihi:10.05.2021) adresinden alındı
- TDK. (2021). <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 03.04.2021) adresinden alındı
- Tekeli, İ. (2008). *Göç ve Ötesi*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Terzi, M. (2018). Yönetilebilir Göç Politikaları ve Külfet Paylaşımı Üzerine Bir Değerlendirme: Suriyeli Sığınmacılar Örneği. *TESAM Akademi Dergisi*, 5(1), 203-234.
- Toksöz, G. (2006). *Uluslararası Emek Göçü*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Tuncer, A. (2020). Göç Hareketlerinin Kentsel Mekanda İzlenmesi: Kırşehir Örneği. V. Yılmaz, & Y. Atmaca içinde, *Türkiye'de Göçün Kentler Üzerindeki Etkileri ve Yönetimi* (s. 1-34). Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Tüfekçi, Y. (2020). *Gaziantep'teki Suriyeli Sığınmacıların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunda Yaşanan Sorunlara İlişkin STK'ların Görüşleri ve Çözüm Önerilerinin İncelenmesi (Gaziantep İli)*. Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep.

- Tümtaş, M., & Ergun, C. (2016). Göçün Toplumsal ve Mekansal Yapı Üzerindeki Etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1347-1359.
- Türkcan, B. (2017). Suriye Krizi Sonrası Göçün Türkiye'de Bölge Ekonomilerine Etkileri. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(26), 769-795.
- Türker, D., & Yıldız, A. (2015). Göçmenlerde Sosyo-Psikolojik Entegrasyon Analizi. B. Şeker, İ. Sirkeci, & M. Yüceşahin (Dü) içinde, *Göç ve Uyum* (s. 23-34). London: UK: Translational Press London.
- Türkiye Göç Raporu. (2016). *2016 Türkiye Göç Raporu*. Ankara: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü.
- UNHCR. (2021). <https://www.unhcr.org/tr/turkiyedeki-multeciler-ve-siginmacilar> (Erişim Tarihi: 07.04.2021) adresinden alındı
- Usanmaz, G. (2009). *Göç, Mülteciler ve STK'lar*. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Uysal, Y., & Güler, F. (2020). Türkiye'de Dış Göçün Kent Hayatına Etkileri: Çanakkale Örneği. V. Yılmaz, & Y. Atmaca içinde, *Türkiye'de Göçün Kentler Üzerindeki Etkileri ve Yönetimi* (s. 219-240). Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Uzun, A. (2020). Uluslararası Göçün Kentsel Düzeyde Yönetişimi: Trabzon İli Örneği. V. Yılmaz, & Y. Atmaca içinde, *Türkiye'de Göçün Kentler Üzerindeki Etkileri ve Yönetimi* (s. 261-284). Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Ünlü, S., Kızıllan, T., & Elciyar, K. (2018). Göçmenlerin Uyum Sağlama Sürecinde Yaşadıkları Çatışmalar ve Sayısal Topluluklar. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 11(1), 5-18.
- Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yenigül, S. (2005). Göçün Kentsel Mekan Üzerine Etkileri. *Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Dergisi*, 18(2), 273-288.
- Yıldırım, S., İslamoğlu, E., & İyem, C. (2017). Suriyeli Sığınmacıların Toplumsal Kabul ve Uyum Sürecine İlişkin Bir Araştırma. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, 107-126.
- Yıldız, Ö. (2013). Türkiye Kamplarında Suriyeli Sığınmacılar: Sorunlar, Beklentiler, Türkiye ve Gelecek Algısı. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 16(1), 141-169.
- Yılmaz, E. A. (2019a). *2011 Sonrası Türkiye'ye Gelen Suriyelilerin Toplumsal Uyum Süreci ve Sorunları: Aydın İlinde Bir Alan Araştırması*. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir.
- Yılmaz, V. (2019b). İç Göçün Nedenleri ve Değerlendirilmesi: Bitlis İli Örneği. *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), 1709-1735.
- Yılmaz, V. (2020). Suriyeli Göçmenlerin Yaşam Memnuniyetlerinin Malatya İli Özelinde Araştırılması. V. Yılmaz, & Y. Atmaca içinde, *Türkiye'de Göçün Kentler Üzerindeki Etkileri ve Yönetimi* (s. 35-64). Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Yılmaz, V., Çelik Efşan, N., & Mecek, M. (2020). Suriyeli Göçmenlerin Kentlere Etkilerinin Torbalı Özelinde Değerlendirilmesi. V. Yılmaz, & Y. Atmaca içinde, *Türkiye'de Göçün Kentler Üzerindeki Etkileri ve Yönetimi* (s. 285-312). Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Yolcu, T., Alodalı, F., & Coşkun, B. (2016). Suriyeli Göçmenlere Yönelik Entegrasyon Politikaları ve Sosyal Uyum. M. Paksoy, K. Sarıçoban, E. Yildirimci, & Ö. Özkan (Dü) içinde, *II. Uluslararası Ortadoğu Konferansları: Ortadoğu'daki*

- Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu* (s. 192-202). Kilis 7 Aralık Üniversitesi Matbaası, Kilis.
- YUKK. (2013). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu.
- Yücesahin, M., & Özgür, M. (2006). Türkiye'nin Güneydoğusunda Nüfusun Zorunlu Yerinden Oluşu: Süreçler ve Mekansal Örüntü. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 4(2), 15-35.
- Zafer, A. (2016). Göç Çalışmaları İçin Bir Anahtar Olarak “Kültürleşme” Kavramı. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(30), 75-92.

EKLER

Kurumlarla Görüşme Formu

GÖRÜŞME SORULARI

1. Kendinizi/kurumunuzu tanıtır mısınız?
2. Kurumunuzun sığınmacılar hakkındaki faaliyetleriyle ilgili bilgi verir misiniz? Ne tür hizmetler vermektedir? Detaylı olarak açıklar mısınız?
3. Özellikle entegrasyon ve uyum konusunda biten, devam eden ve planlanan projelerinizden bahsedebilir misiniz? Yaptığınız çalışmalar nelerdir?
4. Sığınmacılardan size iletilen en önemli sorun nedir?
5. Sığınmacıların yaşadıkları barınma sorunlarına ilişkin çalışmalarınız var mı?
6. Sığınmacıların yaşadıkları ekonomik ve sosyal sorunlara ilişkin çalışmalarınız var mı?
7. Sığınmacıların yaşadıkları sağlık sorunlarına ilişkin çalışmalarınız var mı?
8. Sığınmacıların yaşadıkları eğitim sorunlarına ilişkin çalışmalarınız var mı?
9. Sığınmacıların yaşadıkları psikolojik ve sosyal dışlanma sorunlarına ilişkin çalışmalarınız var mı?
10. Sığınmacıların yaşadıkları toplumsal kabul ve uyum sorunlarına ilişkin çalışmalarınız var mı?
11. Sığınmacıların uyum süreci ile ilgili olarak, yerel halka yönelik çalışmalarınız bulunmakta mıdır?
12. Göç ve uyum sürecinde kamu kurumlarının ve STK'ların etkileri hakkında ne düşünüyorsunuz? Varsa eksiklikleri nelerdir?
13. Sığınmacılara yönelik çalışmalarınızda kurumlar veya STK'larla iş birliği içinde misiniz? Gerekli destek sağlanmakta mı?
14. Adıyaman'daki Suriyeli sığınmacıların kente entegrasyonu ne durumdadır?
15. İlk çalışma yaptığınız gün ile bugünü karşılaştırdığınızda Sığınmacıların uyumu hakkında ki gözlemlerinizi belirtir misiniz?
16. Suriyeli sığınmacıların Adıyaman'a entegrasyonu ile ilgili olarak sizce eksik gördüğünüz veya eklemek istediğiniz başka bir husus var mı?

GÖRÜŞME SORULARI

1. Kendinizi ve STK'nızı tanıtır mısınız?
2. STK'nızın sığınmacılar hakkındaki faaliyetleriyle ilgili bilgi verir misiniz?
Ne tür hizmetler vermektedir? Detaylı olarak açıklar mısınız?
3. Özellikle entegrasyon konusunda biten, devam eden ve planlanan projelerinizden bahsedebilir misiniz? Yaptığınız çalışmalar nelerdir?
4. Sığınmacılara yönelik çalışmalarınızın finansmanı nasıl sağlanmaktadır?
5. İhtiyaçların tespiti nasıl sağlanmaktadır? Sığınmacılardan size iletilen en önemli sorun nedir?
6. Sığınmacıların yaşadıkları barınma sorunlarına ilişkin çalışmalarınız var mı?
7. Sığınmacıların yaşadıkları ekonomik ve sosyal sorunlara ilişkin çalışmalarınız var mı?
8. Sığınmacıların yaşadıkları sağlık sorunlarına ilişkin çalışmalarınız var mı?
9. Sığınmacıların yaşadıkları eğitim sorunlarına ilişkin çalışmalarınız var mı?
10. Sığınmacıların yaşadıkları psikolojik ve sosyal dışlanma sorunlarına ilişkin çalışmalarınız var mı?
11. Sığınmacıların yaşadıkları toplumsal kabul ve uyum sorunlarına ilişkin çalışmalarınız var mı?
12. Sığınmacıların uyum süreci ile ilgili olarak, yerel halka yönelik çalışmalarınız bulunmakta mıdır?
13. Göç ve entegrasyon sürecinde kamu kurumlarının ve STK'ların etkileri hakkında ne düşünüyorsunuz? Varsa eksiklikleri nelerdir?
14. Sığınmacılara yönelik çalışmalarınızda kurumlar veya STK'larla iş birliği içinde misiniz? Gerekli destek sağlanmakta mı? Diğer STK'ların çalışmalarından haberdar mısınız?
15. Adıyaman'daki Suriyeli sığınmacıların kente entegrasyonu ne durumdadır?
16. İlk çalışma yaptığınız gün ile bugünü karşılaştırdığınızda Sığınmacıların uyumu hakkında ki gözlemlerinizi belirtir misiniz?
17. Suriyeli sığınmacıların Adıyaman'a entegrasyonu ile ilgili olarak sizce eksik gördüğünüz veya eklemek istediğiniz başka bir husus var mı?

GÖRÜŞME SORULARI

1. Kendinizi tanıtır mısınız?
2. Adıyaman'a geliş sürecini ve neden Adıyaman'ı tercih ettiğinizi anlatır mısınız?
3. Türkçe biliyor musunuz? Biliyorsa, Adıyaman'da yaşadığı süre zarfında Türkçe bilmeyenlere oranla bir artışı olmuş mudur?
4. Boş zamanlarınızda neler yapmaktasınız? Zamanınızı kimlerle geçirmektesiniz?
5. Yerel halkın ve yetkililerin size bakış açısı nasıldır? Olumlu ve olumsuz yanlarını değerlendirir misiniz?
6. Suriyelilere yapılan yardımlar nelerdir, hangi tür yardımlardan faydalandınız ve faydalanmaya devam etmekte misiniz? Bu yardımlar yeterli midir?
7. Adıyaman'a uyum sağladığınızı düşünüyor musunuz? Evet ise bu süreçte Kamu Kurumları ve STK'ların rolü nedir?
8. Barınma anlamında yaşadığınız sorunlar nelerdir? Bu sorunları giderme konusunda kamu kurumları ve STK'ların etkileri nelerdir?
9. Ekonomik ve Sosyal anlamda yaşadığınız sorunlar nelerdir? Bu sorunları giderme konusunda kamu kurumları ve STK'ların etkileri nelerdir?
10. Sağlık alanında yaşadığınız sorunlar nelerdir? Bu sorunları giderme konusunda kamu kurumları ve STK'ların etkileri nelerdir?
11. Eğitim alanında yaşadığınız sorunlar nelerdir? Bu sorunları giderme konusunda kamu kurumları ve STK'ların etkileri nelerdir?
12. Psikolojik ve Sosyal Dışlanma anlamında yaşadığınız sorunlar nelerdir? Bu sorunları giderme konusunda kamu kurumları ve STK'ların etkileri nelerdir?
13. Toplumsal kabul ve uyumla ilgili yaşadığınız sorunlar nelerdir? Bu sorunları giderme konusunda kamu kurumları ve STK'ların etkileri nelerdir?
14. Şartların normale dönmesi halinde ülkenize geri dönmeyi düşünüyor musunuz? Neden?
15. İfade etmek istediğiniz başka herhangi bir husus var mıdır?

Görüşme Yapılan Kurum ve STK'lar

Kurum-STK	Kodu	Görevi	İsim	Görev Süresi
İl Afet ve Acil Durum Müd.	AFAD	Şube Müdürü	A.B.	12 yıl
Milli Eğitim Müd.	MEM	Göçmen Br. Sorumlusu	F.T.	9 yıl
Göç İdaresi Müd.	Göç İdaresi	Göç Uzm.	M.A.	7 yıl
Aile ve Sosyal Hizm. Müd.	ASH	Sosyal Hzm. Uzm.	M.S.	8 yıl
Sağlık Müdürlüğü	SM	Sağlık Memuru	M.Y.	11 yıl
Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışma Vakfı	SYDV	Saha Çalışanı	M.Ş.	13 yıl
Kızılay	STK-1	Saha Çalışanı	H.H.	6 yıl
Muh. Yard. ve Day. Der.	STK-2	Dernek Sorumlusu	H.M.D.	2 yıl
İHH	STK-3	Dernek Başkanı	M.H.T.	6 yıl
		Saha Çalışanı	H.Y.	6 yıl
Ensar Muh. Day. Der.	STK-4	Dernek Başkanı	M.T.A.	4 yıl
Rengimiz Çocuk Der.	STK-5	Dernek Başkanı	Z.B.C.	3 yıl
Gökkuşuğu Der.	STK-6	Dernek Çalışanı	G.H.	6 yıl
		Saha Çalışanı	E.H.	4 yıl
İyilik-Der	STK-7	Dernek Başkanı	S.T.	7 yıl
Kamer Vakfı	STK-8	Dernek Çalışanı	S.H.	3 yıl

Görüşme Yapılan Suriyeli Sığınmacılar

	Adı	Kodu	Yaş	Cinsiyet	Medeni Durum	Aile Kişi Sayısı	Adıyaman'a Geldiği Yıl
1	H.İ.	S1	45	E	Evli	8	2013
2	M.A.F.	S2	48	E	Evli	8	2013
3	E.E.H.	S3	30	K	Dul	4	2011
4	Z.E.A.	S4	48	E	Evli	2	2012
5	K.B.	S5	59	E	Evli	9	2012
6	T.H.R.	S6	41	E	Evli	11	2012
7	G.H.	S7	53	K	Evli	2	2012
8	N.M.	S8	23	K	Dul	4	2012
9	M.E.A.	S9	23	E	Evli	3	2013
10	E.E.S.	S10	47	K	Dul	5	2012
11	E.H.A.	S11	45	K	Evli	7	2018
12	Y.E.O.	S12	35	E	Evli	5	2018
13	F.T.	S13	43	K	Evli	7	2012
14	R.C.	S14	25	K	Evli	4	2012
15	M.D.	S15	24	K	Evli	4	2012